

**КАЗАХСКИЙ ГУМАНИТАРНО-
ЮРИДИЧЕСКИЙ
ИННОВАЦИОННЫЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

**КУЗБАССКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Т.Ф.ГОРБАЧЕВА**

**«ТЕХНИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАНЫҢ ҚАЗІРГІ
ТАҢДАҒЫ**

ЖАҒДАЙЫНЫҢ ДАМУЫ: ТЕОРИЯСЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ»

V-ші Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының

МАТЕРИАЛДАРЫ

29-30 сәуір 2021 жыл

МАТЕРИАЛЫ

V -ой Международной научно-практической конференции

**«СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ НАУК И
ЭКОНОМИКИ: ТЕОРИЯ И ПРОБЛЕМЫ»**

29-30 апреля 2021 года

MATERIALS

Of the V -d International scientific and practical conference

**«MODERN STATUS OF THE DEVELOPMENT OF TECHNICAL
SCIENCES AND**

ECONOMICS: THEORY AND PROBLEMS»

29-30 april, 2021

Кемерово-Семей, 2021

УДК 378 :33
ББК 74.58 :65
С 56

Под общей редакцией профессора Ш.А. Курманбаевой

Ответственный редактор: доктор PhD, М.Б. Молдажанов

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ НАУК И ЭКОНОМИКИ: ТЕОРИЯ И ПРОБЛЕМЫ [текст]: материалы V-й Международной научно-практической конференции / под общ. ред. проф. Ш.А. Курманбаевой – Семей: «ИД Интеллект», 2021. – 194 с.

ISBN 978-601-7096-39-7

В сборнике включены доклады участников Международной научно-практической конференции, в том числе ученых Кузбасского Государственного Технического Университета имени Т.Ф.ГОРБАЧЕВА (Кемерово, РФ) и ВУЗов Казахстана.

Тематика докладов посвящена актуальным проблемам современного состояния и развития технички и экономики, в том числе гуманитарных наук и юриспруденции.

Адресуется научным сотрудникам, преподавателям, аспирантам, магистрантам и студентам ВУЗов, а также практическим работникам.

УДК 378 :33
ББК 74.58 :65

Редакционная коллегия:

Н.В. Кудреватых, В.Г. Михайлов, Т.А. Тюленева,
В.В. Пуричи, Р.Ш Тахтаева, А.А. Касымова

*Редакционная коллегия не несет ответственности за содержание
представленных авторами тезисов*

ISBN 978-601-7096-39-7

© Кузбасский государственный
технический университет имени Т.Ф.
Горбачева, 2021

© Казахский гуманитарно-юридический
инновационный университет, 2021

ОГЛАВЛЕНИЕ

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Направление 1 - Современное состояние и проблемы развития финансовой системы Республики Казахстан

Направление 2 - Обеспечение устойчивости социально-экономического роста как фактор развития человеческого потенциала

Атапина К.К., Денисенко М.К.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О КОНТРОЛЕ 7

Белюсов Р.М., Касьянов А.А.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ КОНТРОЛЬНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ 10

Блащук М.С., Бородин А.С.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ ТАМОЖЕННОГО КОНТРОЛЯ В РОССИИ... 14

Бускина Т.А., Бирюкова А.С.

ПРОБЛЕМЫ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В РФ..... 16

Глумов Н.В., Чекаева А.И.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ МЕХАНИЗМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЯ В ОБЛАСТИ УТЕЧКИ КАПИТАЛА ЗА ГРАНИЦУ 20

Голубева А.Р., Большакова Е.А.

ОРГАНИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО И МУНИЦИПАЛЬНОГО КОНТРОЛЯ ВО ФРАНЦИИ..... 21

Елышева А.Э., Эккерт А.В.

ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ РОССИИ 25

Зыкова Т.В., Вешникина А.В.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕФОРМ В ОБЛАСТИ РЕВИЗИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РОССИИ, СССР И РФ 29

Князева Е.В., Агеева Е.А.

ПРОБЛЕМЫ СБОРА МАТЕРИАЛОВ, ПОДЛЕЖАЩИХ ИССЛЕДОВАНИЮ В ХОДЕ КОНТРОЛЬНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ 33

Кузюкова Т.А., Ахметханова Е.А.

ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ 34

Лапикова А.В., Чебелькова М.А.

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ НАЛОГОВОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА..... 37

Май М.Е., Солдатова Д.Е.

УЧАСТИЕ РОССИИ В МНОГОСТОРОННИХ РЕЖИМАХ ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ИНТЕРЕСОВ РОССИЙСКИХ ЭКСПОРТЕРОВ 41

Протопопова К.В., Бахтин Н.А. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЯ В РОССИИ	43
Солонко Н.Ю., Заболотина А.С. ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ САНКЦИЙ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ВЫЯВЛЯЕМЫЕ ПО РЕЗУЛЬТАТАМ ПРОВЕРОК НАЛОГОВЫХ ОРГАНОВ	46
Тихонов Н.С., Забирко Е.П. МЕЖДУНАРОДНЫЕ АНТИКОРРУПЦИОННЫЕ СТАНДАРТЫ И ПРОБЛЕМЫ ИХ РЕАЛИЗАЦИИ В РОССИИ	51
Штейникова Д.Д., Байдуганова К.А. ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ В РОССИИ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ	55
Орынханов Н.С. МЕСТО И РОЛЬ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ И КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА.....	59
Орынханов Н.С. АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА В КОММЕРЧЕСКОМ БАНКЕ	62
Логунов Э.С. АНТИКРИЗИСНАЯ КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ КАДРАМИ В ОТЕЧЕСТВЕННЫХ КОМПАНИЯХ	65
Ерназарова Ә. Е. ҚАЗІРГІ ШАРТТАРДА КӘСПОРЫНДАРДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҮРАҚТЫЛЫҒЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ БАҒАЛАУ	69
Қажыбаев Рустам САЛЫҚТАР: ОЛАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ЖӘНЕ ЖЕРГІЛІКТІ БЮДЖЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ.....	74
Серекбаева Б.С., Ахунова Д.З., Атаева Н.К. МЕМЛЕКЕТТІК ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫ ДАМУ ТҮСІМІНІҢ МАҚСАТЫ	77
Нурмадиева Г.Д., Хасенова К.Е. ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РК.....	79
Хасенова К.Е., Дмитриенко А.А. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И СОСТОЯНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	83
Хасенова К.Е., Сериказы А. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ПРОЦЕССА ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ.....	87
Атаева Н.К., Ахунова Д.З., Серекбаева Б.С. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОНТРОЛЯ ОБЩИХ И АДМИНИСТРАТИВНЫХ РАСХОДОВ	91
Ахунова Д.З., Атаева Н.К., Серекбаева Б.С.	

ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ ОТЧЕТА О ДВИЖЕНИИ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ И МЕТОДЫ ЕГО СОСТАВЛЕНИЯ.....	93
Кажиева Ж.Х., Жайлаубаева Ш.Д. ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА РАЗВИТИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА.....	98
Асетов Н.А., Куспекова Ж.Б. ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ХАЛЫҚТЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	101
Марданова Н.Н., Абеуханова А.Б. ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПРЕДПРИЯТИИ	104
Жайлаубаева Ш.Д, Кажиева Ж.Х. МАЛЫЙ БИЗНЕС В КАЗАХСТАНЕ: ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ.....	107
Мейірғазыева С.М. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ МӘСЕЛЕСІ ХАЛЫҚТЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙЫНЫҢ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ КӨРСЕТКІШІ РЕТІНДЕ.....	110
Мукеева У.Б. ОСОБЕННОСТИ НАЧИСЛЕНИЯ ЕЖЕМЕСЯЧНОЙ ПРЕМИИ РАБОТНИКАМ СТРОИТЕЛЬСТВА, И МЕТОДИКА ЕЕ ОТРАЖЕНИЯ В СИСТЕМЕ 1С ПРЕДПРИЯТИЕ	113
Нурманова А.К., Салимбаева Ш.Д. БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ БЮДЖЕТ ШЫҒЫСТАРЫНЫҢ КАССАЛЫҚ ОРЫНДАЛУЫ.....	116
Манасова С.С. ПРОБЛЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ГАРМОНИЗАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СИСТЕМ	121
Тогашева Д.С., Базарбаева А.Ж. САНАТОРЛЫҚ-КУРОРТТЫҚ КЕШЕН ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКА ЖҮЙЕСІНДЕ	125
Нурманова А.К., Тогашева Д.С. АНАЛИЗ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	130

ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

Направление 3 - Механизмы, гарантии реализации и защиты прав граждан РК в контексте Стратегии 2050	135
Ахмедов Н.А. БҰЛТАРТПАУ ШАРАЛАРЫН ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ МЕН ШАРТТАРЫ.....	135
Жумабек А.Б. ЖЕКЕ АДАМҒА ҚАРСЫ ҚЫЛМЫСТАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	138

Манапов К.М.	МЕМЛЕКЕТТІК МҮЛІКТІ АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ТҰРҒЫДАН ҚОРҒАУДЫ ЖЕТІЛДІРУ ТЕТІКТЕРІ.....	145
Нұрланұлы Бекболат	ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҚ ПЕН ЖАЗАЛАУДАН БОСАТУ ТҮСІНІГІ МЕН МІНДЕТТЕРІ.....	150
Тасыбек Ұ.А.	АЛАЯҚТЫҚ ҚЫЛМЫС ЖАСАҒАНЫ ҮШІН ЖАЗА ТАҒАЙЫНДАУДЫҢ СОТ ТӘЖІРИБЕСІ	156
Увалиев А. М.	КӨП ЖАҚТЫ ШАРТТЫҢ МАҚСАТЫ МЕН БЕЛГІЛЕРІ, ҚҰРЫЛЫМЫ ..	162
Исмагулов А.Е.	МЕМЛЕКЕТТІК МЕНШІКТІ БАСҚАРУДАҒЫ ОРЫН АЛАТЫН АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР	167
Калияуов Ж.Т.	ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ УЧАСТИЕ ПРОКУРОРА В ГРАЖДАНСКОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ (ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННЫЙ ЭТАП).....	172
Калияуов Ж.Т.	МІНДЕТТЕМЕНІҢ ОРЫНДАЛУЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТІЛУІ.....	177
Масғұт Н.Н.	ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТАНДЫРУ САЛАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАСЫМДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ	179

ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Направление 4 - Современные проблемы и перспективы развития цифровых технологий.....	182	
Иса С. Қ., Тойкина Г. Н.	ПРИМЕНЕНИЕ ПРОДУКТА ПОЛИС СУХОЙ ЖОМ (СВЕКЛОВИЧНЫЙ+ ПОЛИСАХАРИДЫ) НА ПРОДУКТИВНОСТЬ БЫЧКОВ ПРИ ОТКОРМЕ182	
Еркінбек Ә.Е.	ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ ТАЛДАУ	187
Смақанова А.А.	ОҚУШЫЛАРДЫ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІН ӘЗІРЛЕУ	191

ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Направление 1 - Современное состояние и проблемы развития финансовой системы Республики Казахстан

Направление 2 - Обеспечение устойчивости социально-экономического роста как фактор развития человеческого потенциала

Атапина К.К., Денисенко М.К.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О КОНТРОЛЕ В ГОСУДАРСТВЕННЫХ И МУНИЦИПАЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

В течение последних трех лет нормативно-правовая база государственного контроля (надзора) и муниципального контроля претерпела довольно сильные изменения, которые в целом можно оценить положительно с точки зрения общеметодологической и системной работы: унификация видов, форм, методов контроля (надзора), определение органов, осуществляющих надзорные функции, определение уполномоченных должностных лиц, их прав, обязанностей и ответственности, введение обязанности раскрытия информации о результатах проверок, расширение гарантий прав подконтрольных субъектов и т.д. Федеральным законом «О защите прав юридических лиц и индивидуальных предпринимателей при осуществлении государственного контроля (надзора) и муниципального контроля» введен преимущественно уведомительный порядок начала предпринимательской деятельности, введено понятие «проверка», установлен порядок планирования проверочных мероприятий, существенно изменена идеология проведения внепланового контроля (надзора) субъектов предпринимательской деятельности, запрещен дублирующий контроль разными контрольно-надзорными органами в отношении одних и тех же требований, в отношении одного и того же субъекта, а также регламентированы процедуры проведения проверок (сроки их проведения, порядок оформления результатов, а также последовательное действия должностных лиц контрольно-надзорных органов), закреплены важные гарантии государственной защиты юридических лиц и индивидуальных предпринимателей.

В то же время практика осуществления контрольно-надзорной деятельности выявляет следующие проблемы.

1. Наблюдается дисбаланс при осуществлении контрольно-надзорных функций при входе на рынок товаров и при обращении такой продукции на рынке. В последние десятилетия снижается перечень подлежащих обязательной государственной регистрации веществ и продукции (впервые внедряемые в производство и ранее не использовавшиеся химические, биологические вещества и изготавливаемые на их основе препараты, потенциально опасные для человека; отдельные виды продукции, представляющие потенциальную опасность для человека; отдельные виды продукции, в том числе пищевые продукты, впервые ввозимые на территорию Российской Федерации). Перечень же обязательных требований, которым должна соответствовать продукция при ее реализации потребителям неуклонно увеличивается (вводятся новые требования к маркировке товаров, обязательной информации на них, что так или иначе связано с качественными характеристиками продукции и ее составом). При таких условиях выявление и пресечение указанных обязательных требований становится возможным лишь в ходе мероприятий по контролю (надзору) уже находящейся в обращении продукции.

2. В практике встречаются случаи злоупотреблений со стороны подконтрольных субъектов нормами действующего законодательства в части совершения действий ведущих к невозможности проведения проверок в связи с отсутствием руководителя или иного уполномоченного представителя подконтрольного объекта при проведении проверки, а также в случае изменения наименования юридического лица и места фактического осуществления деятельности юридического лица (индивидуального предпринимателя). Анализ имеющейся судебной практики показывает, что такие факты не редки. Приведенные недобросовестные действия подконтрольных объектов могут быть расценены как административные правонарушения, ответственность за которые предусмотрена ч. 1 ст. 19.4.1 Кодекса Российской Федерации об административных правонарушениях – «Воспрепятствование законной деятельности должностного лица органа государственного контроля (надзора), органа муниципального контроля по проведению проверок или уклонение от таких проверок, за исключением случаев, предусмотренных частью 4 статьи 14.24 и частью 9 статьи 15.29 КоАП РФ», однако эффективность запланированных мероприятий по контролю данный факт не повышает.

3. Система контрольно-надзорной деятельности не в полной мере ориентирована на предупреждение, выявление и пресечение нарушений, влекущих реальное причинение вреда, а также о наличии ресурсов для повышения эффективности контрольно-надзорной деятельности. В настоящее время Министерством экономического развития Российской Федерации разработана и представлена к обсуждению концепция проекта федерального закона «О государственном и муниципальном контроле (надзоре) в Российской Федерации». Указанным проектом концепции предлагается существенное изменение принципов, методов осуществления государственного контроля (надзора), предлагается новая модель регулирования контроля (надзора). Ключевым отличием новой модели регулирования контроля (надзора) является

создание сквозного цикла прогнозирования, планирования и анализа результатов контрольно-надзорных мероприятий на основе оценки потенциальной опасности видов экономической деятельности и подконтрольных субъектов, а также оценки вероятности осуществления данных угроз. Основной идеей концепции является учет при осуществлении государственного, муниципального контроля (надзора) и в последующем при назначении наказания за выявленные нарушения проверяемого объекта (степень тяжести угрозы причинения вреда жизни, здоровью граждан, вреда животным, растениям, окружающей среде, объектам культурного наследия (памятникам истории и культуры) народов Российской Федерации, безопасности государства, а также чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера. В целом представленную идею стоит признать актуальной и важной для современных реалий. Вместе с тем, понятия «угроза причинения вреда» в действующем законодательстве отсутствует, в концепции его содержание так же не раскрывается. Тогда как определение содержания данной категории по нашему мнению имеет существенное значение.

На основании вышеизложенного представляется возможным сделать следующие выводы:

1. В настоящее время назрела необходимость в сбалансированной системе государственного и муниципального контроля (надзора), когда в равной степени удовлетворяются интересы граждан, государства и бизнеса и достигается общественный консенсус в отношении направлений и объема контрольно-надзорной деятельности. С целью построения указанной системы, считаем необходимым:

- на законодательном уровне конкретизировать случаи невозможности проведения проверок в связи с отсутствием руководителя или иного уполномоченного представителя подконтрольного объекта при проведении проверки, а также в случае изменения наименования юридического лица и места фактического осуществления деятельности юридического лица (индивидуального предпринимателя);

- разработать и внедрить единую для всех контролирующих органов методику определения и алгоритмы расчета штрафных санкций за допущенные правонарушения, выявляемые в ходе мероприятий по контролю (надзору) (включив, например, такие показатели как: отягчающих и смягчающих вину факторов количество и размер ранее наложенных санкций их связь с действиями нарушителя в динамике).

2. В рамках научной дискуссии, на примере обеспечения санитарно-эпидемиологического благополучия населения, предлагаем ввести в научный оборот определение «угрозы причинения вреда здоровью или жизни человека» под которым понимать объективно установленную при использовании определенной методики возможность наступления и развития патологического состояния организма человека (например, пищевого отравления), которое влечет или может повлечь (в зависимости от индивидуального состояния здоровья человека) причинение вреда его здоровью или жизни.

Список использованной литературы

1. Андреева Л.В. Государственные нужды: гражданско-правовое и бюджетное регулирование / Российская академия юридических наук: Научные труды. - Т. 1. - М.: Юрист, 2001. – С. 40-43;
2. Зеко Л.Ю. Роль государства в обеспечении свободы предпринимательской деятельности в РФ / Л.Ю. Зеко // Бизнес в законе. Москва,- 2015г. - №1. - С. 80-84

Белоусов Р.М., Касьянов А.А.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ КОНТРОЛЬНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ В КОММЕРЧЕСКИХ БАНКАХ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Банковская деятельность является одной из наиболее важных, регулируемых государством сфер деятельности. Это обусловлено тем, что в процессе работы коммерческого банка затрагиваются имущественные интересы широкого круга юридических и физических лиц. Стабильность банковской системы имеет основополагающее значение для экономики страны, именно поэтому кредитные организации подвержены регулированию со стороны государственных органов в большей степени, чем какие-либо другие хозяйствующие субъекты.

Согласно федеральному закону «О центральном банке», «Банк России является органом банковского регулирования и надзора» для поддержания стабильности банковской системы и защиты интересов вкладчиков и кредиторов. То есть банковское регулирование и надзор осуществляет Банк России.

Основными нормативными документами, законодательно устанавливающими правила организации внутреннего контроля, являются Федеральный Закон «О банках и банковской деятельности» № 395-1-ФЗ от 02.12.1990 г. и Положение ЦБ РФ №242-П от 16.12.2003 г. «Об организации внутреннего контроля в кредитных организациях и банковских группах».

На сегодняшний день система контроля за деятельностью коммерческого банка в общем виде осуществляется на трех уровнях.

Первый уровень – контроль, проводимый ежедневно в каждом операционном или региональном подразделении, включает проверку операций и их надежный учет, предварительный контроль распоряжений по расходам и

контроль их исполнения, регулярную сверку сальдо счетов и регулярное составление отчетов, сохранение носителей и проводок.

Второй уровень – контроль, чаще всего осуществляющийся внутренним аудитором или ревизором, задачей которого является проверка эффективности организации внутреннего контроля, безопасности и контроль исполнения сотрудниками и менеджерами банка своих должностных обязанностей.

Третий уровень – контроль, осуществляющийся внешними аудиторами и инспекторами Банка России.

Контроль за кредитной организацией осуществляется извне ЦБ РФ и внешними аудиторами, а изнутри – при помощи внутренних подразделений. Ключевым моментом в организации внутреннего контроля является создание и утверждение качественных внутренних документов.

Основная задача при подготовке внутренних нормативных документов – повышение управляемости и контролируемости организационных процессов кредитной организации. Это позволит избежать невыполнения требований регулирующих органов, а также неправильных, недопустимых действий со стороны сотрудников кредитной организации. Четкое следование внутренним нормативным документам должно стать одним из условий успешной работы, поскольку они разрабатываются в каждой кредитной организации самостоятельно, утверждаются в установленном порядке их руководителями и обязательны для исполнения всеми сотрудниками.

Внутренние документы по вопросам внутреннего контроля должны быть взаимосвязаны между собой и соответствовать уставу кредитной организации.

Также необходимо затронуть проблему актуализации внутренних нормативных документов. Достаточно часто кредитные организации не обновляют документы в связи с изменением, например, наименования или организационной структуры, или же обновленные документ своевременно не доводятся до сведения филиалов, что может свидетельствовать о формальном подходе к осуществлению внутреннего контроля.

Внутренний контроль – деятельность, осуществляемая кредитной организацией (ее органами управления, подразделениями и служащими) и направленная на достижение определенных целей.

Исходя из этих целей, внутренний контроль банка может быть охарактеризован как система методов, принятых кредитной организацией для защиты своих активов, соблюдения управленческой политики, проверки достоверности бухгалтерской и финансовой отчетности и обеспечения эффективности работы. Внутренний контроль – постоянно осуществляемый на всех уровнях банковской деятельности процесс, реализуемый не только специальными контрольными службами банка, но и всеми другими подразделениями, его менеджерами и рядовыми сотрудниками.

Внутренний контроль как процесс можно представить в виде взаимосвязанных элементов.

Внутренний контроль должны осуществлять следующие организационные единицы:

- органы управления кредитной организацией;

- ревизионная комиссия (ревизор);
- главный бухгалтер (его заместители) кредитной организации;
- руководитель (его заместители) и главный бухгалтер (его заместители) филиала кредитной организации;
- подразделения и служащие, осуществляющие внутренний контроль в соответствии с полномочиями, определяемыми внутренними документами кредитной организации, включая службу внутреннего контроля (далее СВК), ответственного сотрудника (структурное подразделение) по противодействию легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, и финансированию терроризма и иные структурные подразделения.

Основное требование, предъявляемое к внутреннему контролю – системность, характеризующая всеобъемлющий характер его проведения на организационном и функциональном уровнях. Система внутреннего контроля призвана сократить банковские риски и обеспечить для руководства банка, акционеров и клиентов поток надежной информации о деятельности банка.

Можно предложить 5 групп возможных ошибок в организации внутреннего контроля.

1. Отсутствие надлежащего управленческого контроля и системы подотчетности, неумение сформировать высокую культуру контроля в банке.

Во многих случаях крупные убытки оказываются следствием невнимания и пренебрежения со стороны руководства (собственников и менеджмента) банка к вопросам формирования и поддержания в актуальном состоянии системы контроля, недостаточного руководства процессами и слабого контроля, отсутствия четкой системы управленческой подотчетности, базирующейся на продуманном и ясном разграничении круга задач и ответственности. О недостатках управленческого контроля, выявленных сотрудниками операционных служб, внутреннего аудита или других органов контроля, необходимо своевременно сообщать должностным лицам соответствующего уровня управления, а по выявленным недостаткам – безотлагательно принимать меры.

2. Недостаточно эффективное выявление и оценка рисков, особенно по некоторым видам балансовых и забалансовых операций банка.

Многие банки не выявляют и не оценивают риски, связанные с новыми банковскими продуктами, или же системы оценки рисков не обновляются, несмотря на значительные условия изменения банковской деятельности. Так, например, системы контроля, вполне подходящие для традиционных или простых банковских продуктов, неэффективны в отношении нетрадиционных или более сложных продуктов. Органы надзора должны требовать, чтобы все банки независимо от размеров их капитала поддерживали эффективную систему мер по осуществлению внутреннего контроля в соответствии с характером, сложностью и степенью рисков, присущих банковской деятельности, отражаемой на балансовых и внебалансовых счетах, а так же с учетом изменений в банковской среде и условиях функционирования банков.

3. Отсутствие или слабость ключевых контрольных структур и видов контрольной деятельности, таких, как разделение обязанностей,

санкционирование операций, выверка счетов, перекрестные проверки, проверки операционной деятельности. Отсутствие разделения полномочий сыграло особенно существенную роль в случаях получения банками значительных убытков.

4. Неудовлетворительный обмен информацией между различными уровнями руководства в банке, особенно при передаче сообщений о возникших (или обострившихся) проблемах на верхний уровень управления.

Документы, фиксирующие политику банка и его внутренние процедуры, могут быть эффективны лишь в том случае, если они доведены до сотрудников, участвующих в данной деятельности. Между тем некоторые убытки в банках вызваны тем, что соответствующие сотрудники не знали и не понимали политики руководства банка. В некоторых случаях сведения о нарушениях, которые должны быть переданы вышестоящему руководству, не доводились до сведения собственников или менеджмента до тех пор, пока проблемы не вырастали до угрожающих размеров. В других случаях информация, содержащаяся в отчетах для руководства банка, была неполной или неточной, создавая видимость благополучного положения дел.

5. Неадекватный или неэффективный аудит (мониторинг) устранения недостатков. Во многих случаях недостаточно строгие аудиторские проверки не смогли выявить и указать на недостатки внутреннего контроля, обычно присущие проблемным банкам. В других случаях отсутствовал механизм, обеспечивающий исправление недостатков силами руководства кредитной организации.

Указанные типичные и иные недостатки внутреннего контроля должны выявлять специализированные подразделения банка посредством регулярного мониторинга действенности внутреннего контроля. Подразделениями, которые должны обеспечить функционирование полноценной системы внутреннего контроля в банке, могут быть службы внутреннего контроля, служба внутреннего аудита, либо независимый орган Комитет по аудиту.

Ближайшие задачи для улучшения эффективности работы кредитной организации, - это дальнейшее формирование и укрепление системы внутреннего контроля путём реализации намеченной стратегии, постоянное повышение профессионального уровня контролеров и поддержание деловых контактов с внешним аудитом.

Список использованной литературы

1. Положение Банка России от 16 декабря 2003 г. N 242-П "Об организации внутреннего контроля в кредитных организациях и банковских группах" (с изменениями от 24 апреля 2014 г. N 3241-У);
2. Арсланбеков-Фёдоров А.А. Система внутреннего контроля коммерческого банка М.:ЮНИТИ-ДАНА, 2016;
3. Копытова, А. И. Банки и банковское дело : учеб. пособие / А. И. Копытова; ГОУ ВПО «Томский государственный педагогический университет». – Томск : Изд-во ТГПУ, 2017;

4. Тихомиров А.Ю. О системе внутреннего контроля в банках // Деньги и кредит.-2016;

5. Суйц В.П., Чая Г.В. Международные стандарты финансовой отчетности. М., 2017.

Блащук М.С., Бородина А.С.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ ТАМОЖЕННОГО КОНТРОЛЯ В РОССИИ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01

«Экономическая безопасность»

Кузбасский государственный технический университет имени

Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово

krukta@mail.ru

Одним из факторов, отрицательно влияющим на имидж таможенной службы Российской Федерации, дестабилизирующим экономику Российской Федерации и перспективы расширения экономического сотрудничества с развитыми странами, является наличие коррупционных проявлений в таможенных органах

Очевидно, что идеология формирования доходной части федерального бюджета должна быть не только оптимизирована в соответствии с новыми реалиями, но и направлена на обеспечение экономической безопасности страны, усиление борьбы с преступлениями и административными правонарушениями, отнесенными законодательством Российской Федерации к компетенции таможенных органов, на борьбу с коррупцией и международным терроризмом, незаконным оборотом объектов интеллектуальной собственности, наркотических средств, психотропных веществ, оружия и боеприпасов, культурных ценностей и иных предметов, перемещаемых через таможенную границу Таможенного союза и (или) через государственную границу Российской Федерации.

Выявление, пресечение и предупреждение преступлений коррупционной направленности, преступлений против интересов службы в таможенных органах, совершенных должностными лицами при исполнении должностных обязанностей, а также преступлений, направленных на вовлечение должностных лиц в преступную деятельность, остаются важнейшими направлениями работы Федеральной таможенной службы. Среди основных причин коррупционных проявлений остается недостаточный уровень заработной платы и других социальных гарантий должностных лиц таможенных органов.

Упрощение таможенных формальностей при перемещении товаров через таможенную границу Таможенного союза и сокращение времени на проведение таможенных операций требуют адекватных мер по развитию и совершенствованию таможенного контроля после выпуска. До сих пор

таможенные проверки проводятся точно и по информации, полученной из других государственных контролирующих и правоохранительных органов, на основании поступивших жалоб, а также результатов собственной аналитической работы, не способствуя тем самым реализации системного подхода к организации проверочных мероприятий.

Несмотря на комплексный подход и значительный объем реализованных мероприятий, остаются актуальными проблемы недостоверного декларирования товаров, занижения таможенной стоимости, правильности классификации и обоснованности предоставления таможенных льгот и преференций, в том числе в рамках применения системы управления рисками.

В недостаточной мере реализуются мероприятия проверочной деятельности, направленные на пресечение и профилактику правонарушений в отношении товаров, ввозимых для промышленной сборки автотранспортных средств, проверки уполномоченных экономических операторов, а также участников внешнеэкономической деятельности, отнесенных к низкой категории риска. Сокращение сроков и упрощение таможенного контроля при декларировании и выпуске товаров потребует активизации проверочной деятельности в отношении товаров, перемещаемых участниками внешнеэкономической деятельности, отнесенными к категории низкого риска нарушения таможенного законодательства.

Одна из ключевых проблем формирования кадровой политики таможенной службы заключается в том, что кадровый потенциал системы таможенной службы используется не в полной мере, что, в первую очередь определяется незначительным вниманием, уделяемым анализу сложившейся кадровой ситуации и эффективности использования кадрового потенциала. На сегодняшний день одной из наиболее существенных проблем управления кадровым потенциалом таможенной службы является низкий уровень организации трудовой деятельности государственных служащих и нерациональность в использовании их потенциала. Данные проблемы в первую очередь связаны с наличием несовершенств в организационной структуре таможенной службы и неэффективным использованием современных методов и технологий организации трудовой деятельности государственных служащих.

Список использованной литературы

1. Дробот, Е. В. Особенности международного сотрудничества России в области таможенного дела / Е. В. Дробот // Международные отношения. – 2017. – № 18. – С. 23 – 30.
2. Новый Таможенный кодекс ЕАЭС вступил в силу – URL: https://www.tvr.by/news/ekonomika/novyyu_tamozhennyu_kodeks_eaes_vstupil_v_silu/ (дата обращения: 25.01.2021)
3. Красавина, Л. Н. Современное состояние и перспективы экономической интеграции на евразийском пространстве / Л. Н. Красавина // Эдитус. – 2015. – С. 29.

4. О Стратегии национальной безопасности №683 от 31 декабря 2016 года. – 2016. – URL: <http://www.rg.ru/> (дата обращения: 27.11.2021).

Бускина Т.А., Бирюкова А.С.

ПРОБЛЕМЫ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ В РФ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Коррупция – это общественно опасное явление в сфере политики или государственного управления, выражающееся в умышленном использовании представителями власти своего служебного статуса для противоправного получения имущественных и неимущественных благ и преимуществ в любой форме, а равно подкуп этих лиц.

В настоящее время законодательство Российской Федерации о противодействии коррупции представлено несколькими специальными Федеральными законами (от 25 декабря 2008 г. N 273-ФЗ "О противодействии коррупции", от 17 июля 2009 г. N 172-ФЗ "Об антикоррупционной экспертизе нормативных правовых актов и проектов нормативных правовых актов", от 3 декабря 2012 г. N 230-ФЗ "О контроле за соответствием расходов лиц, замещающих государственные должности, и иных лиц их доходам", от 7 мая 2013 г. N 79-ФЗ "О запрете отдельным категориям лиц открывать и иметь счета (вклады), хранить наличные денежные средства и ценности в иностранных банках, расположенных за пределами территории Российской Федерации, владеть и (или) пользоваться иностранными финансовыми инструментами"), а также множеством нормативных вкраплений в различные тематические Федеральные законы ("Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации", "О муниципальной службе в Российской Федерации" и др.) [3; 4]. "Разбросанность" антикоррупционных норм среди большого числа различных законодательных актов затрудняет их применение, способствует возникновению противоречий, связанных с их пониманием.

Важной проблемой является совершенствование нормативного определения коррупции, предусмотренного ст. 1 Федерального закона "О противодействии коррупции". В нынешнем виде это определение не содержит полного описания коррупционного деяния, допускает излишнюю свободу усмотрения правоприменительных органов в части квалификации данного деяния. Из этого определения не понятно, относятся ли к коррупционным

только те действия (бездействие), которые непосредственно запрещены уголовным законом, или же и те, в отношении которых подобного запрета не предусмотрено.

Необходимо законодательно совершенствовать разграничение полномочий между федеральными органами государственной власти, органами государственной власти субъектов Российской Федерации и органами местного самоуправления в сфере правового регулирования противодействия коррупции. Во многих субъектах Федерации приняты свои законы о противодействии коррупции, но при этом сфера компетенции регионального законодателя в данной области нормативно не определена.

Отсутствуют и нормы, детализирующие полномочия органов местного самоуправления в сфере регламентации противодействия коррупции. Между тем Федеральный закон "Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации" (п. 38 ч. 1 ст. 14, п. 33 ч. 1 ст. 15, п. 42 ч. 1 ст. 16) рассматривает осуществление мер по противодействию коррупции в границах муниципального образования как вопрос местного значения поселений, муниципальных районов, городских округов. Федеральный закон "О противодействии коррупции" (ч. 4 ст. 5) ограничивается лаконичной формулой о том, что "органы местного самоуправления осуществляют противодействие коррупции в пределах своих полномочий". При этом ст. 2 этого Закона допускает принятие муниципальных правовых актов по вопросам противодействия коррупции. Но что может быть предметом нормативной регламентации в этой сфере на муниципальном уровне власти? Точного ответа на этот вопрос законодательство не содержит. Существует точка зрения, в соответствии с которой дополнительной регламентации на муниципальном уровне подлежат меры по противодействию коррупции, в общем плане обозначенные в Федеральном законе "О муниципальной службе в Российской Федерации". Однако подобное ограничительное толкование, как представляется, не соответствует концепции федерального законодательства о противодействии коррупции, которое не ограничивает сферу применения антикоррупционных мер лишь внутрислужебными отношениями.

Необходимо совершенствовать нормативную структуру Федерального закона "О противодействии коррупции". Среди его положений встречаются те (ст. 7), которые не могут непосредственно применяться, поскольку определяют лишь направления противодействия коррупции. Представляется, что такого рода положения должны содержаться в специальных правовых актах (Национальная стратегия противодействия коррупции, Национальный план противодействия коррупции), но не в федеральном законе.

Между законодательным и подзаконным регулированием в сфере противодействия коррупции в органах местного самоуправления должен быть найден разумный баланс. Особенно это касается норм об обязанности муниципальных служащих представлять сведения о доходах, имуществе, обязательствах имущественного характера представителю нанимателя. Соответствующие положения Федерального закона "О противодействии коррупции" (ст. 8) изобилуют ссылками на подзаконные нормативные акты,

что, учитывая огромное количество таких актов, в том числе на муниципальном уровне власти, неизбежно приводит к возникновению противоречий в понимании этих законодательных норм.

Так, в соответствии с ч. 3 ст. 8 Федерального закона "О противодействии коррупции" сведения о доходах, об имуществе и обязательствах имущественного характера, представляемые в том числе муниципальными служащими, относятся к информации ограниченного доступа. Федеральный закон "О муниципальной службе в Российской Федерации" (ч. 3 ст. 15) рассматривает эти сведения как информацию конфиденциального характера. При этом оба Закона устанавливают, что лица, виновные в разглашении этих сведений, несут юридическую ответственность. Между тем Федеральный закон "О противодействии коррупции" (ч. 6 ст. 8) устанавливает, что сведения о доходах, об имуществе и обязательствах имущественного характера размещаются в информационно-телекоммуникационной сети Интернет и предоставляются для опубликования средствами массовой информации "в порядке, определяемом нормативными правовыми актами Российской Федерации". Таким образом, многочисленные подзаконные акты регламентируют важные и требующие законодательного решения вопросы о том, сведения о каких именно доходах, имуществе и обязательствах имущественного характера подлежат представлению муниципальными служащими, и какие из них подлежат опубликованию [1].

Существует проблема соотношения отдельных норм Федерального закона "О противодействии коррупции", Федерального закона "О муниципальной службе в Российской Федерации" и иных федеральных законов. Она заключается в том, что одни и те же общественные отношения являются предметом регламентации различных федеральных законов, и их нормы не тождественны по содержанию. Это касается, например, института предупреждения и разрешения конфликта интересов. Нормы, регламентирующие данный институт, содержатся как в Федеральном законе "О муниципальной службе в Российской Федерации" (ст. 14.1), так и в Федеральном законе "О противодействии коррупции" (ст. 10, 11). Подобный "дуализм" в законодательном регулировании не способствует ясности в правоприменении, хотя большинство федеральных подзаконных актов, регламентирующих эти отношения, содержат ссылки на Федеральный закон "О противодействии коррупции", как на более поздний по времени правовой акт [2].

В некоторых случаях необходимо принятие отдельного федерального закона, который осуществлял бы целостное регулирование той или иной сферы служебных отношений. Например, отсутствует федеральный закон, который регламентировал бы основы статуса лиц, замещающих муниципальные должности. Лишь отчасти эту роль выполняет Федеральный закон "Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации". По этой причине федеральный законодатель вынужден включать отдельные нормы, регламентирующие статус этих должностных лиц, в Федеральный закон

"О противодействии коррупции" (ст. 12.1, 13.1), хотя они, строго говоря, регламентируют отношения, выходящие за рамки противодействия коррупции.

Необходимо совершенствовать нормы о юридической ответственности за совершение коррупционных правонарушений. 21 ноября 2011 г. законодатель внес изменения в Федеральный закон "О муниципальной службе в Российской Федерации", дополнив его ст. 27.1, предусматривающей положения об особом дисциплинарном производстве в отношении муниципальных служащих, совершивших коррупционные правонарушения. Но при этом нет в ней прямого указания на вину как субъективное основание ответственности, не понятно, может ли применяться в этой сфере категория малозначительности деяния как основание для освобождения от ответственности.

Требуют существенного обновления и нормы об антикоррупционной экспертизе нормативных правовых актов и проектов нормативных правовых актов. В частности, представляется целесообразным на законодательном уровне закрепить перечень коррупциогенных факторов, а не только их общие признаки. Кроме того, необходимо установить правовые последствия обнаружения коррупциогенных факторов в нормативном правовом акте, имея в виду возможность его последующей судебной дисквалификации на этом основании. Представляется важным также усилить требования к лицам, осуществляющим независимую антикоррупционную экспертизу, закрепив эти требования в соответствующем федеральном законе.

Список использованной литературы

1. Гаврилова Н.В. Противодействие коррупции на муниципальной службе: доступность информации о деятельности муниципальных служащих как средство противодействия // Государственная власть и местное самоуправление. 2012. N 9. С. 34 - 37.

2. Изолитов А.С. Конфликт интересов на государственной и муниципальной службе и противодействие коррупции. М.: Издательский дом Шумиловой И.И., 2013. 120 с.

3. Кирьянов А.Ю. Противодействие коррупции в муниципальной службе: принципы и механизмы реализации // Следователь. 2012. N 9. С. 32 - 36.

4. Широких А.В. Надзор за исполнением законодательства о муниципальной службе и противодействии коррупции в областном центре // Государственная власть и местное самоуправление. 2012. N 10. С. 35 - 39.

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ МЕХАНИЗМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЯ В ОБЛАСТИ УТЕЧКИ КАПИТАЛА ЗА ГРАНИЦУ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Противодействие незаконному оттоку денежных средств за рубеж — основная задача института валютного регулирования и валютного контроля. Как отмечается в учебной и научной литературе, все это составляющие валютной политики государства, которая направлена на укрепление финансового положения страны, создание режима устойчивости национальной валюты, обеспечение поступления валюты из-за рубежа по внешнеэкономическому обороту. В данной сфере мероприятия осуществляются путем непосредственного воздействия на национальную валюту, валютный курс и валютные операции. Отметим следующие взаимообусловленные причины, способствующие вывозу капитала.

1. Проблемы репатриации валютной выручки от экспорта товаров и оказания услуг отечественными предприятиями и организациями. На счетах в иностранных банках находится огромное количество валютных средств, которые не были возвращены в Российскую Федерацию. На сегодняшний день мы можем констатировать явно недостаточное количество законодательных механизмов, позволяющих обеспечить возврат денежных средств. Данная проблема наносит значительный ущерб экономической безопасности страны, поскольку вывоз капитала приводит к оттоку значительных ресурсов из экономического оборота государства и включению их в производственный процесс других стран. В настоящее время положения Федерального закона от 10 декабря 2003 г. № 173-ФЗ «О валютном регулировании и валютном контроле» позволяют в определенной мере обеспечить устойчивость валютного рынка, направлены на исключение указанных выше проблем. Но в то же время, очевидно, что нормы, регламентирующие деятельность органов валютного регулирования и валютного контроля, нуждаются в дополнении с целью повышения эффективности мер, которые регулируют проведение экспортно-импортных операций.

2. Второй причиной создавшейся ситуации являются переводы валюты (без товара) и сделки по фиктивным импортным контрактам. На практике российский покупатель переводит иностранному контрагенту валюту под заведомую не поставку товаров (предоплата без поставки товара или неэквивалентное поступление). Широко также практика авансовых платежей,

означающая по сути, предоставление российскими резидентами беспроцентного кредита иностранным фирмам.

3. Третья причина — осуществление расчетов между российскими участниками и иностранными контрагентами за пределами России (оффшорные зоны). Осуществление расчетов между российскими и иностранными участниками внешнеторговой деятельности позволяет выводить денежные средства за пределы российской налоговой системы. Это так называемые «оффшоры» («налоговые убежища»), когда на российской территории осуществляется само производство, а финансовые расчеты производятся за рубежом. Мы также наблюдаем открытие за рубежом денежных счетов компаниями крупного и среднего бизнеса, что способствует утечке капитала.

Таким образом, в практике ведущих стран на смену валютному контролю пришли системы государственного контроля за финансовыми операциями. В Российской Федерации валютное регулирование и контроль на сегодняшний день являются единственным инструментом, способным противодействовать утечке капитала и отмыванию преступных доходов, однако соответствующая правовая база нуждается в совершенствовании.

Список использованной литературы

1. Авагян Г. Л. Международные валютно-кредитные отношения: учебное пособие // М., 2007, с. 138.

2. Козырин А. Н. Таможня в механизме валютного контроля за внешнеторговыми поставками: импорт [Электронный ресурс] <https://www.nalvest.ru/nv-articles/detail.php?ID=21573>.

3. Данилова О. Е. Проблемы и пути совершенствования валютного регулирования экспортно-импортных операций // Молодой ученый. — 2017. — №48. — С. 241-243.

Голубева А.Р., Большакова Е.А.

ОРГАНИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО И МУНИЦИПАЛЬНОГО КОНТРОЛЯ ВО ФРАНЦИИ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Ярким представителем континентальной модели организации муниципального финансового контроля выступает Франция. Французская Республика является унитарным государством. В этой стране местное самоуправление осуществляется на трех уровнях: в регионах, департаментах и

коммунах. Регион и департамент располагают своими органами местного самоуправления (региональными и генеральными советами соответственно) и назначенными представителями государства на местах (комиссарами республики и помощниками комиссаров республики). В коммуне управленческие функции исполняет выборный коммунальный (муниципальный) совет во главе с мэром, при этом мэр одновременно является и государственным служащим. В круг полномочий мэра в бюджетной сфере входят составление проекта местного бюджета, а также непосредственное исполнение бюджета. Советы утверждают проект местного бюджета соответствующего уровня, а также отчет о его исполнении. Комиссары республики назначаются Советом министров и представляют в своей административно-территориальной единице правительство и каждого министра. Они наделены правом контроля за органами местного самоуправления в части соблюдения законности, в том числе в части осуществляемой органами местного самоуправления финансовой деятельности.

Функции внешнего муниципального финансового контроля перенесены на региональный уровень. Согласно ст.84 Закона от 2 марта 1982 г. № 82-213 «О правах и свободах коммун, департаментов и регионов». В обязанности Региональных счетных палат в первую очередь входит «проверка счетов органов местного самоуправления и общественных организаций, находящихся под их юрисдикцией». Анализируя положения Закона №82-213, можно сделать вывод, что на Региональные счетные палаты Франции возложены тройственные полномочия:

1) высказывать мнения и предложения относительно бюджетных актов местных органов администрации, по которым имеются несоответствия и отклонения;

2) выносить судебные решения по счетам всех органов администрации и ее государственных учреждений;

3) обеспечивать надлежащее использование государственных средств этими учреждениями. Региональные счетные палаты проверяют отчетность всех крупных муниципалитетов (не менее 2000 жителей), организаций, в капитале которых муниципалитет имеет мажоритарное участие, учреждений, получающих дотации из местного бюджета. Контроль более мелких муниципалитетов осуществляется старшими казначеями или финансовыми инспекторами.

Председатель (главный советник или финансовый инспектор) Региональной счетной палаты назначается декретом президента Французской Республики из числа главных советников или советников-докладчиков палаты.

Во Франции существует частичная зависимость Региональных счетных палат от Счетной палаты Франции, так как в законодательстве закреплено право контроля за принимаемыми Региональными счетными палатами решениями со стороны Счетной палаты Франции. Из положений Закона №82-213 следует, что содержание контроля различается в зависимости от материалов дел, которые можно разделить на две основные группы:

1) дела, по которым региональная счетная палата принимает окончательное решение (имеет исключительные полномочия);

2) дела, по которым решения региональных счетных палат могут быть обжалованы в Счетную палату Франции (совместные полномочия). Фактически Счетная палата Франции выступает в качестве апелляционной судебной инстанции, если вынесенное решение является спорным.

Государственный строй Французской республики основан на Конституции 1958 г., и практически с этого времени в стране существует режим Пятой республики, отличительной чертой которого являются достаточно широкие полномочия президента, сильная исполнительная власть и государственный контроль во всех сферах деятельности.

Структура власти при этом представляет собой следующую схему: президент, правительство, парламент (Национальное собрание и Сенат), Конституционный совет и местные органы власти.

Система государственного контроля во Франции включает внутриведомственные и вневедомственные звенья. Первые представлены контрольно-ревизионными управлениями ряда министерств, которые призваны проверять эффективность работы центральных и местных подразделений данного ведомства, соблюдение ими служебной дисциплины и т. д. Подобные управления существуют, например, в министерствах обороны, внутренних дел, народного образования.

Аналогичный статус внешне имеет контрольно-ревизионное управление Министерства экономики и финансов — Генеральная инспекция финансов. Однако на деле ее функции гораздо шире, так как в компетенцию бригад инспекторов финансов входит проверка не только деятельности Министерства финансов, но и соответствия бюджету доходов и расходов всех без исключения государственных учреждений и национальных предприятий, а также доли государственных средств в смешанных предприятиях. Поэтому административный статус инспекторов финансов, имеющих специальные ранги, весьма высок.

Еще более высоким, но качественно иным с правовой точки зрения является статус вневедомственных органов контроля.

В структуре государственной службы Франции не одно столетие действуют специальные межведомственные органы периодического и финансового контроля, задача которых заключается в обеспечении координации деятельности государственных органов в правовом и финансовом планах, пресечении бесхозяйственности и злоупотреблений в использовании бюджетных финансовых ресурсов. Это Государственный совет, Счетная палата, Генеральная инспекция финансов и Государственная инспекция администрации.

Государственный совет контролирует соответствующие законы, принимаемые административные решения, обеспечивая их юридическую взаимосвязь и чистоту.

Счетная палата осуществляет функции контроля за государственными финансами. Проверяется, в частности, использование кредитов, фондов и

ценностей, управление которыми поручено государственным службам и другим юридическим лицам. При этом обеспечивается контроль за финансовой деятельностью административных институтов, вскрываются ошибки и упущения, наносящие ущерб государству.

Такого рода контроль в коммунах, департаментах и регионах проводится региональными счетными палатами.

Спецификой этих органов является то, что они выступают в роли судов, проверяющих соответствие принятых парламентом законов конституции (Конституционный совет), подзаконных актов правительства — действующему законодательству (Госсовет) и административных решений, влекущих за собой увеличение доходов или уменьшение расходов государства, — финансовому закону, принятому парламентом, проверки бухгалтерской отчетности (Счетная палата). Ответственные работники этих органов приравнены к судьям: они несменяемы и не подчинены какому-либо министерству.

Генеральная инспекция финансов, подчиняясь непосредственно Министерству экономики и финансов, контролирует на местах службы этого министерства, предприятий, находящихся под финансовым контролем государства, а также работу назначаемых государством бухгалтеров и распределителей кредитов.

Генеральная инспекция администрации осуществляет контроль за службами, учреждениями, органами, находящимися в подчинении Министерства внутренних дел и под непосредственным контролем префектов, которые являются полномочными представителями государства на местах. Во Франции в структуре финансового контроля выделяются три уровня требований:

- 1) соблюдение нормы;
- 2) экономичность;
- 3) оценка результата.

При выборе политики в области контроля применяются следующие критерии:

- финансовая значимость проверки (имеется в виду масштаб финансовой операции с точки зрения максимизации виртуальных доходов);
- оценка степени риска (с точки зрения высокой вероятности нарушения законодательства и необоснованности затрат);
- эффективность контроля (как возможный эффект проверки при минимальных затратах времени и средств);
- внешнее давление (в форме парламентского запроса или ожиданий общественности).

Контроль осуществляется как во время проведения финансовых операций, так и по завершении их исполнения. По отношению к государству как субъекту публичного права этот контроль осуществляется Счетной палатой в двух плоскостях:

- 1) проверка счетов государственных бухгалтеров (т. е. соблюдения бюджетных и бухгалтерских норм);

2) административный контроль (надзор) за распорядителями государственных средств с точки зрения законности и целесообразного использования выделенных средств.

В области бюджета применяется специальный двойственный контроль, так как исполнение доходных и расходных статей бюджета органов публичной власти происходит с участием распорядителей, т. е. лиц, принимающих (диктующих) решения о предоставлении государственных ресурсов, и "бухгалтеров государственных учреждений", владеющих монопольным правом распоряжаться государственными средствами, т. е. правом принятия решений об их целевом назначении.

Таким образом, во Франции применяется целостная система превентивного финансового контроля.

Список использованной литературы

1. Организация муниципального финансового контроля в зарубежных странах: опыт Франции [Электронный ресурс] // <https://cyberleninka.ru/article/n/organizatsiya-munitsipalnogo-finansovogo-kontrolya-v-zarubezhnyh-stranah-opyt-frantsii-i-germanii>
2. Государственный финансовый контроль во Франции [Электронный ресурс] // https://all-sci.net/byudjet_850/1135-gosudarstvennyiy-finansovyyiy-kontrol-176906.html

Елышева А.Э., Эккерт А.В.

ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ РОССИИ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Система государственного финансового контроля постоянно совершенствуется с учетом современных тенденций экономического развития, способствуя обеспечению стабилизации экономики и достижению экономического роста; устойчивости экономического развития государственного сектора экономики; достижению сбалансированности бюджетной сферы. Государственный финансовый аудит в значительной мере противодействует коррупции и является одним из способов социальной защиты населения, существенно влияя на экономическую безопасность страны.

Проблемы понимания сущности, развития форм и методов государственного финансового контроля (ГФК) находятся в центре внимания ученых и практиков. Новыми институтами внешнего ГФК, осуществляемого высшими органами финансового контроля (ВОФК), являются государственный аудит и конституционный аудит. К специальным формам ГФК относится финансовый аудит, аудит эффективности и стратегический аудит. Системное применение стратегического аудита, аудита эффективности, финансового аудита позволяет повысить качество управления общественными ресурсами. Счетная палата Российской Федерации (РФ) при выработке концепции и планов деятельности на среднесрочный период исходит из необходимости перехода от финансового аудита функциональных расходов государства к аудиту эффективности и стратегическому аудиту состояния и результатов использования национальных ресурсов в рамках проектных подходов к управлению развитием.

В настоящее время стратегический аудит – основная функция высших органов финансового контроля стран большой двадцатки G20. Государственный финансовый стратегический аудит выступает, с одной стороны, как особый вид контроля, направленный на выявление соответствия затраченных финансовых ресурсов степени достижения стратегических целей, принятых программными документами, и с другой – как инструмент управления, позволяющий оценивать и корректировать принятые стратегические решения.

Стратегическое управление социально-экономическим развитием страны направлено на создание условий долгосрочного развития, поиск новых возможностей, упреждение кризисных ситуаций на основе анализа ситуации, прогнозирования и своевременно внесенных корректив в стратегические планы и программы. Правительство РФ активно внедряет стратегическое планирование, базой которого выступает Федеральный закон от 20 июля 1995 г. № 115-ФЗ «О государственном прогнозировании и программах социально-экономического развития Российской Федерации» с изменениями, внесенными Федеральным законом от 9 июля 1999 г. № 159-ФЗ. В ноябре 2012 г. Государственная дума приняла в первом чтении проект федерального закона «О государственном стратегическом планировании». Документ определяет основы государственного стратегического планирования в РФ, координацию государственного стратегического управления и бюджетной политики, а также полномочия и функции федеральных органов государственной власти, органов государственной власти субъектов РФ и порядок их взаимодействия с общественными, научными и иными организациями в области государственного стратегического планирования.

Стратегия – способ использования средств и ресурсов, направленных на достижение долгосрочных целей развития с учетом при этом условий внешней среды, а также таких факторов, как неопределенность, случайность и риск. На эффективную реализацию стратегий социально-экономического развития России и ее регионов направлена деятельность высших органов финансового контроля, что обусловлено среднесрочным планированием, наличием

долгосрочных целевых программ, реализацией принципов бюджетной стратегии. Стратегический аудит тесно увязан с проводимой в стране бюджетной реформой, с взятым государством курсом на увеличение срока бюджетного планирования.

Концепцией долгосрочного социально-экономического развития Российской Федерации на период до 2020 года определена необходимость внедрения в процесс государственного управления современных методов и механизмов стратегического планирования и управления по результатам принятия бюджетных решений, в первую очередь в рамках программно - целевого подхода.

Процессы увязки программно-целевого подхода с ресурсным обеспечением предлагается осуществить на основе совершенствования механизмов принятия и реализации бюджетных решений, под жестким мониторингом и контролем выполнения принятых программ.

Данные положения были конкретизированы в Программе Правительства Российской Федерации по повышению эффективности бюджетных расходов в 2019–2024 годах.

В программе Правительства Российской Федерации по повышению эффективности бюджетных расходов особое внимание уделено развитию системы государственного финансового контроля. Этому вопросу посвящен отдельный раздел IX, в котором указано, что необходимым условием повышения эффективности бюджетных расходов является обеспечение подотчетности (подконтрольности) бюджетных расходов, в связи с чем предполагается:

1. развитие методологии формирования информации по статистике государственных финансов;
2. совершенствование правил и процедур бухгалтерского учета и финансовой отчетности для организаций государственного сектора;
3. развитие системы внутреннего финансового контроля и внутреннего финансового аудита;
4. совершенствование организации внутреннего государственного финансового контроля;
5. обеспечение открытости бюджетного процесса и вовлечение в него институтов гражданского общества.

Прогноз социально-экономического развития Российской Федерации на долгосрочный период разрабатывается каждые шесть лет на двенадцать и более лет федеральным органом исполнительной власти, осуществляющим функции по выработке государственной политики и нормативно-правовому регулированию в сфере анализа и прогнозирования социально-экономического развития, с учетом прогноза научно-технологического развития Российской Федерации и стратегического прогноза Российской Федерации на основе данных, представляемых федеральными органами исполнительной власти, органами исполнительной власти субъектов Российской Федерации и другими участниками стратегического планирования. Корректировка прогноза социально-экономического развития Российской Федерации на долгосрочный

период осуществляется в соответствии с решением Правительства Российской Федерации с учетом прогноза социально-экономического развития Российской Федерации на среднесрочный период.

Модернизация экономики страны - важнейшая задача системы социального управления. Управление - черта, свойственная обществу на любой стадии развития. Его неотъемлемой функцией является финансовый контроль, который, с одной стороны, зависит от характера экономических отношений, от типа государства, а с другой - сам предопределяет их развитие или, напротив, стагнацию. Отечественный и зарубежный опыт свидетельствуют: бесконтрольность ведет к финансово-экономическим кризисам, сильный финансовый контроль - к стабильному государству, способному выдвигать и осуществлять широкомасштабные стратегические программы развития. Финансовый контроль присутствует на всех этапах управленческого цикла: от стратегического анализа до аудита государственных программ, в результате которого при необходимости вырабатываются предложения по внесению корректив в стратегические планы.

Список использованной литературы

1. Федеральный закон "О стратегическом планировании в Российской Федерации" от 28.06.2014 N 172-ФЗ (последняя редакция) [Электронный ресурс] URL: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_164841/

2. Государственный финансовый контроль [Электронный ресурс] URL: <http://www.grandars.ru/student/finansy/finansovyy-kontrol.html>

3. Об утверждении Концепции повышения эффективности бюджетных расходов в 2019–2024 годах [Электронный ресурс] URL: <http://government.ru/docs/35598/>

4. Федеральный закон от 20 июля 1995 г. N 115-ФЗ "О государственном прогнозировании и программах социально-экономического развития Российской Федерации" URL: <http://ivo.garant.ru/#/document/1518908/paragraph/80:0>

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕФОРМ В ОБЛАСТИ РЕВИЗИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РОССИИ, СССР И РФ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

В допетровской России на государственном уровне существовали функции контроля полноты уплаты налогов, так как доход государства складывался во многом за счет развитой налоговой системы. Контроль в основном был связан с тем, что налогообложение населения было весьма обременяющим, и, естественно, возникали стремления уклониться от налогов. В итоге постепенно проводилось совершенствование налоговой системы, позволяющей более точно учесть планируемые государственные доходы и контролировать их поступление. При царе Алексее Михайловиче был создан специальный Приказ счетных дел, сотрудники которого систематически проводили ревизии счетных книг различных ведомств, проверяли выполнение ассигнований, выделенных под отчет послам, воеводам и другим должностным лицам. Для проведения ревизий в других городах вызывали в Москву в Приказ целовальников с учетными книгами и оправдательными документами.

Петр I уделял большое внимание совершенствованию государственного управления, а также контролю государственных доходов и расходов. Во главе финансового управления Петром I был поставлен Сенат, для заведования государственными доходами учреждена Камер-коллегия, для заведования государственными расходами – Штатс – контора, а для проверки счетов и отчетов – Ревизион – контора. Один из указов от 1722 г. предписывает ежегодно посылать в губернии ревизоров для проведения проверки.

Преемники Петра I не внесли значительного вклада в дело контроля и ревизии. Вследствие постоянного ведения войн, а также по ряду других причин бюджет государства стал дефицитным. Однако при Екатерине I Ревизион – контора была восстановлена в качестве самостоятельного учреждения, а высший контроль государственного финансового хозяйства перешел в Верховный Тайный Совет. При Екатерине II были организованы контрольные учреждения в губерниях. В 1780 г. При Сенате были учреждены экспедиции, находившиеся под непосредственным управлением государственного казначея.

В царствование Александра I были учреждены Министерство финансов, Государственное казначейство, Государственный контроль, Комиссия погашения долгов. Указом Александра I в 1809 г. в Государственном казначействе была образована Государственная экспедиция для ревизии счетов, которая стала первым самостоятельным учреждением по наблюдению

за правильностью и законностью поступления государственных доходов и производством расходов. На базе этой экспедиции специальным манифестом было учреждено Главное управление ревизии государственных счетов во главе с государственным контролером. В 1836 году оно стало называться «Государственный контроль».

В период общегосударственных реформ, связанный с началом правления Александра II, были учреждены для комиссии: одна – при Государственном контроле – для составления правил о порядке счетоводства, отчетности и ревизии, другая – при Министерстве финансов – для пересмотра податей и сборов. Были изданы так называемые «кассовые правила», т. е. правила о порядке поступления государственных доходов, а также правила счетоводства, введенные повсеместно с 1866 года. При этом установлен новый порядок отчетности и ревизии на основании документов, оправдывающих каждую статью расхода.

В 1864 году были открыты новые местные учреждения контроля – Контрольные палаты. Сметные кассовые правила создали единство бюджета, направление кредитов по их прямому назначению, а неизрасходованных остатков – в общие государственные средства, через кассы Министерства финансов. Данные принципы были дополнены принципом публичности государственной отчетности, а с 1866 года – отчетности Государственного контроля. Следует отметить, что до 1862 года количество государственных доходов и расходов являлось строжайшей тайной.

После революции 1917 года вышли постановления Совета Народных Комиссаров (Совнаркома) «Об образовании и составе Комиссариата государственного контроля» и «О правах народного комиссара по государственному контролю в Совете народных комиссаров. 18(31) января 1918 году за подписью В.И.Ленина Совнарком принял декрет «О Центральной контрольной коллегии и местных учетно – контрольных коллегиях и комиссиях», которым фактически было положено начало созданию единых контрольных органов в новой Российской республике. В.И. Ленин предавал первостепенное значение вопросам учета и контроля в ходе строительства нового социалистического общества. Он предложил в основу организации и деятельности органов социалистического контроля положить принципы демократического централизма, коллективности, гласности, а также сформулировал основные задачи, стоящие перед организациями социалистического контроля, неоднократно указывая, что задача состоит не только в проверках, но и в оказании помощи по налаживанию работы, ее организации на местах, предупреждению ошибок и причин возникновения недостатков в работе.

Постановлением Совнаркома с 15 апреля 1936 г. «О внутриведомственном финансовом контроле и документальной ревизии учреждений, предприятий, хозяйственных организаций и строителств» в СССР были определены задачи и функции государственного контроля и внутриведомственных контрольных органов. Впоследствии значительные изменения в государственном управлении в СССР привели к упразднению

народных комиссаров и созданию министерств и ведомств. В Минфине СССР было создано Контрольно-ревизионное управление (КРУ). Такие же управления были учреждены в отраслевых министерствах и ведомствах. Министерства и ведомства на основе типовой инструкции разрабатывали и согласовывали с Минфином СССР отраслевые инструкции о порядке проведения комплексных ревизий. Последний раз типовая инструкция была утверждена Минфином СССР 14 сентября 1978 г. (письмо № 85). В данном документе предписывалось проведение ежегодных проверок предприятий, состоящих на хозяйственном расчете.

В начале 90-х годов были актуальны вопросы проверки банковских операций. Так как не существовало казначейского исполнения бюджета, средства бюджетных организаций использовались в коммерческих банках, существовал риск перечисления средств не по назначению или размещения средств на депозитных счетах. В период перестройки, когда СССР прекратил свое существование и в экономике новой России начались рыночные преобразования, в системе государственного контроля произошли неизбежные и весьма значительные изменения. Развитие гражданского законодательства привело к созданию в России экономических субъектов различных форм собственности, в том числе иностранного капитала. В то же время шел процесс создания российских организаций за рубежом и участия российских капиталов в деятельности зарубежных компаний. Эти процессы привели к реорганизации в министерствах и ведомствах контрольно-ревизионных органов, созданию на основе аудиторских организаций, ведущих самостоятельную предпринимательскую деятельность по проведению независимого аудита. Указом Президента Российской Федерации от 8 декабря 1992 года № 1556 и постановлением Правительства России от 27 августа 1993 года № 864 был решен вопрос о создании Федерального казначейства в составе Министерства финансов Российской Федерации

В ходе административной реформы весной 2004 года контрольно - ревизионные органы Министерства финансов Российской Федерации реорганизованы и подчинены Федеральной службе финансово – бюджетного надзора, находившейся в ведении Министерства финансов Российской Федерации и осуществлявшей функции по контролю и надзору в финансово-бюджетной сфере, функции органа валютного контроля, а также функции по внешнему контролю качества работы аудиторских организаций, определённых законом «Об аудиторской деятельности». В субъектах Российской Федерации были созданы территориальные управления

Период существования Федеральной службы финансово-бюджетного надзора (Росфиннадзора) с 2004 по 2016 годы характеризуется постоянными изменениями законодательства, связанными с обеспечением финансовой дисциплины, усилением бюджетного контроля. С 2005 года сотрудники Росфиннадзора начали осуществлять административное делопроизводство по фактам нецелевого использования бюджетных средств, невыполнения предписаний и представлений.

Положительным нововведением в контрольно-ревизионной деятельности можно считать проведение проверок финансово-хозяйственной деятельности по финансовым годам, что позволяло более объективно оценивать не только организацию учета, но и эффективность использования бюджетных средств проверяемыми учреждениями.

В феврале 2016 года Указом Президента РФ от 02.02.2016 № 41 «О некоторых вопросах государственного контроля и надзора в финансово-бюджетной сфере» функции по контролю и надзору в финансово-бюджетной сфере, по валютному контролю, по внешнему контролю качества работы аудиторских организаций, занимающихся аудитом общественно значимых хозяйствующих субъектов, переданы Федеральному казначейству, Федеральной налоговой службе и Федеральной таможенной службе. Окончательно служба ликвидирована в конце 2016 года. Начался новый этап в деятельности по контролю и надзору в финансово-бюджетной сфере, который успешно продолжается и в настоящее время. Возложение на Федеральное казначейство функций по контролю и надзору в финансово-бюджетной сфере позволяет использовать новые возможности автоматизированных систем данных для повышения качества, объективности, прозрачности использования бюджетных средств при осуществлении контрольно-ревизионной деятельности.

На протяжении почти столетней истории своей деятельности контрольно-ревизионные органы неоднократно претерпевали изменения – менялись их функции и полномочия, менялась структура... Но сама система государственного финансового контроля зарекомендовала себя как необходимый инструмент обеспечения законности расходования и сохранности государственных средств, проявила высокую устойчивость и результативность на различных этапах развития Российского государства.

Список использованной литературы

1. Указ Президента РФ от 02.02.2016 N 41 (ред. от 15.05.2018) "О некоторых вопросах государственного контроля и надзора в финансово-бюджетной сфере" http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_193262/

2. Федеральный закон "О Счетной палате Российской Федерации" от 11.01.1995 N 4-ФЗ (последняя редакция) http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5433/

3. История контроля и ревизии в России. https://studopedia.ru/3_38867_istoriya-kontrolya-i-revizii-v-rossii.html

ПРОБЛЕМЫ СБОРА МАТЕРИАЛОВ, ПОДЛЕЖАЩИХ ИССЛЕДОВАНИЮ В ХОДЕ КОНТРОЛЬНЫХ МЕРОПРИЯТИЙ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Контрольное мероприятие - это организационная форма осуществления контрольно-ревизионной деятельности, посредством которой обеспечивается реализация задач, функций и полномочий Счетной палаты в сфере государственного финансового контроля.

Контрольным мероприятием является мероприятие, которое отвечает следующим требованиям:

1. мероприятие исполняется на основании годового плана работы Счетной палаты;
2. проведение мероприятия оформляется соответствующим распоряжением;
3. мероприятие проводится в соответствии с программой его проведения, утвержденной в установленном порядке;

По результатам мероприятия оформляется отчет, который в установленном порядке представляется на рассмотрение (утверждение) Коллегии Счетной палаты.

В ходе проведения контрольного мероприятия формируется рабочая документация, в состав которой включаются документы и материалы, послужившие основанием для результатов каждого этапа контрольного мероприятия. К рабочей документации относятся документы (их копии) и иные материалы, получаемые от должностных лиц объекта контрольного мероприятия и третьих лиц, а также документы (справки, расчеты, аналитические записки и т.п.), подготовленные инспекторами самостоятельно на основе собранных фактических данных и информации.

Рабочая документация, временно необходимая для работы, не включается в дело контрольного мероприятия постоянного хранения, а формируется в отдельное дело с временным сроком хранения (до 10 лет), предусмотренное номенклатурой дел на очередной год. В деле рабочая документация должна быть систематизирована в порядке, отражающем последовательность выполнения этапов и отдельных контрольных процедур контрольного мероприятия.

В ходе сбора материалов могут возникать следующие проблемы:

1. Неполнота документов, полученных от объекта контрольного мероприятия;

2.Неточность арифметических расчетов в первичных документах и бухгалтерских записях.

3.Непредставление объектом необходимых документов.

4.Задержка в предоставлении необходимых документов.

5.Не допуск контрольного проверяющего на объект при предъявлении удостоверения.

В случаях возникновения в ходе контрольного мероприятия ситуаций, препятствующих выполнению программы контрольного мероприятия или требующих принятия конкретных мер по выявленным фактам нарушений, ответственный исполнитель контрольного мероприятия обязан незамедлительно проинформировать председателя Контрольно-счетной палаты и оформить акт по фактам создания препятствий должностным лицам Контрольно-счетной палаты в проведении контрольного мероприятия с указанием даты, времени, места, данных сотрудника объекта контрольного мероприятия, допустившего противоправные действия, и иной необходимой информации.

Список использованной литературы

1. Контроль и ревизия[Электронный ресурс]. – Москва : Юнити-Дана, 2015. 239 с. URL: http://biblioclub.ru/index.php?page=book_red&id=115391.

2. Бобошко, В. И. Контроль и ревизия[Электронный ресурс]. – Москва : Юнити-Дана, 2015. 312 с.

3. Фомин, А. И. Надзор и контроль в сфере безопасности : учебное пособие для студентов технических вузов, обучающихся по направлению "Техносферная безопасность". Кемерово : Издательство КузГТУ, 2016. 154 с.

Кузюкова Т.А., Ахметханова Е.А.

ФИНАНСОВЫЙ КОНТРОЛЬ В СИСТЕМЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИМ РАЗВИТИЕМ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01

«Экономическая безопасность»

Кузбасский государственный технический университет имени

Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово

krukta@mail.ru

Практически все государства для своего нормального существования и развития призваны осуществлять финансовый контроль, от результативности которого напрямую зависит не только состояние государственной казны, но и благополучие граждан. Финансовый контроль не обходит стороной и стратегическое управление социально-экономическим развитием страны. [4]

Стратегическое управление социально-экономическим развитием России это процесс, направленный на создание условий долгосрочного развития, поиск новых возможностей, упреждение кризисных ситуаций на основе прогнозирования, анализа ситуации и своевременно внесенных корректив в стратегические планы и программы.

Финансовый контроль присутствует на всех этапах управленческого цикла: от стратегического анализа до аудита государственных программ, в результате которого при необходимости вырабатываются предложения по внесению корректив в стратегические планы.

Финансовый контроль как экономическая категория – это контроль за законностью и целесообразностью действий органов государственной власти и местного самоуправления, осуществляемый в процессе планирования и ведения хозяйственной деятельности в интересах реализации стратегии социально-экономического развития страны и ее территорий.

Есть ряд возможностей финансового контроля, которые могут быть реализованы в интересах стратегии социально-экономического развития страны, это: [3]

1. давать глубокий анализ состояния жизненно важных областей экономики и располагаемых финансовых ресурсов, вскрывать резервы экономического роста, прогнозировать основные макроэкономические показатели развития;

2. при планировании основных направлений социально-экономического развития давать квалифицированную оценку финансовой составляющей стратегических планов и программ;

3. вести в постоянном режиме мониторинг реализации принятых управленческих решений, выявлять отклонения от намеченных планов и программ;

4. осуществлять не только контроль за законностью и целесообразностью движения бюджетных средств, но и определять, насколько эффективно они используются в интересах избранной стратегии развития;

5. последовательно реализуя на практике принципы объективности, законности, независимости и гласности, способствовать повышению эффективности управления общественными финансовыми средствами, укреплению авторитета власти, доверию к ней граждан.

Система финансового контроля – это совокупность государственных и негосударственных органов, осуществляющих внешний и внутренний финансовый контроль по единым принципам, методикам и стандартам на основе установленных законодательством координационных и субординационных связей и отношений. Структурные элементы, образующие систему финансового контроля, являются его видами. [4]

Каждый из них может быть рассмотрен в качестве относительно самостоятельной системы и классифицирован по различным основаниям.

Так, государственный финансовый контроль можно разделить на внутренний (внутриведомственный) и внешний (межведомственный), а аудит –

на аудит, осуществляемый Счетной палатой РФ, и аудит, осуществляемый контрольно-счетными органами субъектов РФ.

Также, надо отметить, что существует два принципиально разных института финансового контроля:

первый – институт контроля государства (это государственный финансовый контроль)

второй – институт контроля за государством, за его эффективностью (это государственный аудит).

В стратегическом управлении социально-экономического развития России в основном используется такой вид финансового контроля как государственный аудит. [2]

Суть государственного аудита как обязательного элемента системы управления общественными финансовыми средствами состоит не только и не столько в выявлении различного рода злоупотреблений и мошенничества в финансовой области, сколько в том, чтобы создать условия для их предотвращения и полного исключения, обеспечить в системе государственного управления наличие объективной информации о государственных финансовых потоках, об эффективности использования хозяйствующими субъектами финансово- бюджетных средств, о финансовых возможностях государства для реализации стратегических программ социально-экономического развития страны.

В соответствии с законом РФ "О счетной политике Российской Федерации" от 11 января 1995 г. Счетная палата РФ выступает ведущим органом финансового контроля.

Наряду со Счетной палатой правом финансового контроля в РФ обладают еще ряд учреждений: [5]

- Главное контрольное управление Президента РФ;
- Центральный банк РФ;
- Министерство финансов РФ (в частности, Департамент государственного финансового контроля и аудита, а также Главное управление Федерального казначейства);
- Министерство РФ по налогам и сборам;
- Комитет финансового мониторинга;
- Государственный таможенный комитет РФ;
- Федеральная служба налоговой полиции РФ;
- Пенсионный фонд РФ;
- Фонд социального страхования РФ;
- Федеральный и территориальные фонды обязательного медицинского страхования.

Помимо федерального уровня, финансовый контроль осуществляется на уровне субъектов Федерации и муниципальных образований.

В своей деятельности Счетная палата руководствуется Конституцией Российской Федерации, общепризнанными принципами и нормами международного права, международными договорами Российской

Федерации, другими федеральными законами, а также международно-правовыми принципами независимого аудита (контроля). [5]

Список использованной литературы

1. Александров, И. М. Финансовое право: учебник для студентов экон. вузов, обучающихся по специальности «Финансы и кредит» / И. М. Александров, О. В. Субботина. – М. : Дашков и К*, 2010. – 448 с.
2. Указ Президента РФ «О мерах по обеспечению государственного финансового контроля в Российской Федерации» от 25 июля 1996 №1095 (в ред. от 18.07.2001)
3. Постановление Правительства Российской Федерации от 15.06.2004 № 278 «Об утверждении положения о Федеральной службе финансово-бюджетного надзора»
4. Федеральный закон "О Счетной палате Российской Федерации" от 05.04.2013 N 41-ФЗ (последняя редакция)
Федеральный закон от 28 июня 2014 г. N 172-ФЗ "О стратегическом планировании в Российской Федерации" (с изменениями и дополнениями)

Лапикова А.В., Чебелькова М.А.

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ НАЛОГОВОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

При установлении и применении налоговых санкций законодатель, судьи и налоговые органы должны руководствоваться определенными принципами. Конституционный Суд РФ в своем Постановлении от 15 июля 1999 г. №11-П по делу о проверке конституционности отдельных положений Закона РСФСР «О государственной налоговой службе РСФСР» и законов Российской Федерации «Об основах налоговой системы в Российской Федерации» и «О федеральных органах налоговой полиции» указал, что в выборе принудительных мер законодатель ограничен требованиями справедливости, соразмерности и иными конституционными принципами.

Устанавливая ответственность за нарушения законодательства о налогах и сборах, законодатель должен исходить из того, что ограничение прав и

свобод возможно, только если оно соразмерно целям, прямо указанным в Конституции РФ.

При установлении и применении налоговых санкций должен соблюдаться принцип однократности применения мер юридической ответственности. Согласно этому принципу, закрепленному в п. 2 ст. 108 НК РФ, никто не может быть наказан дважды за одно, и тоже правонарушение .

Судебные органы, отмечая, что составы налоговых правонарушений, предусмотренных п. 3 ст. 120 и ст. 122 Налогового кодекса, недостаточно разграничены между собой, следуя рассматриваемому принципу, при рассмотрении споров, связанных с привлечением организации - налогоплательщика к ответственности за грубое нарушение правил учета доходов и (или) расходов и (или) объектов налогообложения, повлекшее занижение налоговой базы, исходят из того, что ответственность за данное нарушение установлена п. 3 ст. 120 НК РФ, т.е. применение ст. 122 Налогового кодекса РФ не допускается. Если же занижение налоговой базы, повлекшее неуплату или неполную уплату сумм налога, произошло по иным основаниям, чем указано в п. 3 ст. 120 НК РФ, организация - налогоплательщик несет ответственность, предусмотренную ст. 122 комментируемого Кодекса.

Налоговые санкции должны применяться с учетом личности виновного, характера вины, обстоятельств, смягчающих и отягчающих ответственность. Размеры налоговых санкций, устанавливаемые законодателем, должны быть обоснованы с позиции предупреждения данных правонарушений. Они должны преследовать цели специальной и общей превенции, а также восстановления социальной справедливости. Когда же применение налоговых санкций преследует какие-либо иные цели, то это нарушает рассматриваемый принцип. Применение налоговых санкций не должно ставить налогоплательщиков в необоснованно тяжелое материальное положение, влечь прекращение ими предпринимательской деятельности, а также иным образом сверх необходимости ущемлять их права и законные интересы. Именно из этого исходил Конституционный Суд РФ в своем указанном выше Постановлении №11-П. Интересно положение п.п. 3 и 4 ст. 114 о порядке изменения размера штрафа за совершенное налоговое правонарушение при наличии смягчающих или отягчающих обстоятельств. Так, при наличии хотя бы одного смягчающего обстоятельства, размер штрафа подлежит уменьшению не меньше чем в два раза по сравнению с размером, установленным соответствующей статьей глав 16 и 18 настоящего Кодекса за совершение налогового правонарушения, а при наличии обстоятельства, предусмотренного п. 2 ст. 112, размер штрафа увеличивается на 100%. Причем если Налоговым кодексом предусмотрено только одно отягчающее обстоятельство (совершение правонарушения лицом, ранее привлекаемым к ответственности за аналогичное правонарушение), то перечень обстоятельств, смягчающих ответственность, является открытым [2].

Прирост налоговых поступлений обусловлен, во-первых, повышением мировых цен на нефть, что увеличило приток налогов от экспортеров, во-

вторых, за счет инфляционных налогов, в-третьих, за счет расширения возможностей фискальных органов действовать по своему усмотрению.

Между тем федеральное Правительство в налоговой политике намерено усилить работу не в организации налоговой дисциплины вообще, а только в совершенствовании налоговой администрации.

Другим юридическим фактором, препятствующим Правительству в организации надлежащей налоговой дисциплины, является следующее обстоятельство.

Виды налоговых правонарушений и ответственность за их совершение (в главе 16 статьи 116-120, 122-126, 128-129 Кодекса) устанавливают ответственность не за допущение вреда казне и налоговым отношениям (таких понятий в Кодексе нет), а за допущение определенных способов уклониться от надлежащей уплаты налогов (сборов), а также за допущение определенных способов противодействия налоговому контролю, которые могут быть, а могут и не быть причиной вреда казне.

Другими словами, нормами устанавливающими ответственность налогоплательщика (иного обязанного лица), законодатель воздействует не прямо на причину - вред казне и налоговым отношениям, а косвенно - на то, что может быть, а может и не быть причиной вреда казне и налоговым отношениям, т. е. воздействие идет на следствие или только предположительное следствие.

Это обуславливает следующее:

1) В условиях всеобщего неуважения налоговых законов, ухищрения не платить налоги всегда будут впереди смекалки нерасторопного законодателя. А проигрывать будет казна;

2) Наказывая за способы и (или) только за предполагаемые способы причинения вреда казне неуплатой налогов, законодатель, тем самым, создает почву и множит предпосылки для произвола участников налоговых отношений.

С одной стороны, создаются юридические предпосылки для предвзятости налоговых органов и умножения обоснованных жалоб налогоплательщиков. Недовольство налоговыми порядками, неуважение налоговых законов не способствует их соблюдению.

С другой стороны, создаются условия для того, чтобы недобросовестные налогоплательщики по формальным основаниям в судебных тяжбах могли уходить от ответственности за неуплату (ненадлежащую уплату) налогов и сборов.

В обоих случаях будет страдать казна;

3) Сокращаются возможности для оперативного реагирования Правительством с тем, чтобы законно и обоснованно (т. е. в соответствии с Налоговым Кодексом) противодействовать новым ухищрениям препятствующим уплате законно установленных налогов, препятствующим налоговому контролю, не описанным в Кодексе.

Воспитание в налогоплательщике законопослушания, через воздействие на него рублем, законодатель ограничил Правительству рамками воздействия против конкретных способов невыполнения или ненадлежащего выполнения

налоговых обязанностей, а также рамками воздействия против конкретных способов препятствования налоговому контролю.

В указанных пределах для Правительства и становится возможным законное воздействие рублем на недобросовестных налогоплательщиков.

4) Наказывая не за вред казне и налоговым отношениям, а за то, что нужная бумажка вовремя не представлена или в ней неправильные цифры, должностные лица налоговых органов сохраняют условия того, чтобы по-своему толковать деяние и действовать, исходя из своих интересов и возможностей.

Способы нанесения вреда казне и налоговым отношениям, для интересов казны значения не имеют. Однако любой такой способ имеет значение для интересов налоговых органов.

И так, вопреки интересу казны и Правительства в целом, не признается необходимость Налоговым Кодексом изменить подход к квалификации состава налоговых правонарушений, а именно: наказывать не за применение определенных способов причинения вреда казне и налоговым отношениям, а само допущение вреда казне и налоговым отношениям

5) Права и свободы налогоплательщика правосудием в полной мере не обеспечиваются.

Закладывая в понятие «налоговое правонарушение» и нормы, регулирующие основания для ответственности за совершение налоговых правонарушений абстрактные формулировки, при том не отражающие интересы казны и обязанности платить налоги, законодатель, тем самым, продолжает культивировать несправедливость и злоупотребления, воспитывая неуважение к налоговому закону.

Вместе с тем, лица, которым надлежит принимать решение по делу (должностные лица контролирующих органов и судьи), продолжают, как и раньше оставаться в сложном положении.

Стремление тех, кто намерен соблюдая закон, принять справедливое решение, продолжает упираться в дилемму.

Так сказать, на одной чаше весов законность, в которой общественная польза обоснована абстракцией, отвлеченной от справедливости, а на другой чаше - правила нравственной справедливости.

К тому же закон, с одной стороны, защищает налогоплательщика от неправомерных действий налоговых органов, с другой стороны, закон защищает должностных лиц налоговых органов от ответственности за свои неправомерные деяния.

Список использованной литературы

1. Принципы установления ответственности в налоговом праве [Электронный ресурс]. URL: https://otherreferats.allbest.ru/law/00036993_0.html

2. Пороки Налогового Кодекса Российской Федерации (часть первая)
от 31.07.98 N 146-ФЗ [Электронный ресурс]. URL: <http://rusadvice.org/business/audit>
3. Комментарий к статье 114 НК РФ [Электронный ресурс].
URL: <http://vuzlib.su/books/>

Май М.Е., Солдатова Д.Е.

УЧАСТИЕ РОССИИ В МНОГОСТОРОННИХ РЕЖИМАХ ЭКСПОРТНОГО КОНТРОЛЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ЗАЩИТЫ ИНТЕРЕСОВ РОССИЙСКИХ ЭКСПОРТЕРОВ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Одним из инструментов нетарифного регулирования является экспортный контроль, под которым понимается комплекс мер, обеспечивающих реализацию установленного национальным законодательством порядка осуществления внешнеэкономической деятельности в отношении товаров, информации, работ, услуг, и результатов интеллектуальной деятельности, которые могут быть использованы при создании оружия массового поражения, средств его доставки, иных видов вооружения и военной техники.

Мнения относительно целесообразности существования экспортного контроля диаметрально противоположные.

Для ответа на этот вопрос необходимо рассмотреть, что такое многосторонние режимы экспортного контроля и как участие в них России влияет на российских экспортеров. Таких режимов пять: это Комитет Цангера, Группа ядерных поставщиков. Режим контроля за ракетными технологиями, Австралийская группа и Вассенаарские договоренности.

Комитет Цангера (Zanger Committee) представляет собой неформальную организацию. Основной задачей Комитета Цангера является определение товаров, подпадающих под категорию ядерных материалов и оборудования или под категорию материалов, специально разработанных для обработки, использования или производства расщепляющихся материалов

ГЯП был создан в 1974 г (сначала под названием Лондонский клуб). В его рамках разработаны списки контроля и Руководящие принципы ядерного экспорта, а также товаров и технологий двойного назначения, которые могут быть использованы в топливном ядерном цикле. В Руководящие принципы

входит положение о полноохватных гарантиях со стороны МАГАТЭ всей мирной ядерной деятельности страны-импортера в качестве обязательного условия ядерного экспорта в неядерные государства. В настоящее время членами ГЯП являются 44 государства.

Австралийская группа создана в 1984 г., разрабатывает режима контроля над экспортом, во-первых, химических прекурсоров и оборудования, которые могут быть использованы для производства химического оружия, во-вторых, биоагентов, токсинов и оборудования, которые могут быть использованы для производства биологического оружия. В АГ входит 39 государств.

РКРТ создана в 1987 г. Сегодняшний Список состоит из двух категорий (I и II). В категорию I входят ракеты (включая баллистические ракеты, ракеты-носители и исследовательские ракеты), способные доставлять полезную нагрузку не менее 500 кг на дальность не менее 300 км, атмосферные беспилотные летательные аппараты (включая крылатые ракеты). Считается, что продукция категории I не может передаваться другой стороне. Во II разделе списка содержится то, что можно при определенных условиях передавать (продавать) в другие страны. Сейчас в РКРТ входит 34 государства.

Вассенаарские договоренности были образованы в 1996 году в качестве "преемника" существовавшего в годы "холодной войны" Координационного комитета по многостороннему экспортному контролю (КОКОМ), имевшего своей целью предотвращение попадания военных товаров и технологий в СССР и страны социалистического лагеря. ВД разрабатывают режим контроля за товарами двойного назначения, которые могут быть использованы для создания вооружений и военной техники, а также режим контроля за экспортом обычного вооружения (данный режим находится в зачаточном состоянии). ВД охватывает 34 государства.

Подводя итог сказанному, необходимо отметить, что участие России в многосторонних механизмах экспортного контроля. Несомненно, отвечает ее интересам. К плюсам такого участия можно отнести следующее:

1. Как постоянный член совета безопасности ООН, Россия несет особую ответственность за поддержание мира и международной безопасности и в этом качестве обязана принимать активное участие в международных условиях по предотвращению распространению оружия массового уничтожения и по поддержанию международной и региональной стабильности.

2. Деятельность многосторонних механизмов сфокусирована на странах, не являющихся их участницами. Принимая участие в таких форумах, Россия гарантирует, что они никогда не будут направлены против нее.

3. Национальная система экспортного контроля России основана на рекомендациях многосторонних форумов экспортного контроля. Участвуя в них и используя принцип консенсуса при принятии решений, она имеет возможность для отстаивания своих национальных интересов, в том числе исключение из контрольных списков или не включение в них товаров и технологий, которые широко поставляются на экспорт российскими организациями.

4. Российские делегации в многосторонних форумах экспортного контроля активно используют осуществляемый в их рамках обмен информацией для привлечения внимания к ситуации и программам создания оружия в странах, являющихся традиционными клиентами других участников форумов, а так же доведения своей точки зрения о ситуации и программах создания оружия в государствах – импортеров российских товаров.

Российская система экспортного контроля полностью гармонизирована с системами экспортного контроля, действующими в других странах, поэтому ее существование не предоставляет никаких преимуществ иностранным конкурентам (как и российские экспортеры, они вынуждены подавать заявку на экспорт и получать экспортные лицензии). Наконец, целью экспортного контроля является не запрет поставок, а постановка экспортируемых товаров под контроль, чтобы исключить их использование в незаявленных целях.

Список использованной литературы

1. Федеральный закон «Об экспортном контроле» от 18 июля 1999г. №183-ФЗ

2. Бондаренко В.В. Современный этап развития валютно-экспортного контроля в Российской Федерации // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований, 2017, no. 11-1, с. 62-66.

3. Цебекова Е.П., Газина Е.А. Особенности проведения экспортного контроля в Таможенном союзе // Современная экономика: проблемы и решения, 2017, no. 8 (56), с. 26-34.

Протопопова К.В., Бахтин Н.А.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЯ В РОССИИ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Валютный контроль — деятельность государства, направленная на получение информации о проводимых в стране валютных операциях и состоянии валютного рынка, а также приведение деятельности участников валютных операций в соответствие с установленными требованиями.

Валютный контроль, осуществляется таможенными органами, это одно из актуальных направлений государственного контроля в Российской Федерации. Контроль осуществляется в отношении валютных операций, связанных с

перемещением товаров через таможенную границу ЕАЭС, а также с ввозом товаров в Российскую Федерацию и их вывозом из Российской Федерации, в соответствии с международными договорами государств - членов Таможенного союза, валютным законодательством Российской Федерации и принятыми в соответствии с ним нормативными правовыми актами органов валютного регулирования.

Валютный контроль направлен на противодействие легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем, и перемещением через таможенную границу валюты государств - членов таможенного союза, ценных бумаг, валютных ценностей, дорожных чеков.

Осуществлением функций валютного контроля заняты различные ведомства: Центральный Банк РФ, Государственный таможенный комитет РФ, Министерство внешних экономических связей РФ, Федеральная служба налоговой полиции РФ, Федеральная служба по валютному и экспортному контролю РФ, Министерство финансов РФ, Министерство экономики РФ. В связи с этим существует проблема координации их усилий в выработке единой стратегии.

Проблемой является отсутствие Закона о Федеральной службе России по валютному и экспортному контролю, который бы определил назначение, принципы, правовые основы, полномочия и организацию деятельности органов службы, а также правовые и социальные гарантии для ее сотрудников.

Вопросы, связанные непосредственно с проведением сотрудниками Федеральной службы РФ проверок соблюдения конкретными хозяйствующими субъектами валютного законодательства. Суть проблемы заключается в неотрегулированности процессуальных действий валютных контролеров и других должностных лиц, их прав и обязанностей, что не позволяет в отдельных случаях воспользоваться нормами уголовно-процессуального кодекса к нарушителям валютного законодательства.

Неработоспособность в действующих нормативных документах положений и норм, определяют меру ответственности юридических и физических лиц за нарушение валютного законодательства.

Законом РФ "О валютном регулировании и валютном контроле" предусмотрено введение института агентов валютного контроля, однако их функции детально в едином нормативном документе еще не определены. В соответствии с отдельными нормативными актами агентам валютного контроля делегируются определенные полномочия по осуществлению валютного контроля. Такое положение позволяет, например, уполномоченным банкам "лояльно" относиться к своим клиентам при проведении некоторых валютных операций.

Для решения существующих проблем очевидна необходимость сочетания активного нормотворчества в области валютного регулирования с одновременным введением мер контроля за выполнением установленных правил совершения валютных операций. В этой связи одной из наиболее актуальных задач является создание в максимально короткие сроки комплексной системы государственного валютного контроля, обеспечивающей

эффективный контроль за соблюдением валютного законодательства резидентами и нерезидентами в Российской Федерации.

Действующая система валютного регулирования и валютного контроля представляет собой комплекс законодательных, нормативных и административных ограничений на проведение валютных операций. В то же время в России, где рыночная экономика находится в стадии формирования, существуют многообразные экономические условия, препятствующие свободному валютному обмену (монополии, высокие барьеры входа-выхода и т.п.). Юридические ограничения нацелены на устранение влияния диспропорций, привносимых экономическими факторами.

В настоящее время разрабатывается проект концепции (основных направлений) развития системы валютного контроля в Российской Федерации.

Основной задачей системы валютного контроля является предотвращение, выявление и искоренение нарушений по валютным операциям.

Одним из самых важных направлений развития валютного регулирования и контроля в РФ является его либерализация.

Из задач либерализации следует выделить: максимально возможный отказ от ограничений на текущие операции; либерализация операций ввоза и вывоза капитала из страны; снятие излишних ограничений и требований к участникам внутренних финансовых рынков; снижение контроля в финансовом секторе;

Валютные ограничения играют немаловажную роль в периоды рецессии и кризисов и при правильном использовании могут обеспечить достижение устойчивой положительной динамики макроэкономических показателей экономического роста, сдерживать инфляцию и уровень безработицы, укрепляя положение страны на международной арене.

С другой стороны в определённых ситуациях валютное регулирование и контроль оказывают затормаживающий эффект на развитие национальной экономики.

На сегодняшний день одной из самых актуальных, трудно разрешимых проблем в области валютного регулирования является проблема обеспечения валютного контроля за проведением экспортно-импортных операций в РФ. Возник вопрос, как сохранить валютные ресурсы государства, если в России до последнего времени наблюдается постоянное бегство капитала, в частности в иностранной валюте, за рубеж. Эту проблему можно было решить только путем введения жесткой системы таможенно-банковского контроля.

Необходимо продолжать политику диверсификации валютных резервов, вести переговоры с ведущими странами о необходимости постепенного перехода к новому мировому валютному порядку, базирующемуся на более широком использовании расчетов в национальных валютах.

Список использованной литературы

1. Лашкова Е.Ю., Семенова Ю.В. Актуальные вопросы валютного контроля в современных условиях – Саратов, 2017
2. Бирюкова П.Н., Понаморенко П.Н. Валютное право – Москва, 2016

Солонко Н.Ю., Заболотина А.С.

ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ САНКЦИЙ ЗА ПРАВОНАРУШЕНИЯ, ВЫЯВЛЯЕМЫЕ ПО РЕЗУЛЬТАТАМ ПРОВЕРОК НАЛОГОВЫХ ОРГАНОВ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

При установлении и применении налоговых санкций законодатель, судья и налоговые органы должны руководствоваться определенными принципами. Конституционный Суд РФ в своем Постановлении от 15 июля 1999 г. №11-П по делу о проверке конституционности отдельных положений Закона РСФСР «О государственной налоговой службе РСФСР» и законов Российской Федерации «Об основах налоговой системы в Российской Федерации» и «О федеральных органах налоговой полиции» указал, что в выборе принудительных мер законодатель ограничен требованиями справедливости, соразмерности и иными конституционными принципами.

Устанавливая ответственность за нарушения законодательства о налогах и сборах, законодатель должен исходить из того, что ограничение прав и свобод возможно, только если оно соразмерно целям, прямо указанным в Конституции РФ.

Следование принципу справедливости предполагает дифференцированное установление налоговых санкций с учетом характера налогового правонарушения, степени его общественной опасности (вредности). Следствием большинства налоговых правонарушений является неуплата или неполная, несвоевременная уплата налогов.

Однако произойти это может по разным причинам. Налоговая база может быть занижена случайно из-за арифметической ошибки бухгалтера, т. е. правонарушение совершается по неосторожности. А может произойти и то, что тот же бухгалтер умышленно скроет объекты налогообложения. Совершенно очевидно, что налоговые правонарушения, совершенные умышленно, представляют собой большую общественную опасность, поэтому НК РФ устанавливает повышенные размеры взысканий именно за умышленные

правонарушения. Налоговое правонарушение признается совершенным по неосторожности, если лицо, его совершившее, не осознавало противоправного характера своих действий (бездействия) либо вредный характер последствий, возникших в следствие этих действий (бездействия), хотя должно было и могло это осознавать (п. 3 ст. 110 НК РФ).

НК РФ предусматривает более строгую ответственность за неуплату или неполную уплату сумм налога или сбора в результате занижения налогооблагаемой базы или неправильного исчисления налога или сбора, если эти действия были совершены умышленно.

Однако в двух статьях НК РФ (п. 2 ст. 128 и п. 2 ст. 129) содержатся квалифицирующие признаки деяний, предусмотренных диспозициями первых частей данных статей: имеется ввиду дача свидетелем заведомо ложных показаний и дача экспертом заведомо ложного заключения или осуществление переводчиком заведомо ложного перевода. В вышеупомянутой «заведомости» содержится явное указание на элемент умысла со стороны указанных лиц. А штрафы за такие деяния установлены соответственно в размере 3 тысячи 1 тысячи рублей. Неясно, чем руководствовался законодатель, принимая данные пункты, и каким образом будет доказываться, что показания или перевод были заведомо ложными. Доказывание субъективной стороны при расследовании рассматриваемых правонарушений всегда вызывает наибольшие затруднения. Последствия как умышленных, так и неосторожных правонарушений одинаковы - недополучение государством и муниципальными образованиями налоговых доходов. Вместе с тем подлинная реализация принципа справедливости при установлении налоговых санкций требует применения различных мер воздействия к правонарушителям в зависимости от тяжести содеянного ими. Денежное взыскание, которому подвергается лицо, совершившее налоговое правонарушение, должно быть соразмерно содеянному, т. е. должно налагаться с учетом причиненного государству и муниципальным образованиям вреда. Именно поэтому штраф, взыскиваемый за налоговое правонарушение, влекущее недоимку (см. ст. 119, п. 3 ст. 120, ст.ст. 122, 123 НК РФ), установлен пропорционально от самой недоимки.

Судебные органы, отмечая, что составы налоговых правонарушений, предусмотренных п. 3 ст. 120 и ст. 122 Налогового кодекса, недостаточно разграничены между собой, и следуя рассматриваемому принципу, при рассмотрении споров, связанных с привлечением организации - налогоплательщика к ответственности за грубое нарушение правил учета доходов и (или) расходов и (или) объектов налогообложения, повлекшее занижение налоговой базы, исходят из того, что ответственность за данное нарушение установлена п. 3 ст. 120 НК РФ, т.е. применение ст. 122 Налогового кодекса РФ не допускается. Если же занижение налоговой базы, повлекшее неуплату или неполную уплату сумм налога, произошло по иным основаниям, чем указано в п. 3 ст. 120 НК РФ, организация - налогоплательщик несет ответственность, предусмотренную ст. 122 комментируемого Кодекса.

Налоговые санкции должны применяться с учетом личности виновного, характера вины, обстоятельств, смягчающих и отягчающих ответственность.

Размеры налоговых санкций, устанавливаемые законодателем, должны быть обоснованы с позиции предупреждения данных правонарушений. Они должны преследовать цели специальной и общей превенции, а также восстановления социальной справедливости. Когда же применение налоговых санкций преследует какие-либо иные цели, то это нарушает рассматриваемый принцип. Применение налоговых санкций не должно ставить налогоплательщиков в необоснованно тяжелое материальное положение, влечь прекращение ими предпринимательской деятельности, а также иным образом сверх необходимости ущемлять их права и законные интересы.

Итак, подводя итоги, можно отметить, что проблемы имеются не только в самом понятии налоговых санкций, но и в их непосредственном содержании. При кажущейся логичности зависимости тяжести наказания от умышленной или неосторожной формы вины мы, помимо вполне обоснованного п. 3 ст. 122 НК РФ, имеем п. 2 ст. 128 и ст. 129 Кодекса, изначально обреченные выполнять функцию норм «для галочки»; а открытый перечень обстоятельств, смягчающих ответственность, с одной стороны, плюс, так как сложно загнать в рамки закона все жизненные обстоятельства, а с другой - момент отрицательный, потому что данное положение закона в очередной раз позволяет судам создавать прецеденты в стране, где судебная практика источником права не является.

Перечисленные выше обстоятельства препятствуют организовать надлежащую налоговую дисциплину в Российской Федерации. Этому института в налоговом праве официально нет, хотя в нормативных правовых актах термин «налоговая дисциплина» употребляется.

В повышении налоговой дисциплины государству, в лице Правительства постоянное ужесточение мер ответственности не помогает потому, что эти требования:

- не целенаправленны на интересы казны,
- размазаны в нормативных правовых актах,
- не имеют механизмов безусловного выявления виновных лиц,
- не имеют механизмов безусловного наказания за допущенные нарушения, не взирая на лица.

Текущее увеличение собираемости налогов к законопослушанию налогоплательщика и к соблюдению им налоговой дисциплины отношения не имеет.

Между тем федеральное Правительство в налоговой политике намерено усилить работу не в организации налоговой дисциплины вообще, а только в совершенствовании налоговой администрации.

Другим юридическим фактором, препятствующим Правительству в организации надлежащей налоговой дисциплины, является следующее обстоятельство.

Виды налоговых правонарушений и ответственность за их совершение (в главе 16 статьи 116-120, 122-126, 128-129 Кодекса) устанавливают ответственность не за допущение вреда казне и налоговым отношениям (таких понятий в Кодексе нет), а за допущение определенных способов уклониться от

надлежащей уплаты налогов (сборов), а также за допущение определенных способов противодействия налоговому контролю, которые могут быть, а могут и не быть причиной вреда казне.

Другими словами, нормами устанавливающими ответственность налогоплательщика (иного обязанного лица), законодатель воздействует не прямо на причину, а на следствие или только предположительное следствие.

Это обуславливает следующее:

1) В условиях всеобщего неуважения налоговых законов, ухищрения не платить налоги всегда будут впереди смекалки нерасторопного законодателя. А проигрывать будет казна;

2) Наказывая за способы и (или) только за предполагаемые способы причинения вреда казне неуплатой налогов, законодатель, тем самым, создает почву и множит предпосылки для произвола участников налоговых отношений.

С одной стороны, создаются юридические предпосылки для предвзятости налоговых органов и умножения обоснованных жалоб налогоплательщиков. Недовольство налоговыми порядками, неуважение налоговых законов не способствует их соблюдению.

С другой стороны, создаются условия для того, чтобы недобросовестные налогоплательщики по формальным основаниям в судебных тяжбах могли уходить от ответственности за неуплату (ненадлежащую уплату) налогов и сборов.

В обоих случаях будет страдать казна;

3) Сокращаются возможности для оперативного реагирования Правительством с тем, чтобы законно и обоснованно (т. е. в соответствии с Налоговым Кодексом) противодействовать новым ухищрениям препятствующим уплате законно установленных налогов, препятствующим налоговому контролю, не описанным в Кодексе.

Воспитание в налогоплательщике законопослушания, через воздействие на него рублем, законодатель ограничил Правительству рамками воздействия против конкретных способов невыполнения или ненадлежащего выполнения налоговых обязанностей, а также рамками воздействия против конкретных способов препятствования налоговому контролю.

В указанных пределах для Правительства и становится возможным законное воздействие рублем на недобросовестных налогоплательщиков.

4) Наказывая не за вред казне и налоговым отношениям, а за то, что нужная бумажка вовремя не представлена или в ней неправильные цифры, должностные лица налоговых органов сохраняют условия того, чтобы по-своему толковать деяние и действовать, исходя из своих интересов и возможностей.

Способы нанесения вреда казне и налоговым отношениям, для интересов казны значения не имеют. Однако любой такой способ имеет значение для интересов налоговых органов.

И так, вопреки интересу казны и Правительства в целом, не признается необходимость Налоговым Кодексом изменить подход к квалификации состава налоговых правонарушений, а именно: наказывать не за применение

определенных способов причинения вреда казне и налоговым отношениям, а само допущение вреда казне и налоговым отношениям

5) Права и свободы налогоплательщика правосудием в полной мере не обеспечиваются.

Закладывая в понятие «налоговое правонарушение» и нормы, регулирующие основания для ответственности за совершение налоговых правонарушений абстрактные формулировки, при том не отражающие интересы казны и обязанности платить налоги, законодатель, тем самым, продолжает культивировать несправедливость и злоупотребления, воспитывая неуважение к налоговому закону.

Вместе с тем, лица, которым надлежит принимать решение по делу (должностные лица контролирующих органов и судьи), продолжают, как и раньше оставаться в сложном положении.

Стремление тех, кто намерен соблюдая закон, принять справедливое решение, продолжает упираться в дилемму.

Так сказать, на одной чаше весов законность, в которой общественная польза обоснованна абстракцией, отвлеченной от справедливости, а на другой чаше - правила нравственной справедливости.

К тому же закон, с одной стороны, защищает налогоплательщика от неправомερных действий налоговых органов, с другой стороны, закон защищает должностных лиц налоговых органов от ответственности за свои неправомερные деяния.

Список использованной литературы

1) Налоговый кодекс Российской Федерации. От 31.07.1998 №146 - ФЗ (ред. от 27.12.2018)

2) Левчук К. В., Беляева Ю.С. Проблемы организации налогового контроля в Российской Федерации // Экономика и современный менеджмент: теория и практика: сб. ст. по матер. LIV – LV междунар. науч. – практ. конф. № 10 – 11 (53). Часть 2. – Новосибирск: СибАК, 2015.

3) Проблемы применения ответственности за нарушение налогового законодательства. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://vuzlit.ru/1441865/>

МЕЖДУНАРОДНЫЕ АНТИКОРРУПЦИОННЫЕ СТАНДАРТЫ И ПРОБЛЕМЫ ИХ РЕАЛИЗАЦИИ В РОССИИ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01
«Экономическая безопасность»

**Кузбасский государственный технический университет имени
Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово
krukta@mail.ru**

Международные антикоррупционные конвенции опираются, главным образом, на императивные международно-правовые предписания, обязывающие государства при вступлении в силу соответствующих международных договоров имплементировать их в национальное законодательство. Зачастую указанные международно-правовые акты содержат собственные имплементационные положения, конкретизирующие нормы общего международного права. Международные антикоррупционные конвенции исходят из признания государственного суверенитета своих участников при разработке и принятии законодательных и административных мер, необходимых для осуществления международных обязательств. Наряду с этим, чтобы добиваться эффективности предпринимаемых национально-правовых усилий, на основе международных антикоррупционных конвенций формируются международные контрольные или имплементационные механизмы, способные оказывать корректирующее влияние, как на национальную антикоррупционную политику, так и на совершенствование международно-правового регулирования. [3]

В настоящее время Российская Федерация является участницей универсальной Конвенции ООН против коррупции 2003 г. и нескольких региональных конвенций, в том числе, Конвенции Совета Европы об уголовной ответственности за коррупцию 1999 г., Конвенции ОЭСР по борьбе с подкупом иностранных должностных лиц при осуществлении международных коммерческих сделок 1997 г. Рассматривается вопрос об участии в Конвенции Совета Европы о гражданско-правовой ответственности за коррупцию.

По мере увеличения количества международных антикоррупционных стандартов усложняется их имплементация в правовые системы государств. Можно выявить следующие проблемы применения международных антикоррупционных стандартов:

- Множественность международно-правовых актов, содержащих несовпадающие антикоррупционные стандарты. [4]

В настоящее время международно-правовые акты, включающие в себя базовые и специальные антикоррупционные стандарты, приняты как в рамках ООН, так и под эгидой других международных межправительственных организаций, в первую очередь ОЭСР, Совета Европы и иных международных

организаций (ОАГ, ЕС, АС и др.). На этих международных площадках формируются международные антикоррупционные стандарты, радиус правового воздействия которых ограничен региональным характером и спецификой соответствующей международной организации. Вместе с тем, возможны ситуации, когда положения различных международных конвенций, относящихся к одному и тому же антикоррупционному стандарту, содержат различные правовые предписания, что порождает проблему выбора у государств-участников модели соответствующего поведения. Так, например, международно-правовые антикоррупционные стандарты, содержащиеся в Конвенции ООН против коррупции 2003 г., допускают более широкий учет государством-участником специфики своей правовой системы при реализации соответствующих антикоррупционных мер, предусматриваемых этой конвенцией, тогда как антикоррупционные стандарты ОЭСР и Совета Европы объективируются в более жесткие предписания для государств, ограничивая свободу их усмотрения при разработке административных или законодательных предписаний.

Для того чтобы решить вопрос наслоения и конфликта разных международно-правовых юрисдикций и обязательств, возможно использование таких критериев, как приоритетность универсальных (глобальных) и вторичность региональных международно-правовых норм, первичность общих принципов и норм перед специальными нормами международных договоров и конвенций, соблюдение обязательств сохранения мира, демократических стандартов и защиты основных прав и свобод как высших ценностей международно-правового порядка. Такие критерии целесообразно установить в законодательстве, регулирующем сферу выполнения международных договоров.

- Пределы свободы толкования антикоррупционных стандартов органами международных организаций.

Практика международного контроля за соблюдением антикоррупционных стандартов высветила проблему обеспечения единообразных подходов к пониманию и интерпретации международно-правовых предписаний, органами различных международных организаций, задействованных в сфере противодействия коррупции (в том числе ОЭСР, ГРЕКО и др.).

Для ее преодоления с целью защиты национальных интересов государств необходима выработка единых правил толкования антикоррупционных стандартов, при вынесении решений, имеющих обязательный характер для государств-участников. Зачастую органы международных организаций, толкуя специальные международные договоры антикоррупционной направленности, выходят за рамки его буквального содержания и экстраполируют расширительный подход в качестве соответствующих международных обязательств. Более того, такое право толкования предоставляется органам, состоящим из экспертов (ГРЕКО), состав которых постоянно меняется, что порождает сомнения в возможности

обеспечения последовательности в оценке ситуации в государствах и рекомендуемых мерах по исправлению недостатков.

Важно учитывать, что государство, принимая на себя соответствующие международные обязательства и реализуя международные антикоррупционные стандарты, в ряде случаев не приобретает всего объема прав в отношении имплементации и контроля конвенции, вытекающих из членства в соответствующих международных организациях, в лоне которых были приняты соответствующие документы. Например, согласно ст.6 Конвенции об учреждении ОЭСР (Организация экономического сотрудничества и развития) государство-член при принятии рекомендации может воздержаться от голосования, в этом случае положения такой рекомендации не будут применяться в отношении такого государства.

Для Российской Федерации, например, реализация антикоррупционных стандартов ОЭСР, исходя из присоединения к Конвенции ОЭСР о борьбе с подкупом иностранных должностных лиц при осуществлении международных коммерческих сделок, логично должна сочетаться с механизмом полноценного участия в ОЭСР в качестве государства-члена, что позволит влиять на политику данной международной организации и в полном объеме защищать интересы Российской Федерации при приобретении соответствующих международных прав.

В целях решения такой проблемы необходима постановка вопроса о разработке общих методических рекомендаций по толкованию международно-правовых норм в области противодействия коррупции (по опыту ООН в сфере заключения международных договоров).

- Развитие Евразийской интеграции.

Целесообразным является разработка Евразийской антикоррупционной стратегии, которая будет базироваться на участии государств будущего Евразийского экономического союза и учитывать национальные интересы и специфику правовых систем участвующих в нем государств, включая особенности законодательного регулирования в антикоррупционной сфере. Хотя конкретное наполнение данной стратегии следует ожидать после окончательного юридического формирования Евразийского экономического союза, на данном этапе можно предложить к обсуждению ряд мер, которые она могла бы включить. Первое, при наличии согласованной позиции своих государств-членов Евразийский экономический союз мог бы рассмотреть вопрос о присоединении к Конвенции ООН против коррупции 2003 г., опираясь на положения п.2 ст.67 конвенции. Подобный шаг мог бы способствовать не только нормативно-правовой экономии, но и признанию значения универсальных антикоррупционных стандартов для евразийской интеграции, а самому союзу позволил бы выступить международным механизмом мониторинга соблюдения международных антикоррупционных стандартов его государствами-членами. Данное решение имело бы и еще ряд важных политико-правовых последствий.

- Развитие практики применения рекомендательных международных актов.

Наряду в международными договорами, устанавливающими юридически обязательные нормы противодействия коррупции, все шире распространяется практика издания рекомендательных актов международных организаций (резолюций Генеральной Ассамблеи ООН, рамочных решений Совета Европы, актов ОЭСР), не создающих юридических обязательств для государств-членов. Несмотря на «мягкий характер» рекомендации международных организаций оказывают влияние на формирование ориентиров и базовых принципов противодействия коррупции, тем самым содействуя имплементации международных антикоррупционных стандартов. Так, принятие Конвенции ОЭСР 1997 г. повлекло за собой принятие Комментариев к данной Конвенции в том же 1997 г. В 2009 г. Совет ОЭСР принял Рекомендацию по дальнейшей борьбе с подкупом иностранных публичных должностных лиц при осуществлении международных коммерческих сделок, которая в свою очередь содержала два других инициативных документа (приложения): Руководство по хорошей практике имплементации отдельных статей Конвенции и Руководство по хорошей практике по внутреннему контролю, этике и согласию. Были приняты и другие рекомендации, направленные на имплементацию положений Конвенции ОЭСР.

В целях формирования единообразной практики реализации рекомендаций в правовой системе России целесообразно разработать Общие методические правила реализации положений рекомендательных актов в Российской Федерации в рамках заинтересованных федеральных органах исполнительной власти. Нельзя не обратить внимания на то, что практически неиспользованным остается потенциал модельного законодательства, предусмотренного документами СНГ, ЕврАзЭС. Следует развивать практику принятия модельных законов СНГ и ЕврАзЭС, которые являются пока единственными международными регуляторами рекомендательного характера по вопросам противодействия коррупции на постсоветском пространстве. Важнейшее значение в качестве международно-правовых регуляторов могут приобрести, в случае их принятия, Основы законодательства ЕврАзЭС в сфере противодействия коррупции.

Список использованной литературы

1. Федеральный закон от 25.12.2008 № 273-ФЗ (ред. от 26.07.2019) «О противодействии коррупции». [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_82959/bbbd4641125b222beaf7483e16c594116ed2d9a1/ (дата обращения: 28.09.2019).
2. Ефимушкина К. Э. Антикоррупционная политика: проблемы формирования в современной России // Молодой ученый. - 2017. - №3. - С. 444-447. - URL <https://moluch.ru/archive/137/38314/> (дата обращения: 28.09.2019).
3. Аналитические материалы Института законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации (стр. 14-29).

ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ В РОССИИ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Студенты кафедры финансов и кредита специальности 38.05.01

«Экономическая безопасность»

Кузбасский государственный технический университет имени

Т.Ф.Горбачева, г.Кемерово

krukta@mail.ru

Налоговая система России, действующая в настоящее время, создавалась практически заново. Отечественный опыт функционирования такой системы в условиях, когда дается простор рыночным отношениям, очень невелик. Поэтому в ходе реализации налоговых законов возникает множество проблем, касающихся взаимоотношений налогоплательщиков и государства, ответственности физических и юридических лиц за невыполнение налогового законодательства, прав и обязанностей налоговых органов. Для того чтобы определить пути реформирования налоговой системы РФ, необходимо, в первую очередь, проанализировать основные проблемы системы налогов и сборов нашей страны на современном этапе её развития. Среди этих проблем можно выделить следующие:

1) Уклонение от уплаты налогов.

В современных условиях нарушения налогового законодательства в Российской Федерации приобретают все более широкие масштабы. С каждым годом растет и количество преступлений, связанных с уклонением от уплаты налогов.

На макроуровне уклонение от уплаты налогов приводит к недополучению средств в бюджет для финансирования расходов, в связи, с чем приходится вводить новые налоги либо увеличивать ставки действующих налогов и сборов.

На микроуровне неплательщики налогов оказываются в более выгодном положении по сравнению с законопослушными плательщиками, а поэтому могут провоцировать других субъектов экономической активности на аналогичные действия.

Можно выделить несколько общих принципов уклонения от налогов: принцип «двойной» бухгалтерии - специальное занижение в одних документах результатов деятельности для представления государственным органам, а в других отражение фактического состояния дел; принцип непрозрачности: создание множества сложных схем уклонения от налогов для затруднения возможности отслеживать движение объекта налогообложения; принцип коррумпированности: использование должностных лиц налоговых органов и органов государственной власти в собственных целях; принцип общей согласованности действий: наличие неформальных правил уклонения от налогов, на основании которых действуют уклоняющиеся от налогов налогоплательщики.

Динамика налоговой преступности характеризуется ростом преступлений, связанных с полным сокрытием финансово-хозяйственной деятельности от налогового контроля, что составляет четверть всех способов уклонения от уплаты налогов, выявляемых налоговыми органами. Второе место занимают специфические способы уклонения от уплаты подоходного налога. Они составляют примерно пятую часть от общего числа налоговых правонарушений. На третьем месте - занижение выручки.

Причины уклонения от уплаты налогов: несовершенство налогового законодательства; несовершенство контроля со стороны налоговых и других государственных органов; нестабильное финансовое положение налогоплательщика; недостаточность средств у предприятий для осуществления эффективной хозяйственно-экономической деятельности.

Масштабы уклонения от уплаты налогов в России создают экономическую угрозу для безопасности государства. По данным ФНС России из 3,4 млн зарегистрированных в РФ юридических лиц более 0,5 млн не предоставляют налоговую отчетность, либо предоставляют "нулевой" баланс. По различным оценкам, государство ежегодно недополучает до 30% причитающихся платежей.

Учитывая все негативные факторы такого явления, как уклонение от уплаты налогов, необходимо разрабатывать и применять на практике меры по предотвращению совершения налоговых правонарушений и преступлений.

Большинство принимаемых мер по борьбе с неуплатой налогов характеризуются тем, что они направлены не на причины, порождающие неуплату, а на воздействие и наказание тех налогоплательщиков, которые уже совершили правонарушение. В связи с этим особое внимание следует уделить методам борьбы с неуплатой налогов, носящих общий характер, которые должны быть направлены на устранение причин, порождающих неуплату налогов. К таким методам можно отнести средства политического характера, заключающиеся в использовании налогов только в финансовых, а не в политических целях; средства экономического характера, направленные на избежание установления слишком тяжелого налогового бремени в условиях неблагоприятной экономической конъюнктуры и др. Но ведущее место отводится средствам морального порядка, главным среди которых выделяют развитие налоговой пропаганды, которая направлена на повышение уровня налоговой морали плательщика, т.е. восприятие им необходимости фискальных платежей с как можно меньшим сопротивлением.

Исходя из этого можно определить несколько способов борьбы с уклонением от уплаты налогов: совершенствование законодательной и нормативной базы, дающее возможность закрыть «лазейки», используемые для уклонения от уплаты налогов; ужесточение санкций против нарушителей налогового законодательства; формирование современного комплекса организационных и правовых мер предупреждения и пресечения ухода от налогообложения.

На современном этапе Россия сотрудничает с рядом европейских стран в борьбе с уклонением от уплаты налогов. Формирование надежной системы

противодействия уклонению от уплаты налогов предполагает осуществление ряда мер: обмен информацией между странами (наряду с передачей информации по запросу возможна передача информации без запроса, чтобы помочь компетентным органам другого государства начать расследование или сформулировать запрос); обязанность идентификации (идентификация партнеров, клиентов и иных участников сделки); установление истины (дополнительная проверка операций, вызывающих подозрение, силами служб внутреннего контроля); создание системы внутреннего контроля и подготовки сотрудников кредитных организаций.

2) Недостаточный налоговый контроль.

В России налоговый контроль в сфере подоходного налогообложения ограничивается проверкой только тех лиц, которые представляют отчетность о своих доходах, в отличие от развитых стран, где система контроля в сфере подоходного налогообложения ориентирована на выявление доходов, «не заявленных» налогоплательщиками - т.е., не учтенных в зарплатных ведомостях предприятий и не указанных в налоговых декларациях граждан. При этом особое внимание уделяется гражданам, вообще не подающим налоговые декларации.

Кроме этого, в настоящее время упор налоговой службы направлен на тех налогоплательщиков, которых легко проверить (т.е. мелких и средних предпринимателей), тогда как основная часть уходит от оплаты налогов как на законном, так и на незаконном основании.

Для решения этой проблемы следует ужесточить налоговый контроль, производить проверки всех налогоплательщиков, а не только мелких и средних. Особое внимание следует уделять тем налогоплательщикам, которые сдают «нулевой» баланс.

3) Сложность налогового законодательства.

Налоговый кодекс РФ слишком объемен и труден для применения, и это существенно осложняет и без того запутанные отношения, связанные с исчислением и уплатой налогов и сборов.

Недостаточная четкость и ясность положений нормативных документов по налогообложению, их запутанность и противоречивость затрудняют их изучение налогоплательщиком, что ведет за собой неизбежные ошибки при исчислении налогов. Это, в свою очередь, открывает неограниченные возможности для извращения сути налоговой политики и субъективного толкования законодательства.

Также наряду с законами действуют многочисленные подзаконные акты: инструкции, дополнения, изменения к ним, разъяснения и т.д. Это, прежде всего, затрудняет работу налоговых служб.

С целью повышения налоговой грамотности населения следует увеличить количество семинаров для налогоплательщиков, которые на постоянной основе проводят налоговые инспекции (на подобных информационных мероприятиях юридические и физические лица могут задавать свои вопросы по налогообложению и получать индивидуальные консультации специалистов налоговых органов).

Также следует упростить налоговое законодательство путем сокращения общего числа видов налогов и сборов, унификации порядка уплаты налоговых платежей; следует четко и жестко предписать, что налоговые ставки и налоговая база не должны подлежать частым изменениям.

4) **Нестабильность налогового законодательства.**

Значительна и проблема нестабильности налогового законодательства. Налоговый кодекс несовершенен, в него постоянно требуется внесение изменений и дополнений. Ликвидация же ранее предусмотренных налоговых льгот, а также внесение поправок и изменений, имеющих обратную силу, являются дополнительным риском для инвесторов.

Государство должно гарантировать соблюдение стабильности налогов и правил их взимания в течение значительного периода времени. Налоги не должны пересматриваться чаще, чем раз в несколько, например, в 5 лет. При этом обо всех планируемых изменениях, налогоплательщиков необходимо извещать до периода их действия, а не ставить перед уже свершившимся фактом.

5) **Неудовлетворительные результаты работы налоговых администраций**

Несмотря на многочисленный аппарат налоговой администрации, результаты его работы оставляют желать лучшего. Иногда из-за недостаточной подготовки кадров в этих органах, неумения грамотно провести проверку, ревизию многим юридическим и физическим лицам легко удается уйти от ответственности за сокрытие налогов.

Для решения данной проблемы наряду с упрощением законодательства о налогах и сборах следует повысить качество подготовки кадров, увеличить ответственность должностных лиц в сфере налогового контроля.

Список использованной литературы

- 1) Налоговый кодекс РФ;
- 2) Грачева Е.Ю. Налоговое право / Е.Ю. Грачева, Э.Д. Соколова. – М.: Инфра-М, 2017
- 3) **Абрамов М.Д. Вопросы совершенствования налоговой системы России// Налоговые споры: Теория и практика, 2018**

МЕСТО И РОЛЬ КАДРОВОЙ ПОЛИТИКИ И КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА

Магистрант специальности 6М052000-Деловое администрирование, Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета
Научный руководитель: доктор PhD Молдажанов М.Б.

Цели и задачи управления персоналом достигаются посредством кадровой политики.

Кадровая политика является ключевым направлением сотрудничества с работниками, которое представляет собой ряд базовых принципов, предоставляемых обслуживающим персоналом предприятия. В связи с этим кадровая политика является стратегическим поведением при работе с сотрудниками [1].

В настоящее время кадровая политика представляет собой осознанную и целенаправленную деятельность, направленную на создание рабочей группы, которая будет наиболее способствовать целям и приоритетам компании.

Задачи кадровой политики могут быть решены различными способами, и выбор вариантов широк[2]:

- работники работают или спасают;

- Если вы сохраните, какой метод лучше:

- А) Переход на упрощенную форму работы;

- Б) использовать ненормальную работу на других объектах;

- В) проводить долгосрочное обучение и т.д .;

- Обучите работников самостоятельно или найдите тех, кто прошел необходимую подготовку;

- Сделать вечеринку или переобучить сотрудников, освобожденных от предприятия;

- в соответствии с разумным использованием, пригласить больше работников или освободить текущее количество людей;

Инвестируйте деньги в «дешевое» обучение, но специально для рабочих, или «дорогое», но оперативное и т. д.

Ввиду того, что формирование работников предприятия является не только четким решением, но и наиболее эффективной альтернативой, целесообразно выбрать стратегию предложения рабочей силы с учетом всех текущих и будущих факторов и обстоятельств[3].

При выборе кадровой политики внешняя и внутренняя среда компании имеет определенные факторы, такие как[4]:

- Производственные требования, стратегия развития предприятия;

- Финансовые возможности предприятия, приемлемый уровень затрат на управление персоналом, определяемый ими;

- Количественные и качественные характеристики существующего персонала и направления будущих изменений и т.д .;

- Условия рынка труда (количественные и качественные характеристики предложения труда, предоставляемые предприятиями, условия поставки);
- спрос на рабочую силу со стороны конкурентов и появление заработной платы;
- влияние профсоюзов, политика жесткой экономии защищают интересы работников;
- Требования законодательства о труде, культура работы с наемными работниками и т. Д.

В современных условиях общие требования к кадровой политике следующие [5]:

1. Кадровая политика тесно связана со стратегией развития (или выживания) предприятия. В связи с этим он реализует эту стратегию от имени сотрудников.

2. Кадровая политика должна быть достаточно гибкой. С одной стороны, это означает, что она должна быть стабильной, потому что это определенная стабильность, связанная с определенными ожиданиями сотрудников, с другой стороны, она динамична, т.е. Регулируются изменения в корпоративной стратегии, производственных и экономических условиях. Все стороны, обеспокоенные интересами работников и связанные с организационной культурой компании (компании), должны поддерживать стабильность. Последнее включает в себя общие ценности и убеждения сотрудников и определяет кодекс поведения сотрудников и характер предприятия.

3. Поскольку формирование опытной рабочей силы связано с определенными затратами предприятия, кадровая политика должна быть экономически обоснованной, то есть производной от его реальных финансовых возможностей.

4. Кадровая политика обеспечивает персонал персонализированным методом.

Поэтому в новых условиях кадровая политика направлена на создание такой системы взаимодействия с работниками, которая должна ориентироваться не только на экономическое воздействие, но и на социальное воздействие, на которое распространяются существующие законы, нормативные акты и решения правительства.

Последнее отражает государственную политику в области воспроизводства труда, которая влияет на индивидуальную политику, регулируя условия на рынке труда и обеспечивая адекватную социальную защиту работников.

Другая возможность заключается в реализации кадровой политики: она может быть быстрой и решительной (первоначально в определенной степени, возможно, в некоторой степени не такой гуманной), которая основана на официальных методах, приоритизации производственных интересов или вместо этого это бухгалтерский учет. Как его реализация повлияет на трудоспособность, может быть вызвано социальными издержками [6].

Другая возможность заключается в реализации кадровой политики: она может быть быстрой и решительной (первоначально в определенной степени,

возможно, в некоторой степени не такой гуманной), которая основана на официальных методах, приоритизации производственных интересов или Вместо этого это бухгалтерский учет. Как его реализация повлияет на трудоспособность, может быть вызвано социальными издержками.

Кадровая политика реализуется через кадровую работу. Поэтому выбор кадровой политики связан не только с определением основных целей, но и со средствами, методами, приоритетами и различиями.

Деятельность персонала основывается на правилах, традициях, процедурах, непосредственном отборе сотрудников, их необходимом обучении, трудоустройстве, использовании, переподготовке, мотивации, поощрении и других системах [7].

Поэтому содержание кадровой политики не ограничивается наймом (выбор персонала для пополнения ресурсов, требования к руководителям и т. Д.), Но также относится к основным позициям предприятий в области обучения, развития сотрудников, взаимоотношений сотрудников и организации. Хотя кадровая политика связана с выбором долгосрочных целей, текущая кадровая деятельность сосредоточена на бизнес-решениях кадровых проблем. Естественно, должна существовать связь между стратегиями и тактиками, которые обычно направлены на достижение цели.

Когда человек выбирает предприятие (частное или частное), кадровая политика обычно универсальна, и когда она фокусируется на конкретной задаче (в отдельном структурном подразделении, функциональном отделе или группе профессиональных сотрудников в категории персонала), это выбор формы кадровой политики [7]:

- Требования к этапу трудоустройства на этапе трудоустройства (уровень образования, пол, возраст, срок службы, уровень специальной подготовки и т. Д.);

- «инвестиционное» отношение к рабочей силе оказывает целенаправленное влияние на развитие всех аспектов занятой рабочей силы;

- Стабилизировать отношение команды (всей команды или части команды);

- Характер, глубина и широта обучения новых работников на предприятии и отношение к обучению работников;

- Отношение к внутренней мобильности сотрудников и т. д.

Согласно кадровой политике, существует систематическая теоретическая точка зрения, принципы, правила и нормы, которые определяют основные направления работы с работниками, а также методы работы, которые могут создать высокопродуктивную, объединенную команду.

Список использованной литературы:

1. Андреев А.Ф., Гришина Н.В., Лопатина С.Г. Основы менеджмента, М.: «Юрайт», 2003.
2. Алавердов А.Р. Управление персоналом в коммерческом банке, М.: «Соминтэк», 2004.

3. Банк ВТБ “ Социальный отчет 2008 г.”
4. Веснин В.Р. Практический менеджмент персонала, М.: «Юристъ», 2000.
5. Вартамян И.П. О работе с персоналом в коммерческом банке // Деньги и кредит, 10/1998.
6. Вартамян И.П. Некоторые особенности работы с персоналом в условиях банковского кризиса // Деньги и кредит, 12/1998.
7. Гупалов В.К. Управление рабочим временем, М.: «Финансы и статистика», 2000.

Орынханов Н.С.

АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТА В КОММЕРЧЕСКОМ БАНКЕ

Магистрант специальности 6М052000-Деловое администрирование, Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета
Научный руководитель: доктор PhD Молдажанов М.Б..

Анализ, планирование, учет и управление персоналом классифицируют всех сотрудников компании по всем критериям. Внутри каждой категории банковских работников можно выделить три уровня активности: самый низкий, средний и самый высокий.

В системе управления персоналом Всемирного банка можно различить централизованное управление персоналом, осуществляемое специализированными департаментами, и децентрализованное управление персоналом, осуществляемое руководителями всех департаментов (департаментов, служб).

Прилагаемая система управления ДО АО Банк ВТБ состоит из нескольких подсистем, каждая из которых выполняет определенные функции. В таблице 1 приведена номинальная базовая подсистема управления персоналом ДО АО Банк ВТБ.

Таблица 1 - Номинальная базовая подсистема управления персоналом ДО АО Банк ВТБ

Наименование подсистемы управления персоналом	Способ реализации
Кадровое планирование	Определение необходимой численности персонала для выполнения производственной программы (бизнес-план)
Мотивация и стимулирование труда персонала;	Положения о премировании работников
Развитие и оценка	Организация обучения

персонала	
Использование персонала	Исследование затрат рабочего времени
Примечание: составлено автором на основе исследования	

Однако на самом деле план работника может быть выполнен только путем определения потребности в трудовых ресурсах, составления бизнес-планов для организации и обучения сотрудников через систему обучения. Как упоминалось ранее, механизм мотивации и стимулирования труда дочернего предприятия ДО АО Банк ВТБ очень низок: система премирования, которая не обсуждалась в течение многих лет, тесно связана с плановыми показателями, но не всегда вызывает кризис. По сравнению с долгосрочными зарплатами доля средств, используемых для стимулирования, чрезвычайно мала, что приводит к снижению мотивации для высокопроизводительного труда.

Поэтому ДО АО Банк ВТБ не могут удовлетворительно выполнять управленческие функции, такие как мотивация и поощрение сотрудников. Для улучшения этих функций необходимо принять организационные меры. Структурное подразделение по управлению персоналом ДО АО Банк ВТБ - отдел кадров. Основной специалист по управлению персоналом - специалист по кадрам. К специалисту по кадрам предъявляются следующие квалификационные требования: высшее образование, стаж работы не менее 5 лет.

Основой оценки трудового потенциала организации является численность персонала, рабочая среда, средства и уровень подготовки специалистов. Изменение численности персонала по категориям представлено в таблице 2.

Таблица 2 - Динамика численности персонала в ДО АО Банк ВТБ за 2016-2018 гг. по категориям

Показатели, чел	Годы					
	2018	Доля, %	2019	Доля, %	2020	Доля, %
Численность персонала	82	100	107	100	156	100
В том числе:						
Руководители	10	12,2	12	11,2	18	11,5
Среднее звено	23	28,1	27	25,2	32	20,5
Нижнее звено	49	59,7	68	63,6	106	68
Примечание - составлено на основании финансовой отчетности ДО АО Банк ВТБ с 2018-2020 гг.						

На основании данных, представленных в таблице 2, мы можем сделать вывод, что количество руководителей за определенный период изменилось в 1,8 раза. К 2020 году количество персонала среднего звена увеличилось на 14%

по сравнению с 2018 годом, то есть с 2018 по 2020 годы. Существует тенденция к увеличению числа персонала.

По сравнению с 2018 годом темпы роста работников в 2020 году увеличились до 90%.

Самые высокие темпы роста в категориях «Руководитель» и «Низшее звено», а абсолютное значение второй категории выше, чем в категории «Руководитель».

Исходя из доли работников в каждой категории, можно сделать вывод, что преобладает состав - это в основном персонал низшего звена (68,0% в 2020 году), доля персонала среднего звена в структуре персонала за три года снизилась на 27%, а менеджеры - в структуре персонала. Пропорция упала. По сравнению с прошлым годом 2020 год снизился на 5,8%.

Что касается уровня образования работников, то ситуация стабильная. В 2018 и 2019 годах все сотрудники организации получили высшее образование.

В 2020 году структура уровня образования несколько изменилась благодаря первым сотрудникам, которые не получили высокую степень образования, но некоторые из них уже получили техническое образование.

Таким образом, доля работников с низкой степенью высшего образования в общей численности работников составляет 4%, технического персонала - 72%, а старшего персонала - 42%. Важным фактором является то, что каждый помощник и главный работник работает по своей профессии.

Согласно анализу возрастной структуры персонала наблюдается устойчивая тенденция к увеличению численности персонала в возрасте от 30 до 32 лет.

Таким образом, их доля составила 28% в 2020 году и 6-7% в 2019 и 2018 годах. Кроме того, по сравнению с 2018 и 2019 годами численность работников в возрасте 18-25 лет увеличилась на 2% и 3% соответственно до 17%. Это связано с политикой компании, направленной на привлечение молодых специалистов путем дальнейшего развития их профессиональных навыков.

В 2020 году доля работников в возрастной группе 37-50 лет снизилась на 16% и 28% в 2019 и 2018 годах соответственно. В этом случае компания ориентируется на долгосрочные перспективы развития бизнеса, поэтому руководство старается увеличить долю сотрудников среднего возраста, при этом немного увеличивая долю молодых сотрудников.

Что касается половых и возрастных характеристик работников-мужчин, то они составляют большинство. Их количество превышает количество женщин. Таким образом, в 2019 году доля женщин составляла 32%, а мужчин - 68%. С 2019 по 2018 год было 14% и 86% соответственно, 10% и 90%.

В этом случае ситуацию можно объяснить тем, что основным занятием является не экономическая, а техническая экспертиза, и традиционно большинство людей традиционно являются мужчинами.

По словам сотрудников, исходя из их опыта работы, следует отметить, что компания была создана недавно, и большинство сотрудников являются «готовыми» экспертами.

Тем не менее, в течение этого периода, поскольку организация предоставляет хорошие условия для накопления опыта и обучения молодых сотрудников, значительная часть молодых сотрудников в возрасте 18-25 лет может быть преобразована из категории опыта работы от 1 до 3 лет в категорию от 3 до 5 лет. Категория года.

Таким образом, в 2020 году доля работников с опытом работы 1-3 года увеличилась на 17% с 2018 года (10% в 2018 году) и на 20% с 2019 года (7% в 2019 году).

Эта тенденция является главным приоритетом для молодых сотрудников, потому что компания предпочитает «обращаться» с экспертами на основе своих характеристик.

Логунов Э.С

АНТИКРИЗИСНАЯ КОНЦЕПЦИЯ УПРАВЛЕНИЯ КАДРАМИ В ОТЕЧЕСТВЕННЫХ КОМПАНИЯХ

Казахский гуманитарно-юридический инновационный университет, г. Семей
МЭ-222 группа, 2 курс, специальность 6М050600 «Экономика»

Научный руководитель: доктор PhD Шустова Е.П.

Кризисной ситуацией в организации является любое отклонение от привычного режима функционирования системы или отдельного ее элемента, вызывающее стрессовые реакции персонала и характеризующееся необходимостью принятия нестандартных решений, мобилизации профессионально-личностного потенциала и наличием как отрицательных, так и положительных последствий. Кризисное состояние организации — явление, характеризующееся признаками необратимости отдельных процессов, вызванных кризисной ситуацией, требующих более масштабного вмешательства для предупреждения их перерождения в кризис. Собственно кризис — состояние системы, при котором она становится нежизнеспособной. В частности, кризис в российской экономике традиционно воспринимается как предбанкротное состояние, убыточность производства и неплатежеспособность организации.

Антикризисный штаб не должен быть чрезмерно большим. Внутри команды антикризисного штаба необходимо четкое разделение функций. Например, стратегией управления должен заниматься немногочисленный «мозговой центр», а решением технических вопросов — группа экспертов. Тем руководителям, на плечи которых ложится бремя принятия жизненно важных решений, должны быть созданы максимально благоприятные условия работы. Одной из важнейших функций антикризисного штаба является разработка планов управления кризисными ситуациями. Численность группы влияет на готовность отдельных ее членов к определенным усилиям, на прочность группы, а также на результаты деятельности всей команды. Антикризисной

команде предстоит работать с большим объемом информации, поэтому нецелесообразно делать ее слишком большой, так как это затруднит обмен информацией и идеями. Оптимальное число членов команды составляет от 5 до 7 участников в зависимости от величины организации. Труд в маленьких группах приносит больше удовлетворения, так как не только совпадение взглядов членов группы и окружения, но и определенная стабилизация посредством групповых норм поведения и распределения ролей сильнее формируют чувство солидарности и совместного влияния. Численность влияет также на производительность отдельных ее членов. У работника, входящего в состав группы из пяти человек, она выше, чем у члена группы из тридцати человек. В малочисленной группе меньше потребность в руководстве со стороны авторитетной личности, если внутри группы достигнута кооперация труда. При распределении обязанностей в команде руководителю важно знать особенности ее членов. Если члены группы солидарны и в состоянии противостоять негативным внешним влияниям, то группу можно охарактеризовать как прочную.

Антикризисное развитие — это не абсолютное отсутствие кризиса, а наличие таких кризисов, которые являются импульсом успешного, с позиций интересов человека, развития. Цель и интересы может иметь только человек. Именно они являются основой распознавания кризисов и управления их преодолением. Таким образом, настоящая дипломная работа посвящена проблеме антикризисного управления персоналом. В связи с процессами, описанными выше, данная проблема на сегодняшний день является актуальной. Для всех организаций, больших и малых, производственных и действующих в сфере услуг, управление людьми имеет первостепенное значение. Без надлежащим образом отобранных, расставленных и профессионально подготовленных людских ресурсов ни одна организация не сможет достичь своих целей и выжить. Это положение является основополагающим в концепции антикризисного управления. До последнего времени само понятие «управление персоналом» в отечественной управленческой литературе либо отсутствовало, либо о нем речь шла мимоходом, в контексте рассмотрения других проблем управления. Естественно, что и вопросы антикризисного управления персоналом как составной части концепции антикризисного управления разработаны весьма поверхностно. Целью написания данной курсовой работы является рассмотрение основных понятий и сущности международного разделения труда. Для достижения поставленной цели необходимо решение следующих задач: рассмотреть основные понятия антикризисного управления; проанализировать человеческий фактор антикризисного управления, в частности, механизмы конфликтологии в антикризисном управлении; рассмотреть антикризисные характеристики, принципы управления персоналом, а также систему антикризисного управления персоналом. Очередность поставленных задач будет полностью соответствовать структуре работы.

Управление персоналом — это совокупность целенаправленных действий руководящего состава организации, а также руководителей и специалистов

подразделений, включающих определение потребности в персонале в соответствии с целью и возможностями организации; планирование работы с персоналом (привлечение, отбор, подбор и высвобождение); расстановку и распределение персонала, его использование; исследование и оценку персонала; ротацию персонала, движение в системе управления, траекторию карьеры; развитие персонала, повышение квалификации, образования, компетенции, накопление опыта; мотивацию и стимулирование персонала, создание благоприятных условий для эффективной деятельности. Антикризисное управление персоналом предполагает не только формальную организацию работы с персоналом (планирование, отбор, подбор, расстановку и т. п.), но и совокупность факторов социально-психологического, нравственного характера — демократический стиль управления, заботливое отношение к нуждам человека, учет его индивидуальных особенностей и пр. Значительные перемены, наличие кризисной ситуации в социальной, экономической, политической, духовной сферах России одновременно как расширяют возможности, так и создают серьезные ограничения для каждого человека, стабильности его существования и роста. Антикризисное управление персоналом в таких условиях призвано учесть целый спектр вопросов адаптации сотрудника к внешним и внутренним условиям функционирования и развития организации. Особое внимание должно уделяться анализу мотивационных установок, умению их формировать и направлять в соответствии с задачами, стоящими перед организацией. Сюда же следует отнести проблемы взаимодействия руководителей организации с профсоюзами и службами занятости, обеспечение безопасности персонала, разработку принципиально новых подходов к приоритету ценностей. Главное внутри организации — работники, а за ее пределами — потребители продукции. Важно повернуть сознание персонала к потребителю, а не к угождению начальнику; к прибыли, а не к расточительству; к новатору, а не к заскорузлomu механическому исполнителю; перейти к социальным нормам.

Именно политика фокусирует внимание на проблемах, определяет приоритеты и ориентиры. Она может характеризоваться различными признаками: выжидания, осмотрительности, осторожности, агрессивности, мобильности, гибкости, адаптивности, ориентации на антикризисные ситуации и др. Разнообразие признаков политики надо знать и уметь их использовать. Важным условием выработки эффективной кадровой политики является обобщение отечественного и зарубежного опыта работы с персоналом организации. При этом необходим всесторонний критический анализ прошлого опыта. В советский период в нашей стране в деятельности кадрового корпуса было допущено немало ошибок и просчетов. Они стали одной из причин кризиса экономики и распада СССР. Даже Компартия РФ в своем программном заявлении признала, что «самый большой урон» нашему обществу нанесла «порочная кадровая политика». Но при всех недостатках и ошибках в работе персонала предприятий и управления им в прежнем советском опыте есть достаточное число положительных примеров и даже образцов, которые заслуживают внимательного анализа и внедрения в практику работы с

персоналом. Это относится прежде всего к системе профессиональной подготовки и переподготовки управленческих кадров предприятий; к гражданскому контролю и ответственности за их деятельность; к формированию социальных и нравственных ценностей и др. В новых, изменившихся условиях важно найти формы сцепления прошлого, настоящего и будущего, обеспечить преемственность позитивного опыта в работе по управлению персоналом. Надо решительно преодолевать сохранившийся до сих пор у ряда руководителей негативизм в оценке зарубежного опыта управления персоналом. В странах с развитой рыночной экономикой у руководства крупных корпораций и фирм накоплен достаточно богатый, поучительный опыт работы с персоналом. Многие из этого полезного опыта необходимо смелее внедрять в практику деятельности российских менеджеров и предпринимателей. Но, конечно, нельзя зарубежный опыт переносить механически, формально, без учета российской организационной культуры, исторических традиций, общественной психологии и морали, уровня и качества жизни большинства населения. Под зарубежным управленческим опытом автор понимает не только опыт стран Запада, но и организационно-управленческий опыт стран евразийского континента. Поэтому важно тщательно продумать и создать механизм адаптации к российским условиям всего мирового опыта.

Антикризисная кадровая политика управления персоналом должна быть реалистичной, созидательной, ориентированной на устойчивое развитие организации, на привлечение к работе людей, профессионально подготовленных, предприимчивых, с новаторскими задатками.

Список использованной литературы

1. Кибанов А.Я. Управление персоналом организации.- М: ИНФРА-М, 2012. С. 27
2. Ульрих, Д. Эффективное управление персоналом: новая роль HR-менеджера в организации. - М.: «Вильямс», 2012, С. 54.
3. Пул М, Уорнер М. Управление человеческими ресурсами. - СПб.: Питер, 2012, С. 221
4. Базаров, Т.Ю., Еремина, Б.Л. Управление персоналом: Учебник для вузов. – М: Банки и биржи, ЮНИТИ, 2013, С. 72
5. Неларин К.М. HR-менеджмент – М.: Баланс Бизнес Букс, 2013, с 150-153
6. Герберт А. Саймон, Дональд У. Смитсбург. Менеджмент в организации. – М.: Экономика, 2010, С. 84-88.
7. Самсонова Т.А. Риски и кризисы в организационном развитии современных компаний: проблемы взаимосвязи // Управление риском. 2014. № 3 (71). С. 36-43.
8. Соломенникова Е.А. Экономико-организационные трансформации предприятий в условиях кризиса // Регион: Экономика и Социология. 2010. № 2. С. 320-329.

ҚАЗІРГІ ШАРТТАРДА КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ ЖӘНЕ ОНЫ БАҒАЛАУ

Магистратура 1 курс, МЭ-121 Экономика
ҚАЗАҚ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ГУМАНИТАРЛЫҚ-ЗАҢ УНИВЕРСИТЕТІ
ҚАЗАҚСТАН, ШҚО, СЕМЕЙ ҚАЛАСЫ
ajgerimernazar98@gmail.com

Экономикалық тұрақтылық - макроэкономикадағы ауытқу болмауы. Кез келген экономика тұрақты болып есептелу үшін оның Жалпы Ішкі Өнімінің өсуі көрсеткіші қалыпты және инфляциясы тұрақты болу керек. Ал жиі күрделі дағдарыстар болатын, ықпалды экономикалық циклдарға ұрына беретін, жоғары өзгермелі инфляцияға тап болып тұратын, және қаржы дағдарыстарға соқтығысатын экономика тұрақсыз болып есептеледі.

Тұрақтылық, әдетте, болашақ ұрпақтың өз қажеттіліктерін қанағаттандыру қабілетіне нұқсан келтірмей, қазіргі заманның қажеттіліктерін қанағаттандыру ретінде анықталады.

Экономикалық тұрақтылық кеңірек мақсат пен кейбір жаңа өнімдерді ұсынады, бұл компаниялар тиімділік, тұрақты өсу және акционерлердің құндылығы сияқты негізгі мақсаттарға өз міндеттемелерін жаңартуға көмектеседі. Тұрақты даму - бұл интеграцияланған тұжырымдама, ол:

- Бұл өмірдің жақсырақ сапасына ұмтылу үшін адамның негізгі қажеттіліктерін қанағаттандыруды талап етеді.

- Бұл демократияға негізделген, мұнда заңның үстемдігі адамның негізгі құқықтарын құрметтеуге негізделген.

- Бұл экономикада жұмыспен қамтуға ықпал етеді, оның күші білімге, инновацияға, әлеуметтік келісімге және адамның денсаулығы мен қоршаған ортаны қорғауға негізделген.

Негізгі тіректер

Оның негізгі үш тірегі бар: экономикалық, экологиялық және әлеуметтік. Бұл үш тірек бейресми түрде пайда, планета және адамдар деп аталады.

Компания экономикалық тұрғыдан тұрақты болуы үшін ол тиімді болуы керек. Алайда кез-келген бағамен пайда табу экономикалық тірек емес.

Экономикалық тірекке сәйкес келетін әрекеттердің қатарына сәйкестік, дұрыс бағыт және тәуекелдерді басқару жатады. Экономикалық тірек пен рентабельділікті қосу компаниялардың тұрақтылық стратегияларына қосылуына мүмкіндік береді.

Экономикалық тұрақтылық стратегиялары экономикалық және жұмыс орындарының өсуіне, сондай-ақ тұрақты бизнес пен қоғамның дамуына әкеледі.

Барлық табиғи және адами ресурстарды пайдалану мен қайта пайдаланудағы инновация, тиімділік және үнемдеу - бұл жұмысбастылықты, кірісті, өнімділік пен бәсекеге қабілеттілікті арттырудың ең жақсы тәсілі.

Экономикалық тұрақтылық стратегиялары - жаңартылатын энергия мен таза технологияларды ілгерілету, қоршаған ортаны қорғау және климаттың өзгеруінің зиянды әсерін болдырмау үшін ең тиімді әдіс. Экономикалық тұрақтылық стратегиясы төрт негізгі элементтен тұрады:

Мүмкіндіктер

Ресурстардың тиімділігі, тұрақтылығы және таза технологиясының арқасында жұмыс орындарының саны және бизнесті дамыту мен нарықты кеңейтуден түсетін кірістер.

Таланттар

Білім беру, ғылыми зерттеулер, технологиялық инновациялар, заманауи бизнес және жұмыс күшінің дағдылары сияқты маңызды активтерге инвестициялар. Қазір адамдар әлемдегі ең маңызды экономикалық ресурс.

Көлік және инфрақұрылым

Табиғи және қоршаған ортаны қорғайтын және жақсартатын тұрақты тасымалдау мен инфрақұрылымды жүзеге асыру.

Бұл ресурстарды пайдалануда неғұрлым тартымды, өмір сүруге қабілетті, сау, өркендеген, өнімді және тиімді қауымдастықтар мен аймақтар жасайды.

Тұрақтылықтың кейбір стратегиялары:

Ресурстарды тиімді пайдалану

Қорытынды стратегия ресурстарды пайдалану тиімділігін арттыру болып табылады. Бұл тұрақты даму үшін маңызды болса да, ресурстарды азырақ пайдалану өсудің немесе дамудың жоқтығын білдіреді деген пікір жиі кездеседі.

Ресурстарды тиімдірек пайдалану - бұл бәсекеге қабілетті іскери ортадағы стратегия, себебі ол кіріс құнын төмендетеді. Кейбір жағдайларда, мысалы, энергия тиімділігінде бұл аз нәрсемен көп жұмыс жасауды білдіруі мүмкін.

Энергия тиімділігі моделін басқа күнделікті кеңсе өнімдеріне таратуға болады. Мысалы, қағаздан жасалған бұйымдар мен тиісті жабдықты тиімді пайдалану.

Қайта өңдеу және қайта пайдалану

Стратегияның бұл түрі басқа процестердің қалдықтарын қайта пайдалануды немесе қайта өңдеуді білдіруі мүмкін.

Қайта өңдеу бұрын полигондарға шығарылған қалдықтарды қалпына келтірудің белгілі стратегиясы болып табылады. Қайта өңдеуден үнемделген материалдар Жерден алынуға тиісті нәрсені толтырады.

Алайда, басқа стратегияларға қайта өңдеуге дейін материалдарды қайта пайдалануға негізделген бизнесті дамыту кіреді.

Толтырылатын бөтелкелер, лас маталар немесе шиналар сияқты жойылған өнімдерге кәсіпорындар тазарту, сұрыптау, орау және қайта өндіру сияқты әрекеттер арқылы құнын қайта қосады.

Ақырында, кең ауқымда компаниялар бір процесстің қалдықтарын екіншісіне кіріс ретінде қолдана отырып, желілерді құра алады.

Бұл көбіне іштей жасалынғанымен, эко-индустриалды парк стратегиясын қолдана отырып, қалдықтарды толығымен пайдалану үшін компаниялар арасында күрделі желілерді үйлестіруге болады.

Экспорт

Дәстүр бойынша жергілікті экономикалық даму қауымдастықтан тыс сатуға арналған тауарлар мен қызметтерді өндіруге көп көңіл бөлді. Бұл қоғамға ақша әкеледі, содан кейін ол басқа жұмыс орындарын қолдау үшін сүзгіден өтеді.

Экспорттық негіздер экологиялық бейтарап процестерді пайдаланатын немесе экологиялық зиянсыз мақсаттарда пайдаланылатын тауарлар немесе қызметтер өндірсе, тұрақты деп санауға болады.

Ақырында, экотуризм қызмет экспорты болмаса да, жергілікті экономикадан тыс ақшаны импорттайды және сол ақшаның ең болмағанда бір бөлігін жергілікті табиғи сипаттамаларын қорғауға жұмсайды.

Өндірісті өңірде дағдарысқа қарсы жоспар жүйелі түрде жүзеге асырылуда. Бұл - бір жағынан экономикалық тұрақтылықты сақтауға мүмкіндік береді. Облыс әкімі Жеңіс Қасымбектің төрағалығымен өткен аппараттық жиналыста барлық міндеттер жан-жақты тұрғыдан талқылыпанды

Жалпы инвестиция - экономикалық дамудың тірегі. Сондықтан да, Үкімет инвестициялық белсенділікті арттыру арқылы экономикалық өсімнің оң қарқынына ие болу жолдарын мейлінше назарда ұстап келеді. Инвестициялар және даму министрлігінің мәліметтеріне сүйенсек, 2016 жылдың 9 айында Қазақстанға тікелей инвестицияның жалпы ағыны 27,3%-ға өсіп, 14,5 млрд. АҚШ долларын құрады. Бұл 2015 жылдың осы кезеңіндегі көрсеткішке қарағанда 3 млрд. долларға артық. Яғни, әлемдік дағдарысқа қарамастан Қазақстан соңғы жылдары экономиканы инвестициялау бойынша оң динамика қарқынын сақтап тұр. Айта кетерлігі, ендігі кезекте Қазақстан Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы стандартына сәйкес инвестициялық климатты жетілдіру жұмыстарын жалғастырады. Тоқтала кететін жайт, былтырғы 2016 жылдың қазанында ЭЫДҰ Инвестиция жөніндегі комитеті Ұйымның Кеңесіне Қазақстанды қатысушы ретінде шақыру туралы шешім қабылдаған еді. Бұл да қазақстандық ілгерілеушіліктің бір мысалы. «Барлық инвесторлар үшін «Бір терезе» қағидасы енгізіліп, онда 300-ден астам мемлекеттік қызметтер көрсетілуде. Бүгінде бұл үлкен сұранысқа ие болып отыр. Өткен жылдың қорытындысы бойынша, 5500-ден астам өтініш келіп түсті және шамамен 8000 мемлекеттік қызмет көрсетілді», - дейді Инвестициялар және даму министрі Жеңіс Қасымбек. Оның айтуына қарағанда, қазіргі күні инвесторларға қолдау көрсететін автоматтандырылған жүйені әзірлеу бойынша жұмыстар жүріп жатыр. Сонымен қатар, алдағы уақытта Инвестициялық омбудсмен институты да қызметке кіріседі. Министрдің сөзінше, Елбасы жүктеген міндеттер аясында инвестиция тарту бойынша жұмыстар жоғарғы деңгейде күшейтілген. Атап айтқанда, басымдыққа ие 10 елде (АҚШ, Ұлыбритания, Италия, Оңтүстік Корея, Иран, Жапония, Германия, Франция, Қытай, Үндістан) инвестиция тарту бойынша арнайы кеңесшілер белгіленді. Сонымен қатар, «Kaznex Invest» АҚ-ның шетелдерде, нақтырақ айтқанда, АҚШ, Германия, Түркия, БАӘ және Қытайда 5 аймақтық фронт-офисі ашылды. Ал аймақтық деңгейде облыс әкімдерінің басшылығымен Инвестиция тарту жөніндегі кеңес құрылды. Мемлекет басшысы Жолдау

барысында инвестиция тарту жүйесін қайта форматтау бойынша бірқатар міндеттер жүктегені де белгілі. Осыған байланысты Инвестициялар және даму министрлігі бес негізгі бағытта айқындаған екен. «Біріншіден, биыл маусым айының соңына дейін инвестиция тарту бойынша Ұлттық стратегия әзірленеді. Онда инвесторлар тарту үшін перспективалы және басымдыққа ие салалар анықталады. Инвестиция тартудың механизмі мен инвестициялық ахуалды жақсарту бойынша кешенді шаралар жетілдіріледі. Бұл жұмысқа біз Дүниежүзілік банк сарапшыларын шақырдық», - дейді министр Жеңіс Қасымбек. Екінші міндет - «Kaznex Invest» АҚ базасында Инвестиция жөніндегі «Kazakh Invest» мамандандырылған ұлттық компаниясын құру қарастырылып отыр. Ұлттық компания Үкіметтің атынан мақсатты түрде трансұлттық компаниялармен және ірі инвесторлармен келіссөздер жүргізеді. Министрлік қайта ұйымдастыру мен ұлттық компания құрудың барлық процедураларын ақпан айының соңына дейін аяқтауды жоспарлайды. Үшінші міндет - инвестиция тарту саласында мемлекеттік органдардың, әкімдіктердің, ұлттық компаниялардың қызметін үйлестіру бойынша министрліктің жұмысын күшейту көзделеді. Ол инвесторларға ұсынылатын нақты жобалар бойынша бірлескен жұмыстарды қамтымақ. Осыған байланысты, биыл ақпан айының аяғына дейін тиісті салалар мен аймақтарда қаржыландыруды қажет ететін перспективалы жобалар тізімі әзірленеді. Ал биылғы мамыр айының соңына дейін аталған жобалар халықаралық стандарттарға сәйкес рәсімделетін болады. «Төртіншіден, ірі инвесторлар мен трансұлттық компаниялар тарту бойынша жұмыстарды жалғастырып, Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес, осы бағыттағы жұмыстар барынша күшейтіледі. Атап айтқанда, Мемлекет басшысының инвесторлармен жасаған барлық келісімдерді бақылап, оларды жүзеге асыру бойынша нақты мониторинг жасалады. Сонымен қатар, жобалар бойынша жұмыс істейтін мақсатты трансұлттық компаниялар тізімін анықтап, олармен келіссөздер жүргізудің биыл жыл соңына дейінгі кестесі әзірленеді. Сондай-ақ, Қытай жобалары (51 жоба) бойынша жұмысты күшейту керек. Олардың ішіндегі 6 жоба бойынша биыл құрылыс жұмыстары басталады», - деді министр. Оның сөзіне қарағанда, басқа да елдермен осыған ұқсас жұмыстар жүргізіліп жатыр. Мәселен, Ресеймен 18 жоба, Иранмен 16 жоба, Франция және Жапония елдерімен 8 жоба, Оңтүстік Корея және Польша елдерімен 7, Италия және АҚШ елдерімен 6 жобадан жасалу үстінде. «Бесінші маңызды мәселе - инвестициялық ахуалды ЭЫДҰ стандарттарына сәйкес жақсарту. Бұл жерде мүдделі мемлекеттік органдармен және шетелдік бизнес-қауымдастықтармен ЭЫДҰ (АТП, ЕВРОБАК, АКСИИ және т.б), бірлескен іс-шараларды арттыру қажет. Бұдан бөлек, біз қазір жекешелендіру бағдарламасын ілгерілету жұмыстарын жүргізіп жатырмыз және Арнайы экономикалық аймақ пен Индустриялық аймақтар қызмет тиімділігін одан әрі арттыру бойынша жұмыстар жалғасады», - дейді Инвестиция және даму министрі. Шындығында, Қазақстан соңғы жылдары инвестициялық ахуалды жақсарту бағытында бірқатар кешенді шараларды атқарды. Инвестициялық тартымдылықты арттыруға бағытталған «Шетелдік мекемелер - орталық - өңірлер» қағидаты бойынша шетелдік инвесторлармен жұмыс істеудің тікелей

шоғырландырылған жүйесі құрылды. Өңірлік деңгейде инвесторларды қолдау үшін Инвесторларға қызмет көрсету орталығы желісі ашылды. Мемлекеттік органдар мен инвесторлар арасында инвесторлар өз ұсыныстарымен тікелей бөлісе алатын диалогтық алаңдар кеңейтілді. Бұдан бөлек, 11 млн. еуро және одан жоғары инвестиция салып, экономиканың басымдық берілген салаларында жұмыс істейтін инвесторларға жеңілдіктер қарастырылған. Олар корпоративтік және табыс салығынан, 10 жылға дейінгі мерзімге жер салығынан, мүлік салығынан сегіз жылға дейін босатылады. Мұнан бөлек, инвесторлар үшін жобаларды жүзеге асыру кезеңінде және оны іске қосқаннан кейінгі бір жыл барысында қандай да бір квоталарсыз, рұқсаттарсыз шетелдік жұмыс күшін тартуға да рұқсат берілген. Инвестициялық ахуалды жақсартудың және бір көрінісі жеке инвестициялық сот өндірісін құру. Бұл ретте Жоғарғы Соттың мамандандырылған сот алқасы мен Жоғарғы Сот жанындағы Халықаралық кеңестің жұмыс істеуі Қазақстандағы инвестициялық ахуалдың жақсаруына зор үлес қосып отыр. Мәселен, Бүкіләлемдік банктің бизнесті жүргізу және инвестициялық ахуалды жақсарту рейтингісі бойынша Қазақстан былтырғы жылы 190 елдің ішінде 9-орынды иеленген. Дәл осы жайттар Қазақстанды «инвесторлар үшін жұмақ» алаңына айналдырды десек артық айтқандық емес. Айта кетерлігі, мұндай жұмақтар көптеген дамыған елдерде баршылық.

Әдебиеттер тізімі

1. Гевле университеті (2018). Экономикалық тұрақтылық. Алынған: hig.se.
2. Эндрю Битти (2017). Корпоративті тұрақтылықтың 3 тірегі. Алынған: investopedia.com.
3. Тұрақты экономикалық даму (2018). «Тұрақты экономикалық даму стратегиялары» жауапкершілігі шектеулі серіктестігі. Алынған: sedstrategies.com.
4. Григорий Клэкстон (2005). Экономикалық дамудың тұрақты стратегиялары. Мичиган университеті. Алынған: umich.edu.
5. С.Р. Баском (2016). Экономикалық өсуден тұрақты дамуға. Тұрақтылық Х. Алынған: [орнықтылық х.со](http://орнықтылық.х.со),
6. Оқу (2018). Тұрақты экономикалық өсу дегеніміз не? - Анықтама және шолу. Алынған: study.com.

САЛЫҚТАР: ОЛАРДЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ЖӘНЕ ЖЕРГІЛІКТІ БЮДЖЕТТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ РӨЛІ ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МАҢЫЗЫ

Магистратура 1 курс, Экономика
**ҚАЗАҚ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ГУМАНИТАРЛЫҚ-ЗАҢ УНИВЕРСИТЕТІ
ҚАЗАҚСТАН, ШҚО, СЕМЕЙ ҚАЛАСЫ**

Салық – мемлекеттік бюджетке заңды және жеке тұлғалардан белгілі бір мөлшерде түсетін міндетті төлемдер. Салықтар – шаруашылық жүргізуші субъектілердің, жеке тұлғалардың мемлекет пен екі арадағы мемлекеттік бюджет арқылы жүзеге асырылатын, қаржы қатынастарын сипаттайтын экономикалық санат. Салықтардың экономикалық мәні мынада: салықтар шаруашылық жүргізуші субъектілер мен халық табысының қалыптасуындағы қаржылық қатынастардың бір бөлігін білдіреді. Сондай-ақ шаруашылық жүргізуші субъектілер мен халық табысының белгілі бір мөлшерін мемлекет үлесіне жинақтап, жиынтықтаудың қаржылық қатынастарын көрсетеді. «Салық» ұғымымен «салық жүйесі» ұғымы тығыз байланысты. Мемлекетте алынатын салық түрлерінің, оның құру мен алудың нысандары мен әдістерінің, салық органдарының жиынтығы әдетте мемлекеттің салық жүйесін құрайды. Салықтардың, оларды төлеушілердің, салықтарды алу әдістерінің, салық жеңілдіктерінің жиынтығының болатындығынан салық жүйелерінің әжептәуір күрделі үлгілері болуы мүмкін.

Барлық өркениетті елдерде салықтардың бүкіл жиынтығы әр түрлі қағидаттар бойынша жіктеледі. Салықтар мемлекеттің құрылуымен бірге пайда болады және мемлекеттің өмір сүріп, дамуының негізі болып табылады. Мемлекет құрылымының өзгеруі, өркендеуі қашан да болса оның салық жүйесінің қайта құрылуымен, жаңаруымен бірге қалыптасады. Әрбір мемлекетке өзінің ішкі және сыртқы саясатын жүргізу үшін белгілі бір мөлшерде қаржы көздері қажет. Мемлекет салықтарды экономиканы дамыту, тұрақтандыру барысында қуатты экономикалық тетік ретінде пайдаланылады. Салықтардың мәнін толық түсіну үшін, олардың экономикалық маңызын түсіну қажет. Ал салықтардың экономикалық маңызы олардың атқаратын қызметіне тікелей қатысты.

Салықтар негізгі мынадай қызметтері (функциялары) бар:

1. реттеушілік;
2. фискалдық;
3. қайта бөлу.

Жоғарыда көрсетілген негізгі функциялармен қатар салықтардың ынталандыру, бақылау функцияларын атап кетуге болады. Реттеушілік қызметі – салықтың ең негізгі қызметі. Осы қызмет арқылы салықтар ел экономикасына өз ықпалын тигізеді, яғни салықтар реттеу жүзеге асырылады. Салықтық реттеудің ең басты мақсаты - өндірістің дамуына ықпал ету. Салық түрлері,

салық салу әдістері салықтық реттеудің тетіктері болып саналады. Жоғарыда көрсетілген салықтық реттеудің тетіктері тек қана өндірістің дамуын реттеп қана қоймайды. Сонымен қатар ақша және баға саясаты, шетелдік инвесторларды ынталандыру, шағын және кіші кәсіпкерлікті дамыту жұмыстарын жүзеге асырады. Әрине, салықтық реттеу тетіктері тиімді қызмет атқару үшін, олардың басқа да экономикалық тетіктермен тығыз байланыста болуы қажет. Салықтық реттеуде салық мөлшерлемелері мен салық жеңілдіктерінің алатын орны ерекше. Себебі ғылыми негізделмеген, шектен тыс жоғары қойылған мөлшерлемелер кәсіпкерлердің ынтасын төмендетіп, өндірістің төмендеуіне және мемлекеттік бюджет кірісінің азаюына әкеліп соқтырады. Осы сияқты салық жеңілдіктерінің де теңсіз жағы және бар. Дамыған елдердің тарихынан салық мөлшерлемелері жөнінде мынаны байқауға болады:

- салық мөлшері салық төлеуші табысының 50 пайызынан асып кетсе, өндірістің тоқтап қалуына соқтырады;
- салық мөлшері салық төлеуші табысының 45-50 пайызы аралығында болса, жай ұдайы өндіріске әкеледі;
- салық мөлшері салық төлеуші табысының 35-40 пайызы аралығында болса, ұлғаймалы ұдайы өндіріске әкеледі.

Салықтардың екінші қызметі – фискалдық немесе бюджеттік қызметі. Бұл қызметі (функциясы) арқылы мемлекеттік бюджеттік кіріс бөлімі құрылып, салықтардың қоғамдық міндеті артады. Себебі, салықтар мемлекеттік бюджеттің кірісін топтастыра отырып, әлеуметтік, әскери-қорғаныс, тағы басқа да шаралардың іске асуын қамтамасыз етеді. Қайта бөлу қызметі арқылы түрлі субъектілер табысының бір бөлшегі мемлекет пайдасына өтеді. Бұл қызметтің іс-әрекетінің көлемі ішкі жалпы өнімді салықтардың алатын үлес салмағы арқылы анықтайды. Соңғы жылдардағы мәліметтер бойынша Қазақстан Республикасының ішкі өнімдегі салықтардың үлестік салмағы 40 пайыздан асып отыр. Бұл экономикасы дамыған басқа елдерден әлдеқайда жоғары. Еліміздегі мемлекет мүддесі үшін қаржы көздерін орталықтандырудың бір айғағы осы. Мемлекет мына жоғарыда көрсетілген салықтардың қызметін (функциясын) пайдалана отырып елдің салық жүйесін анықтайды. Салық механизмінің қызмет ету жолдарын белгілейді, жалпы экономикалық саясатты негізге ала отырып салық саясатын анықтайды.

Салықтардың әлеуметтік-экономикалық мәні мен мазмұны олар қарайтын функцияларда толық ашыла түседі. Қазіргі кезде салықтар фискалдық, реттеуші және қайта бөлу сияқты негізгі үш функцияны орындайды. Олардың әр қайсысы – осы қаржы санаттың ішкі қасиетін, белгілерімен ерекшеліктерін білдіреді. Фискалдық функция барлық мемлекеттерге тән негізгі функция. Оның көмегімен бюджеттік қор қалыптасады. Мұның өзі салықтардың қоғамдық міндеттерін арттыра түседі. Өйткені салықтар мемлекеттік бюджеттің кірістерін толтыра отырып, экономиканы, әлеуметтік-мәдени шараларды жүзеге асыруды қамтамасыз етеді.

Салықтардың реттеуші функциясы мемлекеттің экономикалық функциясының ұлғаюына байланысты пайда болады. Ол халық

шаруашылығының дамуына қабылдаған бағдарламаларға сәйкес ықпал етеді. Бұл кезде салықтардың нысандарын таңдау, мөлшерлемелерді белгілеу әдістерінің өзгеруі, жеңілдіктер мен шегерімдер пайдаланады. Бұл реттегіштер қоғамдық ұдайы өндірістің құрылымына, қордалану мен тұтыну ауқыбына ықпал етеді.

Қайта бөлу функциясы арқылы түрлі субъектілер табысының бір бөлігі мемлекет қарамағына өтеді. Бұл функцияның іс-әрекетінің көлемі ішкі жалпы өнімде салықтардың алатын үлесі арқылы анықталады. Соңғы жылдары Қазақстанда ішкі жалпы өнімдегі салықтар үлесінің төмендеу үрдісі орын алып отыр. 1997 жылы ішкі жалпы өнімдегі олардың үлесі 19,7 пайыз болса, 1998 жылы 16,6 пайыз, 2000 жылы 22,6 пайыз, 2001 жылы 22,2 пайыз болды (салыстыру үшін: Украинада – 29 пайыз, Ресейде – 33,3 пайыз). Салық салу объектілерін есепке алу және оларды бағалау тәсілдеріне қарай салық алудың мынадай төрт әдісі қолданылады: кадастрлық, салық төлеушінің декларациясы бойынша, табысты алу көзінен ұстап қалу, патент негізінде.

Мемлекет салықты әртүрлі себептермен белгілей алады: халықтың табысын қайта бөлуден сыртқы экономикалық эффекті (нәтиже, әсер, салдарын) алып тастауға (жоюға) дейін. Салықтардың ықпалын /әсерін/ микро-, және де макроэкономикалық деңгейде қарастыруға болады.

Макроэкономикалық көзқарас тұрғысынан қарағанда салықты төмендету жиынтық сұранымның және жиынтық ұсыныстың өсуін ынталандырады.

Салықты қанша аз төлесен, ұй шаруашылықтарының тұтынуға қажет табысы сонша көп. Сонымен, жиынтық тұтыну өседі, тиісінше, жиынтық сұраным да өседі. Сондықтан үкімет ынталандыру экономикалық саясатын жүргізген кезде, яғни үкіметтің мақсаты елді экономикалық циклдің түбінен алып шығу болған кезде салықтарды төмендетеді. Осыған сәйкес, тежеуші экономикалық саясат экономиканың тым қызып кетуін жою мақсатында салықтардың өсуін ойлайды.

Фирмалар салықтардың өсуін қосымша шығындар ретінде қабылдайды, олар өз товарларының ұсынысын қысқартуға әкеліп соғады. Жалпы, фирмалардың ұсыныстарының қысқаруы жиынтық ұсыныстың қысқаруына әкеліп соғады. Осылайша, салық мөлшері жиынтық ұсыныс мөлшеріне кері пропорционалды. Салықтарды ендіру мен жиынтық ұсыныстың жай-күйінің бір біріне тәуелділігін «ұсыныс экономикасы» теориясының негізін қалаушы болған («supply-side economics») АҚШ Президенті Рональд Рейганның экономикалық кеңесшісі Артур Лаффер өз еңбектерінде егжей-тегжейлі сипаттаған. Қаржылық менеджмент көзқарас тұрғысынан қарағанда салық ауыртпалығы бизнес-системалардың қаржылық леверидж мөлшеріне екі жолмен әсер етеді: тікелей және жанама:

1) Тікелей әсер, шаруашылық жүргізуші субъекті өзі салық төлеу базасын азайтуға есептелетін шығыстар деңгейінде қалыптасады. Егер осы сомаға шаруашылық жүргізуші субъектінің қарыздары бойынша жоғары пайыздармен төлейтін шығыстарын қосатын болсақ – онда бұл агрессиялық финанстық даму стратегиясын қолданатын кәсіпорындардың өсуін ынталандырады. Және осыған сәйкес, консервативтік финансты даму стратегиясын қолданатын

кәсіпорындарды рыноктан ығыстырады. Салық заңдылықтары жағынан осы пайыздарды төмендету агрессиялық финанстық даму стратегиялы шаруашылық жүргізіші субъектілерінің банкрот болуын арттыруға алып келеді және, консервативтік финансты даму стратегиясын қолданатын кәсіпорындардың, әсіресе қысқа мерзімді перспективада, орташа өркендеуіне әкеледі.

2)Жанама әсер қарыз капитал әкелушілерге салық жүктемесін арттыру немесе кеміту есебінен қалыптасады: салық ауыртпалығын көбейту бизнес-системалар үшін қарыздық капиталдың құнының қымбаттауына және де, соған сәйкес агрессиялы даму стратегиясын қолданатын кәсіпорындардың дамуын тежеуге алып келеді (осы жағдайда бенефициар болып консервативтік стратегиялық дамудағы компаниялар түседі); Салық ауыртпалығын төмендету, шартты түрде рынокта дұрыс конкуренция болғанда, қарыздық капитал құнының арзандауына әкеледі. Ол агрессиялы финанстық стратегиялы дамудағы компаниялардың өркендеп өсуіне әкеледі, соған сәйкес консервативтік финансты даму стратегиясындағы компаниялардың өшуін ынталандыратын болады.

Серекбаева Б.С., Ахунова Д.З., Атаева Н.К.

МЕМЛЕКЕТТІК ИНВЕСТИЦИЯЛАРДЫ ДАМУ ҚЫЗМЕТІНІҢ МАҚСАТЫ

Старшие преподаватели кафедры Экономика и финансы,
НАО «Университет имени Шакарима г.Семей», г.Семей
bak-serikbaeva@mail.ru, di727272@mail.ru, nesken61@mail.ru

Қазіргі кезде еліміздің инвестициялық аспектісі ірі салымдары қаржыландыру үшін жағдайлар жасауға, тауар өндіру және қызмет етуді жоғары тиімділікпен нарық қатынастары субъектілерінің сұраныстарына сәйкес ұлғайтуға бағытталуы тиіс.

ҚР-ның экономикасына инвестицияны жұмылдыру, әсіресе отандық және шетелдік инвесторларды тарту өзекті мәселе болып отыр. Жалпы ҚР-ның экономикасын көтеру үшін белгілі бір бағытта ақша қаражаттарын салуды қажет етеді. Қазақстан экономикасын тұрақтандыру және дамытудың маңызды жолдарының бірі – инвестициялық қызметті ұлғайту, ең алдымен еліміздің ішкі резервтерін жұмылдыру және көбірек тиімді пайдалану болып табылады.

Болашақта Орталық Азия үшін, халықтың әл-ауқатын және қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін экономикалық күш-қуатты арттыру керек. Осы мақсатқа байланысты стратегиялық бағыттарды жүзеге асырудың бір көзі – шетел инвестициясын пайдалану.

Еліміздің инвестициялық аспектісі ірі салымдары қаржыландыру үшін жағдайлар жасауға, тауар өндіру және қызмет етуді жоғары тиімділікпен нарық қатынастары субъектілерінің сұраныстарына сәйкес ұлғайтуға бағытталуы тиіс.

Инвестиция деген (лат. «Invest») өндірісті дамыту үшін ақшалай,

материалды және еңбекті шығындар жиынтықтар болып танылады. Инвестициялық қызметтің мақсаты — түпкі нәтижесінде кәсіпкерліктен табыс немесе пайыз алу болып табылады.

Жалпылай алғанда, инвестиция дегеніміз бүгінгі күні қолда бар ақшаны, мүлікті және басқа да заттарды, яғни капиталды қандай да бір өндірісті дамыту үшін жұмсап, сол арқылы келешекте, яғни алдағы уақытта пайыз түрінде немесе басқадай үлкен кәсіпкерлік табыс табу болып табылады.

Бұл жоғарыда айтылған процеспен екі фактор байланысты болып келеді. Оның біріншісі-уақыт, ал екіншісі-тәуекелділік (тәуекелге бару). Сонымен қатар инвестиция экономикалық өсудің негізі бола отырып, елдің әлеуметтік дамуына жағдай жасайды. Осы айтылғандармен қатар инвестиция экономикалық дамудың жоғарғы және тұрақты қарқынын қалыптастырудың, ғылыми-техникалық прогресс жетістіктерін өсірудің, инфрақұрылымды дамытудың маңызды факторы болып саналады.

Инвестицияның көзі болып жаңадан жасалған қосымша құнның, яғни таза табыстың пайдаланылмай сақталған бір бөлігі саналады. Басқаша айтатын болсақ, инвестиция көзі – жаңадан жасалынған құн немесе таза табыстың сақталатын бөлігі болып табылады. Шаруашылық субъектілері немесе кәсіпкерлер инвестицияны өзінің таза табысының есебінен, өзін-өзі қаржыландыру немесе ол үшін сырттан несие алу арқылы жасайды. Тағайындалу түрлері бойынша инвестициялар нақтылық және қаржылық инвестиция болып екі түрге бөлінеді.

Нақтылық инвестиция дегеніміз – шаруашылық субъектіндегі белгілі бір материалдық, өндірістік қорлардың, яғни активтердің өсуіне, дамуына жұмсалыну үшін салынатын салымдар болып табылады.

Қаржылық инвестиция дегеніміз – акционерлік қоғамдар немесе мемлекет шығарған акцияларға, облигацияларға және басқадай құнды қағаздарға банктердің депозиттеріне салынған салымдар болып табылады.

Қазіргі өндіріс үшін ұзақ мерзімді факторлардың маңызын өсуі ерекше. Егерде кәсіпорын ойдағыдай жұмыс істейтін, өндіріс қуаттарын кеңейтетін, өзінің шығарған өнімдерінің бәсекеге жарамдылығын арттыратын және рынокта өзінің жайғасынын нығайтатын болса, онда капитал салу қажет және оны салу пайдалы. Сондықтан да оған инвестициялық стратегияны мұқият әзірлеп жоғарыдағы айтылған мақсаттарға жету үшін оны үнемі жетілдіріп отыруы қажет. Кәсіпорынның инвестициялық екі біріктіруден анықталады: көлемі және ресурстар сипаты, сол сияқты нарыққа және бәсекеге жарамдылығы. Бұл екеуінің біріктілігін талдау кәсіпорынның стратегиясын қисынға келтіруге мүмкіндік береді.

Қандай да бір кәсіпкер құрылысты салу үшін қаржы керек етеді. Мұндай жағдайда құрылыс нақты инвестицияның объектісі болып табылады. Кәсіпкер бұл құрылысты қаржыландыру үшін өзінің акцияларын шығарып, басқа біреулерге сатуы мүмкін. Сөйтіп бұл мысалда кәсіпкердің құрылысқа салған салымы нақты инвестиция, ал қатысушының акцияны сатып алуға жұмсаған шығыны қаржылық инвестиция болып саналады.

Жоғарыда аталған инвестицияның қай түрінің болмасын алдына қойған мақсаты салым салған саланы, өндірісті дамыту, ондағы өндірілетін өнімдердің, дайындалатын бұйымдардың сапасын барынша жақсарту, яғни олардың халықаралық стандартқа сай етіп сыртқы нарықта сата алатын дәрежеге жеткізу, өндіріске жаңа техникалар мен технологияны қолдану арқылы табыс табу болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Бабаев Ю.А. Бухгалтерский и финансовый учет: Учебник / Ю.А. Бабаев, Л. Макарова, А. Петров. - М.: Вузовский учебник, 2017.

2. Славянов А. Инвестиционные стратегии нестационарных экономических систем; LAP Lambert Academic Publishing - М., 2015.

3. Финансовый учет. Учебное пособие, разработанное на основе стандартов бухгалтерского учета / Под ред. Руководителя Проекта реформы бухгалтерского учета USAID/C Corporation Энтони Джоффе. Алматы, 2009

Нурмадиева Г.Д., Хасенова К.Е

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ РК

старший преподаватель кафедры «Экономики и финансы»

к.э.н., доцент кафедры «Экономики и финансы»

НАО «Университет имени Шакарима г. Семей»

gulnaranurdau@mail.ru, klarita_khassenova@mail.ru

Инвестиции выступают основным инструментом, который обеспечивает условия выхода из сложившейся ситуации экономического кризиса, обеспечивающий технический прогресс, а также повышение качественных показателей экономической деятельности страны на макро- и микроуровнях. Наиболее действенным механизмом социально-экономических преобразований выступает именно активизация инвестиционных процессов.

Инвестиционная политика государства играют достаточно важную роль в становлении и развитии экономики Казахстана, поэтому тема исследования весьма актуальна. С помощью инвестиционной политики можно добиться таких экономических успехов как: стимулирование роста производства, разработка новых технологий, повышение развития отсталых регионов государства и так далее

Поэтому одной из приоритетных задач Республики Казахстан с момента приобретения независимости явилась разработка открытой и либеральной инвестиционной политики, направленной на стимулирование притока прямых иностранных инвестиций в экономику страны. «Необходимо серьезно активизировать работу по привлечению прямых иностранных инвестиций, без которых резервы дальнейшего роста экономики будут ограничены. Это одна из

приоритетных задач исполнительной власти», - указывал К.-Ж. Токаев в своем Послании в 2019 году [1].

Этот вопрос вновь поднимался Главой государства на расширенном заседании Правительства РК, состоявшемся в январе нынешнего года, где им на 2021 год определены семь основных направлений, предусматривающих повышение самодостаточности экономики, привлечение инвестиций, развитие предпринимательства, инфраструктуры, качественную цифровизацию, повышение доходов населения и обеспечение занятости, а также развития конкурентоспособности человеческого капитала.

В этих целях по Карте индустриализации до конца года будет реализовано 112 проектов на сумму в два триллиона тенге. Войдут в действие сорок инвестиционных проектов, система субсидирования станет прозрачной и адресной. Глава государства перед правительством также поставил задачу реформирования системы управления инвестициями. При этом, по его словам многие вопросы государственного развития можно будет решать за счет частных инвестиций, однако здесь наблюдается стагнация и нужно принимать меры [2].

В данное время совершенно понятно, что одним из наиболее действенных и эффективных методов оживления инвестиционной деятельности в Казахстане выступает импорт международных инвестиций. Это связано с недостаточным количеством средств для того, чтобы провести структурно-инвестиционную политику республики в ее приоритетных направлениях.

Инвестиционная политика государства является одним из наиболее важных элементов экономической стратегии страны и определяется ее задачами и целями. Государственная политика, направленная на привлечение международного инвестиционного капитала с в соответствии с логикой экономических реформ, исходит из необходимости максимального ее содействия структурной перестройке производства в условиях кризиса и высокой инфляции, а также развитию рыночных преобразований, существенному повышению инвестиционной активности частных и государственных инвесторов.

Прогресс развития экономики Казахстана заключается в том, что благодаря проведению государственной политики по привлечению иностранных инвестиций в сырьевые отрасли промышленности и осуществлению структурно-институциональных преобразований в финансовой сфере в стране происходит рост уровня жизни и накопление финансовых ресурсов, которые позволяют в долгосрочной перспективе обеспечить переход на постиндустриальное сервисно- технологическое развитие.

Также в современное время изменилось положение хозяйствующих субъектов, если ранее в Казахстане преобладали предприятия, которые были основаны на государственной собственности, то сейчас существует огромное количество организаций, базирующихся на смешанной, частной и акционерной собственности. Все эти изменения повлияли на механизм управления и организацию инвестиционной деятельности как основы экономического роста, повысилась конкурентоспособность предприятий и экономики в целом.

За последнее время инвестиционный климат нашей республики изменился в положительную сторону. На данное изменение оказали огромное влияние усилия руководства страны, реформы экономики, а также обновление нормативно-законодательной базы. Также в Казахстане происходит структурная перестройка промышленности, принимаются меры по повышению конкурентоспособности национальной экономики, ее диверсификация, гармоничная интеграция в мирохозяйственную систему.

На сегодня инвестиционный потенциал Казахстана сосредоточен в сфере энергетики, сельского хозяйства, финансов и человеческого капитала, а также в транспортно-логистической сфере. Казахстан является важным транспортным хабом, соединяющим Восток и Запад. Через территорию страны проходят более 70 % трансконтинентальных маршрутов.

В целом ситуацию по привлечению прямых иностранных инвестиций можно считать в Казахстане удовлетворительной, хотя изменения в структуре есть и в положительную и отрицательную сторону

Отметим основных лидеров в реализованных проектах по сумме инвестиций: Алматы и Алматинская область – 2,6 млрд. (17 проектов), Павлодарская область – 2,1 млрд. долл. США (4 проекта), Мангыстауская область 0,7 млрд. долл. США (4 проекта). Достаточно высоки результаты в привлечении приоритетных инвесторов: - совместно с Toyota Motors Corporation - сборка автомобилей на территории РК; - совместно с Eurocopter (Франция) - производство и техническое обслуживание легких двухдвигательных вертолетов в Астане; - совместно с General Electric (США) - строительство локомотивосборочного завода в Астане; - совместно с Toshiba Corporation, Sumitomo (Япония) - производство продукции чистых и редких металлов для атомной промышленности в ВКО. Результаты работы Республики Казахстан по привлечению иностранных инвестиций имеют свои результативные особенности:

Казахстан занимает первую позицию среди государств среднеазиатского региона по уровню инвестиционного потока в страну. За последние 20 лет ежегодные темпы роста объема прямых иностранных инвестиций в Республику Казахстан составляют более 20%, что больше показателя таких стран, как Чешская республика, Швеция, Южная Корея, Япония, Бразилия, Турция, Великобритания, Италия, Германия, США. Инвестиции в основной капитал в добывающей промышленности сегодня составляют более 30% от общего объема, а в обрабатывающей промышленности всего 12%. Казахстан, лидирующий экспортёр продукции добывающих отраслей (в первую очередь за счет нефти), по показателю среднедушевого экспорта опережает все страны СНГ. Однако среднедушевой экспорт продукции обрабатывающей промышленности в Республике Казахстан вдвое ниже, чем в России.

Основным направлением инвестиционной политики должно стать формирование благоприятной среды, способствующей повышению инвестиционной активности, привлечению частных отечественных и иностранных инвестиций для реконструкции модернизации производительных сил.

На рост инвестиционной активности влияют национальные законодательство в отношении иностранных инвестиций, а также международные и двусторонние соглашения; снятие ограничений на инвестиционную деятельность; определение отраслей и сфер деятельности, привлекательных для иностранных инвесторов; снятие препятствий для перемещения дивидендов и прибыли, упрощение формальностей, разрешающих иностранными компаниями заниматься производственной деятельностью; избежание двойного налогообложения.

При формировании государственной инвестиционной политики Правительству необходимо принять меры по ориентации инвестиций на решение задач ресурсосбережения. Приток иностранного капитала в любое государство, а также эффективность капиталовложений определяется наличием факторов инвестиционной привлекательности экономики страны экономики стран-реципиентов.

К ним относятся экономические, политические, социальные, организационно-правовые, социо-культурные, географические внешние факторы, совокупность которых представляет собой инвестиционный климат.

Именно благоприятный инвестиционный климат позволяет поддерживать высокий уровень деловой активности. Классификация факторов, учитываемых фирмами при разработке международной глобальной стратегии, предложенная А. Моррисоном выглядит следующим образом:

1. Факторы, связанные с инвестиционным процессом (возможность использования международных источников капитала; стимулирования инвестиций в принимающих странах; возможность минимизации налогообложения с помощью трансфертных цен и внутрифирменного перевода начальных средств);

2. Факторы политического характера (прогнозирование странного политического риска; использование возможностей политического лобби для обеспечения благоприятного отношения к иностранным инвестициям; гарантии для операций иностранных инвесторов; помощь от правительств «своей» страны в проникновении на новые руки);

3. Факторы связанные с углублением международной интеграции (факторы внутреннего характера, установления контроля над всем производственным циклом поставок сырьевых материалов и компонентов до сбыта готовой продукции; контроль над международным движением неосязаемых активов; вертикальная интеграция в том масштабе);

4. Факторы внешнего характера (обеспечение долгосрочных долговых отношений с международными поставщиками и покупателями; международные межфирменные соглашения о сбыте, проведения НИОКР, о совместном производстве; создание международной сети обмена информацией).

Таким образом, радикальная инвестиционная политика в современных условиях выступает важнейшим рычагом преодоления негативных последствий экономического кризиса, структурных сдвигов в экономике, технического

прогресса, повышения хозяйственной деятельности на микро- и макроуровнях. Активизация инвестиционного процесса на основе государственной инвестиционной политики является одним из наиболее действенных механизмов социально-экономических преобразований. В то же время рост экономики и все возрастающие потребности в капитале и технологиях требуют дальнейших институциональных реформ по созданию привлекательных инвестиционных условий и большей защите прав инвесторов в Казахстане.

Список использованной литературы:

1. К.-Ж. Токаев, Послание народу Казахстана «Конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана». 2 сентября 2019 г. [/www.akorda.kz](http://www.akorda.kz).
2. Дюсегалиева С.Б. Инвестиционная деятельность в Республике Казахстан: этапы и пути становления. – Астана, 2014.
3. Статистика прямых инвестиций по направлению вложения. Национальный банк РК, 2016 (www.nationalbank.kz/?docid=680&switch=russian).
4. Программа по привлечению инвестиций «Национальная инвестиционная стратегия на 2018-2022 гг.», утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 22 августа 2017 года № 498

Хасенова К.Е., Дмитриенко А.А.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ И СОСТОЯНИЕ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ

НАО «Университет имени Шакарима города Семей»

На современном этапе индустриально- инновационное развитие является главным приоритетом экономического и социального развития Республики Казахстан в целом, непременным условием улучшения качества продукции и повышения конкурентоспособности отечественного промышленного производства.

В своем выступлении «Индустриально-технологическое развитие Казахстана ради нашего будущего» Первый Президент Республики Казахстан Н.А.Назарбаев подчеркнул: «Инновационное развитие, повышение уровня жизни, стабильность в обществе – вот триединая задача и главный лозунг».

Состояние инновационной деятельности является важнейшим индикатором развития общества и экономики в любом государстве. В развитых странах инновационная политика является составной частью государственной социально-экономической политики. Учитывая актуальность и важность инноваций для социально-экономического развития, вопросы активизации инновационной и инвестиционной деятельности определены как важнейшие приоритеты экономического развития Республики Казахстан [6].

В течение многих лет всемерное наращивание объемов капитальных вложений в период экстенсивной экономики рассматривалось как основное условие индустриального и экономического развития. В современном этапе рыночной экономики такой подход, основанный на главенствующей роли инвестиций, теряет свою актуальность и привлекательность.

На современном этапе в экономике любого государства можно выделить сырьевую, технологическую и инновационную модели развития.

При сырьевой модели развития государство делает ставку на экспорт природного сырья. По современным представлениям такой путь развития государства считается бесперспективным и может, со временем, привести экономику страны к застою и стагнации.

При технологической модели развития государство делает вложения средств в новые процессы и продукты, которые, зачастую, строятся на основе заимствованных у других государств результатах научных исследований и технологий. Такая модель приводит к экономической зависимости от зарубежных стран, обладающих ноу-хау новых технологий и вынуждает страну всегда находиться на более низком уровне мирового экономического развития.

Инновационная модель развития государства основывается на использовании новых знаний - ноу-хау, которое базируется на результатах фундаментальных научных исследований. Инновационная продукция, полученная в условиях этой модели развития, является, как правило, уникальной и дорого оценивается на мировом рынке. И в то же время, инновационная модель развития требует огромных финансовых затрат и времени на фундаментальную и прикладную науку в условиях значительного риска и неопределенностей.

Многолетний опыт развитых государств свидетельствует о том, что успех в развитии экономики и общества может быть обеспечен только новыми знаниями и научно-техническим прогрессом.

Экстенсивное увеличение масштабов производства без использования достижений научно-технического прогресса не считается экономическим ростом. Для того, чтобы добиться успеха и производить конкурентоспособную продукцию сейчас и в будущем периоде необходимо достаточно быстро создавать и осваивать новые инновационные продукты и технологии.

Задача объединения усилий науки и производства является одной из приоритетных в программе индустриально-инновационного развития Республики Казахстан, направленной на создание высококачественной и конкурентоспособной экспортной продукции.

Одной из основных экономических категорий, отражающих состояние инновационной деятельности промышленного предприятия, является понятие инновации. На современном этапе экономического развития инновации и инновационная деятельность являются основными факторами, которые определяют масштабы и эффективность осуществления предпринимательской деятельности и обеспечения конкурентоспособности предприятия.

Проблемы инновационного развития являются предметом активного исследования в работах многих зарубежных и отечественных ученых. В

исследованиях отечественных ученых можно выделить работы, посвященные инновациям, инновационному развитию, механизмам инновационной деятельности, инновационному потенциалу. Следует отметить диссертационные исследования, посвященные различным аспектам инновационной деятельности в Казахстане: инновационной деятельности, механизмам и моделям инновационного развития, управлению инновационными процессами, инновационными проектами.

Основой экономического развития предприятия любого уровня сложности является инновационный процесс, формирующий качественные и количественные изменения в системе материального производства и определяющий, в конечном счёте, конкурентоспособность национальной экономики в мировом хозяйстве. Совершенно очевидно, что игнорирование этих вопросов может обернуться недостаточной конкурентоспособностью, слабой организацией создания и внедрения новых и прогрессивных технологических разработок, а также отсутствием мер преодоления инерции в управлении промышленным производством. Рыночные взаимоотношения ставят предприятия перед необходимостью не только участвовать в данном процессе, но и изучать сложившийся опыт инновационного развития в соответствующей сфере промышленного производства. При этом особую роль играет изучение организационно-экономических механизмов, реализующих научную идею в прикладную научно-техническую разработку и далее в опытный образец и серийное или массовое производство.

По мнению автора работы существует два подхода к понятию инновации: широкий и узкий. Классическим примером более широкого подхода считается позиция Й.Шумпетера, который в 1911 году в своей работе «Теория экономического развития» указывал о процессе внедрения новых комбинаций в пяти следующих случаях:

- внедрение новой техники, новых технологических процессов, то есть методов производства, которые практически не использовались в данной отрасли промышленности;

- введение на рынок нового товара, то есть либо товара, не знакомого потребителям, либо нового вида товара;

- использование нового источника сырья или полуфабрикатов, также без учета более раннего существования этого источника;

- открытие нового рынка, на котором данная отрасль промышленности ранее не была представлена;

- внедрение новой организационной структуры в какой-либо отрасли промышленности, например, создание монополистической ситуации или, наоборот, ее устранение.

Таким образом, резюмируя вышеизложенное, можно определить инновацию как целевое изменение социально-экономической системы, которая развивается в условиях высокой степени неопределенности, позволяющее изменить количественные и качественные параметры этой системы и вывести их на соответствующий уровень.

Список использованных источников

1. Индустриально-технологическое развитие Казахстана ради нашего будущего. Выступление Президента РК, Председателя НДП «Нур Отан» Нурсултана Назарбаева на внеочередном XII съезде партии. 15 мая 2009 года.// http://www.akorda.kz/ru/speeches/summit_conference_sittings_meetings/vstuplenie_prezidenta_rk_predsedatelya_ndp_nur_otan
2. Программа развития промышленности строительных материалов, изделий и конструкций Республики Казахстан на 2005-2014 годы. Утверждена Постановлением Правительства Республики Казахстан от 13 декабря 2004 года №1305.- Астана, 2004.
3. Государственная программа развития жилищного строительства в Республике Казахстан на 2005-2007 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 11 июня 2004 года №1388.- Астана, 2004.
4. Стратегия индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2003-2015 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 17 мая 2003 года №1096.- Астана, 2003.
5. Программа по развитию строительной индустрии и производства строительных материалов в Республике Казахстан на 2010-2014 годы. Утверждена постановлением Правительства от 30 сентября 2010 года №1004.- Астана, 2010.
7. Новое десятилетие – новый экономический подъем – новые возможности Казахстана. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана // http://e.gov.kz/wps/portal/Content?contentPath=/library2/3_vlast/president/article/poslanie2010&lang=ru
8. Кенжегузин М.Б., Днишев Ф.М., Альжанова Ф.Г. Наука и инновации в рыночной экономике: мировой опыт и Казахстан.- Алматы : ИЭ МОН РК, 2005. - 256 с.
9. Сапарбаев А.Д. Устойчивое инновационное развитие экономики: модели и инструменты анализа. Монография. – Алматы, Триумф «Т», 2010. - 416 с
10. Кенжегузин М. Индустриально - инновационное развитие Республики Казахстан // Саясат. – Алматы, 2003.- №3.- С.4-7.
11. Мухамедиев Б.М. Инновационное развитие и предпринимательство в высшем образовании / Труды межд. науч. конф. «К инновационному развитию в условиях нестабильности глобальных экономических процессов».
12. Алматы: Қазақ университеті, 2010. Ч.І.- С.261-264.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ ПРОЦЕССА ВОССТАНОВЛЕНИЯ ПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

НАО «Университет имени Шакарима города Семей»

В мировой хозяйственной практике на протяжении более 200-х лет используются экономические механизмы банкротства и реабилитации предприятий на основе восстановления их платежеспособности. В Казахстане и странах СНГ эти процессы получили новое продолжение с переходом к рыночному механизму осуществления финансово-хозяйственной деятельности предприятий. По мере трансформации плановой экономической системы к рынку, реформировалась и система управления, адаптируясь к требованиям внешней и внутренней среды, а также совершенствовались подходы к осуществлению реабилитационных процедур.

Платежеспособность - то есть возможность денежными ресурсами своевременно погасить свои платежные обязательства относится к числу основных показателей, характеризующих финансовое состояние предприятия. Изначально понятие «платежеспособность» тесно связано с категориями - «платежи» и «способность осуществлять платежи». Такой подход не требует особых объяснений применительно к экономическому поведению субъектов хозяйствования. Одна из важных экономических задач предприятий регулярное осуществление финансовых платежей своим кредиторам. Потеря предприятиями способности (по различным причинам) осуществлять эти платежи (своевременно и в полном объеме) ведет к двум вариантам решений. Либо к утрате данного субъекта в качестве участника рыночных экономических отношений, либо к необходимости восстановления платежеспособности предприятия. Фактически, устранение несостоятельных предприятий это путь к оздоровлению всей экономической системы, ее санации. В данной работе исследуются процессы восстановления платежеспособности предприятия, его реабилитации с позиций микроуровня экономики. Тогда как вопросы, связанные с первым вариантом затрагиваются преимущественно с позиций макроэкономического регулирования банкротства. Разница макро- и микроэкономических подходов к антикризисному управлению предприятиями и требует более глубокого осмысления основных позиций каждого направления.

Переход экономики Казахстана к рыночным условиям хозяйствования предоставил возможность предприятиям самостоятельно осуществлять различные виды деятельности. В том числе - производственную, инвестиционную, финансовую и другие виды экономической деятельности. Предприятия стали самостоятельно планировать будущие результаты своей деятельности, выбирать партнеров по бизнесу, искать рыночные ниши. Однако, получив широкую экономическую свободу, субъекты хозяйствования столкнулись со многими новыми для них проблемами. С такими как

самостоятельный выбор стратегии развития, поиск источников финансирования, реконструкция и расширение производства и т.д. Предприятиям пришлось в полной мере ощутить влияние бизнес-рисков всех уровней – коммерческих, финансовых, валютных, управленческих. В этих условиях руководством предприятий не всегда была глубоко осознана значимость получения информации, позволяющей всесторонне обосновать финансовые, стратегические и текущие решения. Снижение информационного риска было востребовано при разработке стратегии развития, бизнес-планирования, при выборе надежных партнеров и предвидении финансовых результатов своей деятельности. Новые условия хозяйствования потребовали изменения в системе бухгалтерско-аналитической работы, включая развитие новых направлений анализа, поиск новой информации и методов ее обработки. Таким образом, рыночная самостоятельность столкнула многие хозяйствующие субъекты с финансовой несостоятельностью и кризисом собственной системы управления.

Чтобы добиться «выживания» предприятия в условиях рынка, персоналу управления необходимо оценивать возможные и целесообразные темпы его развития. Первоочередного внимания требуют вопросы финансового обеспечения. Необходимо выявлять доступные источники средств, способствуя тем самым устойчивому положению и развитию хозяйствующих субъектов. В условиях рынка определение устойчивости развития коммерческих отношений важно не только для самих предприятий, но и для их партнеров. Они тоже хотят располагать информацией о стабильности и финансовом благополучии, надежности своего заказчика или клиента. Безусловно, что глубина анализа, достоверность и объективность аналитических выводов обеспечиваются привлечением и аналитической обработкой самых разнообразных источников информации. Поэтому все большее количество контрагентов начинает вовлекаться в исследования и оценку устойчивости конкретной организации.

При этом следует отметить, что содержание и методы эффективного (обычного) и антикризисного управления мало чем отличаются. Анализ опыта конкурсного производства, реорганизации и реабилитации предприятий показывает, что «антикризисное управление – наиболее важный аспект в условиях падения платежеспособности и несостоятельности предприятий» [12]. В экономическом смысле кризис означает дефицит денежных средств, необходимых предприятию для поддержания текущей производственно-хозяйственной деятельности и его финансово-кредитных потребностей в оборотных средствах. Чтобы предупредить эту ситуацию, нужен постоянный анализ финансово-экономического состояния предприятия. Информационной базой для анализа служит бухгалтерская отчетность.

Благодаря тому, что в нее включены все виды текущего учета (бухгалтерский, статический и оперативно-технический), обеспечивается возможность отражения в отчетности всего многообразия предпринимательской деятельности предприятия.

Таблица 1. - Характеристика видов отчетности предприятия

Отчетность организации	
Управленческая (внутренняя отчетность)	Финансовая (внешняя отчетность)
Сведения из внутрифирменных информационных источников, отражающие объем, структуру, скорость производства и обращения товаров; а также об издержках, потерях, доходах и других данных деятельности операционной системы предприятия или организации.	Сведения о различных видах экономической деятельности предприятия (организации) в целом, которые служат для информационного обеспечения внешних пользователей.

В специальной литературе по характеру сведений, содержащихся в отчетах, различают управленческую и финансовую отчетность, отличия которых отражены на (рисунке 1). Основу анализа финансово-экономического состояния (ФЭС) предприятия составляет финансовая бухгалтерская отчетность. Объектами анализа являются - бухгалтерский баланс; отчет о прибылях и убытках; отчет о движении денежных средств; приложение к бухгалтерскому балансу.

Данные анализа ФЭС являются базой, на которой строится разработка финансовой политики предприятия. Анализ основывается на показателях квартальной и годовой бухгалтерской отчетности. На основе данных итогового ФЭС осуществляется выработка всех направлений финансовой политики предприятия. Эффективность применяемых управленческих решений зависит от качественного проведения анализа ФЭС.

Качество финансового анализа зависит от применяемой методики и достоверности данных бухгалтерской отчетности. Оно также зависит от компетентности лица, применяющего управленческие решения в области финансовой политики.

Таким образом, анализ литературы показывает, что экономическую и социальную сущность процесса «восстановление платежеспособности предприятия» следует рассматривать через призму антикризисных мер по улучшению финансово-экономического состояния предприятия, его реабилитации. В системе реабилитационных мер должны находить отражение мероприятия по повышению финансовой устойчивости предприятия, ликвидности, увеличению прибыли, получению доходов, а также реструктуризации предприятия и его переход к новому качественному состоянию как активного субъекта рыночных отношений.

Список использованных источников

1. Кейнс Дж.М. Общая теория занятости, процента и денег. - М.,1978. – 157 с.
2. Столерю Л. Равновесие и экономический рост (принципы макроэкономического анализа). - М., 1974. –76 с.
3. Гиляровская Л.Т., Вехорева А.А. Анализ и оценка финансовой устойчивости коммерческого предприятия. – СПб.: Питер, 2003.- С. 9.
4. Осербайулы С., Жупарова А.С. Институт банкротства как элемент развития рыночной экономики // Вестник КазНУ. Серия экономическая. - 2011. - №2. -57 с.
5. Жарковская Е.П., Бродский Б.Е. Антикризисное управление: учебник. – М.: Омега-Л, 2004.– С. 5.
6. Мамаев С.Б. Банкротство промышленных предприятий в условиях рыночной экономики: теория, оценка и меры предупреждения: автореф. ... канд. экон. наук. – Алматы, 2003. – 37 с.
7. Закон Республики Казахстан О банкротстве от 21.01.1997 № 67-І. – Алматы: Юрист, 2008. – 45 с.
8. Мамаев С.Б. Банкротство промышленных предприятий в условиях рыночной экономики: теория, оценка и меры предупреждения: автореф. ... канд. экон. наук. –Алматы, 2003. – 7 с.
9. Бреславцева Н.А., Сверчкова О.Ф. Банкротство организаций: основные положения, бухгалтерский учет: учебник.- М.: Феникс, 2007.- 68 с.
10. Смит А. Исследования о природе и причинах богатства народов. – М.: Прогресс, 1985.
11. Шумпетер Й. Теория экономического развития (исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры). – М.: Прогресс, 1992.
12. Есенберлина Ф.И. Фазы антикризисного управления при снижении финансово-экономического состояния предприятия // Вестник КАТК. - 2010. -
13. №6. – 84 с.
14. Кукукина И.Г., Астраханцева И.А. Учет и анализ банкротства: учебное пособие. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 19 с.
15. Ювица Н.В. Технологии современного менеджмента. – Алматы: Гылым, 1996. – 215 с.
16. Джумадилова Ш.Г. Экономическое содержание финансовой устойчивости предприятия в современных условиях // Вестник КазНУ. Серия экономическая. - 2011. - №1 (83). - 46 с.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОНТРОЛЯ ОБЩИХ И АДМИНИСТРАТИВНЫХ РАСХОДОВ

Старшие преподаватели кафедры Экономика и финансы,
НАО «Университет имени Шакарима г.Семей», г.Семей
nesken61@mail.ru, di727272@mail.ru, bak-serikbaeva@mail.ru

Контроль за затратами на производство в предприятии осуществляется в разрезе его производственных подразделений по статьям и элементам затрат, отклонениями от нормативных или плановых показателей.

Во время внутрихозяйственного контроля за расходами деятельности необходимо решать такие основные задачи.

- установление целей объектов и направлений контроля за расходами деятельности предприятия;

- выяснения порядка осуществления объемов, сроков и ответственности лиц за проведение контроля расходов деятельности;

- сопоставление бюджетов расходов деятельности по их видам, направлениям и выявления определенных отклонений от этих бюджетов; определение причин отклонений и корректировка бюджетов с учетом конкретных данных контроля и перспектив последующего функционирования предприятия и его сегментов;

- установление наиболее проблемных направлений осуществления расходов деятельности (расходы на служебный транспорт, мобильная связь, командировки и т. д.) и усиление контроля за ними и ответственности за целесообразностью их проведения.

Источниками информации внутрихозяйственного контроля административных расходов являются:

- нормативно-правовые акты относительно законности хозяйственной деятельности и организации учета;

- нормативные акты относительно регламентации состава административных и общепроизводственных расходов, их учета и списания;

- информация об учетной политике предприятия в сфере административных и общепроизводственных расходов;

- планово-нормативная информация о административные и общепроизводственные расходы предприятия;

- внутренняя организационно-распорядительная документация;

- первичные и сводные учетные документы и регистры аналитического и синтетического учета административных и общепроизводственных расходов;

- финансовая и статистическая отчетность.

Административные расходы и расходы на сбыт являются расходами периода. Проверяющий должен убедиться в том, что их введено в расходы в момент определения финансового результата от операционной деятельности.

Проверку административных расходов на предприятиях целесообразно проводить поэтапно в следующей последовательности:

1. Проверка элементов учетной политики относительно административных расходов

2. Проверить наличие первичных учетных документов.

3. Определить наличие плановых величин расходов на соответствующий период (квартал, полугодие, год) за всеми центрами ответственности и центрами затрат и в целом по предприятию.

4. Выявить наличие и правильность синтетического и аналитического учета затрат.

5. Определить правильность, обоснованность и полноту отнесения (списания) на счет финансовых результатов административных расходов предприятия.

6. Проверить достоверности и полноты отражения административных расходов в финансовой отчетности;

Проверяющему необходимо убедиться в порядке, правильности распределения накладных расходов по объектам учета и разделения на постоянные и переменные общепроизводственные расходы, административные расходы и расходы на сбыт в соответствии с классификационных признаков П(С)БУ 16 "Расходы".

Административные расходы связанные с управлением и обслуживанием предприятия, учитываются на счете 7210 "Административные расходы". По дебету счета проверяют расходы на содержание административно-управленческого персонала, их служебные командировки, содержание основных средств и других материальных необоротных активов общехозяйственного назначения (аренда, амортизация, коммунальные услуги, охрана, юридические, аудиторские услуги, почтово-телеграфные и канцелярские расходы). Также следует проверить суммы обязательных платежей и сопоставить их с документами, которые обосновывают достоверность их осуществления.

Административные расходы учитываются на данном счете до конца года нарастающим итогом, а в конце года списываются на финансовые результаты основной деятельности ("Финансовые результаты").

Для получения не только обобщенной, но и в более конкретной и точной информации, которая бы позволила эффективнее управлять административными расходами за структурными подразделениями предприятия, проверяющему целесообразно все производственно-хозяйственные подразделения предприятия группировать по центрам возникновения затрат и центрам ответственности за совершенные административные расходы. При таких условиях на каждом уровне управления будет обеспечиваться мотивированная ответственность работников за совершенные расходы и рационализацию деятельности.

Контроль за административными расходами (счет 7210) осуществляют по четырем группам этих расходов:

1) административно - хозяйственные расходы;

- 2) расходы на обслуживание работников;
- 3) прочие накладные расходы;
- 4) затраты, не учтенные в нормах накладных расходов, но относятся к накладным расходам.

Отклонения по группам и направлениям административных расходов необходимо детально проанализировать с целью установления причин значительных отклонений и их виновников.

Эффективность внутрихозяйственного контроля принадлежит оценивать не по количеству проведенных проверок и суммам выявленного ущерба, а по тому, насколько советы этой службы способствуют устойчивости финансового состояния данного предприятия.

Список использованной литературы

- 1 Бухгалтерский учет в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности: учебное пособие / А.С.Садиева, М.К.Жуматов, Б.Ж.Акимова, Э.М.Тлеуова.- Астана, 2011.- 425с
- 2 Алибекова Б.А., Таштанова Н.Н. Бухгалтерский учет в туризме: Учебное пособие – Астана: Сарыарқа, 2012 – 336 с.
- 3 Рогуленко Т.М. Аудит: Учебное пособие. М.: Экономистъ, 2012. - 307с.

Ахунова Д.З., Атаева Н.К., Серекбаева Б.С.

ПРИНЦИПЫ ПОСТРОЕНИЯ ОТЧЕТА О ДВИЖЕНИИ ДЕНЕЖНЫХ СРЕДСТВ И МЕТОДЫ ЕГО СОСТАВЛЕНИЯ

Старшие преподаватели кафедры Экономика и финансы,
НАО «Университет имени Шакарима г.Семей», г.Семей
di727272@mail.ru, nesken61@mail.ru, bak-serikbaeva@mail.ru

Отчет о движении денежных средств формируется в соответствии с правилами установленными МСФО 7 «Отчет о движении денежных средств». Во-первых, как мы уже знаем, в отчете денежные потоки должны быть разделены на три вида деятельности – это операционная, инвестиционная и финансовая деятельность. Во-вторых, первый раздел отчета, то есть операционная деятельность составляется одним из двух следующих методов:

- Прямой метод;
- Косвенный метод.

Собственно это и является одной из причин сложности составления и анализа отчета о движении денежных средств.

Второй и третий раздел отчета выглядят одинаково и при прямом методе и при косвенном.

При желании можно составлять отчет о движении денежных либо прямым, либо косвенным методом, но МСФО настоятельно рекомендует

использовать прямой метод, при этом проверяя косвенным, обосновывая это тем, что таким образом можно получить больше информации, связанной с оценкой будущих потоков денежных средств. На практике же, большинство организаций применяют косвенный метод, так как он легче.

При косвенном методе нам понадобятся в помощь бухгалтерский баланс на начало и конец отчетного периода, и некоторые данные с отчета о прибылях и убытках. Для прямого метода этих таблиц недостаточно, так как необходимо собрать полную учетную информацию для расчета основных поступлений и выплат. Эти данные можно взять с учетных регистров или же путем корректировки статей отчета о прибылях и убытках.

Прямой метод построения отчета о движении денежных средств отражает все основные виды поступлений и выплат на предприятии. С помощью него можно предварительно проанализировать достаточность средств на погашение своих обязательств, наглядно увидеть, откуда прибывают денежные средства и куда выбывают, установить взаимосвязь между выручкой компании и ее реализацией за соответствующий период и т.д.

Достаточно сложным и трудоемким считается процесс получения информации для данного отчета из учетных записей фирмы, потому что большинство компаний осуществляет большое количество операций каждый день, в результате специалистам ответственным за составление отчета о движении денежных средств трудно анализировать денежные средства по различным счетам бухгалтерского учета, а также проводить классификацию денежных потоков по видам деятельности.

Собственно говоря, поэтому многие организации составляют отчет о движении денежных средств на основании отчета о прибылях и убытках с учетом корректировок (см. Таблица 1).

Таблица 1 – Расчет денежных потоков от основной деятельности (прямой метод)

Показатель	Статьи отчета о прибылях и убытках	Корректировки статей отчета о прибылях и убытках на изменения сальдо счетов баланса
Денежные средства, полученные от покупателей и заказчиков	= Выручка от реализации	+ Уменьшение счетов к получению или - Увеличение счетов к получению
Денежные средства, выплаченные поставщикам	= Себестоимость реализованных товаров	+ Увеличение запасов или - Уменьшение запасов и + Уменьшение счетов к оплате или - Увеличение счетов к оплате

Денежные средства, выплаченные по операционным расходам	= Операционные расходы за минусом: – расходов на амортизацию основных средств; – расходов по безнадежным долгам; – прибыли и убытка от выбытия	+ Увеличение расходов будущих периодов или - Уменьшение расходов будущих периодов и + Уменьшение начисленной задолженности
	– основных средств; – прибыли и убытка от переоценки активов.	или - Увеличение начисленной задолженности
Денежные средства, выплаченные по налогу на прибыль	= Расходы по налогу на прибыль	+ Уменьшение задолженности по налогу на прибыль или - Увеличение задолженности по налогу на прибыль

При длительном анализе отчета о движении денежных средств, сформированный с помощью прямого метода определения денежного потока, можно оценить ликвидность предприятия. Ликвидность – это способность актива с минимальными затратами и предельно быстро превратиться в наличные деньги. Также это метод позволяет проанализировать возможность покрытия имеющимися у организации денежными ресурсами свои финансовые и инвестиционные потребности.

В свою очередь при применении косвенного метода необходимо скорректировать чистую прибыль или убыток из отчета о прибылях и убытках на операции неденежного характера, любых отложенных либо начисленных прошлых или будущих денежных поступлений или платежей по первому разделу отчета о движении денежных средств.

Составление раздела отчета о движении денежных средств по операционной деятельности косвенным методом можно разделить на три этапа.

Первый этап – это корректировки на показатели неденежных статей. Как уже говорилось выше, к неденежным статьям относятся операции, не влияющие в реальности на движение денежных средств. Например: расходы на износ основных средств, расходы на создание резерва по безнадежным долгам, амортизация нематериальных активов и т.д. Так как на самом деле неденежные операции не вызывают отток денежных средств, а при расчете чистой прибыли в отчете о прибылях и убытках они были отняты из нее, то соответственно в отчете о движении денежных средств мы величину неденежных операций прибавляем к чистой прибыли при расчете денежных средств от операционной деятельности.

Второй этап – это корректировки на прибыли и убытки от продажи или выбытия активов. На величину чистой прибыли из отчета о прибылях и

убытках влияют поступления или выбытия по инвестиционной и финансовой деятельности. Так как они не относятся к операционной деятельности, при расчете чистой прибыли для получения денежных средств от операционной деятельности: прибыли вычитаются, а убытки прибавляются.

Третий этап – корректировки по переходу от метода начисления к кассовому методу. Здесь просто нужно запомнить, что увеличение (уменьшение) текущих активов (за исключением статьи «Денежные средства») вычитается (прибавляется) из/к чистой прибыли и увеличение (уменьшение) текущих обязательств (не требующих процентных выплат) прибавляется (вычитается) к/из чистой прибыли.

В таблице 2 указаны формулы для составления отчета о движении денежных средств косвенным методом в разделе по операционной деятельности.

Таблица 2 – Расчет денежных потоков от основной деятельности (косвенный метод)

Наименование	Корректировка чистой прибыли
Неденежные статьи:	
Отчисления на амортизацию основных средств, нематериальных активов	Прибавить
Расходы по безнадежным долгам	Прибавить
Убытки от неоперационной деятельности	Прибавить
Прибыли от неоперационной деятельности	Вычесть
Изменения в текущих активах:	
Уменьшение текущих активов	Прибавить
Увеличение текущих активов	Вычесть
Изменения в текущих обязательствах:	
Уменьшение текущих обязательств	Вычесть
Увеличение текущих обязательств	Прибавить

При длительном анализе отчета о движении денежных средств построенным с помощью косвенного метода можно найти участки с «замороженными» денежными средствами и предпринять в связи с этим нужные меры.

Как мы уже поняли, эти два метода отличаются по информативности. Например, среди внутренних пользователей больше востребован отчет составленный на основании прямого метода, потому что им нужно спрогнозировать будущие поступления и затраты, а при косвенном методе истинная картина движения денежных средств искажается, зато можно установить соответствие между финансовым результатом и изменениями в оборотном капитале. А в отношении внешних пользователей, то это зависит от их целей и требований.

Рекомендуется, конечно же, использовать различные методы построения отчета о движении денежных средств. Хотя это займет и больше времени, зато по результатам можно провести анализ денежных потоков, их объем и структуры в нескольких аспектах, что позволит пользователю быть детально информированным по всем сферам деятельности компании, он сможет отметить сильные и слабые стороны данной организации, и увидеть текущие и потенциальные проблемы.

Что касается чистых денежных средств от инвестиционной и финансовой деятельности, то они находятся путем изменения статей бухгалтерского баланса (долгосрочные активы и обязательства, акционерный капитал) и привлекая дополнительную информацию об операциях, не имеющих отношение к операционной деятельности.

При анализе отчета о движении денежных средств важно помнить, что наличие больших денежных потоков не является хорошим признаком, если при всем при этом компания не может покрывать свои потребности в инвестициях, погашении кредитов и займов, а также выплаты по дивидендам.

Если при рассмотрении операционный поток в динамике стабилен, то это говорит об устойчивом финансовом положении компании, значит, специалисты этой организации эффективно выполняют свою работу.

Если же мы имеем наоборот отрицательную стабильность денежного оборота, то пора уже задумываться о банкротстве, так как это говорит о серьезных финансовых затруднениях.

Список использованной литературы

1. Бабаев Ю.А. Бухгалтерский и финансовый учет: Учебник / Ю.А. Бабаев, Л. Макарова, А. Петров. - М.: Вузовский учебник, 2017.
2. Путеводитель бухгалтера. Практическое пособие. – Алматы: ТОО «ЦДБ Education». 2019
3. Финансовый учет. Учебное пособие, разработанное на основе стандартов бухгалтерского учета / Под ред. Руководителя Проекта реформы бухгалтерского учета USAID/C Corporation Энтони Джоффе. Алматы, 2009

ВЛИЯНИЕ ПАНДЕМИИ НА РАЗВИТИЕ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА

^{1,2}к.э.н., ассоциированный профессор кафедры Экономика и финансы
НАО «Университет имени Шакарима города Семей»
zhaniya.kazhieva@mail.ru

Малый бизнес является одним из главных сегментов развития экономики каждой страны, но именно он подвержен наиболее сильному влиянию со стороны факторов внешней среды. В 2020 году весь мир столкнулся с новым глобальным кризисом и, сопровождающийся стремительно возрастающей экономической и общественной неопределенностью.

В первую волну COVID-19 сильнее всего пострадал именно малый бизнес вследствие введения режима самоизоляции и карантина, испытав резкое падение спроса, что отразилось на вкладе в национальную экономику, так в первом полугодии 2020 года доля малого и среднего бизнеса в экономике составила 28,4%. За данный период малый и средний бизнес произвел продукции на 13,0 трлн тенге, что ниже на 3,3% аналогичного показателя в предыдущем году. Наибольшая доля выпуска продукции (88%) приходится на малые (15-100 чел.) и средние (101-250 чел.) предприятия, при этом они составляют лишь 20% от действующих субъектов МСБ. (Таблица 1)[1].

Согласно данным Комитета по статистике РК на 1 июля 2020 года в государстве было зарегистрировано 1 594,5 тыс. субъектов малого и среднего предпринимательства — на 0,6% меньше, чем в предыдущем году. Из них к действующим относилось 1 345,9 тыс. субъектов — на 1,2% больше, чем годом ранее [1].

- 63,4% действующих СМСП это индивидуальные предприниматели;
- 20,2% — юридические лица малого предпринимательства;
- 16,2% — крестьянские или фермерские хозяйства;
- юридические лица среднего предпринимательства составили всего 0,2%.

В региональном выражении наибольшее количество как зарегистрированных, так и действующих субъектов малого и среднего предпринимательства в Алматы.

Наиболее пострадавшей сферой бизнеса является сфера услуг – однако несмотря на существенное падение выручки в 1 квартале 2020 г., далее в отдельных секторах сферы услуги было отмечено восстановление и даже рост доходов. Анализ структуры МСП показал, что количество индивидуальных предпринимателей на 01 июля 2020 года сократилось на 8 108 ед. по сравнению с 2019 годом, количество юридических лиц увеличилось на 25 719 единиц по сравнению с 2019 годом. Малое и среднее предпринимательство в Казахстане в 1 квартале 2020 года обеспечило работой более трёх миллионов человек, или

37,0% экономически активного населения. Больше всего работников трудоустроено на предприятиях-субъектах малого предпринимательства (39%) и в ИП (41%) [1].

Таблица 1 - Основные показатели развития малого и среднего предпринимательства РК за 2017-2020 гг.

Показатели	2017 г	2018 г	2019 г	2020 г*
Оценка вклада малого и среднего предпринимательства в валовой внутренний продукт, в процентах	26,8	28,4	31,7	28,4
Зарегистрированные субъекты малого и среднего предпринимательства, тыс. единиц	1 540,6	1 577,7	1 603,8	1 594,5
Действующие субъекты малого и среднего предпринимательства ²⁾ , единиц	1 146,1	1 241, 3	1 330,2	1 345,9
Доля действующих субъектов малого и среднего предпринимательства в общем объеме зарегистрированных, в процентах	74,4	78,7	82,9	84,4
Численность занятых в малом и среднем предпринимательстве, тыс. человек в том числе:	3 190,1	3 312,5	3 448, 7	3 252, 9
численность занятых на предприятиях малого и среднего предпринимательства	1 663,2	1 716,8	1 773,1	1606,2
численность занятых индивидуальных предпринимателей	1 240,9	1 315,2	1 378,9	1 348,7
численность занятых в крестьянских или фермерских хозяйствах	286	280,5	296, 8	298
Выпуск продукции субъектами малого и среднего предпринимательства, млрд. тенге в том числе:	23 241,1	26 473, 0	32 387, 0	13033,0
предприятиями малого и среднего предпринимательства	20533,9	23845,7	28876,4	11848
индивидуальными предпринимателями	1 554, 7	1 765,0	1 902,8	962
крестьянскими или фермерскими хозяйствами	1 152,5	1 317, 3	1 607, 8	222
Примечание: составлена автором по данным Комитета по статистике МНЭ РК				
*Данные на 1 июля 2020 года				

При этом пандемия позволила существенно изменить бизнес-процессы в малом бизнесе. Благодаря социальному дистанцированию повысилась роль цифровых каналов, как коммуникаций, так и платежей. По данным Нацбанка, за период январь-август 2020 года объемы транзакций с использованием платежных карточек показали рост на 61.5% по сравнению с аналогичным периодом 2019 года. При этом количество безналичных транзакций выросло в 2.3 раза, а сумма – в 2.5 раза [3].

В последние годы прослеживается тесная корреляция между

уменьшением доли теневой экономики, сопровождающаяся увеличением доли малого и среднего предпринимательства в экономике. Так, с 2017 года доля сектора МСП в ВВП повысилась на 5% почти до 32% в 2019 году, при параллельном снижении доли теневой экономики на аналогичные 5пп до менее 24% (согласно официальной статистике). Такая динамика показателей МСП указывает на происходящий процесс постепенного выхода из тени части предпринимателей вследствие роста доступности различных форм поддержки бизнеса, усиления фискального администрирования и распространения цифровых форм платежей. Тем самым, высокий рост активности МСП не является показателем его успешного развития, так как рост зарплат и объемов потребления населения был умеренным в последние годы, а малый и средний бизнес в первую очередь обслуживает внутренний спрос [3].

Еще одной особенностью стало то, что за 8 месяцев 2020 года расходы республиканского бюджета повысились на 20% или на 1.5 трлн. тенге. Общий пакет антикризисных мер составил около 6 трлн. тенге или 8.5% от ВВП, не считая многочисленных фискальные и административные меры поддержки. Например, в пострадавших секторах экономики на субсидирование ставок по кредитам МСБ было выделено 0.8 трлн.тенге.

Данные меры помогли поддержать малый и средний бизнес. Сравнивая ситуацию с предыдущими кризисами следует отметить, что в 2020 году тенге потерял значительно меньше, чем в 2009 году (~7%против 24%) или в 2015 году (двукратное падение), инфляция вышла за рамки таргета в 4-6%, но находится на уровне 7-8%. [3]

Соответственно можно ожидать, что ситуация в сфере МСП и экономике в целом постепенно начнет выправляться, потребности населения никуда не исчезнут, лишь на определенное время сократится покупательная способность, при этом меры социального дистанцирования становятся все более гибкими.

Список использованной литературы:

1. Комитет по статистике МНЭ РК [Электронный ресурс] – URL: www.stat.gov.kz (дата обращения 28.04.2021)
2. Отчет о развитии малого и среднего предпринимательства в Казахстане за 1 полугодие 2020 года в разрезе регионов. [Электронный ресурс] – URL: [https://atameken.kz/uploads/content/files%20\(1\).pdf](https://atameken.kz/uploads/content/files%20(1).pdf) (дата обращения 24.04.2021)
3. Обзор сектора малого и среднего предпринимательства (МСП) [Электронный ресурс] – URL: [sme2020 мсп нар банк.pdf](#) (дата обращения 23.04.2021)

ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ ХАЛЫҚТЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

«Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КЕАҚ,
Семей қаласы

7M04108 «Мемлекеттік және жергілікті басқару» мамандығының 1 курс
магистранты, «Экономика және қаржы» кафедрасының
аға оқытушы
jannur2405@mail.ru

Еңбек нарығы көп қырлы, біртекті емес, серпінді әлеуметтік-экономикалық қатынастар жүйесі жұмыс күшін үнемі молайту мен тиімді пайдалануды қамтамасыз етуге арналған. Ғылыми-техникалық, технологиялық және ақпараттық прогрестің дамуымен еңбек нарығының рөлі артады. Сондықтан теңдестірілген еңбек нарығын құру экономиканың өсіп келе жатқан салаларын жоғары білікті кадрлармен толықтыру мақсаты қазіргі жағдайда қажет болып отыр[1].

Халықты жұмыспен қамту, жұмыссыздық және еңбек ресурстарының ұтқырлығы бойынша мәселелері, Қазақстан Республикасы үшін әрқашан тиісті ведомстволарының, ұйымдары мен кәсіпорындарының ғылыми, қоғамдық, саяси және шаруашылық қызметінің басты назарында болды. Олар дағдарыстан кейінгі жаһандық экономиканы қалпына келтірудің қазіргі кезеңінде өзекті бола түсуде. Үшінші мыңжылдықтың басында білім экономикасына көшумен бірге экономикалық өсудің, адамдардың әл-ауқатын арттырудың, олардың өмір сүру сапасын арттырудың басты факторларының бірі адами фактор болып отыр. Өңірлік еңбек нарығының қазіргі жай-күйі үшін негізінен экономиканың бір саласы бойынша білікті жұмыс күшінің жетіспеушілігінен және басқа салалар бойынша мамандардың шамадан тыс артық өндірілуінен көрінетін жұмыс күшіне сұраныс пен ұсыныстың теңгерімсіздігі тән.

Қазіргі жағдайда Қазақстанда халықты жұмыспен қамту теория мен әдістеме саласында да, практикада да бұрынғысынша аз зерттелген. Қазақстандық еңбек нарығы моделінің қалыптасуы көп жағдайда жұмыспен қамтудың икемді нысандарына көшу мүмкіндіктерімен шартталады. Икемді еңбек нарығы тұжырымдамасы жаңа бағыт және жұмыспен қамтудың сенімді тетігі ретінде қарастырылады. Осы тұжырымдаманың бастапқы сәті қарқынды өзгеретін экономикалық конъюнктураға қатысты еңбек нарығының икемділігін арттыру, еңбек қатынастарына ден қоюдың жоғары дәрежесі болып табылады.

Соңғы уақытта республикада біршама жұмыс жүргізілді, жұмыссыздық деңгейін төмендетуге ықпал еткен бағдарламалар іске асырылды. Халықты жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету және қолдау жөніндегі өз саясатында Қазақстан социалистік экономика пайдаланатын жоспарлы-директивтік әдістерден осы процесті қолдау мен реттеудің басым нарықтық тетігіне өтті. Алайда, экономикалық дағдарыс және одан кейін тоқтап қалу, банкроттық және

кәсіпорындарды тарату, жұмысшылардың қысқаруы халықты жұмыспен қамтуды реттеу мен қолдаудың мемлекеттік әдістерін кеңінен қолдану қажеттілігіне әкелді.

Сыртқы факторлардың теріс әсеріне қарамастан, коронавирусқа қарсы қабылданған қорғау шаралары аясында облыста әлеуметтік-экономикалық көрсеткіштердің оң динамикасы сақталды.

Қалыптасқан жағдайға байланысты халықты жұмыспен қамтуға, жұмыс орындарын құруға және бизнестің іскерлік белсенділігін қолдауға ерекше көңіл бөлінді.

Халықты жұмысқа орналастыру үшін жағдай жасалған. Жұмыссыздық 4,8%, жастар жұмыссыздығы 3,5% деңгейінде сақталды. 2019 жылы жұмыс күші артық облыстар мен қандастарымыздың 1344 азаматына ерікті түрде қоныс аударуға жәрдем көрсетілді.

Дағдарысқа қарсы шаралар аясында, Нәтижелі жұмыспен қамтуға жәрдемдесу мақсатында ҚР Президенті Қ. Қ. Тоқаев «Жұмыспен қамту 2020-2021 Жол картасын» іске асыруға бастамашылық етті. Оны іске асыру үшін облыста 2020 жылы 819 инфрақұрылымдық жоба бойынша 77,4 млрд.теңге бөлінді, 22,2 мың жұмыс орны құрылды (оның ішінде 1 224 тұрақты жұмыс орны).

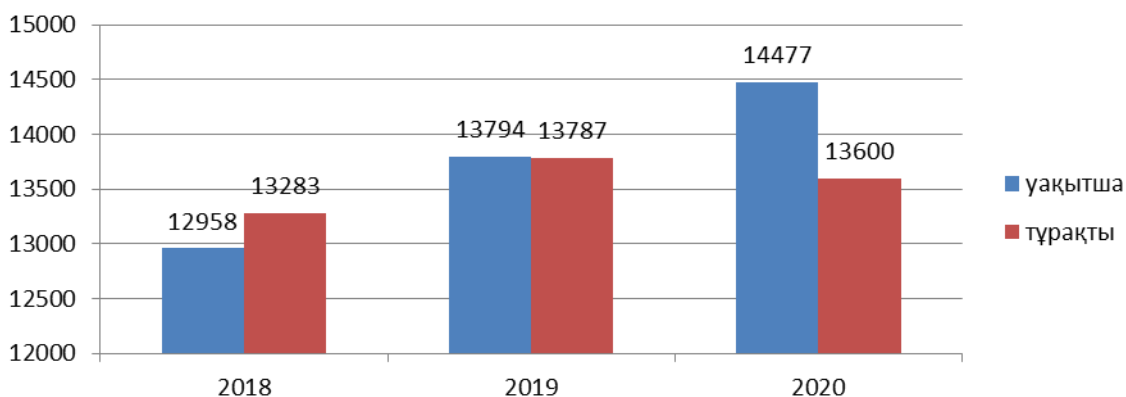
Халықтың өмір сүру жағдайларына қанағаттану деңгейін арттыру үшін білім беру, денсаулық сақтау, мәдениет және спорт объектілерін салу, реконструкциялау және күрделі жөндеу, оның ішінде Жұмыспен қамту жол картасы және "Ауыл Ел бесігі" жобасы шеңберінде әлеуметтік және инфрақұрылымдық жобаларды жаңғырту жүргізілуде.

Бүгінгі таңда ШҚО-да азаматтарды нәтижелі жұмыспен қамтуға және кәсіпкерлікті дамытуға тарту жұмыстары жалғасуда[2].

Нәтижелі жұмыспен қамту бағдарламасын іске асыру шеңберінде 5 жыл ішінде 150 мыңнан астам адам бағдарламаға қатысады.

Еңбек ресурстарының ұтқырлығы шеңберінде жұмыс күші артық өңірлерден Шығыс Қазақстан облысына қоныс аудару жүріп жатыр. 2021 жылдың соңына дейін кемінде 2,5 мың қоныс аударушыны қабылдау жоспарлануда.

ШҚО бойынша құрылған жұмыс орындарының динамикасы сурет 1 көрсетілген.

Сурет 1. ШҚО бойынша құрылған жұмыс орындарының саны, бірлік

Сурет 1 бойынша ШҚО бойынша уақытша құрылған жұмыс орындарының саны 2018 жымен салыстырғанда 15%, ал тұрақты 2,3% артты.

Халықты жұмыспен қамтудың қазіргі жай-күйі мынадай негізгі белгілермен сипатталады:

- жұмыспен қамтуды институционалдық-құқықтық қамтамасыз етуді дамытудың жеткіліксіз деңгейі, бұл еңбек нарығындағы жанжалдардың сақталуына алып келеді;
- тиімсіз жұмыспен қамтудың басым болуы, бұл жұмыс күшінің шығынды кәсіпорындарда жоғары шоғырлануынан, жұмыс уақытын дұрыс пайдаланбаудан, еңбек өнімділігінің төмендігінен, қызметкерлердің жалпы санының жоғары технологиялық және ғылымды қажет ететін қызмет түрлерінде жұмыс істейтіндердің үлесінің төмендеуінен көрінеді;
- макроэкономикалық өзгерістерге барабар еңбек ресурстарының тиімді жұмыс істейтін нарықтық тетігінің болмауы;
- халықтың жекелеген әлеуметтік-демографиялық топтарын: жастарды, мүгедектерді, әйелдерді, запасқа шығарылған әскери қызметшілерді және т. б. жұмысқа орналастыру проблемаларының шиеленісуі.;
- тұрғын үй нарығына қолжетімділіктің нашар дамуы, бұл экономикалық белсенді халықтың икемді орын ауыстыруына және пайдаланылуына кедергі келтіреді;
- талап етілетін мамандықтар бойынша жұмыссыздарды жедел қайта оқыту мүмкіндігінің болмауы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Шаукенова З.К. Современное состояние рынка труда в Казахстане: брошюра. – Астана: Казахстанский институт стратегических исследований при Президенте Республики Казахстан, 2017. – 100 с.
2. Программа развития территории Восточно-Казахстанской области на 2021-2025 годы [Электрон.ресурс] URL: <https://www.gov.kz/memleket/entities/akimvko/documents/details/119115?lang>

ФОРМИРОВАНИЕ СТРАТЕГИИ УПРАВЛЕНИЯ ПЕРСОНАЛОМ НА ПРЕДПРИЯТИИ

Магистрант 2 курса специальности 7М04103 «Менеджмент»,
старший перподаватель кафедры «Экономика и финансы»
НАО «Университет имени Шакарима города Семей», г.Семей
kostya-nv94@bk.ru, erkejana77@mail.ru

По мере обогащения теории и практики управления персоналом, а также стратегического менеджмента в научном обороте появился новый термин - «стратегическое управление персоналом». В связи с инновационностью данного понятия наблюдаются размытость, нечеткость и разноплановость взглядов ученых на его сущность[1].

Управление персоналом- это одно из главных направлений деятельности, оказывающее существенное влияние на конкурентоспособность и эффективность любой организации.

Рыночная экономика диктует необходимость изменения кадровой политики. Для получения наибольшей прибыли важной составляющей при работе с кадрами является определение правильной стратегии управления персоналом, основанной на сочетании целей конкретного сотрудника и стратегических планов компании в целом[1].

Успех работы предприятия обеспечивают работники, занятые на нем. Поэтому современная концепция управления предприятием предполагает выделение из большого числа функциональных сфер управленческой деятельности той, которая связана с управлением кадровой составляющей производства — персоналом предприятия. В настоящее время многие руководители недооценивают значение методов управления персоналом, свойственных современному менеджменту и активно использующихся за рубежом для эффективного управления и повышения производительности труда.

Правильно спроектированная система управления персоналом, учитывающая специфику работы организации и текущую экономическую ситуацию, считается одним из ключевых факторов, способствующих достижению поставленных компанией целей. Все виды ресурсов в организации являются по своей природе ограниченными. Но время выявило уникальную особенность фактора персонала — его потенциал практически неограничен и благодатной задачей руководства любой организации является его постоянное раскрытие и развитие[2].

Стратегия управления персоналом может зависеть от главной стратегии организации, а также быть ее элементом. В любом случае она полностью ориентирована на бизнес, и от варианта корпоративной стратегии фирмы зависит тип стратегических целей управления кадрами и предприятием.

Анализ стратегического состояния предприятия с учетом только экономического аспекта для любой организации является недостаточным. Требования сотрудников фирмы о предоставлении им большей информации и об увеличении степени их участия в принятии решений, давление со стороны различных групп, таких, как экологические движения, союзы потребителей, профсоюзы, увеличение влияния государства и различного регламентирования обуславливают тот факт, что в настоящее время невозможно принимать решения в атмосфере, свободной от всякого политического влияния, под которым понимается деятельность присутствующих в среде, окружающей фирму, и на самой фирме факторов влияния и лиц, преследующих часто противоположные цели (рисунок 1).

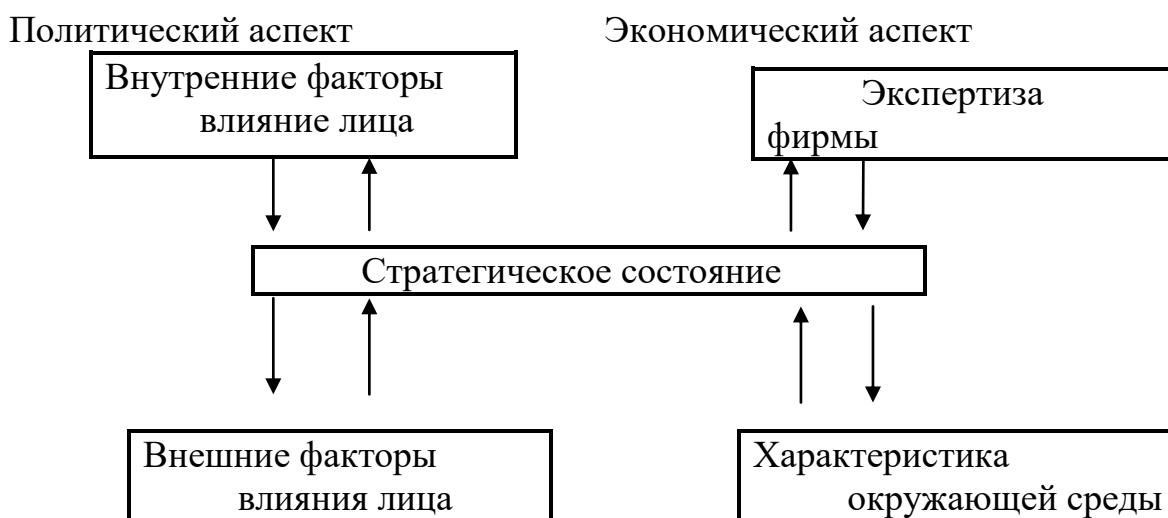

Рисунок 1 - Влияние политического аспекта на стратегическое состояние предприятия

Политический и экономический аспект, имеют четыре основные связи: 1. факторы влияния и действующие лица в настоящее время; 2. направление факторов и сила их влияния; 3. возможности предпринять в отношении них; 4. принятие решений.

Рассматривая эти четыре связи, можно получить результаты, осуществив следующие действия.

Организационный аспект стратегического состояния системы.

Для того чтобы придать строгость и системность вышеописанным процессам, необходимо знать следующие четыре аспекта: тип организации; процесс принятия решений в организации; способ мотивации; процедуры контроля в организации.

Для того чтобы экономическая стратегия была эффективной, при ее разработке необходимо учитывать некоторые требования, к числу которых можно отнести:

- наличие четко сформулированных стратегических целей. Если компания не знает, чего она хочет достичь в перспективе, то бесполезно начинать разработку каких бы то ни было стратегий;

- обеспечение маркетингового мышления для всех сотрудников организации. Стратегия будет эффективна в том случае, если интересы и ценности сотрудников соответствуют возлагаемой на них роли и если они кровно заинтересованы в процветании своей компании. Значение человеческого капитала, т.е. знаний, умений, ноу-хау, аккумулированного опыта, капитализированных в сотрудниках фирмы, постоянно повышается;

- стратегия должна быть достаточно гибкой, обеспечивая возможность влияния на внешнюю среду, например осуществления неожиданных атак на противника, которые ведут к усилению конкурентных позиций фирмы;

- стратегия будет эффективной в том случае, если она обеспечивает защиту позиций предприятия, здесь фирма должна заботиться о создании надежной системы обороны на случай наступления со стороны конкурентов, а также об усилении своих сильных сторон и избавлении от слабостей.

В последнее время приобрела популярность концепция удаленного управления персоналом, или координация действий через интернет.

Такая модель не только сокращает расходы на содержание аппарата кадрового администрирования, но и дает весомые преимущества перед традиционными методами:

1. Высококласный специалист трудится удаленно и довольствуется меньшей зарплатой, чем сотрудник офиса, расположенного в центре столицы или большого города.

2. Отпадает необходимость в аренде офиса и покупке дорогостоящего оборудования.

3. Собственник бизнеса контролирует производственный процесс, не выходя из квартиры или находясь в отъезде.

На сегодняшний день в условиях пандемии эта модель получила название ИСУ – «идеальная система управления». Пока ей отдают предпочтение небольшие предприятия, а также компании, производящие виртуальные продукты. Но вполне возможно, что в ближайшем будущем ИСУ завоюет доверие и тех организаций, которые занимают физические офисы и располагают производственными ресурсами[3].

В процессе разработке стратегий, управления предприятием в целом используется множество разнообразных способов, подходов, приемов, позволяющих упорядочить, целенаправить и эффективно организовать выполнение функций, этапов, процедур и операций, необходимых для принятия решений. В совокупности они выступают как методы управления, под которыми понимаются способы осуществления управленческой деятельности, применяемые для постановки и достижения целей.

Задачами стратегического управления персоналом являются обеспечение экономического роста предприятия, повышение его конкурентоспособности.

Список использованной литературы

1.Алимбеков Т.А. Формирование и реализация стратегии управления персоналом// Вестник Саратовского государственного технического университета -2018г Т.4(87) С- 78-79

2.Насинова, Ц. С. Управление персоналом в современных условиях // Молодой ученый. — 2016. — № 8 (112). — С. 632-634. — URL: <https://moluch.ru/archive/112/28510/> (дата обращения: 06.04.2021).

3.Аслаханова, С. А. Роль руководителя в системе управления организацией // Молодой ученый. — 2015. — № 24 (104). — С. 370-372. — URL: <https://moluch.ru/archive/104/24005/> (дата обращения: 06.04.2021)

Жайлаубаева Ш.Д, Кажиева Ж.Х.

МАЛЫЙ БИЗНЕС В КАЗАХСТАНЕ: ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Кандидат экономических наук, ассоциированный профессор кафедры
экономика и финансы

НАО Университет имени Шакарима г.Семей
zhaylaubaeva.shynar@mail.ru, zhaniya.kazhieva@mail.ru

На сегодняшний день необходимость развития малого и среднего бизнеса в Казахстане является одной из приоритетных задач экономики страны. Именно они выступают в роли создателей конкурентной среды, обеспечивающей повышение качества продукции и услуг. Благодаря им, поддерживается экономическая активность населения, а также обеспечивается значительное поступление в бюджет налоговых отчислений. В современных условиях именно малый и средний бизнес может выступить в качестве стабилизатора экономики страны, а потому вправе рассчитывать на внимание со стороны общества и государства. Во всем мире, именно малое предпринимательство является одним из мобильных и результативных секторов экономики, на его долю приходится создание значительной части валового внутреннего продукта. К концу 20 века малый бизнес занял достойное место в современной экономике, играет большую роль в процветании государств.

В связи с вышесказанным, для его поддержки, государством разработаны определенные меры. В частности, существуют множество программ по поддержке малого и среднего бизнеса различного уровня. В основной части, опор делается на субсидии и гранты на создание собственного дела. Также используется льготное кредитование. Разработаны специальные налоговые режимы, упрощенные правила ведения налогового учета, упрощенные формы налоговых деклараций по отдельным налогам и сборам для малых предприятий и т.д.

Вместе с тем, в данном вопросе существуют проблемы, не дающие развиваться данному сектору экономики в должной степени. Это проблемы,

связанные с нестабильностью отечественной экономики, несовершенством современной законодательной базой, коррумпированностью чиновников, высокими кредитными ставками, ростом арендной платы, наличием так называемого «теневого бизнеса» и т.д.

Одной из основополагающих проблем является нестабильность отечественной экономики, обусловленной различными факторами, в том числе пандемией.

Текущий экономический кризис, вызванный пандемией COVID-19, оказал влияние на большинство отраслей экономики. При этом, больше всего от экономического кризиса пострадал сектор МСБ. Согласно результатам исследования, 82% предпринимателей отметили негативное влияние COVID-19 на бизнес: у 69% предприятий сократилась доходность, а 23% отметили, что их бизнес полностью остановился. Пандемия также повлияла и на формат трудовых взаимоотношений с сотрудниками: свыше 50% предприятий были вынуждены отправить часть или всех сотрудников в неоплачиваемый отпуск, либо прибегнуть к сокращению заработных плат. Большинство респондентов, которые ощутили негативное влияние коронавируса, столкнулись с сокращением объемов заказов, продаж из-за снижения уровня потребления и деловой активности своих клиентов, несвоевременностью или прекращением поставок, закрытием торговых точек и ограничениями передвижения сотрудников. Благодаря мировому кризису сокращаются инвестиции в малый и средний бизнес, в некоторых регионах не выделяются средства на развитие предпринимательства и т.д [1, С.155].

Немаловажной проблемой является низкий уровень развития культуры предпринимательства и специального образования у людей, занимающихся малым и средним бизнесом. Большинство предпринимателей не считают это нужным. Следствием этого, является то, что многие предприниматели не могут своевременно реагировать на изменения рынка, изменения в технологиях и законодательстве. Отмечается низкое качество инвестиционных предложений, что связано с непроработанностью проектов, слабым опытом стратегического планирования и реализации долгосрочных проектов).

И это притом, что современная система образования предлагает различные формы обучения бизнесу, предпринимательству и т.д. Ведь при грамотной постановке процесса в образовательных учреждениях можно получить системность мышления, умение добиваться поставленных целей, расширяется кругозор. Способности к быстрому обучению, самоорганизации и управлению ресурсами – важнейшие качества предпринимателя. Данные компетенции всегда будут востребованными.

Следующая проблема вытекает из предыдущей и сводится к тому, что предприниматели не могут рационально распределить имеющиеся кредитные ресурсы. Недооценка финансовых возможностей, приводит к формированию «плохой кредитной истории», что в свою очередь, отрицательно влияет на получение кредитных ресурсов. А это, в свою очередь, приводит к сокращению предпринимательской деятельности или вообще к его закрытию.

Следует отметить, что, несмотря на призывы правительства развивать малый бизнес, банки и так предпочитают обходить стороной этот сегмент потенциальных заемщиков. Данное решение они связывают с высокими рисками при кредитовании данного сектора, особенно если оно носит долгосрочный характер. Как показывает статистика, в течение пяти лет после создания около 70 % малых предприятий проходят процедуру банкротства. Также, следует отметить тот факт, что в последнее время, предприниматели берут кредиты на бизнес как физические лица [2, С.106].

Немаловажен и тот факт, что развитие малого бизнеса происходит в основном в посреднической сфере и в отраслях, не требующих значительных капитальных вложений, таких как:

- торговля;
- общественное питание;
- строительство гражданских объектов;
- мелкий ремонт техники и машин;
- сельское хозяйство.

Между тем такой мощный рынок, как сфера научно-технических новшеств и информации, не осваивается. Это обусловлено, с одной стороны, недостаточным вниманием к данным проблемам государственных структур управления, отсутствием правовых актов, обеспечивающих развитие малого научно-технического бизнеса, а с другой – монополией государственных научно-исследовательских институтов, сосредоточивших у себя весь объем финансирования сферы. Это привело к монополизму государственного сектора в науке и отсутствию внедренческих структур в материальной сфере.

Одна из главных проблем - так называемый «теневой бизнес», когда предприятия малого и среднего бизнеса находят различные «лазейки» в законодательстве, что связано с трудностями ведения бизнеса. [3, С.270].

Характерной чертой современной ситуации взаимоотношений власти и бизнеса является то, что основная масса инициатив по улучшению предпринимательского климата и дальнейшего развития спускаются «сверху вниз». Инициативы приобретают форму прямых распоряжений и становятся обязательными для исполнения. К сожалению, в обществе очень мало или вообще отсутствуют центры влияния, способные самостоятельно выдвигать серьезные инициативы по улучшению предпринимательского климата, что является показателем неразвитости институтов гражданской инициативы и наличия дистанции между государством и бизнесом. Органы власти уверены, что создавая благоприятные условия для развития малого и среднего бизнеса, выполняют руководящую и направляющую роль, чем способствуют созданию хорошего предпринимательского климата. Но при этом совершенно очевидно, что взгляд на проблемы с одной стороны не может кардинально изменить ситуацию в лучшую сторону. Крайне желательно более широкое и активное привлечение предпринимательского сообщества к законотворческой инициативе, разработке программ развития региона.

В связи с вышесказанным, необходимо принятие комплекса мер по решению данных проблем:

1. снятие различных нормативно–правовых, организационных, административных препятствий;
2. создание соответствующего предпринимательского климата в стране;
3. расширение доступа к дешевым финансовым ресурсам;
4. создание различных структур в целях предоставления предприятиям консультационной, материальной, информационной, организационной помощи;
5. развитие лизинга технологий и оборудования.
6. Реализация данных направлений позволит вывести малый и средний бизнес Казахстана на новый уровень развития.

Список использованной литературы:

1. Д.А. Иванов. Обзор инвестиционного климата Казахстана// Вестник Томского государственного университета. Экономика – 2016 - №4 (36). – С. 155.
2. КАПРАНОВА Л. Д. Кредитование малого и среднего бизнеса: проблемы и решения// Экономика и управление – 2016 - №1 (36). – С. 106-113.
3. Глушак Н.В., Лобановский А.М. Теневая экономика России как угроза экономической безопасности государства // Вестник Брянского государственного университета – 2018 - №2. С.270-275.

Мейірғазыева С.М.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУ
МӘСЕЛЕСІ ХАЛЫҚТЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙЫНЫҢ
ТҰРАҚТЫЛЫҒЫНЫҢ МАҢЫЗДЫ КӨРСЕТКІШІ РЕТІНДЕ**

магистрант

Ғылыми жетекші: Абылкасимова Ж.А., PhD докторы
«Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті» КеАҚ
zhibekmm@mail.ru, meirgazieva.sara@mail.ru

Қазіргі күрделі пандемия жағдайда мемлекетіміздің алдында тұрған басты міндет – әлеуметтік-экономикалық тұрақтылықты, жұмыс орындарын және халықтың табысын сақтап қалу. Экономика халықтың әл-ауқатын арттыруға бағытталуы керек.

Экономикадағы аса маңызды көрсеткіш халықты жұмыспен қамту болып табылады. Оның нарықтық экономикаға көшу жағдайында кез келген елдің алдында тұрған көптеген проблемалардың арасында ең өткір мәселелердің бірі жаппай жұмыссыздық қаупі болып табылады.

Қазіргі уақытта еліміздегі жұмыспен қамту мәселесі кез-келген ел экономикасының, соның ішінде халықтың әлеуметтік жағдайының негізгі көрсетіші болып табылады.

Қазіргі уақытта Қазақстанның еңбек нарығындағы жағдайы халықтың экономикалық белсенді және белсенді емес көрсеткішін, жұмыспен қамтылуының және жұмыссыздығының көрсеткіштерінің өзгеруімен сипатталады. Жұмыспен қамту проблемасы – бүгінде әлемдік күн тәртібіндегі басты мәселелердің бірі. Жаһандық экономика алапат дағдарысқа ұшырағанымен, соңғы жылдары қазақстандық еңбек нарығында өзге елдермен, әсіресе, Еуроаймақпен салыстырғанда тұрақты жағдай қалыптасты. Оған республика үкіметі дер кезінде қабылдаған Жол картасы еліміздің индустриялық – инновациялық даму бағдарламасын қалыптастыру мақсатында жүзеге асырылып жатқан жобалар, жаңа жұмыс орындарын құрып, халықты еңбекпен қамту шараларының арқасында қол жетті. Елбасы тапсырмасымен үкімет 2020 жылға дейін халықты жұмыспен қамтудың жаңа қағидатты бағдарламасын бекітті. Оның жүзеге асырылуы – еңбекпен қамту, еңбек қатынастары және еңбек нарығы салалары жаңа басымдықтарды талап етіп, жаңа әлеуметтік – экономикалық даму жолына түсетін өте күрделі міндет. Ел Президенті биылғы Жолдауында кәсіпкерлікті, яғни ұлттық экономиканың жетекші күшін жан-жақты қолдау әрі шағын және орта бизнестің экономикадағы үлесін 2030 жылға қарай, ең аз дегенде, екі есеге арттыруды міндет етті. Демек, жалпы кәсіпкерлік саласындағы бастамаларды ынталандырудың жаңа жүйесі жасалатыны анық. Ең алдымен стратегия жастар арасында кәсіпкерлікті насихаттауды және оларды кәсіппен айналысуға ынталандыруды көздейді. Сондай-ақ, жастар кәсіпкерлігі саласындағы күрмеуі қиын мәселелерді анықтап, оларды шешу, оның даму бағыттарын айқындау күн тәртібінде тұр. «Қазақстан Республикасындағы Мемлекеттік жастар саясаты туралы» Заңында кәсіпкерлік тақырыбы мүлдем қозғалмайды, жастарды кәсіпкерлік қызметке тарту – басты бағыттардың бірі ретінде айтылса да, мәселенің мәнісі терең қарастырылмаған. Осы орайда, алдымен заңнаманы жетілдіру керек. Себебі, жастар кәсіпкерлігінің бүгінгі хал-ахуалын сөз қылғанда, әлі де шешімін таппаған мәселелер ойға оралады. Атап айтсам, жастар кәсіпкерлігін инфрақұрылымдық және ақпараттық тұрғыдан қамтамасыз ету, қаржылай жәрдемдесу, салаға қатысты заңнамалық базаны жетілдіру сынды мәселелер күн тәртібінде тұр. Жалпы, жастар кәсіпкерлігінің қызметін реттейтін нормативтік-құқықтық база жетілдіруді, әкімшілік тосқауылдарды азайтуды, бизнеске салық жүктемелерін төмендетуді, компаниялардың ашу рәсімін жеңілдетуді, қаржылық және қаржылық емес шаралар түрінде бизнесті кешенді қолдауды жүзеге асыруды қажет ететіндігін атап өтер едім. Дамыған елдерде жастарды кәсіпкерлікке баулу әу бастан дұрыс жолға қойылған. Халықаралық тәжірибеден үйренетін үрдістер көп. Еліміздегі өзекті проблема – жұмыссыздық. Бір фабрикада бірнеше жұмысшы бар, фабриканы ашушы кәсіпкерден басқа, есепші, атқарушы, көмекші және жұмысшылар болады. Фабрикалады көптеп ашсақ, елімізде жұмыссыздар саны азаяр еді. Сонда шетелдердің тауарларына тәуелді болмай, өз халқымызды өзіміз қамтитын едік.

Осы айтылғанның бәрі – жастардың қолында. «Бүгінгі білімді жас – ертеңгі білікті маман» демекші, жастарға қазірден жан – жақтан қолдау көрсету керек. Жастарды бизнеске қызықтыру және оларға қолдау көрсету – еліміздегі өзекті шаралардың бірі. Ең бірінші, ұзақ мерзімді және аз пайызбен несие беріп, кәсіпкерлікке үйрететін қолжетімді оқу орындарын көп ашу керек, ең бастысы – жұмыспен қамту керек [1].

Қазақстандағы еңбек рыногына тән нәрсе: ол республиканың аймақтар еңбек рыноктарының күрделі дифференциациясы және контрасттарына байланыстылығында. Сондықтан да еңбек рыногы және жұмыс күшінің жұмыспен қамтылу мониторингі, ал одан кейін макро деңгейде бірыңғай стратегияның жасалуы аймақтардағы жұмыспен қамтылуды зерттеуінсіз және талдауынсыз болмайды. Республика экономикасын реформалаудың қазіргі кезеңінде үлкен мағына әлеуметтік мәселелерді шешуде аймақтардың белсендшеуіне беріледі. Әсіресе, басымдылықты толық продуктивті жұмыспен қамту болып отыр. Ол кедейшіліктің азаюы және әлеуметтік шиеленісудің төмендеуіне нақты алғышарттар жасайды.

Жұмыскерлердің жұмыстан босау, жұмыс орындарының және еңбек ресурстарының балансталу мәселелері баса назар аударуды талап етеді. Рыноктық өзгерістер жағдайында жұмыстан босау экономиканың дестабилизациясы, өндірістің төмендеуі нәтижесінде болып отыр. Жұмыс орындарының және жұмыс күшінің балансталмауы барлық түрлерінде күшеюде: салалық та, территориялық та және кәсіби де.

Елдегі жұмыссыздықты төмендету және жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету стратегиясы, оның ары қарай белсенділеуін қарастырады. Осы мақсат заңды түрде қабылданған концепциялардың бар болуын, халықты жұмыспен қамтуды реттеу мәселелерінің орталықтандыруын қажет етеді. Осының ақырғы мақсаты толық продуктивті жұмыспен қамтуды қамтамасыз ету, ал бұл жұмыстан босатылғандар санының азаюы және жұмыссыз халықты жұмысқа орналасу деңгейінің өсуі есебімен болады.

Жұмыспен қамту саясатының мақсаты еңбекті қолдану мәселелерімен оның өнімділігін арттырумен байланысты. Оған жұмыспен қамту құрылымындағы өзгерістер (салалық-алдыңғы қатарлы технология үлесінің өсуі арқылы, кәсіптік-біліктілік- білікті еңбек үлесінің өсуі, демографиялық-білімді жастардың көбеюі арқылы) ықпал етуі тиіс.

Жұмыспен қамту саясаты аймақтық, жергілікті ерекшеліктерге сай ескеріліп жүзеге асырылуы қажет. Дегенмен шағын және орта бизнестің жалпы ішкі өнімдегі үлесі 2025 жылға қарай 35 пайызға дейін, ал жұмыспен қамтылғандардың саны 4 миллион адамға дейін көбеюі керек. Бұл осы саланы дамытуға бағытталған жұмыстардың басты нәтижесі болмақ [2].

Жұмыспен қамту саясатын жүзеге асыру мақсатында Қазақстан Республикасының Үкіметі тиісті заңдар мен басқа да нормативтік-құқықтық актілерді әзірлеуді көздейді. Оларды жүзеге асыру өндірістің тиімділігін арттыруға, республиканы әлеуметтік-экономикалық дамыту мен реформаларды жүргізудің жалпы бағытын жүзеге асыру саласында стратегиялық мақсаттарға сәйкес халықты жұмыспен қамту мәселелерін мақсатты, жүйелі және кешенді

жүзеге асыруға, сонымен қатар ел экономикасының, халықтың әлеуметтік тұрақтылығын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді [3].

Қазіргідей жағдайда жұмыс орындарын және халықтың табысын сақтау – басты басымдық. Сондықтан осы кезеңде пандемия салдарынан көбірек зардап шеккен салалардағы шағын және орта бизнес өкілдерінің еңбекақы қорына түсетін ауыртпалықты жеңілдету маңызды болып отыр.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Жұмыспен қамту 2020 жол картасын іске асыруды ұйымдастырудың бес қадамы (жергілікті атқарушы органдардың басшыларына арналған). – Астана, 2013. dkz.enbek.gov.kz.
2. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. – 2020. https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president
3. Е.Абулхатин «Жұмыспен қамту бағдарламасы аясында 400 мыңнан астам қазақстандық жұмысқа орналасады». <http://www.enbek.gov.kz/kk/node/349331>

Мукеева У.Б.

ОСОБЕННОСТИ НАЧИСЛЕНИЯ ЕЖЕМЕСЯЧНОЙ ПРЕМИИ РАБОТНИКАМ СТРОИТЕЛЬСТВА, И МЕТОДИКА ЕЕ ОТРАЖЕНИЯ В СИСТЕМЕ 1С ПРЕДПРИЯТИЕ

Старший преподаватель факультета языков и менеджмента
Западно-Казахстанский инновационно-технологический университет,
г. Уральск, umukeeva@inbox.ru сот. 8 705 661 86 70

Заработная плата — это вознаграждение за труд в зависимости от квалификации работника, сложности, количества, качества и условий выполняемой работы (Трудовой кодекс РК ст.1 п.20) [1]. Кроме этого классического определения, в экономике встречается понятие «оплата труда», в которую кроме заработной платы входят компенсационные выплаты (доплаты и надбавки компенсационного характера, в том числе за работу в условиях, отклоняющихся от нормальных, работу в особых условиях и на территориях, подвергшихся радиоактивному загрязнению, и иные выплаты компенсационного характера) и стимулирующие выплаты (доплаты и надбавки стимулирующего характера, премии и иные поощрительные выплаты).

В зависимости от отраслевой специфики применяется различная методика начисления заработной платы и предусматривается система премирования в целях материальной заинтересованности работников для увеличения эффективности производства и качества работ (Трудовой кодекс РК ст.107 п.3,4) [1].

Премии являются одним из наиболее распространенных видов материального поощрения и представляют собой денежные выплаты работнику за достижение определенных результатов в работе и в целях стимулирования дальнейшего их возрастания. Премии могут быть установлены в фиксированной сумме, в процентном соотношении к должностному окладу или в иной форме. По видам, премии обычно делятся на постоянные, - предусмотренные системой оплаты труда (например, персональные надбавки) и единовременные, - выплачиваемые работникам за добросовестное и качественное выполнение работы.

Персональные надбавки – это выплаты стимулирующего характера, производимые работнику сверх установленного должностного оклада (сдельной расценки), имеющие регулярный характер. При этом доля основной заработной платы должна составлять не менее 75% от среднемесячной заработной платы работников без учета единовременных стимулирующих выплат. Например, специалисту нужно установить месячный оклад в сумме 300 000 тенге с учетом надбавки за профессиональное мастерство. Тогда в штатном расписании будет отражаться: основной оклад 240 000 тенге и надбавка за профессиональное мастерство 60 000 тенге. Такая методика часто применяется в отраслях материального производства, и в частности в строительстве.

Помимо персональных надбавок в компаниях часто применяется множество систем премирования работников. Законодательство РК не предусматривает условия и порядок применения выплат стимулирующего характера, а лишь определяет, что они входят в систему оплаты труда и устанавливаются внутренними нормативными документами работодателя.

В современных условиях бухгалтерский учет в компаниях осуществляется с помощью программы 1С Предприятие. В 2003 году фирма 1С с учетом мнений ученых и практиков в области бухгалтерского и налогового учета, аудиторов и аналитиков, выпустила новую более усовершенствованную программу 1С Предприятие (версия 8) [2]. Данная версия отвечает всем современным требованиям и используется по настоящее время. В этой версии создатели изменили саму концепцию программы 1С Предприятие: не только качественный бухгалтерский и налоговый учет, но и возможности управления бизнесом. Это позволяет пользователям добиваться не только оптимизации рутинных операций и снижения расходов на них, но и принимать объективные управленческие решения, оптимизировать бизнес-процессы, повышать конкурентоспособность и эффективность.

Но самое большое преимущество данной программы заключается в том, что любая компания-пользователь с учетом своей отраслевой специфики и хозяйственной принадлежности, может разработать и встроить любую мини программу, необходимую для учета, конкретизации, контроля и анализа тех или иных процессов хозяйственной деятельности.

Так, например, Департаментом информационных технологий Акционерного общества Нефтегазовая строительная компания «Казстройсервис» (АО НГСК «КСС») разработаны модуль по кадровому учету

«HR-Module», мини программа по начислению премий и встроены в программу 1С: Предприятие (версия 8.3).

АО НГСК «КСС» - ведущая инженерно-строительная компания нефтегазовой индустрии Казахстана, осуществляет подрядное строительство по заказу государства и крупнейших компаний республики объектов нефте и газодобывающей, перерабатывающей промышленности: магистральных трубопроводов, заводов, терминалов, распределительных станций и все виды капитального ремонта и реконструкций таких объектов, а также осуществляет проектные разработки и инжиниринговые услуги. В 2007 году АО НГСК «КСС» стал первой казахстанской компанией – членом Международной Ассоциации Трубопроводных Строительных Компаний (IPLOCA). Компания имеет филиалы в нескольких регионах республики, выполняет строительномонтажные работы на многих проектах и имеет численность персонала порядка семи тысяч человек.

Программа «HR-Module» была создана целью оптимизации учета кадрового состава, контроля по полному и своевременному обеспечению квалифицированными кадрами в соответствии с графиками производства работ, а также в помощь специалистам отделов кадров.

Сущность его заключается в том, что при приеме специалиста на работу, кадровый работник в системе «открывает» личный листок (заявку на прием работника) и заносит все данные по работнику. Данную информацию в системе «видят, изучают по прикрепленным документам кандидата и «согласовывают» руководители и менеджеры филиала и Центрального аппарата и только после этого можно осуществлять фактический прием работника.

Аналогичную встроенную мини программу по начислению премий разработали и внедрили специалисты Департамента информационных технологий. В компании применяется повременно-премиальная система оплаты труда. В программе 1С Предприятие заложен определенный алгоритм по начислению повременной заработной платы на основании табеля учёта рабочего времени. При этом также автоматически начисляются предусмотренные персональные надбавки. Но размер ежемесячных премий зависит от различных причин: от объема и качества выполненных строительномонтажных работ, от наличия свободного остатка фонда оплаты труда, от численности персонала и пр., то есть ежемесячная сумма премии каждому работнику может быть разная. Поэтому возникает необходимость разработки такой программы, которая позволит начислить премию автоматически для любой численности работников. Сущность данной мини программы заключается в том, что сначала премия распределяется между членами коллектива в формате Excel, затем автоматически загружается в программу 1С Предприятие с помощью, встроенной мини программы [3]. Это позволит специалистам бухгалтерии безошибочно и в кратчайший срок начислить премии любой численности коллектива. Своевременное начисление и выдача заработной платы за месяц в установленный срок, является залогом соблюдения условий трудового законодательства (ст.113 п.1) [1].

Список использованной литературы:

1. Трудовой Кодекс РК - Алматы: Юрист, 2015. – 116 с.
2. Мамукова Е. Программа 1С – что это такое? // Консультант, Москва, 2019
3. Инструкция по применению встроенных программ в системе 1С Предприятие (версия 8.2) в компании АО «НГСК Казстройсервис» (документ для внутреннего пользования) // Алматы, 2015

Нурманова А.К., Салимбаева Ш.Д.

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ БЮДЖЕТ ШЫҒЫСТАРЫНЫҢ КАССАЛЫҚ ОРЫНДАЛУЫ

экономика ғылымдарының магистрі, «Есеп және қаржы» кафедрасының аға оқытушысы

Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті, Орал қ.
Aisulynur88@mail.ru

Бюджеттің шығыстары — бұл бекітілген бюджет шегінде қайтарылмайтын негізде бөлінетін қаражаттар [1].

Мемлекеттік бюджет шығыстары жүйесі бірнеше факторлармен шарттанады, олардың ішінде негізгі болып мемлекеттің табиғаты мен функциялары, елдің әлеуметті экономикалық даму деңгейі, мемлекеттің әкімшілік-аумақтық жайластырушылығы, бюджеттік құралдар беру формалары саналады.

Мемлекеттік бюджет шығыстарының құрамы мен құрылымы олардың экономикалық мазмұны және жалпы ішкі өнімді бөлу жөніндегі мемлекет алдында тұрған мақсаттармен анықталады. Бюджет шығыстарының ел экономикасындағы рөлі мен мәнін анықтау мақсатпен олар әр түрлі белгілер бойынша жіктеледі. Бюджет кодексінде бюджет жүйесінің барлық деңгейлері бойынша әрекеті бар бюджет шығыстарының жіктеуі тағайындалған.

Республикалық бюджеттің шығыстары мына бағыттар бойынша жұмсалады:

1) жалпы сипаттағы мемлекеттік қызметтер көрсету: Қазақстан Республикасы Президентін және оның отбасын қамтамасыз ету, оларға қызмет көрсету және күзету, Парламенттің, Үкіметтің және Конституциялық кеңестің жұмыс істеуі, сайлаулар мен референдумдар өткізу, мемлекеттік бюджетті болжау мен республикалық бюджетті жоспарлау, салық службасы органдарының қызметі, республикалық меншікті басқару, мемлекеттің бірыңғай жүйесін ұйымдастыру, мемлекеттік қаржылық бақылау, кеден қызметтері, мемлекеттің сыртқы саяси қызметі, іргелі ғылыми зерттеулер жүргізу мемлекеттік статистикалық есеп, мемлекеттік службаның бірыңғай жүйесін ұйымдастыру, заңнамаларға сәйкес қызметтің әр түрлі салалары мен

қызмет сферасында мемлекеттік сыйлықтар беру және мемлекеттік наградалармен марапаттау және басқалары.

2) қорғаныс, қоғамдық тәртіп, қауіпсіздік: мемлекеттің қорғанысын ұйымдастыру және қамтамасыз ету, лаңгестікке және экстремизм мен сепаратизмнің басқадай көріністеріне қарсы күрес, Қазақстан аумағында қоғамдық тәртіпті қорғау және қоғамдық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, паспорт және виза жұмысын жүзеге асыру, жедел іздестіру, тергеу қызметі, азаматтық қорғаныс жүйесін ұйымдастыру, экономикалық және қаржы сфераларындағы құқық қорғау қызметі және басқалары.

3) құқық, сот, қылмыстық-атқару қызметі: әділет сферасындағы қызмет, азаматтар мен мемлекеттің мүдделерін құқықтық қорғау, заңдылық пен құқықтық тәртібін қамтамасыз ету, соттың сараптамалық қызметі, сот жүйесінің жұмыс істеуі және басқалары.

4) білім беру: білім берудің республикалық ұйымдарында дарынды балаларға жалпы білім беру, республикалық мектеп олимпиадаларын өткізу, республикалық деңгейде орта кәсіби білімі бар мамандарды даярлау, жоғары кәсіби және жоғары оқу орындарынан кейінгі кәсіби білімі бар мамандарды даярлау, республикалық деңгейде кадрлардың біліктілігін арттыру және қайта даярлау, білім берудің республикалық ұйымдарын оқулықтармен қамтамасыз ету, республикалық маңызы бар білім беру ұйымдарында балаларды оңалту және басқалары.

5) денсаулық сақтау: жоғары мамандандырылған медициналық көмек көрсету, ауру адамдарды шетелде емдеуді ұйымдастыру, ерекше қатерлі инфекцияларға қарсы іс-ерекет, республикалық денсаулық сақтау ұйымдары үшін қан, оның компоненттері мен препараттарын өндіру, санитарлық-эпидемиологиялық қызметтің санитарлық-эпидемиологиялық сауаттылығын республикалық деңгейде және мемлекеттік шекара мен көлікте қамтамасыз ету, сот-медицина және сот-психиатрия сараптамасын жүргізу және басқалары.

6) әлеуметтік көмек және әлеуметтік қамсыздандыру: бюджет қаражаттары есебінен зейнетақы заңнамасына сәйкес зейнетақымен қамсыздандырылуға құқығы бар азаматтарға зейнетақы төлемдері, мемлекеттік әлеуметтік жәрдемақылар, мемлекеттік арнаулы жәрдемақылар, арнаулы мемлекеттік жәрдемақылар, экологиялық апат аумақтарында тұратын адамдарға әлеуметтік көмек, әскери қызметшілерге құқық қорғау органдары қызметкерлеріне, олардың отбасы мүшелеріне медициналық қызмет көрсету, құрбандарына және одан зардап шеккендерге төлемдер, көші-қон іс-шаралары, баланың туылуына байланысты әлеуметтік төлемдер және басқалары

7) мәдениет, спорт, туризм және ақпараттық кеңістік:

8) ауыл, су, орман, балық шаруашылығы және қоршаған ортаны қорғау, жер қатынастары:

9) өнеркәсіп, жер қойнауын пайдалану, сәулет, қала құрылысы және қызметі:

10) көлік және коммуникациялар:

11) экономикалық қызметті реттеу: стандарттау, метеорология және сертификаттау, патенттерді, тауар белгілерін тіркеу және қорғау, мемлекеттік

инновациялық саясат, мемлекеттік экспорттық және импорттық бақылау, саудалық және демпингке қарсы реттеу, бәсекелестікті қорғау және табиғи монополияларды реттеу.

12) басқада бағыттар: облыстық бюджеттерге, республикалық маңызы бар қалалар, астана бюджеттеріне, Ұлттық қорға берілетін ресми трансферттер, үкіметтік борышқа қызмет көрсету және оны өтеу, мемлекеттік кепілдіктер бойынша міндеттемелерді орындау.

Бюджеттің кассалық атқарылуы - бюджеттің атқарылуы үдерісінде бюджеттік қаражаттың қабылдануын, сақталуын және берілуін ұйымдастыру. Қазынашылық жүйеде кіріс және шығыс ордерлерімен, төлем тізімдемелерімен, кәсіпорын басшысы және бас бухгалтер қол қойған басқа да құжаттармен рәсімделеді[2].

2019 жылғы түсімдер бойынша Батыс Қазақстан Облысындағы бюджеттің атқарылуы 183 658 725,8 мың теңге немесе түзетілген жылдық жоспарға 102,8% деңгейінде қалыптасты. Оның ішінде кірістер 159 493 080,4 мың теңгені, бюджеттік кредиттерді өтеу сомасы – 5 773 972,8 мың теңгені, Қарыздар түсімі – 18 391 672,6 мың теңгені құрады [3].

Абсолюттік мәнде 2019 жылдың қорытындысы бойынша 2018 жылмен салыстырғанда облыстық бюджетке түсімдер 50 376 704,8 мың теңгеге немесе 37,8% - ға ұлғайды. Нысаналы ағымдағы трансферттер мен даму трансферттері түсімдері 36 632 661,9 мың теңгеге, қарыздар 6 328 077,2 мың теңгеге, салық түсімдері 4 802 997,6 мың теңгеге, бюджеттік кредиттерді өтеу сомалары 2 932 742,5 мың теңгеге, қаржы активтерін сатудан түсетін түсімдер сомасы бір мезгілде салықтық емес түсімдер 334 697,4 мың теңгеге азайған кезде 128 446,1 мың теңгеге ұлғаюдың негізгі көзі болды.

Кесте 1. Батыс Қазақстан Облысындағы бюджет түсімдерінің орындалу серпіні

млн. теңге

Атауы	2018 жылға нақты	2019 жыл бекітілген	2019 жыл түзетілген	2019 жылға нақты	2018 жылға қарай 2019 өсу қарқыны % (+,-)	2019 жылда н 2018 ж ауытқуы (+,-)
Кірістер, оның ішінде	133 282,0	142 554,5	178 723,2	183 658,7	37,8	50 376,7
Салықтық түсімдер	118 375,5	124 226,5	157 309,5	159 493,1	34,7	41 117,5
салықтық емес түсімдер	38 317,6	30 577,0	40 856,8	43 120,6	12,5	4 803,0
Негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер	2 162,9	230,4	1 914,8	1 828,2	-15,5	-334,6
	10,37	1,1	20,5	26,9	159,8	16,6
Трансферттердің түсімдері	77 884,7	93 417,9	114 517,4	114 517,4	47,0	36 632,7
Бюджеттік	2 841,2	5 144,1	5 773,9	5 773,9	103,2	2 932,7

кредиттерді өтеу						
Қаржы активтерін сатудан түсетін түсімдер	1,6	0,0	0,0	0,0	-100,0	-1,6
Қарыздар түсімдері	12 063,59 5	13 183,971	15 639,679	18 391,67 2	52,5	6 328,0 77

2019 жылға облыстық бюджетке нақты түскен салық кірістерінің көлемі жекелеген салық түрлері бөлінісінде 2-кестеде берілген.

Кесте 2 – БҚО салық түсімдерінің құрылымы

млн.теңге

Салық түсімдерінің атауы	2018 жылдың түзетілген жылдық бюджеті	2018 жыл нақты	2019 жылдың бекітілген жылдық бюджеті	2019 жылдың түзетілген жылдық бюджеті	2019 жыл нақты	% орындалуы	2018 жылға қарай 2019 ж. өсу қарқыны % (+,-)
Салықтық түсімдер, оның ішінде	37 898,3	38 317,6	30 577,0	40 856,8	43 120,6	105,5	12,5
Жеке табыс салығы, оның ішінде:	13 330,1	13 781,1	11 716,9	14 499,8	15 731,1	108,5	14,2
төлем көзінен салық салынбайтын табыс	538,1	740,0	26,70	92,40	96,9	104,9	-86,9
Әлеуметтік салық	21 732,6	21 725,5	16 432,6	24 037,3	24 837,9	103,3	14,3
Табиғи және басқа ресурстарды пайдаланғаны үшін түсетін түсімдер	2 458,6	2 346,8	2 068,4	1 834,7	1 987,2	108,3	-15,3
оның ішінде қоршаған ортаға эмиссиялар үшін төлемақы	2 443,9	2 329,7	2 059,8	1 820,2	1 963,8	107,9	-15,7
Жұмыс берушілерге Қазақстан Республикасына шетелдік жұмыс күшін тартуға рұқсат бергені және (немесе) ұзартқаны үшін алым	366,0	453,2	359,1	485,0	564,3	116,4	-
Жергілікті бюджетке түсетін басқа да салық түсімдері	10,9	10,9	0,0	0,02	0,02	104,7	-

101200 "жеке табыс салығы" БСК және 103100 "Әлеуметтік салық" БСК бойынша жоспардың асыра орындалуы Қарашығанақ Петролиум Оперейтинг Б.В. - дан 2015-2018 жылдары қосымша 2,5 млрд. теңге түсімдерге, салықтық тексерулерге - 62,0 млн. теңгеге, хабарламалар бойынша қосымша есептілікті ұсынуға - 49,0 млн. теңгеге, дербес дербес табыс салығы бойынша 102,3 млн.

теңге сомасына 2015-2018 жылдар аралығында, сондай-ақ бюджеттік сала қызметкерлері мен мемлекеттік қызметшілер жалақысының артуына байланысты[3].

2018 жылмен салыстырғанда 105300 "қоршаған ортаға эмиссия үшін төлемақы" БСК бойынша түсімдер көлемі 365 911,6 мың теңгеге (15,7%) азайды. "Жайықмұнай" ЖШС-нің Экологиялық кодексіне сәйкес технологиялық процестердің жақсаруы, атап айтқанда ҚІЖКГ-1,2-ге күкірт регенерациясын орнату күкірт диоксиді шығарындыларының жылына 108,7 тоннаға азаюына әсер етті, бұл төлемнің 63,4 млн.теңгеге төмендеуіне әкелді.

105433 "жұмыс берушілерге Қазақстан Республикасына шетелдік жұмыс күшін тартуға рұқсат бергені және (немесе) ұзартқаны үшін алым" және 107110 "жергілікті бюджетке басқа да салықтық түсімдер" БСК бойынша жоспардың асыра орындалуына салық төлеушілер санының ұлғаюы әсер етті (резидент еместер-жазғы жұмыс маусымында еңбекші көшіп-қонушылар)[4].

Салық бойынша берешек БҚО 2019 жылғы 1 қаңтармен салыстырғанда (өткен жылдарды есепке алғанда) 626,0 млн.теңгеге кеміп, 2 004,3 млн. теңгені құрады, оның ішінде Республикалық бюджет бойынша – 1301,8 млн. теңге (652,8 млн. теңгеге аз), жергілікті бюджет бойынша – 702,5 млн. теңге (26,9 млн. теңгеге көп).

Пайдаланылған әдебитеттер тізімі

1. Бюджет кодексі 2018 жылғы 4 желтоқсандағы N 95-IV
2. Құлпыбаев С., Ынтықбаева С.Ж., Мельников В.Д. Қаржы. 2014 жыл.
3. stat.gov.kz
4. <http://adilet.zan.kz/>

ПРОБЛЕМЫ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ГАРМОНИЗАЦИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ СИСТЕМ

**к.э.н., доцент кафедры учет и финансы
Западно-Казахстанский инновационно-технологический
университет, г. Уральск
smanasova@mail.ru**

История бухгалтерского учета – это составная часть развития человеческого общества. Начав свое существование как прикладное занятие, учет становится элементом общественной жизни.

Географическая близость континентов и стран, активные экономические связи, участие иностранных компаний в инвестиционной деятельности вызывает необходимость активизировать усилия по сближению национальных учетных систем, что говорит о тенденции к гармонизации и стандартизации учета. Во многих странах стоит проблема интеграции в мировую систему, а без современных условий и систем учета интеграция становится невозможной. Реформы по гармонизации бухгалтерского учета и отчетности на международном уровне предполагают приведение национальных стандартов в соответствие с международными стандартами финансовой отчетности. Привлечь зарубежный капитал без отчетности по МСФО невозможно. Реализация политики гармонизации бухгалтерского учета призвана повысить инвестиционную привлекательность страны, конкурентоспособность бизнеса и способствовать выходу на международный рынок капитала. Таким образом, интеграция Казахстана в мировую экономику и вступление в ВТО обусловило внедрение МСФО. В связи с этим, в Казахстане была принята программа правительства по переходу на МСФО, которая должна была обеспечить открытость деятельности организаций. В 2003 г. финансовые институты (банки), 2005 г. Акционерные общества, 2006 г. иные субъекты (кроме государственных учреждений) осуществили переход на МСФО. Все государственные учреждения в 2013 г. перешли на МСФО ОС (общественный сектор). [7]

Процесс функционирования отечественной системы бухгалтерского учета и отчетности показывает, что она до сих пор не до конца отвечает требованиям, предъявляемым к полноте и надежности экономической информации. Опыт показывает, что механический перенос, без учета национальных экономико-правовых особенностей, является неэффективным. На сегодняшний день, бухгалтерская информация, в основном, предназначена для государства, в лице налоговых органов, а сами участники делового оборота в лице инвесторов, кредиторов, менеджеров, бухгалтеров и аудиторов используют такую информацию минимально. Отсутствие реальной потребности в данных учета, достаточно низкая квалификация большинства бухгалтеров и потребителей бухгалтерской информации привели к определенным проблемам. [1]

Председатель профессиональной аудиторской организации «Коллегия аудиторов», аудитор РК Нурсеитов Э.О. отмечал, что серьезная проблема заключается в том, что в бухгалтерской среде до сих пор отсутствует понимание МСФО и их влияния на учетные процессы, а также нет понимания необходимости полномасштабного перехода на МСФО и выгод от такого перехода. Так, например, директивы ЕС обязывают составлять консолидированную отчетность по МСФО организациям, чьи ценные бумаги обращаются на европейских рынках. К тому же, МСФО обязательно только для компаний, чьи акции котируются на биржах. Поэтому, становится неясной обязательность применения МСФО государственными учреждениями, субъектами малого и среднего предпринимательства. Также, Нурсеитов Э.О. выделил ряд актуальных проблем как:

- формальный или вовсе отсутствующий подход регулирующих органов в части методологического обеспечения принципов и требований бухгалтерского учета;

- формальное участие сертифицирующих профессиональных бухгалтерских объединений в регулировании бухгалтерского учета, нацеленных в настоящее время на коммерциализацию своей деятельности в виде принуждения бухгалтеров публичных и других организаций к платному обязательному обучению для допуска к сдаче экзаменов на получение сертификата профессионального бухгалтера;

- неэффективность систем контроля качества финансовой отчетности, слабая профессиональная подготовка бухгалтеров;

- неопределенность официального статуса финансовой отчетности, подготовленной в соответствии с МСФО;

- несовершенство налогового законодательства, не учитывающего противоречия между налоговым учетом и бухгалтерским учетом;

- высокие трудоемкость и затраты на подготовку консолидированной финансовой отчетности, отсутствие мотивации у руководителей и собственников организаций малого и среднего предпринимательства в получении такой отчетности;

- зависимость законодательства от меняющихся правил МСФО, разрабатываемых зарубежной общественной организацией. [5]

В Концептуальной основе финансовой отчетности отмечается, что полезность финансовой информации повышается, если она является сопоставимой, проверяемой, своевременной и понятной. В условиях возрастающей роли МСФО, ученые обращают свое внимание на такой немаловажный критерий как «понятность», который определяет ключевое качество любой учетной информации. Для того, чтобы бухгалтер мог применять на практике международные стандарты, он должен понимать и хорошо разбираться в его терминах. Следовательно, недопустимо предоставлять информацию, недоступную для понимания пользователей.

Также, существует непонимание в таком бухгалтерском термине как «актив», который трактуется как ресурс, контролируемый индивидуальным предпринимателем или организацией в результате прошлых событий, от

которого ожидается получение будущих экономических выгод. Подход к признанию активов с точки зрения получения от них будущих экономических выгод не находит должного применения в бухгалтерском учете. При приобретении или создании активов не ставится целью исследование и измерение потенциальных экономических выгод. Мы согласны, что понятие «экономические выгоды» не следует связывать непосредственно с получением от объекта денежных средств или других активов в качестве дохода. Если объект не будет приносить экономические выгоды ни прямо, ни косвенно, то условия признания его в учете не будут соблюдаться и все, связанные с данным объектом расходы, списываются на финансовый результат как расходы. Так, например, если организация имеет неиспользуемые в хозяйственной деятельности долгосрочные активы, то они несут затратную нагрузку по их содержанию и обслуживанию, что ведет к ухудшению финансовых результатов. [2]

Одним из наиболее актуальных и активно обсуждаемых вопросов в мировой практике учета и в Республике Казахстан, остается признание нематериальных активов, вопросы их методики и организации учета. В связи с этим, необходимо обратить внимание на формулировку о вероятности получения будущих выгод. Согласно МСФО 38 «Нематериальные активы», к будущим экономическим выгодам нематериальных активов могут относиться выручка от продажи продукции или оказания услуг, снижение затрат или другие выгоды, возникающие от использования актива организацией. Так, использование интеллектуальной собственности в процессе производства может способствовать сокращению будущих производственных затрат, а не увеличению будущей выручки. Например, для идентификации бухгалтерского программного продукта как объекта учета, на первый план выходит предполагаемое использование в хозяйственной деятельности. При этом, данный стандарт рекомендует учитывать объекты, имеющие нематериальный характер, но не являющиеся отделимым источником дохода в составе текущих расходов. Данный программный продукт является источником дохода и может быть оценен и учтен отдельно от других доходов в том случае, если программа непосредственно используется для производства продукции или оказания услуг. На практике, программные продукты, используемые в управленческих целях, не приносят доход, который может быть оценен и отделен от других ресурсов. Поэтому, практика учета на местах различных бухгалтерских, справочных программ в составе нематериальных активов не соответствует экономическому содержанию объектов. [4]

В мировой практике сегодняшнего дня очень актуальными и важными становятся вопросы экологии и экологического учета, так как традиционный бухгалтерский учет не отражает стоимость социально-экологических последствий, загрязнение окружающей среды, безработицу и т.п. Представление нефинансовой корпоративной отчетности довольно широко распространено в компаниях нефтяной и энергетической отраслей.

Нефинансовые показатели, отражаемые в отчетности ведущих казахстанских компаний [6]

Экономические	Экологические	Социальные
АО «КазМунайГаз»		
Операционная деятельность организации; основные финансовые показатели и управление рисками	Воздействие на атмосферу; использование водных ресурсов	Персонал; молодежное движение компании; защита труда и безопасность; ежегодная спартакиада
«KazMinerals» PLC		
Финансовые показатели, выплаты правительству; отношение с поставщиками; управление рисками	Эмиссии в атмосферу; энергопотребление; управление отходами; водопотребление; эффективное использование ресурсов	Права человека; борьба со взяточничеством и коррупцией; безопасность и охрана труда подрядчиков; обучение и профессиональное развитие; оплата труда и льготы
АО «КазТрансОйл»		
Инвестиционная и инновационная деятельность; управление рисками; безопасность активов; защита информации; отношения с поставщиками	Воздействие на атмосферу; водные ресурсы; образование отходов; земельные ресурсы; энергопотребление	Взаимодействие с заинтересованными сторонами; безопасность персонала; повышение квалификации; социальная политика
АО «НК «Қазақстантеміржолы»		
Инновационное развитие; инвестиционные проекты; управление рисками	Выбросы загрязняющих веществ; выполнение природоохранных мероприятий	Безопасность труда и охрана здоровья; медицинское обслуживание; молодежная политика; жилищная политика; забота о пенсионерах; благотворительность и спонсорство
Официальный сайт Министерства труда и социальной защиты населения РК		

Из таблицы видно, что нефинансовая отчетность является одним из важных инструментов для дальнейшего развития бизнеса и привлечения новых инвестиций в бизнес компании. Важно отметить, что хоть действующее

законодательство и делает определенные шаги в этом направлении, однако этого недостаточно. Для полной интеграции и гармонизации учета требуется дальнейшее тщательное изучение и заимствование положительной мировой практики, и в связи с этим, Казахстан должен продолжить активное участие в международном развитии системы бухгалтерского учета.

Список использованной литературы:

1. Жусупова Г.Б. Проблемы развития бухгалтерского учета в Казахстане. <https://articlekz.com/article/21379>
2. Калинина Ю. В. Актуальные проблемы совершенствования методологии и организации бухгалтерского учета основных средств. // <http://sisupr.mrsu.ru/>
3. Концептуальная основа финансовой отчетности: https://pro1c.kz/articles/mezhdunarodnye-standarty-finansovoy-otchetnosti/kontseptualnye-osnovy-finansovoy-otchetnosti/#header_172
4. МСФО 38 «Нематериальные активы» <http://www.minfin.gov.kz/irj/go/km/docs/documents>
5. Нурсеитов Э.О. Обзор состояния бухгалтерского учета и аудита в Казахстане. <https://auditors.kz/news/317/>
6. Официальный сайт Министерства труда и социальной защиты населения РК: <http://www.mzsr.gov.kz/ru/node/235015>
7. Шарипов А.К., Сисембаева Д.Р. Развитие МСФО и МСФООС в Республике Казахстан // Молодой ученый. — 2015. — №8. — С. 694-696

Тогашева Д.С.¹, Базарбаева А.Ж.²

САНАТОРЛЫҚ-КУРОРТТЫҚ КЕШЕН ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКА ЖҮЙЕСІНДЕ

«Есеп және қаржы» кафедрасының аға оқытушысы, экономика ғылымдарының магистрі,

6В11101 «Туризм» мамандығының 2 курс студенті

Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университеті, Орал қаласы

e-mail: dtogasheva@bk.ru,

Санаторий-курорттық қызметті ұйымдастыру курорттық іс шеңберінде қаралады, бұл табиғи емдік ресурстарды пайдалану негізінде ауруларды емдеу мен алдын алуды ұйымдастыру және жүзеге асыру жөніндегі ғылыми-практикалық қызметтің барлық түрлерінің жиынтығы деп түсініледі.

Санаторий-курорттық іс (қызмет) - табиғи емдік ресурстарды пайдалану, олардың қасиеттері мен әсер ету тетігін зерделеу негізінде аурулардың профилактикасын ұйымдастыру және жүзеге асыру, науқастарды емдеу мен оңалту жөніндегі ғылыми-практикалық қызметтің барлық түрлерінің

жиынтығы, курорттарды ұйымдастыру, салу, басқару, курортта азаматтарды емдеу мен мәдени-тұрмыстық қызмет көрсетуді қамтамасыз ету, табиғи емдік ресурстарды пайдалану мен қорғау және курорттарды санитариялық қорғау жөніндегі іс-шаралар кешені.[1, 25 б.]

Бұл сондай-ақ: табиғи-рекреациялық ресурстарды және отандық курорттық кешенді (санаторийлік-курорттық инфрақұрылым мен кадрлық әлеуетті) ұтымды пайдалану негізінде халықтың (жеке және қоғамдық) денсаулығын нығайту; Еңбек ресурстарын, халықты жұмыспен қамтуды қалпына келтіру және курорттарды дамыту бойынша маңызды әлеуметтік міндеттерді орындайтын қызмет көрсету саласы экономикасының секторы.

Курорт-табиғи емдік ресурстары, сондай-ақ оларды пайдалануға қажетті ғимараттары, құрылыстары, инфрақұрылым объектілері бар, емдеу-алдын алу мақсатында игерілген және пайдаланылатын аумақ. Табиғи нысандар мен жағдайлардың емдік қасиеттері ғылыми зерттеулер, көпжылдық тәжірибелер негізінде белгіленеді және денсаулық сақтау мәселелерімен айналысатын атқарушы орган бекітеді.

Сауықтыру демалысы-курорттарда және басқа да рекреациялық жерлерде арнайы медициналық күтімді, медициналық бақылауды және емдеуді қажет етпейтін сау адамдардың болуы. Негізгі сауықтыру факторлары-дене шынықтыру және спорт, жақын және алыс туризм, денені қатайту үшін қолданылатын табиғи емдік факторлар, сондай-ақ мәдени шаралар.

Курорттар емдеу-сауықтыру орындарында орналасқан -ауруларды емдеу мен алдын алуды ұйымдастыруға жарамды табиғи емдік ресурстары бар аумақтар. Мұндай жерлерді емдеу және сауықтыру мақсатында неғұрлым тиімді пайдалану үшін курорттық инфрақұрылымның болуы қажет.

Курорттық ресурстарды пайдалану үшін курорттық шаруашылық құрылады, оның функциясы емдеу және демалу мақсатында адамдарға қызмет көрсету болып табылады, ол емдеу-алдын алу мекемелерінің кешені - санаторийлер, емдеу пансионаттары, курорттық емханалар, жағажайлар, минералды сулар галереялары, сумен емдеу орындары, радонмен емдеу орындары, балшықпен емдеу орындары, солярийлер, аэрарийлер, бассейндер мен аквапарктер, тақырыптық және табиғи парктер және т. б.

Санаторий-курорттық қызметтер-бұл курорттық жерлерде орналасқан орналастыру кәсіпорындары, демалушыларға олардың санаторийлік емдеу мен курорттық демалысқа қажеттіліктерін қанағаттандыру мақсатында көрсететін қызметтер. Бұл тұрғыда олар рекреациялық қызметтердің бір бөлігін құрайды. Санаторлық-курорттық қызметтер халықтың белгілі бір санаттары алдындағы мемлекеттік міндеттемелер шеңберінде санаторлық-курорттық көмек көрсету үшін де база болып табылатынын атап өткен жөн. Санаторий-курорттық қызметтердің бұл кең бөлігін денсаулық сақтау саласына да жатқызуға болады.

Қазіргі заманғы отандық санаторий-курорттық кешен посткеңестік кеңістіктегі бірқатар елдерге тән бірегей құбылыс. Оның өзіндік ерекшелігі кеңестік санаторий-курорттық жүйенің пайда болуымен, қалыптасқан әлеуметтік бағдармен және медициналық-сауықтыру шараларына бағдарланумен байланысты. [2, 46 б.]

Бірқатар мамандар санаторлық-курорттық ұйымдардың (СҚО) қызметін дербес экономикалық қызмет түрі шеңберінде қарастыруды ұсынғанына қарамастан, бұл жағдайда әртүрлі қызмет түрлерін жүзеге асыратын ұйымдардың салааралық кешенінің жұмыс істеуі орын алады, мысалы:

-медициналық мекемелер болып табылатын санаторий-курорттық мекемелер

(санаторийлер, санаторий-профилакторийлер, бальнео балшықпен емдеу орындары, емдеуі бар пансионаттар, санаторий үлгісіндегі балалар лагерлері);;

-демалыс ұйымдары (демалыс пансионаттары, демалыс үйлері, турбазалар, балалардың сауықтыру лагерлері);

- коммунальдық кәсіпорындар болып саналатын қонақ үйлер және басқа да ұжымдық орналастыру құралдары;

- курорттарда орналасқан қоғамдық тамақтандыру ұйымдары;

- туризм саласына жататын туристік-экскурсиялық фирмалар;

- демалыс және ойын-сауық, мәдениет және спорт қызметтерін көрсету жөніндегі ұйымдар.

Санаторийлік-курорттық ұйымдарға табиғи емдік факторларды пайдалана отырып, емдеу және сауықтыру қызметін жүзеге асыратын, курорттардың, емдеу-сауықтыру орындарының аумағы

Басқару органдарының функцияларына мыналар кіреді:

-Денсаулық сақтау және курорттық іс саласындағы заңнамалық актілер мен ережелерді әзірлеу, сондай-ақ стандарттау және лицензиялау ережелері мен нормалары;

- ҚР курорттық қорының мемлекеттік тізілімін жүргізу;

-санаторийлік-курорттық кешенді дамыту стратегиясын айқындау, курорттарды дамытудың қ бағдарламаларын әзірлеу және үйлестіру;

- курорттық қорды кеңейту және оны пайдалану тиімділігін арттыру мақсатында ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру;

- Денсаулық сақтау және курорттық іс саласындағы кадрларды даярлау және қайта даярлау, кәсіптік білім беру және біліктілікті арттыру бағдарламаларын қалыптастыру, сондай-ақ тиісті оқу орындарын басқару;

-табиғи емдік ресурстарды, емдеу-сауықтыру орындары мен курорттарды қорғау және пайдалану туралы ҚР заңнамасының орындалуын жетілдіру және бақылау;

-санаторийлік-курорттық емдеуді жүзеге асыру және курортта болу кезеңінде азаматтардың құқықтары мен мүдделерін қорғау, олардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету;

- мемлекеттік шипажайлар үшін вертикалды ұйымдастырушылық құрылымдар құру. [3, 16 б.]

Санаторлық-курорттық ұйымдарды корпоративті басқаруда басқарудың бірнеше деңгейлерін бөлуге болады. Бюджеттік ұйымдар үшін деңгей (мысалы, қауіпсіздік министрліктері) артқы қызметтерді құрайды, олардың құрамына санаторийлер тікелей жабылатын медициналық кеңселер (қызметтер) құрылады. Коммерциялық үшін санаторийлердің деңгейі болмауы мүмкін. Бұл

жағдайда оларды тікелей меншік иелерінің өкілдері басқарады (басқарма және директорлар кеңесі арқылы). Сонымен бірге ауқымдағы коммерциялық құрылымдарда (Қазақстан темір жолдары, Газпром, мұнай компаниялары және т.б.) ведомстволық медицина мен санаторий-курорттық ұйымдарды басқарудың орталықтандырылған қызметтері құрылады.

ҚР-да курорттық қызметті әртүрлі санаторийлік-курорттық ұйымдар жүзеге асырады, оларға табиғи емдік факторларды пайдалана отырып, емдеу және сауықтыру қызметін жүзеге асыратын курорттардың, емдеу-сауықтыру орындарының аумағында да, одан тысқары жерлерде де орналасқан әртүрлі меншік нысанындағы және ведомстволық тиесілілігі бар кәсіпорындар, мекемелер, ұйымдар жатады. [4, 19 б.]

Санаторийлік-курорттық ұйымдардың негізгі түрлері әртүрлі емдеу-алдын алу мекемелері - санаторийлер, емдік пансионаттар, курорттық емханалар, емдік жағажайлар, минералды сулардың галереялары мен бюветтері, ванна ғимараттары, радон емдеу орындары, балшықпен емдеу орындары, Солярий, аэрарийлер және емдік жүзуге арналған бассейндер болып табылады. Климаттық емдеу курорттарында демалыс үйлері, турбазалар, пансионаттар мен кемпингтер де бар, онда функционалдық жағдайды түзету, жұмысқа қабілеттілікті жедел қалпына келтіру және ағзаны шынықтыру үшін климаттық факторларды пайдалана отырып, іс жүзінде дені сау адамдардың демалысы ұйымдастырылған.

Қазақстанда курорттағы медициналық мекеменің негізгі түрі-санаторий (sanare, лат. - "сауықтыруға", "сауықтыруға") - арнайы ұйымдастырылған режим жағдайында жасанды факторлармен, емдік дене шынықтырумен, емдік тамақтанумен және басқа да әдістермен үйлестіре отырып, табиғи емдік физикалық факторларды пайдалана отырып емдеуге, профилактикаға және медициналық оңалтуға арналған емдеу-профилактикалық мекеме. Аурулардың өршуі кезінде, сондай-ақ физикалық факторлардың әсерін күшейту және науқастардың санаторийдегі қарама-қарсы табиғи аймаққа көшуіне реакцияларының алдын алу үшін дәрі-дәрмекпен емдеу және төсек демалысы қолданылуы мүмкін. Табиғи физикалық факторлардың болуына, оларды емдеу жағдайлары мен кадрлардың біліктілігіне байланысты әр санаторийдің медициналық профилі болуы керек — осы санаторийге жіберілетін белгілі бір органдар мен жүйелердің аурулары бар науқастардың құрамы. Санаторийлердің көпшілігі қан айналымы жүйесі, тыныс алу органдары (оның ішінде туберкулезге қарсы емес сипаттағы), ас қорыту органдары, зат алмасу аурулары, жүйке жүйесі, сүйек-бұлшықет жүйесі, несеп-жыныс мүшелері, әйел жыныс мүшелері, тері, қан аурулары бар науқастарды емдеуге мамандандырылған. Халықтың ауру құрылымын ескере отырып, әртүрлі мүшелер мен дене жүйелерінің аурулары бар науқастарды емдеуге арналған санаторийлердің үлесі бірдей емес: олардың жартысынан көбі жүрек-тамыр және жүйке жүйелері аурулары бар науқастарды емдеуге арналған. [5, 34 б.]

Кейбір санаторийлер курорттардан тыс, науқастардың тұрғылықты жеріне жақын орналасқан. Мұндай жергілікті санаторийлер алыс курорттарға сапар олардың денсаулығының нашарлау қаупімен байланысты

метеопатикалық науқастарды емдеуге арналған. Оларға жолдама алыс санаторийлерге қарағанда әлдеқайда кең, санаторийдің медициналық профилі мен төсек сыйымдылығына байланысты оның құрамында әртүрлі бөлімдер болуы мүмкін: қабылдау және орналастыру қызметі, бөлме қоры, мамандандырылған бөлімдер (оңалту), физиотерапиялық бөлім, физиотерапия бөлімі, физиотерапия бөлімі, зертхана, Функционалдық диагностика кабинеттері (бөлімшелері), рентгенологиялық, стоматологиялық, мамандандырылған (психотерапия, эндоскопия және т.б.), дәріхана және басқа бөлімшелер.

Егер санаторий өндірістік кәсіпорынның жанынан өндірістен қол үзбей емдеу, Оңалту және алдын-алу үшін құрылса, онда мұндай мекеме санаторий-профилакторий деп аталды.

Тұрақты медициналық бақылауды қажет етпейтін науқастарға курорттық емханалар мен медициналық пансионаттарда амбулаториялық-курстық емдеу тағайындалады.

Курорттық емхана-ірі курорттық қалаларда ұйымдастырылған және емханалық медициналық көмек көрсетуге және курортқа курстарға келген науқастарды басқаруға арналған мекеме. Демалушылар пансионаттарға немесе жеке секторға орналастырылады. Ұйымдастырылмаған контингенттер осы мақсаттар үшін жеткілікті қуатпен курорттық емхананың қызметтерін пайдалана алады. [6, 29 б.]

Пансионат-демалуға және емдеуге арналған мекеме. Барлық пансионаттарда демалушыларға баспана мен тамақ беріледі. Емдеу пансионаттары әдетте курорттарда, курорттық емханалар мен санаторийлердің жанында орналасады.

Турбазаларда туризмнің белсенді түрлерімен айналысуға келген дені сау адамдар демалады. Демалыс үйлері мен лагерьлердегі негізгі сауықтыру факторлары-дене шынықтыру және спорт, жақын және алыс туризм, денені қатайту үшін қолданылатын табиғи емдік факторлар, сонымен қатар анимациялық және мәдени іс-шаралар. [7, 37 б.]

Қазіргі заманғы шипажайдың алдында тұрған міндеттердің әртүрлілігі және тұтынушыға ұсынылатын өнімнің күрделілігі санаторийдің экономикалық құрылымының күрделілігін және оның құрамында көптеген мамандандырылған бөлімшелердің болуын анықтайды. Әдетте санаторий демалушыларға келесі қызметтер тізімін ұсынады: медициналық-профилактикалық; тұру; тамақтану; спорттық-сауықтыру; анимациялық-демалыс; қызмет көрсету және тұрмыстық.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. *Ветитнев А.М.* Лечебный туризм / А.М. Ветитнев, А.С. Кусков. - М. : ФОРУМ, 2010. - 592 с.
2. *Ветитнев А.М.* Маркетинг санаторно-курортных услуг. - М. : Академия, 2008.
3. *Восколович Н.А.* Маркетинг туристских услуг. - М. : ЮНИТИ- ДАНА, 2011. - 207 с.

4. Гидбут А.В., Мезенцев, А.Г. Курортно-рекреационное хозяйство: региональный аспект. - М. : Наука, 2011. - 324 с.
5. Джанджугасова Е.А. Маркетинг туристских территорий. - М. : Издательство Юрайт, 2017. - 223 с.
6. Драчева Е.Л. Специальные виды туризма. Лечебный туризм. - М. : КноРус, 2010.
7. Дурович А.П. Маркетинг в туризме. - М. : Инфра-М, 2015. - 315 с.

Нурманова А.К.¹, Тогашева Д.С.²

АНАЛИЗ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

старший преподаватель кафедры «Учет и финансы»,
магистр экономических наук

**Западно-Казахстанский инновационно-технологический университет,
город Уральск**

e-mail: Aisulynur88@mail.ru,

e-mail: dtogasheva@bk.ru

Банковская система Республики Казахстан является важнейшим звеном финансовой системы государства и представляет собой совокупность разных видов взаимосвязанных банков и других кредитных учреждений, действующих в рамках единого финансово-кредитного механизма.

В современных коммерческих банках финансовый анализ и анализ финансового состояния, как его составляющая, представляет собой не просто элемент финансового управления, а его основу, поскольку финансовая деятельность, как известно, является преобладающей в банке. С помощью анализа, как функция управления, и таких функций как аудит и контроль осуществляется внутреннее регулирование деятельности банка.

Содержание, место и роль анализа финансового состояния в банковском бизнесе во многом зависят от специфики деятельности кредитных учреждений.

Роль анализа финансового состояния в управлении деятельностью коммерческих банков, повышении надежности и качества управления является не только ответственной, но и определяющей жизнеспособность как отдельных коммерческих банков, так и банковской системы в целом.[1, с.4]

Важной особенностью финансового состояния в банках является то, что деятельность их неразрывно связана с процессами и явлениями, происходящими в той среде, где они функционируют. Поэтому проведению анализа финансового состояния в банке должен предшествовать анализ окружающей его финансово-политической, деловой и экономической среды.

Эффективность большинства управленческих решений может быть оценена с помощью финансовых показателей, поэтому анализ финансового состояния, как неотъемлемая часть финансового анализа является этапом, операцией и одним из основных условий обеспечения качества и

эффективности принимаемых управленческих решений. Изучая и характеризуя экономическую эффективность деятельности банка, анализ является одной из функций управления наряду с планированием организацией, регулированием, координацией, мотивацией, стимулированием, гуманизацией и контролем. То есть, анализ финансового состояния и финансовый анализ в целом в коммерческом банке изучает и оценивает не только эффективность деятельности самого банка, но и экономическую эффективность управления им.

Проведение эффективного анализа финансового состояния банка предполагает выполнение ряда условий. Ключевыми условиями являются достоверность и точность информации, используемой при анализе, а также его своевременность и завершенность. Отсутствие достоверных данных ведет к недооценке проблем банков, что может иметь опасные последствия для развития ситуации.[2, с.9]

Все банковские учреждения Республики Казахстан делятся на два уровня: к первому относится Национальный банк страны, ко второму – все оставшиеся. По мнению экспертов, после длительного финансово-экономического кризиса сегодня казахстанская банковская система испытывает подъем.

Рейтинг банков Казахстана предоставляет пользователям ряд ключевых сведений о финансовой структуре.

1)Надежность. Если есть необходимость в открытии депозитного счета, перевода зарплаты на счет или участия в ипотечной программе, то при выборе банка, главное, на что нужно обращать внимание – это надежность. Повышенные риски наблюдаются при открытии накопительного счета, позволяющего снимать проценты. Не всегда гражданам предоставляются достоверные данные и часто информация о закрытии или санации банка вызывает у клиентов удивление.

Финансовый рейтинг банков позволяет уменьшить риски, защитить свои сбережения и увеличить эффективность от вложений. Рейтинг надежности, в основе которого лежит много характеристик, помогает в создании собственного мнения о банковской структуре на данный момент.

2)Информация об услугах для клиентов. У каждого казахстанского банка собственный перечень финансовых предложений для клиентов. В одних учреждениях более выгодные процентные ставки по кредитам, у других – привлекательные депозитные программы, у третьих – кредитная программа с бонусами и льготами, у четвертых – простое и быстрое оформление кредита. Рейтинг банков Казахстана позволяет сделать подборку по интересующим позициям.

3)Местоположение и доступность банковских отделений. Финансовый рейтинг банков предоставляет такую ценную информацию, как география покрытия, размер депозитного и кредитного портфеля, величина капитала и процент одобрений по заявкам на кредиты. Если банк надежный, то данные сведения находятся в открытом доступе.

4)Отзывы клиентов. Далеко не каждый банк дает своей работе беспристрастную характеристику. Народный рейтинг банков формируется

реальными клиентами, которые оставляют правдивые отзывы. В комментариях описываются впечатления от работы банковских сотрудников, оперативность реагирования на возникающие проблемы (пересмотр размера взносов, реструктуризация кредита, погашение до срока), впечатление о взаимодействии со структурой.

По состоянию на 1 января 2021 года в Республике Казахстан функционируют 26 банков, из них 14 банков с иностранным участием, в том числе 12 дочерних банков второго уровня, 1 банк со 100%-ным государственным участием.

Активы банковского сектора Казахстана составляют 28.7 трлн. тенге или менее \$67 млрд. Ссудный портфель в структуре активов составляет 53% или 15.3 трлн тенге (\$35.5 млрд). Коэффициент финансового леверджа банковского сектора или отношение обязательств к собственному капиталу равен 668%. Данный уровень пока не является критичным и не создает систематических рисков.[3, с.12]

Кредитный портфель БВУ по итогам декабря уменьшился на 67,2 млрд тенге до 13,6 трлн тенге (снижение с начала года на 12% или 1,9 трлн тг.). Вместе с тем, без учета Qazkom, Bank RBK и лишённого лицензии DeltaBank, годовой рост ссудного портфеля составляет 10,0% или 1,1 трлн тенге. По мере улучшения ситуации в экономике вкупе со снижением стоимости фондирования логично ожидать сдержанной активизации банковского кредитования.

Таблица 1- Активы БВУ РК

№	Показатели	2018	2019	2020
1.	Активы, млрд тенге	24157, 9	25 241,00	29 902,7
2.	Изменение активов, %	-5%	4%	11,6%
3.	Ссудный портфель (СП), млрд.тенге	13 590,50	13 762,70	15 306,3
4.	Изменение СП, %	-12%	1%	3,8%

Активы казахстанских банков к началу текущего года составили 31,17 трлн тг - на 2,6% больше, чем месяцем ранее, и сразу на 16,3% больше, чем год назад. Нарастить активы в кризисном «пандемийном» 2020 году удалось 19 из 26 БВУ РК, и 8 банкам из топовой десятки. [4, с.1]

Обязательства банков второго уровня РК составляют 26 208,2 млрд.тенге (на начало 2020 года – 23 158,6 млрд.тенге), увеличение с начала 2020 года – 13,2%. В совокупных обязательствах банков второго уровня наибольшую долю занимают вклады клиентов – 78,8%. Обязательства банков второго уровня РК перед нерезидентами РК составили 1 349,3 млрд.тенге или 5,1% от совокупных обязательств.

Вклады клиентов составляют 20 639,6 млрд.тенге или 78,8% от совокупных обязательств (на начало 2020 года 17 997,0 млрд.тенге или 77,6% от совокупных обязательств), увеличение с начала 2020 года – 14,8% [7].

Вклады юридических лиц составляют 10 284,2 млрд.тенге или 49,8% от вкладов клиентов (на начало 2020 года 8 664,3 млрд.тенге или 48,2% от вкладов клиентов), увеличение с начала 2020 года – 18,7%.

Доля вкладов юридических лиц в иностранной валюте уменьшилась с 43% на начало года до 41,45% на отчетную дату. Вклады физических лиц составляют 10 355,4 млрд.тенге или 50,2% от вкладов клиентов (на начало 2020 года – 9 312,7 млрд.тенге или 51,8% от вкладов клиентов), увеличение с начала 2020 года – 11,2%.

Доля вкладов физических лиц в иностранной валюте уменьшилась с 41,7% на начала года до 41,5% на отчетную дату.

В первую тройку по годовому росту активов также входят Сбербанк (плюс 43,5% за год) и KaspiBank (плюс 29,4%).

Отдельно подчеркнем, что рост активов в 2020 году ощутимо превысил показатель предыдущих лет. Так, по итогам 2019 года активы БВУ РК увеличились всего на 6,2%, в 2018-м — лишь на 4,2%, а в 2017-м — ушли в минус.

Банки Казахстана имеют существенный запас ликвидности, составляющий порядка 14 трлн тенге, из которых порядка 12,3 трлн тенге представлены высоколиквидными активами. Наличие свободной ликвидности позволяет банкам обслуживать свои обязательства в полном объеме.

Банковский сектор имеет достаточный запас капитала. По состоянию на 1 октября 2020 года коэффициент достаточности основного капитала (к1-1) составил 19,9% (при минимальном уровне – 7,5%, для системообразующих банков – 9,5%), коэффициент достаточности собственного капитала (к2) – 25,3% (при минимальном уровне – 10%, для системообразующих банков – 12%), что в среднем по системе существенно превышает установленные законодательством нормативы.

Наблюдается некоторое оживление темпов роста кредитования экономики в результате комплекса принятых мер стимулирования кредитования и поддержки населения и субъектов МСП в виде отсрочки платежей по кредитам и рефинансированию действующих займов по льготным условиям государственных программ.[5, с.1]

Во втором квартале текущего года ввиду принятых ограничений в части снижения рисков потребительского кредитования, а также в рамках принятых мер по кредитованию экономики отмечалось уменьшение портфеля потребительских кредитов на 3%. В третьем квартале 2020 года отслеживается тенденция их роста на 1,4%. При этом объем вновь выданных кредитов банков на потребительские цели за январь-сентябрь 2020 года уменьшился по сравнению с аналогичным периодом 2019 года на 19,4% (-621,5 млрд тенге).

В современных условиях ведущие коммерческие банки Республики Казахстан стремятся выполнять широкий круг операций и финансовых услуг для своих клиентов с тем, чтобы расширить свою доходную базу, повысить рентабельность и конкурентоспособность. При этом важно иметь в виду, что развитие банковской деятельности предполагает предоставление новых финансовых услуг с минимальными издержками для клиентов и самого банка,

использование приемлемых цен на услуги, необходимые клиентам. Особое значение приобретает в этой связи гибкое банковское обслуживание, способное реагировать на формирующиеся потребности изменяющейся экономики.[6, с.1]

Конкуренция на рынке финансовых услуг также влияет на количественные и качественные характеристики банковского обслуживания. Наряду с выполнением традиционных банковских операций населению - привлечением средств в депозиты, предоставлением ссуд и осуществлением расчетно-кассового обслуживания населения - современные банковские институты в нашей стране начинают выполнять также электронные услуги, маркетинговые исследования по заказу клиентов, валютные операции, прочие услуги, в том числе трастовые, информационно-справочные консультационные, фондовые и другие.[7, с.1]

Значение активизации роли банков, обслуживающих население, состоит в том, чтобы при наименьших затратах содействовать максимальному эффекту, наиболее полному удовлетворению потребностей клиентов в банковском обслуживании, улучшению качества банковского обслуживания частных лиц, расширению спектра банковских операций и снижению их себестоимости.

Можно определенно сделать вывод о том, что коммерческие банки сегодня - основная составная часть кредитно-финансовой системы любой страны. Они занимают господствующее положение на рынке ссудных капиталов. Масштабы их деятельности в экономике развитой страны поистине огромны. Представление об этом дает статистика денежных потоков, проходящих через коммерческие банки.

Список использованной литературы

1. Текущее состояние банковского сектора Республики Казахстан. Алматы, 2019. <http://www.afn.kz/>.
2. 2 Обзор банковского сектора Республики Казахстан. Рейтинговое Агентство РФЦА. – Алматы, 2020.
3. 3 Отчет о финансовой стабильности Казахстана, 2020. Национальный Банк Казахстана. [Электронный ресурс]
4. bankchart.kz
5. ranking.kz
6. forbes.kz
7. <https://finreg.kz>

ЮРИДИЧЕСКИЕ НАУКИ

Направление 3 - Механизмы, гарантии реализации и защиты прав граждан РК в контексте Стратегии 2050

Ахмедов Нуржан Амирханович

БҰЛТАРТПАУ ШАРАЛАРЫН ҚОЛДАНУ НЕГІЗДЕРІ МЕН ШАРТТАРЫ

7M04208 «Құқықтың өзекті мәселелері» Білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты, Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университеті, Семей қ.

Процессуалдық мәжбүрлеу шараларының бір түрі болып бұлтартпау шаралары табылады. Олар басқа мәжбүрлеу шаралары сияқты, қылмыстық іс жүргізу міндеттерін орындауды қамтамасыз ету мақсатында және заңмен белгіленген тәртіп бойынша қолданылады.

Бұлтартпау шарасы бұл арнайы превентивті-ескерту амалы, қылмыстық өндірістің мүддесін қорғайтын институт. Оның басты мақсаты – қылмыстық іс бойынша шындықты кедергісіз анықтау, кінәлінің жауапкершілігін қамтамасыз ету мен оның қылмыстық байланыстарымен араластыруы үшін, қылмыстық әрекетін қайта жалғастырмауын алдын алуға бағытталған.

Бұлтартпау шаралары жалпы ереже бойынша айыпталушыға, сондай-ақ сотталушыға, ал қажет болған жағдайда күдіктіге қолданылатын және қылмыстық істі жүзеге асыру мақсатында кедергі келтіретін теріс қылықты болдырмау үшін қолданылатын заңды шара.

Қолданылатын бұлтартпау шарасының дұрыстылығы заңда белгіленген негіздермен қамтамасыз етіледі, соның ішінде процессуалдық тәртіппен, прокурорлық қадағалаумен және шараларды қолданудың тәртібі мен шарттарының болуымен.

Ал, З.Ф.Коврига былай түсінік береді, бұлтартпау шарасы, айыпкердің немесе сезіктінің әрекет бостандығын, процессуалдық міндеткерліктерін орындау мүмкіндігін мәжбүр ету арқылы шектеу, - дейді [1].

М.А.Ковалев былай түсінік береді, бұлтартпау шарасы мәжбүрлі түрде және қылмыстық процесстің кез келген стадиясында анықтама жүргізуші мен тергеушінің, прокурордың, соттың қолданылатын процессуалдық әрекеті [2].

Әдебиеттерде бұлтартпау шарасының түсінігіне бірнеше анықтама берген. Біздің көзқарасымыз бойынша ең толық анықтамасы тұжырымдалып берілген М.С.Строговичтікі: "Бұлтартпау шарасы дегеніміз - заңмен белгіленген айыпкердің (сезіктінің) бостандығын шектейтін және оның мына мақсаттарын орындауға мүмкіндік бермеу шарасы:

- анықтама мен тергеуден, соттан бой тасалап кетпеу;
- іс бойынша ақиқатты анықтауға кедергі жасауына;
- қылмыс жасауын жалғастыра беруіне.." [3]

Бұлтартпау шаралары қылмыстық-процестік мәжбүрлеу шараларының арнайы тобы болып табылады, сол себепті онда оның барлық белгілері бар,

яғни мәжбүрлеу, превентивтік белгілері, факультативтік және шұғылдық. Бұрынғы оқу әдебиеттерінде бұлтартпау шараларының диспозитивтік сипатта, яғни бұлтартпау шараларын қолдану тергеушінің, анықтау органдарының және соттың міндеті емес, қолдану олардың құқығы деп көрсетілген. Бұлтартпау шараларын қолдану туралы және олардың нақты түрін таңдау туралы мәселені шешу іс жүргізу органының субъективті қалауына байланысты емес, істің объективті қалыптасқан мән-жайларымен жүргізіледі [4]. Мысалы, бұлтартпау шараларын қолдану негіздері болмаған жағдайда жеке тұлғаға қатысты ҚР ҚПК-нің 156-бабында көрсетілген сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамға және сотқа келу туралы міндеттеме түріндегі процестік мәжбүрлеу шарасы қолданылуы мүмкін.

Бұлтартпау шаралары жекелеген процессуалистердің тұжырымдарына қарамастан, мәжбүрлеу қасиетіне ие, яғни бұлтартпау шараларын қолдану айыпталушының немесе күдіктінің қалауы мен мүдделеріне сай келеді, жоқ па, оған байланысты емес. Қылмыстық процестік мәжбүрлеудің іс жүзінде кез келген нысаны азаматтардың жеке бас бостандығын әрқашан да шектейді (еркін бостандығы, жүріп тұруы, қол сұғылмаушылық). Бұлтартпау шарасы заң негізіне сай дұрыс мақсатта, бұрмалаусыз, құқықтық процедураны сақтай отырып жүзеге асырылуы керек.

Заң әдебиеттерінде бұлтартпау шараларының құқықтық табиғаты туралы мәселе тікелей қойылмаған, алайда сонымен қатар кейбір авторлар бұлтартпау шараларына түсініктеме бере тұрып, аталған мәселені қозғаған.

М.А.Чельцовтың айтуы бойынша кейбір бұлтартпау шаралары жазалау шаралары сияқты азаматтың жеке құқықтық игіліктерін сырт жақтан қарағанда шектейді [5].

Бұлтартпау шараларының өзіндік арнайы мақсаттары бар: бірінші, айыпталушының соттан, тергеуден, анықтау органынан жалтарып кетуіне жол бермеу; екінші, айыпталушының істің мән-жайын анықтауға кедергі келтіруіне жол бермеу; үшіншісі айыпталушының (күдіктінің) алдағы уақытта қылмыстық әрекет жасауын болғызбау; төртінші, жаза қолдануға мүмкіндік беру.

Буряков А.Д. былай деп көрсеткен: «бұлтартпау шарасын қолдану айыпталушыға (сезіктіге) моральдық жағынан әсер етеді» деген [6], ал Коврига З.Ф. «бұлтартпау шараларын қолдану қоғамды қауіпті адамдардан сақтайды» [1] деп көрсеткен.

Сонымен бәрін жинастырсақ бұлтартпау шаралары дегеніміз-бұл заңмен белгіленген мемлекеттік (процессуалдық) мәжбүрлеу шарасы, айыпталушының (күдіктінің) жеке бостандығын, жеке кепілдіктен, оны тиісті мекемелерде қадағалау арқылы айыпталушының анықтау органынан, сотқа дейінгі тергеп-тексеру органынан, соттан қашып кетпеуі, тиісті рұқсатынсыз тұрғылықты жерден кетпеуін, іс бойынша шындықты анықтау үшін оны ескерту, қылмыс жасауды алдын-алу, оны жасауға кедергі үшін, тәртібін дұрыстауды қамтамасыз ету, уақытылы шақыру бойынша тергеу, сот, прокурорға келуін қамтамасыз ету және де үкімнің орындалуы үшін қолданылатын шаралар.

Бұлтартпау шаралары қылмыстық сот ісін жүргізуде құқықтық қатынастарды құқықтық реттеудің тиімді тетігі болып табылады, қылмыстық

сот ісін жүргізудің міндеттері мен ережелерінің орындалуын, барлық сотқа қатысушылардың құқықтары мен заңды мүдделерін қорғауды қамтамасыз етеді.

Өз еңбектерін қылмыстық іс жүргізу мәжбүрлеу шараларына, атап айтқанда қылмыстық іс жүргізу бұлтартпау шараларына арнаған көптеген авторлар қылмыстық процесте қолданылатын негіздемелерді жалпыланған және нақты түрде зерттеуге және талдауға жүгінді, онсыз әрбір нақты жағдайда осы шараларды дұрыс іс жүзінде қолдану мүмкін емес. Бұл ретте авторлар көбінесе қылмыстық іс жүргізу саласында жеке тұлғаның еркіндігі, оның шекарасы, қол сұғылмаушылық кепілдіктері, қылмыстық іс жүргізу мәжбүрлеу шараларын қолдану негіздері, мақсаттары мен шарттары туралы мәселелерімен шектелді.

Қылмыстық іс жүргізу нормасы, құқықтың кез келген нормасы сияқты, тек заңды ғана емес, сонымен қатар адамгершілік-этикалық мазмұннан да тұрады. Сондықтан, біздің көзқарасымыз бойынша, қылмыстық құқықтағы бұлтартпау шараларын қолдануда оларды дараландыру талаптары қатаң сақталуы тиіс.

Әрбір нақты бұлтартпау шарасы белгілі бір жағдайларға есептелген, яғни күдіктінің немесе айыпталушының жеке басына, жасалған әрекеттің сипатына, жазасын ауырлататын немесе жеңілдететін мән-жайларға, қылмыстың түріне.

Бұлтартпау шараларын қолдану негіздері-бұл құқыққа қарсы әрекет жасауда адамның, күдіктінің немесе айыпталушының қасиеттерімен, оның моральдық, этикалық және әлеуметтік-адамгершілік дүниетанымдарымен ғана байланысты мән-жайлар. Олардың көрінісі тұлғаның қылмыс жасауда оның нақты әрекеттерінен, мінез-құлқынан, айтылған сөздерінен орын табады. Бұл іс-әрекеттер бұлтартпау шараларын таңдауда сезіктіні немесе айыпталушыны оң немесе теріс жағынан сипаттайды.

Демек, бұлтартпау шараларын алғаш рет қолданған кезде айыпталушының процессуалдық бұзушылықтарын анықтаудың қажеті жоқ. Айыпталушының заң талаптарын бұзуы және процесстік тәртіпті бұзуы мүмкін деген болжам жеткілікті. Мұндай болжамдар айыпталушының тұлғасын талдауға, оның отбасылық жағдайына, әлеуметтік мәртебесіне, өмір салтын және т.б. негізделуі тиіс.

Осыған орай, бұлтартпау шараларын қолданудың мақсаты айыпталушының немесе сотталушының қылмыстық сот ісін жүргізуде тиісті мінез-құлқын қамтамасыз ету болып табылады. Бұл ретте айыпталушының тиісті мінез-құлқының шекаралары заң жүзінде айыпталушының қылмыстық-процестік мәртебесінде – яғни ҚР ҚПК-нің 65-бабында белгіленген. Аталған кодексте тиісті мінез-құлық бұлтартпау шараларының жекелеген түрлері бойынша айқындалады, мысалы:

- Күдіктінің, айыпталушының анықтаушы, тергеуші немесе сот рұқсатынсыз тұрақты немесе уақытша тұрғылықты жерінен (елді мекеннен) кетпеуі, істі тергеп-тексеруге және сотта талқылауға кедергі келтірмеуі, қылмыстық процесті жүргізетін органның шақыруы бойынша белгіленген мерзімде келуі ешқайда кетпеу және тиісті мінез-құлық туралы қолхат және де

кәмелетке толмаған адамды қарауда ұстауға беру бұлтартпау шараларына қатысты.

- Күдіктінің, айыпталушының қылмыстық процесті жүргізетін органның шақыруы бойынша келуі жеке кепілгерлік, кепіл және әскери қызметшіні әскери бөлім қолбасшылығының байқауда ұстауы бұлтартпау шараларына қатысты.

- Тұрғынжайдан барлық уақытта немесе белгілі бір уақытта шықпауға, ақпарат алмаспауға ұйқамақ бұлтартпау шарасына қатысты.

Күзетпен ұстау бұлтартпау шарасына қатысты тиісті мінез-құлық шектері анықталмаған, өйткені қоғамнан оқшаулау айыпталушының тиісті мінез-құлқына қажетті жағдайлар жасайды деп болжанады. Күзетпен ұстау бұлтартпау шарасын қолдану мақсаты, яғни тиісті мінез-құлықты қамтамасыз ету айыпталушы немесе сотталушының бас бостандығы және жеке басына қолсұғылмаушылығы шектелген болса жүзеге асырылған болып саналады. Бұл ретте «күзетпен ұстау» бұлтартпау шарасын қолдану мақсаты нақтыланбаған. Күзетпен ұстау бұлтартпау шарасының негізгі мақсаты ретінде – "үкімнің орындалуын қамтамасыз ету" не "адамды ұстап беруді" қараған жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Коврига З.Ф. Уголовно-процессуальное принуждение. Воронеж, 1978. – 236.
2. Ковалев М.А. Прокурорский надзор за обеспечением прав личности при расследовании преступления. М., 1981. – 326.
3. Строгович М.С. Советский уголовный процесс. М., 1976. – 296.
4. Трунова Л.К. Современные проблемы применения мер пресечения в уголовном процессе. Диссертация по соисканию ученой степени доктора юридических наук. Москва-2002. – 456.
5. Чельцов М.А. Меры принуждения. М., 1979. – 356.,
6. Буряков А.Д. Меры пресечения в советском уголовном процессе. М., 1967. – 246.

Жумабек Азамат Биболатулы

ЖЕКЕ АДАМҒА ҚАРСЫ ҚЫЛМЫСТАРДЫҢ АЛДЫН АЛУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

7М04208 «Құқықтың өзекті мәселелері» Білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты, Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университеті, Семей қ.

«Құқық бұзушылық профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасының заңының 1-бабы 4) тармақшасына сәйкес, «құқық бұзушылық профилактикасы - құқық бұзушылық жасауға итермелейтін

себептер мен жағдайларды анықтау, зерделеу, жою арқылы құқықтық тәртіпті сақтауға және күшейтуге бағытталған, құқық бұзушылық профилактикасының субъектілері жүзеге асыратын құқықтық, экономикалық, әлеуметтік және ұйымдастырушылық шаралар кешені» [1].

Әлеуметтік тәжірибенің осы түрінің тарихи түп-тамыры өте ерте ғасырлардан бастауын алған: оларға қарсы әрекет ретінде жасалынатын ең алғашқы қылмыстық-құқықтық тыйым салулары мен қылмыстарының пайда болуы жазалау шараларын қолдауымен қатар, алдын-алу қарсылық қимыл шараларын қолдана бастады.

Г.М. Миньковский «қылмыстылықтың алдын алуды мемлекет пен қоғамның қылмыстылықтың, жекелеген қылмыстар түрлерінің және нақты әрекеттердің себептері мен жағдайларын айқындауға, бәсеңдетуге, жоюға бағытталған, сонымен бірге өмір сүру жағдайлары немесе мінез-құлықтары қылмыстық құқық бұзушылық орын алуына мүмкіндік беретін тұлғаларды қылмыстық жолға барудан тоқтатуға бағытталған, бірнеше сатылы шаралар жүйесі» екенін атайды [2, 185 б.].

Заң ғылымында «қылмыстылықтың алдын алу» термині мен бірге «қылмыстылық профилактикасы» термині де жиі қолданылады.

Жекелеген ғалымдар, бұл екі терминді синоним деп көрсетсе, біреулері айырмаларында тауып жатады.

Б.А. Мухамеджанов арнайы зерттеулерде «алдын алумен» немесе «профилактика» мемлекеттік және қоғамдық органдар мен ұйымдардың, қылмыстың себебі мен жағдайын жоюға бағытталған шаралы ретінде анықтама берілетінін атайды.

Қылмысты алдын-алу жүйесінде үш түрін ажыратады: жалпы, арнаулы және жеке алдын-алу. Ал, олардың ажырату өлшемі ретінде алдын-алу қызметінің масштабы алынады.

«Құқық бұзушылық профилактикасы туралы» Қазақстан Республикасының заңының 20-бабына сәйкес, құқық бұзушылық профилактикасы шараларының жүйесі жалпы, арнаулы және жеке шаралар арқылы жүзеге асырылады [3, 163 б.].

Қылмысты жалпы алдын-алу – бұл жалпы экономикалық, әлеуметтік және басқа да белгілері бойынша анықталатын, барлық халыққа немесе оның жеке бір тобына ықпал ететін, және сонымен бірге, осындай әлеуметтік топтарының барлық өкілдерінің қылмыстық тәртібі мүмкіндігін қалыптастыратын, қылмысты белгілеу мен себептілігі процестерін жою бойынша шаралар жүйесі.

Жалпы алдын-алу шегінде жеткіншек жасөспірімдердің табиғи, рухани, адамгершілік тиімді даму мәселелері, қандайда бір психофизикалық ерекшеліктері бар адамдардың (сыңыраулар және т.б.) тиімді әлеуметтендіру мәселелері шешіледі.

Қылмысты жалпы алдын-алуға қоғамның экономикалық, әлеуметтік, саяси, және рухани салаларының барлығын сауықтыру бойынша шараларының бары жатқызылады. Қылмыспен күресу қоғамдағы барлық саясаттың ажырамас бөлігі болуы тиісті.

Қоғам өміріндегі түрлі салаларының өзара қатынаста болу фактісін ескеру аса маңызды. Егер экономикада немесе әлеуметтік өмірде болып жатқан қандайда бір теріс құбылысты тез арада жою мүмкін болмаса, онда оны қандайда бір дәрежеде, саяси және рухани өмірдегі белгілі бір факторларымен өзара қатынасын қамтамасыз ету жолымен бейтараптандыруға болады.

Жалпы алдын-алу шараларын криминологтар емес, басқа мамандар құрастырады (экономистер, әлеуметтанушылар, саясаткерлер, әлеуметтік психологтар, басқару бойынша мамандар және т.б.).

Ғылыми әдебиеттерінде тағы бір анықтамасы кездеседі: «қылмыстық-құқықтық нормалардың сақталуын қамтамасыз ету мақсатында адамдар жүріс-тұрыстарын реттеу үшін криминологиялық білім мен дағдыны мақсатқа бағытталған процес ретінде қолдануы, қылмыстылықты арнаулы алдын-алу шаралары деген анықтама беруге болады»[4]. Бұндай көзқарас криминологияны қайта жаңғыртудың алғашқы кезеңдерінде орын алған еді, бірақ кейінгі жылдары қылмысты жалпы және арнаулы алдын-алу туралы түсінік түрлі деңгейлердегі қылмыстылықтың себептілігі мен анықталуы процестерін жоюмен толығырақ ара қатынаста қолданыла бастады, бұл: жалпы макро- микроортада, әлеуметтік-мемлекеттік ортада (жалпы алдын-алу) және орта деңгейдегі ортада (арнаулы алдын-алу)[5].

Криминологиялық зерттеулер негізінде қылмыстылықты арнаулы алдын-алу кезінде жоғары криминогендік және жоғары виктимді әлеуметтік топтар, қызмет ету салалары мен объектілері көрсетіледі. Біріншісіне, мысалы, қолайсыз отбасыдан шыққан жасы кәмелетке толмағандар; тұрақты табыс көзі жоқ адамдар, кедейлік шегінде тұратын халық тобы жатады. Жоғары виктимді тобына – үлкен капитал иелері, қазына сақтау орындары, қызмет саласында – ақша және валюта айналымымен байланыстылар, объектілерден – қарқынды миграциялық ағымы бар аймақтар және т.б.

1917 жылы Георг Клейнфеллер қылмыстық құқық тетігіндегі жәбірленуші рөлі туралы зерттеу нәтижелерін жарыққа шығарған. Артынша зерттеудің жаңа бағыты – виктимология дамуын алды. Виктимология саласындағы мамандар «рөлдік» виктимділікті ажыратады: а) адам кемшіліктерімен және оның орындайтын рөлінің күрделілігімен негізделген; б) қызметінің күрделі болуынан туындайтын, сол адамның түсуі мүмкін қиын жағдайлар. «Жеке бас» виктимділігі деп қылмыс құрбаны болу мүмкіндігін арттыратын жеке тұлға сипаттары түсіндіріледі[6].

Мысалы, жасы кәмелетке толмағандардың қылмыстылығы немесе алтын барлау мен өндіру саласындағы қылмыстарды, немесе тамақ өндірісі кәсібіндегі қылмыстарын алдын-алу бағдарламалары құрастырылады. Олардың анықталуы мен себептілігі нақты жасы кәмелетке толмағандарға, алтын барлау мен өндіруге, тамақ өндірісі кәсіптеріне қатысты өзіне тән жалпы процестерімен байланыста бір қатарда белгілей отырып тиісті қылмысты арнаулы зерттеулері - олардың криминологиялық негізі болып табылады. Бұндай жағдайлардағы тиісті себептілік кешендері мен белгілеу өзара қатынастарында айырмалары болатындығы анық. Барлық қоғамның қатысуынсыз белгілі бір топтың немесе объектінің криминогендік және виктимдік әлеуетін төмендетуге болады, бірақ

шамалы шектерде. Дегенмен бұның өзіде жаман емес нәтиже. Қылмыстардың жеке түрлерінің ерекшеліктерін ашып көрсететін криминология бойынша жұмыстарында, олармен күресудің ерекшеліктерінде көрсетіледі [7].

Жекеленген алдын-алу – бұл жекелеген деңгейдегі, жеке адамдарға қатысты қолданылатын қылмыстық мінез-құлықтың себептері мен жағдайларын жою.

Жекеленген алдын-алуға келесі ықпал етулер жатады: а) адам ортасына; б) адам сипаттамасына, ең алдымен жеке тұлғалық; в) осы адамның қоршаған ортамен арақатынасы процестері.

Адамның тұру ортасын сауықтыру – оның өмір сүру салтын сауықтырудың, криминалдық байланыстарды жоюдың, қылмыс құрбаны болуы тәуекелін жоюдың, мүмкін болатын қақтығыс жағдайларын алдын-алудың маңызды құралы. Субъектінің жеке тұлғалық және басқада сипаттамаларының оң өзгерісі оның жағымсыз байланыстар мен қызмет бағыттарын іздестіруді жоққа шығаратын, түрлі жағдайдарда өзінің дербес, тұрақты, құқыққа лайықты мінез-құлқын қамтамасыз етуіне мүмкіндік береді. Адамның ортамен өзара қатынастарын түзету – бұл мысалы, оны жағымды қызмет, жағымды әлеуметтік қатынастар жүйесіне қосу (жұмысқа орналастыру, оң сипаттағы спорттық командасына тарту және т.с.с.). Немесе, заңмен рұқсат етілу шегінде, керісінше бұндай адаммен теріс байланыстарды, оның түнгі уақытта үйден тыс болу және т.с.с. жағдайларын жою бойынша шаралары қабылданады.

Бұл жерде Э. И. Петрованың және бірқатар құқықтанушылар тұжырымымен келісе аламыз, олардың айтуынша қылмыстық мінез-құлықты жекеленген алдын-алу шаралары әдістері – тұлғаға әлеуметтік көмек көрсету, онымен тәрбие жұмыстарын жүргізу, заң негізінде және шегінде ғана қолданылатын мәжбүрлеу [8,12 б.].

Нақты жеке адамға қатысы қылмыстық мінез-құлықты жекелеген алдын-алуды жүзеге асыруда оны таңдау кезінде келесі жағдайлар ескеріледі:

1) Адам мінез-құлқының сипаттамалары: а) қылмыс жасауы. Әдетте, алдын-алу объектісі болып жазасын өтеген қылмысты жасаған адамдар, ақталмайтын негіздермен қылмыстық жауаптылықтан босатылғандар, мәжбүрлі тәрбиелеу шаралары қолданылған жасы кәмелетке толмағандарға және т.с.с. қатысты; б) тұлғаның қылмыстық мінез-құлықпен табиғи байланысты, әдетте оның алдында жасалынатын, басқада құқыққа қарсы әрекеттерін жасауы; в) адамгершілікке аса жат қылықтарын жасауы (есірткі қабылдауы, алкогольді өлшеусіз ішуі және т.с.с.); г) жас ерекшелігіне, басқада әлеуметтік ұстанған жолына, рөліне айқын сай келмейтін және сонымен қатар қылмыстық мінез-құлықпен табиғи байлыныста көрінетін адамдардың тәртібі. Жасөспірімдердің жыныстық бейбастылығы, олардың спирттік ішімдіктеріне, шылым шешуге әуестенуі, оқуды мерзімінен бұрын тастауы, мысалы, осындай балалардың шылым, спирттік ішімдіктер, әдемі киім, жолдастырына қонақ ас әперу үшін ата-анасынан жасырын түде ақша ұрлауларына итермелейді және құқыққа сай әрекет ету есебінен болашақта қадірлі өмір сүру мүмкіндігінен айырады. Жұмыс ақысы қарапайым адамның қымбат шетелдік туристік қыдырулары, қымбат киім, көлік алулары оған деген назардың аударылу үшін белгі болып

табылады. Бұның барлығы қарыздар нәтижесі екендігі анықталған болса, онда мұндай қызметкерге заң аясындағы ықпал – оның сыбайлас-жемқорлық мінез-құлқын алдын-алудың маңызды кезеңі.

2) адамдардың тұрғылықты әлеуметтік ортасының сипаттамасы. Тікелей сол ортадағы, немесе оның ықпалындағы, немесе сол ортадан бағыт алатын адамдар ажыратылады, бұл орталар: қылмыс жасау ортасы; б) қылмыстық мінез-құлықпен табиғи байланысы бар басқада құқық бұзушылықтар жасалынатын орта; в) аса бейморалды құлықтарға жол берілетін, заң негізінде жатқан идеялар, көзқарастар, құндылықтар жүйесіне қарама-қайшы келетін ойларды насихаттайтын, және өздерін қылмыстық тәртібін айтып көрсететін орта (жасөспірімнің кері ойын сауықтыру тобына қатысуы немесе қоғамға қарсы сипаттағы сектаға қатысуы); г) әлеуметтік тұрғысы, рөлдері мен құндылықтары арасында өткір шиеленісі бар орта. Мысалы, соңғы жағдайда мәжбүрлі мигранттардың кейбір топтарын атауға болады, олар мүлдем басқа жағдайда өмір сүріп, кезінде басқа әлеуметтік ұстанымдарын алуы себебінен қазіргі жағдайында үлкен бейімделу қиындықтарын кешуде. Бұндай адамдар қылмыс құрбаныда, қатысушысыда оңай бола алады.

Жеке адамға қарсы қылмысты алдын-алуда келесідей кезеңдерді ажыратуға болады: 1) ерте алдын-алу; 2) тікелей алдын-алу; 3) қылмыстың өзі-өзі анықталуын алдын-алу. Оларды ажырату өлшемі ретінде қылмыстық мінез-құлық уақытына қатысты тиісті шараларын қабылдау уақыты алынған.

Қылмысты ерте алдын-алу – әдетте, қылмыстық мінез-құлық алдындағы болатын, және қылмыстың жағымсыз ауытқуларын туғызғанға дейін қылмыстың анықталуы мен себептілігі процестерін жою, бейтараптандыру. Бұл – туындаған мәселелері, қайшылықтарды уақытылы анықтау мен тиімді шешімін табу. Қылмысты тікелей алдын-алу – қылмыстың теріс әлеуметтік ауытқуынан қылмысқа өсуі кезеңінде анықталу, себептілік процестерін жою, бейтараптандыру. Осылайша, бұл – экономикалық қылмыс болып табылатын көлеңкелі экономиканың «күйкі» секторына ықпал ету, немесе оның қара секторына ықпалы. Тікелей тауар алмасу, тіркелместен экономикалық қызметті жүзеге асыру салық төлеуден жалтарумен табиғи байланысты, жиі бұл өлімге алып келетін арнаулы ережелерді бұзуларға әкеледі.

Қылмыстың өзін-өзі анықталуын алдын-алу – бұл қылмыстың өзімен туындайтын, әрі кәсіби және ұйымдасқан қылмыскерлермен мақсатты реттелініп отыратын қылмыстардың анықталу мен себептілік процестерін жою, бейтараптандыру, бұл: бір жағынан қылмыс әлемінің экономикалық, идеологиялық және ұйымдастырушылық негізін жою, қылмыс жолымен жиналған мүлікті уақтылы тәркілеу, қылмыстық идеология, психологияның насихатталуына, жаңа адамдардың қылмыстық әрекет жасауына тартылуына жол бермеу, екінші жағынан – жазасын өтеген адамдарға күнкөрістің заңды мүмкіндіктерін беру, олардың оң ниеттерін қолдау, оларға мәңгі «қылмыскер» таңбасын салмау және т.с.с. Бұның барлығы қылмыстың қайта қайталануын, ұйымдасқан және кәсіби қылмыстылықтың күшеюін алдын-алуына ықпал етеді.

Қылмысты алдын-алу шараларының классификациясы.

Криминологиялық ғылымда жеке адамға қарсы қылмыстылықты алдын-алуға бағытталған түрлі шаралар жүйесі қалыптасқан. Олар түрлі санаттар мен негіздер бойынша классификациялануы мүмкін (мақсаты мен деңгей, масштабы, алдын-алу шараларын қолдану және т.с.с. бойынша).

Қылмыстылықты алдын-алу құрылысының мақсаттары, динамикасы мен сипаты бойынша шараларын жіктеу маңызды. Бұндай жағдайда алдын-алу шаралары бүкіл ел, қандайда белгілі бір аймақ, жеке объекті және т.б. масштабында өткізіледі. Алдын-алу алдына қойылған міндеттер мен объектісін тандаудан, көзделген мақсатты орындаудың сипаты мен көлемі байланысты болатындығы анық. Мысалы, нақты жердегі жастар мен жасы кәмелетке толмағандар арасындағы бұзақылықтың өсуін ескере отырып олардың шоғырланған жерлердегі жергілікті полиция қызметін күшейту.

Жеке алдын-алудың өзі өте күрделі екендігін атап өткеніміз жөн, әсіресе қамау орындарынан шыққандарға қатысты. Бұл мәселе пенитенциарлық жүйенің қамау орындарында болған адамдарды түзеу мүмкіндіктері азайған қазіргі күні күрделене түсті. Бұл жерде кезінде жазасын өтеген адам, көп жағдайларда жазалау қауіпінде болатындығы туралы айтылуда, сондықтан ондай адамның уәждемесі бұрынғысымен салыстырғанда әлдеқайда қауіпті болуы мүмкін. Ендігі әрі бұндай адам қылмыстық жауаптылыққа тартылудың, бас бостандығынан айырылудың, сонша қиындықты бастан өткерудің және т.с.с. қандай болатынын жақсы біледі. Жасаған алғашқы жазасы түзеуге келмейтіндей өте қатал болды. Егер оны ендігі әрі басынан өткерген жазасының қыспағында ұстап отырған болса, онда жазалаудың арнаулы превенциясы үстемдік алғандығын мойындауымыз тиісті. Осы мәселе бойынша А.М.Яковлевтің түрмеде бірде бір рет болмаған адам үшін ол өте қорқынышты деген тұжырымы өте орынды. Бірақ, егер адам қамауда болып түзелмесе, өзінде жазалау ықпалын сезінбеген болса, ол оны аса қорқынышты емес екендігін түсінсе, бұндай субъект басқа түсіндірмеге ие болады. Сонымен, кейбір құқықбұзушылар үшін түрме, бас бостандығынан айырудың екі мағынасы бар: түрме түзету мүмкін, және ол керісінше бұзуы мүмкін. Басқаша айтқанда, жазалаудан қорқу ықпал ететін психологиялық кедергі маңызды әлсірейді. Егер әрекет сол нәтижемен қайталанған болса, оның әрмен қарай құлдырауы орын алады, бұл, өз кезегінде, қылмыстық дағдысының қалыптасуын тездетеді [9]. Біздің ойымызша, осы «сценарий» бойынша қылмыскерлер мен қайталанбалы қылмыстылықты қалыптасады. Өйткені, көп жағдайларда қылмыс жасауды әдетке алған қылмыскерлердің пайда болу қарапайым бұзақылықтан басталады. Ұзақ мерзімді қамауда болуға қатысты іс басқаша және күрделілеу болып келеді. Түрме қызметкерлерінің міндеті құқықбұзушыны түзеу, оны қамау орынынан заңға бағынатын адам етіп шығару. Қазіргі заманғы пенитенциарлы тәрбие көрсетіп отырғандай, түрме ортасы жазаланушыға, әдетте, қарама-қайшы ықпал етеді: қамауға алынған сол түрмеге түскенге дейінгі қалпынан әрмен қатты бұзылған, қылмыстық психологияға терең енген, қоғам мен оның құндылықтарына қатты ызалы, және еркіндікте өмірлік мәселелерді шешуге мүлдем қабілетсіз болып шығатындығын көрсетеді.

Кез-келген профилактикалық шаралар алдын-алу шараларының заңдылығын, негізділігін, прогрессиялығын, шынайылығын және үнемділігі мен мақсатқа сәйкестілігін қанағаттандыруы тиісті. Қылмыстылықты алдын-алу бойынша өткізілуі тиісті, аталған қағидаларының әрқайсысын жеке-жеке қарастырып өтеміз.

Заңдылық. Өзі айтып отырғандай – қылмыстылықтың себептері мен жағдайларын жою мен анықтауға бағытталған барлық шаралар заңға негізделінуі тиісті. Жергілікті шартта құрастырылған осы себептерді жоюға бағыттарлынған ешбір ойлар, қорытындылар азаматтардың заңды құқықтары мен мүдделеріне қайшы келетін келмеуі тиісті, және есепке алынбайды.

Алдын-алу шараларының шынайылығы мен экономикалық мақсатқа сай болуы орындалуы мүмкін және материалдық пайдалы болуы қажетті, сонымен қатар оны орындау үшін мүмкін шығындарын ескеру қажетті.

Алдын-алу шараларының нақтылығы қылмыс себептері мен жағдайларын қалыптастырған шынайы өмірдегі факторларына бағытталуы тиісті. Бұндай шаралар егжей-тегжейлі есептелінуі тиісті, онымен кім айналысатындығы, жоспарланған шара туралы толық мәліметтері болуы тиісті.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1 «Құқық бұзушылық профилактикасы туралы» 2010 жылғы 29 сәуірдегі № 271-IV Қазақстан Республикасының заңы // <http://adilet.zan.kz>. 20.04.2020.

2 Криминология: учебник для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» [Гуров, А.И. и др.]; науч. редакторы- Н.Ф.Кузнецова, В.В.Лунеев.- М.: Волтерс Клувер, 2005.- 640 с.

3 Құқық бұзушылықтың профилактикасы туралы Қазақстан Республикасының Заңы. (11.07.2017 ж. толықтырулар және өзгерістерімен)

4 Жалинский А.Э. Специальное предупреждение преступлений в СССР. Львов, 1976. С. 106.

5 Кудрявцев В.Н. Правовое поведение: норма и патология. М., 1982. С. 241-242.

6 Черных Н.С. Виктимологическая профилактика преступлений военнослужащих // Преступность и законодательство. М., 1997. С. 354-365.

7 Криминология / под ред. А.И. Долговой. М., 1997. С. 439-770.

8 Петрова Э.И. Индивидуальное предупреждение преступления// Криминология / Под ред. А.И. Долговой. М., 1997. - С. 383-396.

9 Яковлев А.М. Теория криминологии и социальная практика. М. 1985.

МЕМЛЕКЕТТІК МҮЛІКТІ АЗАМАТТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ТҮРҒЫДАН ҚОРҒАУДЫ ЖЕТІЛДІРУ ТЕТІКТЕРІ

7M04208 «Құқықтың өзекті мәселелері» Білім беру бағдарламасының 1 курс магистранты, Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университеті, Семей қ.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 261-бабының 1-тармағына сәйкес, егер мүлік оны иеліктен айыруға құқығы болмаған адамнан өтеулі түрде алынып, алушы мұны білмесе және білуге тиіс болмаса (адал алушы), мүлікті меншік иесі немесе меншік иесі мүлікті иеленуге берген адам жоғалтқан, не мұның екеуінен де ұрланған, не олардың иеленуінен бұлардың еркінен тыс өзге жолмен шығып қалған ретте ғана меншік иесі бұл мүлікті алушыдан талап етіп алдыруға құқылы.

Ал Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 3-5 баптарының тармақтарында жасалған мәмілені жарамсыз деп танудың салдарлары айтылған. Мәміле жарамсыз деп танылған жағдайда тараптардың әрқайсысы бір-біріне мәміле барысында алынған мүліктерді сол күйінде қайтаруға, қайтара алмаса (материалдық емес қызметтер, орындалға жұмыстар болса) оның оның құнын толық қайтаруға міндетті. Егер мәміле қылмыстық мақсатты көздеген болса, екі тараптан да қылмыстық пиғыл анықталса, онда мәміле бойынша олар алған немес алуға арналған материалдық және материалдық емес дүниелер соттың үкімімен тәркіленуге жатады. Осындай мәміледен бір тарап қана пайда көрсе, екінші тараптан да да барлық дүниелер тәркіленеді. Егер қос тарап мәміле бойынша ештеңе орындамаған болса, онда мәмілемен қаралған, орындалуға жататын барлық дүниелер тәркіленеді. Егер тек бір тараптан ғана қылмыстық пиғылды көздеген мәміле болатын болса, онда ол алған дүниелер екінші тарапқа қайтарылып, содан кейін ғана ол тәркіленеді.

Алайда, іс жүзінде мәмілені жарамсыз деп танудың салдарларын анықтау барысында көп жағдайда сатып алушының жосықтылығы нормалары басшылыққа алынады. Содан барып пайда болатын қатынастарда белгісіздік туындайды.

Осыған орай, азаматтық айналымға тұрақтылық беру мақсатында, жосықты сатып алушы мәміле жарамды деп танылған жағдайда толық қорғауға ие болады. Дегенмен, бұл жерде үшінші тұлғалардың кесірінен заңсыз әрекеттерінің кесірінен мүлкінен айырылған екінші жаққа тең дәрежеде мемлекеттік қорғау құқығы ұсынылуы тиіс. Кінәлі адамды анықтап, одан залалды өндіріп алуға мүмкін болмаған жағдайда кепілдік қор құру арқылы, одан арнайы өтемақы төлеу жолымен қол жеткізуге болады. Меншік құқығын тиімді қорғау болмаса, жосықты сатып алушының мүлкін виндикациялауға тиым салынған жағдайда меншік иелерінің меншік құқығы және өзге де заттай құқықтары бұзылады. Кепілдік қорлар болмаса, мәселен жылжымайтын мүлік саласында, заңсыз иеліктен мүлікті қайтаруға және мәмілені жарамсыз деп тану туралы талап арыз ұсыну салдарларын жоққа шығаруға болмайды.

Жоғарыда айтылғандарға орай, мәмілені жарамсыз деп танудың құқықтық салдарларындағы белгісіздікті жоюды және жосықты сатушыға қатысты реституция қолдануды дұрыс деп есептейміз. Мәмілені жарамсыз деп тану салдарларын анықтау барысында сатушының жосықтылығы туралы нормаларды қолданыстан алып тастаған жөн. Егер, үшінші тұлғалардың заңсыз әрекеттері кесірінен мүлкін жоғалтқан меншік иесіне тең дәрежеде тиімді қорғау болмаса, кепілдік қорлары арқылы шығынның орнын толтырмаса, меншік иесі айыпты тұлғадан залалын өндіріп ала алмаса (банкроттық, жеке тұлғаның өлімі, заңды тұлғаның жойылуы, жауапкершіліктен жалтару және тағы басқалар), мұндай нормалар пайдасыз.

Бүгінгі таңда Қазақстан Республикасының «Жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы» Заңында бір-біріне қарама-қайшы келетін нормалар бар. Мәселен, мемлекеттік тіркеу нысандары туралы жалпы ережелерде жылжымайтын мүліктің тағдырын сипаттайтын міндеттемелер туралы нормалар жоқ, алайда тіркеу парағының құрылымында мемлекеттік тіркеудің мұндай нысандары көрсетілген (3 және 14 баптар). Осы орайда, мемлекеттік тіркеудің мұндай нысандары Қазақстан үшін өте өзекті және азаматтық айналым қатысушыларына меншік құқығындағы заттық немесе де басқа да ауыртпалықтар туралы мәліметтер беруімен қатар, әрбір жаңа меншік иесіне ауысатын міндеттемелер туралы да ақпарат ұсынады. Мысалы, мұндай міндеттемелер қатарына инвестициялық міндеттемелер, ренталық төлемдерді төлеу туралы міндеттемелер, жалпы мүлікті күтіп-ұстауға байланысты кондоминимум қатысушыларының қарыздары жатады. Жоғарыда айтылғандар негізінде Қазақстан Республикасының «Жылжымайтын мүлікке құқықтарды мемлекеттік тіркеу туралы» Заңында жылжымайтын мүліктің тағдырын бақылауға мүмкіндік тудыратын мемлекеттік тіркеудің нысаны ретінде - міндеттемелерді қарастыру көзделуде.

Тәжірибеде көрсеткендей, шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік кәсіпорындар акционерлік қоғамдармен және жауапкершілігі шектеулі серіктестіктермен салыстырғанда тиімсіздігін дәлелдеді (мысалы, тұрғын үй-шаруашылық кешенін қарастырсақ, мұнда акционерлік қоғамдар мен жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер белгілі бір уақытта қарыздарын жауып, пайда табуға кірісетін болса, дәл сондай қызмет атқаратын мемлекеттік кәсіпорындар қарыздарын жауып, пайда таппақ түгілі, керісінше қарызды қордалап жинап, шығынға батады). Мемлекеттік бюджет есебінен қаржыландыру мен басқару мөлдір емес, сыбайлас жемқорлыққа жол ашады, сондай-ақ, мемлекеттік кәсіпорындарға мемлекеттік органдар тарапынан қысым көрсетіледі, өзін-өзі ақтамайтын мемлекеттік мекемелердің қызметін бюджеттен қаржыландыру тиімсіз.

Мемлекеттік сатып алулар жүйесінде мемлекеттік кәсіпорындар үшін бәсекені болдырмайтын, экономикалық тұрғыдан жөнсіз, іс жүзінде акционерлік қоғамдар, жауапкершілігі шектеулі серіктестіктер мен мемлекеттік кәсіпорындар арасындағы бәсекелестікті бұзатын басымдықтар қаралған. Әрі ол бюджеттен ақша жымқыруға, сыбайлас жемқорлыққа қолайлы. Шаруашылық жүргізу жүйесінің өзі моральдық жағынан ескірген. Өйткені, нарықтық қатынастар

болмаған, мемлекеттік мүлікті жекешелендіру мүмкіндігі жоқ, жеке кәсіпорындар саны аз, өтпелі кезеңде мемлекеттік кәсіпорындар үшін жасалған жүйе еді. Қазіргі таңда шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік кәсіпорындар анахронизм ретінде, мүліктік айналымға, бәсекелестікке зиян келтіретін құрылымдар ретінде қарастырылуы тиіс.

Болашақта мұндай проблемадан түпкілікті арылу үшін шаруашылық жүргізу құқығынан мүлде бас тарту, сәйкесінше, шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік кәсіпорын тақылеттес заңды тұлғаның ұйымдастырушылық-құқықтық формасын болдырмау қажет.

Сонымен қатар, жедел басқару құқығы жөнінде де түпкілікті шешім керек. Өткен ғасырдың екінші жартысында бұл құқық теориялық тұрғыда мемлекеттік мүлікке мемлекеттік органдар тарапынан иелік ету, одан соң мемлекеттік мүлікті мемлекеттік кәсіпорын-ұйымдарға пайдалануға беру құқығын жүзеге асыруға қолданылды. Бұл жағдайда ең басты кедергі – өндіріс құралдарына жеке меншік жоқ деген қағида ұсталды. Ғылыми экономикалық процесс тоқтағаннан кейін, өндіріс құралдарына ешқандай жеке меншік болуы мүмкін емес деген қағида қатаң орнықты. Яғни, бұл тиым болмаса кез-келген мүлік кәдімгі азаматтық құқық институттарының негізінде қарызға, жалға, т.б. пайдалануға берілер еді.

Күні бүгін мемлекеттік мүлікті кәсіпорын-ұйымдарға кәдімгі азаматтық құқық институттарының негізінде беруге саяси тұрғыдан еш кедергі жоқ. Жедел басқару құқығы тек мемлекеттік органдарға (билік органдары болып табылатын мемлекеттік мекемелер) және лауазымды мемлекеттік тұлғаларға (Президент, Премьер, Бас прокурор, Бас санитарлық дәрігер, әкім және тағы басқалар) қатысты қалдырылды. Онымен бір мезгілде кез-келген білім, денсаулық сақтау мекемесі кез-келген коммерциялық емес ұйымға айнала алады. Ондай ұйымның мүлкі заңды тұлғалар туралы ережеге сәйкес меншік құқығына беріледі. Мұндай шарттар қазыналық кәсіпорындарға да қолайлы, өйткені заңды тұлға ретінде олардың да өз алдына дербес мүлкі, басқару органдары бар. Әрине, мемлекет қазыналық кәсіпорын-ұйымдарды басқару органдары арқылы да басқара алар еді. Бірақ, ондай жағдайда мемлекет қазыналық кәсіпорынның мүліктік режимін өзгертіп, мүлікті жеке меншікке беруі қажет немесе мұндай ұйымдастырушылық-құқықтық нормалардан бас тартып, жаңа формаларды жасақтауы, мүмкін коммерциялық емес акционерлік қоғамды қайта қалпына келтіруі керек. Себебі, ол форма білім, денсаулық сақтау ұйымдарына да, қазыналық кәсіпорындарға да бірдей үйлеседі.

Айтылған жайттар негізінде, жедел басқару құқығы туралы бөлімді қайта өңдеп, оны тек мемлекеттік органдарға қатысты қалдыру ұсынылуда. Дегенмен, қалай болғанда да жеке ұйымдардан бас тарту қажет, себебі жедел басқарудың табиғатының өзі мемлекеттік мүлікті басқаруды көздейді және жеке ұйымдарға тән емес.

Мемлекеттік заңды тұлғалар немесе мемлекеттің 100 пайыз акциясына ие заңды тұлғалар тарапынан міндеттемелік құқықтық қатынастарды қорғаушы, алынбай қалған пайданы өндіріп алу құқығы түріндегі «жұмыс істемейтін» механизм жұмыс істейтін пәрменді механизммен алмастырылуы мүмкін. Мысалы, мұндай механизмге орындау нысаны ретінде - ақша белгіленген жағдайда,

міндеттемелерді орындамағандығы үшін нақты мөлшерде айыппұл және өсімпұл өндіріп алу жатады. Оған негіз болатын жағдай – мұндай айыппұлдың мөлшері алынбаған пайданың орнын толтыруға мүмкіндік береді және дәлелдеу үшін түрлі құжаттар іздемей-ақ сол соманы талап арызда нақты көрсетуге болады.

Алынбай қалған пайданы шығындардың құрамдас бөлігі ретінде іс –жүзінде дәлелдеу өте қиын, өйткені оның негізінде болуы мүмкін жағдай мен шынайы жағдайдың өзара арақатынасы жатыр [1, 74 б.]. Оған қоса, алынбаған пайда, табыстың орнын толтыруды талап еткен жағдайда қарыз алушы алынбаған табысты алу мүмкіндігіне субъективтік тұрғыдан емес, объективті шынайылық тұрғысынан қарауы тиіс [2, 320 б.]. Алынбай қалған пайданың мөлшерін дәлелдеу, анықтау қарыз алушының өзінің иығына жүктеледі, ол қарыз берушіден несие шартына сәйкес, белгіленген кестеге сай көлемде және уақытта қарыз алған жағдайда табуы мүмкін пайдасының мөлшерін дәлелдеп шығуы қажет. Яғни, өзінің талаптарын негіздеу үшін қарыз алушы дәлел ретінде тасымалдау, жеткізу, ғимаратты жалға алу, беру, тауарды өндіру және тағы басқа да келісімшарттарын ұсынуға міндетті (ҚР АҚ 350 бабының 4 тармағын қараңыз) және табыс алынбауының себебін қаржы беруден бас тартқан, міндеттемені орындамаған қарыз берушімен, мәселен банкпен байланыстыруы тиіс. Басқаша айтқанда, Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 340-бабына сай, қарыз берушінің міндеттемені орындамауымен байланысты іс-әрекеті мен өзінің алынбай қалған пайдасының арасындағы себеп-салдарлық байланыстарды дәлелдеп беруі қажет.

Қалай болғанда да алынбай қалған пайданың ықтималдық сипатын ескерген дұрыс. Сол себепті сот тәжірибесінде қарыз алушының қарыз берушіге алынбай қалған пайданы өндіріп беру туралы оң шешілген талап арыздар жоқтың қасы. Алынбай қалған пайданы өндіру туралы талап арыздарға қатысты сот істерін талдау көрсеткендей, соттар мұндай жағдайларда көбінесе істі қараусыз қалдырады немесе алынбай қалған пайданы өндіріп беруден бас тартады. Заңгерлер, соның ішінде судьялар айтқандай: «алынбай қалған пайда формасындағы шығындарды дәлелдеу белгілі бір дәрежеде қиын, себебі оның өзі негізінен болашақтағы шығындар болып есептеледі. Басты қиындық – болашақ шығыстардың қажеттілігі мен мөлшерін негіздеуге келіп тіреледі» [3, 199 б.].

Күні бүгін Қазақстанда бұл мәселені қарастыратын Жоғарғы соттың нормативтік қаулысы деңгейінде құжат жоқ.

Ресейде сот тәжірибесі бар және алынбай қалған пайданы өндіру турасындағы талап арыздарды қарастыратын сот органдарының позициясы туралы нақты айтуға болады. Мәселен, Ресей Федерациясының Жоғарғы соты Пленумының және Ресей Федерациясының Жоғары Арбитраждық соты Пленумының 1996 жылғы 1 шілдедегі «Ресей Федерациясының Азаматтық кодексінің бірінші бөлімін қолдануға қатысты жекелеген сұрақтар туралы» №6/8 қаулысында алынбаған пайданың мөлшерін анықтау жөнінде бөлек ереже бар: «Алынбай қалған пайданың мөлшері, егер міндеттеме орындалған жағдайда қарыз алушы белгілі бір мөлшерде жұмсауы мүмкін шығыстарды ескере отырып анықталады» (11 тармақ) [4, 10 б.].

Қазақстанда қазіргі таңда сот корпусы өкілдерінің өзі алынбай қалған пайданың мөлшерін анықтау барысында туындайтын сұрақтарды түсіндіру үшін жоғары сот органы тарапынан арнайы нормативтік қаулының қабылдануын ұсыныс ретінде айтып отыр [30, 105 б.].

Алайда, Ресейде жоғары сот органдарының нормативтік қаулысының болуына қарамастан, заңгерлердің өзінің шығындарын толтыру сұрақтарында күрделі мәселелер туындауда. Себебі: «уақытылы алынбаған қарыздан және өзінің шотында белгілі бір мөлшерде ақшаның болмауынан келетін өзінің шығындарыңды дәлелдеу мүмкін емес» [5, 63 б.]. Бұдан, Ресейде жоғары сот органдарының нормативтік қаулысының болғанына қарамастан, қарыз алушы тарапынан алынбай қалған пайданы өндіріп алу туралы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің 9-бабымен кепілдік берілген құқығын іске асыру да оңай емес.

Таяу жылдарда шаруашылық айналымына енгізілген «мемлекеттік активтер» ұғымының аясында мемлекеттік мүліктің осы бөлігін қорғаудың тиімді механизмдерін ойдастыру қажет. Мемлекеттік мекеме-кәсіпорындарды, мемлекеттің қатысы бар заңды тұлғаларды басқару мемлекет тарапынан қатаң бақылауды және сапалы жұмысты талап етеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Рощина В. Ф. Ответственность предпринимателей за нарушение денежных обязательств по российскому законодательству / Дисс... на соискание ученой степени к.ю.н. – Москва, 2004. – 99 с
2. Малеин Н. С. Имущественная ответственность в хозяйственных отношениях. - М., 1968. – 320 с
3. Сатбаев Б.Б. Убытки и неустойка // В сб. Судебная практика по обязательственному праву. Верховный суд Республики Казахстан. Материалы регионального семинара по обязательственному праву. - Тараз, 2009. – 200 с
4. Долженко А.Н., Резников В.Б., Хоклов Н.Н. Судебная практика по гражданским делам.-М.: ПБОЮЛ Гриженко Е.М., 2001 – 156 с
5. Политико-правовой анализ Концепции совершенствования общих положений обязательственного права в части регулирования института неустойки / Карпетов Г.А. // Журнал «Закон» -2009. - №5 - С.63 - 69

ҚЫЛМЫСТЫҚ ЖАУАПТЫЛЫҚ ПЕН ЖАЗАЛАУДАН БОСАТУ ТҮСІНІГІ МЕН МІНДЕТТЕРІ

7M04208 «Құқықтың өзекті мәселелері» Білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты, Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университеті, Семей қ.

Қылмыстық жауапкершіліктен босату кінәліні жасаған қылмыстан кейінгі барлық құқықтық салдардан босатуды білдіреді. Алайда қылмыстық жауапкершіліктен босату адамды кінәсіз деп тануды білдірмейді, өйткені жасалған әрекет үшін азаматтық-құқықтық жауапкершіліктен, сондай-ақ әкімшілік тәртіптік немесе қоғамдық жазадан босатылмайды. Қылмыстық жауапкершіліктен босату тек қылмыс жасаған адамға ғана қолданылады.

Сондықтан да, егер адамның әрекетінде қылмыс белгілері жоқ болса, онда мұндай адам қылмыстық жауапкершілікке тартылмайды. Қылмыстық жауапкершіліктен босатуды сот, прокурор, тергеуші, анықтау органының қызметкері қолдана алады.

Жәбірленушімен татуласуына байланысты қылмыстық жауапкершіліктен босату. Мұндай босатуға егер айыпты адам:

1. бірінші рет қылмыс жасаса;
2. жасалған қылмыс кішігірім немесе орташа ауыр санатқа жатқызылса;
3. жәбірленушімен татуласса, ол жәбірленушінің тиісті іс жүргізу нысанында айыпты адамға деген талабынан бас тартуынан көрінеді;
4. жәбірленушіге келтірілген зиянның есесін толтырған жағдайда жол берілуі мүмкін.

Қылмыстық жауапқа тартудың ескіру мерзімі деп қылмыс жасаған күннен бастап, сот үкімі заңды күшіне енген кезге дейінгі мерзімді айтады, содан кейін заңда көзделген шартты жағдайларда қылмыстық жауапкершілік жоққа шығарылады. Мұндай босату қылмыс жасалған күннен бастап мынадай мерзімдер өткен жағдайда жүзеге асады:

- онша ауыр емес қылмыс жасалғаннан кейін екі жыл;
- орташа ауырлықтағы қылмыс жасалғаннан кейін бес жыл;
- ауыр қылмыс жасалғаннан кейін он жыл;
- аса ауыр қылмыс жасалғаннан кейін он бес жыл.

Қылмыстық заңда жазаны өтеуден мерзімінен бұрын - шартты түрде босату көзделген. Жаза тағайындалған адам жазаны өтеу мерзімі біткенге дейін түзелуі мүмкін, сондықтан жазаны әрі қарай орындау мақсатсыз және қажетсіз болып қалады. Осыған байланысты қылмыстық заңда жазаны өтеуден мерзімінен бұрын шартты түрде босату институты көзделген, ол бірқатар шартты жағдайлар болғанда адамды жазаны өтеуден одан әрі босатудан көрінеді.

Барлық жаза үшін мерзімінен бұрын — шартты түрде босатуға жол берілмейді, тек түзеу жұмыстары, әскери қызмет бойынша шектеу, бас

бостандығын шектеу, тәртіптік әскери бөлімде ұстау немесе бас бостандығынан айыру сияқты жазаларға ғана таралады. Өмір бойы бас бостандығынан айыру жазасын өтеп жүрген адам, егер сот бұл жазаны одан әрі өтеуді қажет етпейді деп таныса және кемінде жиырма бес жыл бас бостандығынан айыруды іс жүзінде өтесе, мерзімінен бұрын — шартты түрде босатылуы мүмкін.

Жазаны өтеуден мерзімінен бұрын — шартты түрде босату шартсыз емес, өйткені жазаның өтелмеген бөлігінде, сотталушы сот жүктеген талаптарды орындауға міндетті.

Сотталушының сот тағайындаған жазаның белгілі бір бөлігін өтеуі жазадан мерзімінен бұрын шартты түрде босатудың міндетті белгісі болып табылады [1,б.89].

Егер айыпты өзіне жүктелген міндеттерді орындамаса шартты түрде мерзімінен бұрын жазадан босату алынып тасталады. Жазаны өтеуден мерзімінен бұрын шартты түрде босатуды алып тастау дегеніміз — сотталушының жазаның өтелмей қалған бөлігін одан әрі өтеуі үшін жаза өтейтін жерге қайтарылуын білдіреді.

Мерзімінен бұрын шартты түрде босатумен қатар Қылмыстық кодексте басқа да жазадан босатудың түрлері қарастырылған, олар:

- жазаның өтелмеген бөлігін неғұрлым жеңіл жаза түріне ауыстыру;
- ауруға шалдығуына байланысты жазадан босату;
- жүкті әйелдердің және жас балалары бар әйелдердің жазасын өтеуін кейінге қалдыру, төтенше мән-жайлардың салдарынан жазадан босату мән жазаны өтеуді кейінге қалдыру;
- айыптау үкімінің ескіру мерзімінің өтуіне байланысты жазаны өтеуден босату.

Қылмыстық жауаптылық әдетте жаза арқылы жүзеге асырылады. Бірақ та кейбір жағдайларда қылмыспен күрес жаза қолданбай-ақ жүргізіле беруі мүмкін. Қылмыспен күрес практикасында қылмыстық жауаптылық пен жазадан босату институттары мейлінше кең таралған. Аталған институттарды қолдану негіздері босату түріне байланысты әрқилы болғанымен, жасалған іс әрекеттің құқықтық сипаты өзгеріссіз қалады. Яғни ол іс-әрекет қылмыстық сипатта болады.

Қылмыстық жауаптылықтан босату қылмыстық-құқықтық мәжбүрлеуді біртіндеп жеңілдетумен азайту тенденциясын бейнелейді. Барлық жауаптылықтан босату түрлері әр жағдайда индивидуалды, тұлғаның жеке қасиеттерін терең талдау нәтижесінде және осы тұлғаның қылмыстық жаза шарасын қолданбай түзелуі мүмкін деп танылған жағдайда ғана қолданылуы тиіс. Өзінің мазмұны бойынша қылмыстық жауаптылықтан босату тек жазаны өтеуден босатуды ғана емес, сонымен бірге жазалау шараларын белгілеуден де босатуды білдіреді.

Қылмыстық жауаптылықтан босату - ескіру мерзімінің өтуіне байланысты жазадан босатудан басқа жағдайларда, тиісті органның құқығы болып табылады. Ал, ескіру мерзімінің өтуіне байланысты жауаптылықтан босату бұл органдар үшін міндетті болады.

Қылмыстық жазадан босату - бұл кінәлі адамды жазаның құрамдас бөліктері болып табылатын белгілі бір құқықтарын шектеумен құқықтарынан айырудан босату. Аталған институтты қолдануға сот тағайындаған жазаны орындаудың тиімсіздігі немесе жазаны атқаруға мүмкіндік болмауы негіз болады. Кейде қылмыстық жазадан босатуды қылмыстық жауаптылықты жүзеге асырудың бір формасы ретінде түсініп оны қылмыстық жауаптылықтан босатудың құрамдас бөлігі ретінде құрастырып қате тұжырым жасайды.

Ал іс жүзінде, жазаны өтеуден босату - дербес қылмыстық-құқықтық институт болып табылады. Бұлар өзара мазмұны, негіздері, заңдық салдарлары және қолданудың процессуалдық тәртібіне байланысты ерекшеленеді. Мысалы, қылмыстық жазадан босату тек онша ауыр емес және орташа ауырлықтағы қылмыстар үшін ғана емес одан да кең шеңберде қолданылады. Ал қылмыстық жауаптылықтан босату тек үлкен қауіп тудырмайтын онша ауыр емес және орташа ауырлықтағы қылмыс жасаған адамдар үшін ғана қолданылады. Жазаны өтеуден тек сот қана босата алады, ал қылмыстық жауаптылықтан босатуды тергеуші, прокурор, анықтау органы жүзеге асыра алады. Сондай-ақ, қылмысты адам жазаны өтеуден босатылғанымен қылмыстық жауаптылықтан босатылмайды. Ал қылмыстық жауаптылық жаза қолданусыз жүзеге асырылуы мүмкін [2,б.31-33].

Соттың заңды күшіне енген үкімі немесе қаулысы, сондай-ақ рақымшылық немесе кешірім жасау актісі жазаны атқару негіздемесі болып табылады.

- Қылмыстық құқық бойынша қылмыстық жаза, жасалған қылмыстар үшін қолданылады және мынадай мақсаттарға жетуді көздейді:

- әлеуметтік адалдықты қалпына келтіру;
- сотталған адамдарды еңбекке адал қарау рухында түзету;
- заңдарды нақты орындау; жалпылама өмір сүру тәртібін силау;
- сотталған және басқа адамдармен жаңа қылмыстар жасаудың алдын алу.

Жазаны өтеуден босатудың негіздері мыналар болып табылады:

- сот үкімі бойынша тағайындалған жаза мерзімін өтеу;
- іс бойынша ақтау үкімі шығарылған немесе іс жүргізудің қысқартылуына байланысты сот үкімі күшінің жойылуы;
- жазаны өтеуден шартты-мерзімінен бұрын босату;
- жазаның өтелмеген бөлігін жазаның неғұрлым жұмсақ түрімен ауыстыру;
- кешірім жасау немесе рақымшылық жасау;
- денсаулық сақтау саласындағы уәкілетті органмен келісім бойынша қылмыстық-атқару қызметі саласындағы уәкілетті орган бекітетін тізбеде көзделген, сотталған адамның мүгедектігі немесе сырқаты;
- заңда көзделген өзге де негіздер.

Сотталған заңда белгіленген жаза мерзімінің бір бөлігін өтеген кезде жазаны орындайтын орган бес күн мерзімде жазбаша түрде сотталғанға жазаны өтеуден мерзімінен бұрын шартты түрде босату туралы мәселені қарау немесе

жазаның өтелмеген бөлігін жазалаудың неғұрлым жұмсақ түрімен ауыстыру үшін сотқа өтініш беру құқығының туындағаны туралы хабарлауға міндетті.

Кешірім жасауға ұсынылатын сотталушы жөнінде жазаны атқарушы мекеме немесе орган Қазақстан Республикасының заңдарында белгіленген тәртіппен тиісті өтініш енгізеді.

Сотталғанның жазаны өтеуден мерзімінен бұрын шартты түрде босату туралы, жазаның өтелмеген бөлігін жазаның неғұрлым жұмсақ түрімен ауыстыру туралы және кешірім жасау туралы өтінішіне жазаны орындайтын орган оның жазасын өтеу кезіндегі жеке басын, мінез-құлқын, еңбек пен оқуға қатынасын сипаттайтын деректерді қоса береді.

Жазасын өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған адамдардың міндеттері:

- тұрғылықты жеріндегі ішкі істер органдарында белгіленген тәртіппен тіркеуден өтуге;

- ішкі істер органдары белгілеген уақытта тұрғылықты жерінен кетпеуге;

- ішкі істер органдарын жазбаша хабардар етпей тұрғылықты жерін, жұмыс және оқу орнын ауыстырмауға;

- жұмыстан және оқудан бос уақытта ішкі істер органдары белгілеген жерлерге бармауға;

- ішкі істер органдарының жазбаша рұқсатынсыз басқа жерлерге шықпауға;

- жәбірленушінің денсаулығына, мүлкіне келтірген залалды немесе мемлекетке келтірген материалдық залалды өтеу жөнінде шаралар қолдануға;

- ішкі істер органдарының талабы бойынша шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған адамның жүріс-тұрысын бақылауды жүзеге асыруға қажетті түсініктер мен өзге де құжаттарды беруге;

- ішкі істер органдарына шақырту бойынша келуге міндетті. Дәлелді себептерсіз келмеген кезде, шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған адам күштеп әкелінуі мүмкін;

- тұрғылықты жеріндегі салық органына Қазақстан Республикасының салық заңнамасында белгіленген тәртіппен кірістері және салық салу объектісі болып табылатын және Қазақстан Республикасының аумағында да және одан тыс жерлерде орналасқан мүлкі туралы декларация тапсыруға міндетті. Көрсетілген декларация жазаның қалған өтелмеген бөлігі өткенге дейін тапсырылады.

Бұл ретте, аталған тұлғалар ішкі істер органына салық органының декларацияны алғаны туралы анықтамасын тапсырады.

Жазасын өтеуден шартты түрде мерзімінен бұрын босатылған адамға сот оның түзелуіне септігін тигізетін басқа да міндеттерді орындауды:

- алкогольизмге салынуудан, нашақорлықтан, уытқұмарлықтан емделу курсынан өтуді;

- жыныс жолдары арқылы жұғатын аурулардан емделу курсынан өтуді;

- отбасын материалдық қолдауды жүзеге асыруды жүктей алады.

Мемлекет өзінің әлуметтік мақсаттарына жету қызметінде алдына қоятын қоғамдар және оның саясаттық және биліктік құрылымдары қағидаларды, стратегияны әртүрлі міндет-мақсатты шешудің мысалдары мен негізгі бағыттарды көрсететін белгілі бір саясатқа сүйенеді. Ол міндет-мақсаттардың бірі қылмыстық жаза болып табылады. Қылмыс жасағаны үшін алдына тағылған қалмыстық жаза өзіне сай ұйымдастыруды қажет етеді. Дегенмен, жазаны орындау процесі өтеп жүргенін түзелуі мағыналы мүмкіндігін қамтитындай ұйымдастырылуы керек [3,б.66].

Қылмыстық жазаны орындау бағытындағы саясат туралы айта отырып, оның қылмыстық саясатпен тығыз байланыста екенін айта кету қажет, өйткені ол содан бөлініп, көп жоспарлы көріністе қамтиды. Шартты саясат қылмыстылықпен күресудің әр түрлі нысандарын қамтиды және өзі әлеуметтік саясаттың бір бағытын жүзеге асырады. Қылмыстық саясат қылмыстылықпен күресудің негізгі бағыттарын, нормалар, әдістер, мақсаттар және бұл күресті жүргізетін мемлекеторғандарын ұстауды анықтайды. Ол қылмыстық заңнамалардың мағынасын анықтайды, бастысы қылмыстық жауапкершілік сұрақтарды шешеу, оның негіздерін, жауапкершіліктің дифференциясын және индивидуализациясын, криминализациясы мен дикриминализациясын, мақсаттарын белгілейді, қылмыстық жазаның жүйесі мен түрлерін, олардың жазадан босаудың мүмкіндігі мен негіздерін анықтайды.

Қылмыстық жазаны орындау саласында мемлекеттің саясаты мемлекеттің қызметтік бағыттарын және стратегияны, мақсаттары мен қағидаларын, оның қылмыстық жазаны орындау саласындағы негізгі нысандары мен әдістерін белгілейді.

Қылмыстық жазаны орындау заңда тек қолданылуы мүмкін жазалардың тізімін ғана емес сонымен қатар жазаның мақсаттарын, оны ұстаудың және де жазаны орындау процесінің өзін бекітуді қажет етеді. Саясаттың талаптары Қазақстан Республикасының Конституциясында көрсетілген негізгі қағидаларды қызметтің бағыттарын, қылмыстық жазаны орындау саласындағы мемлекет стратегиясын көп көлемде қамтамасыз етуден және де жазаны орындау кезінде сотталғандармен қарым-қатынас ережесін, сотталғандардың түзелуіне ғылыми-негізделген нормаларды және әдістерді қолдануды қамтамасыз етуден туындайды [4,б.72-74].

Өзінің мәні бойынша, құқықтық норма екі жақты ұсынушы-міндеттеуші мінездемені қамтиды. Егер құқық нормасы құқық қатынысы субъектілерінің біреуіне жүретін болса, субъектілік құқық ал басқа субъектіде сай міндеттер пайда болады. Мысалы бас бостандығынан айыру түріндегі жазасын өтеп жүрген сотталушы өзінің туыстарымен ұзақ немесе қысқа кездесулерге құқысы бар. Басқа жақтан түзеу мекемесінің әкімшілігі 1998 жылы 23 мамырда Қазақстан Республикасының 17 «Түзеу мекемелеріндегі ішкі тәртіп ережесінің» талаптарына сай тек сотталғандарға бұл құқықтарын жүзеге асыруын ұсыну ғана емес, яғни кездесуге рұқсат беру, бірақ сай көлемде қысқа және ұзақ уақытқа болатын кездесу бөлмесін дайындау.

Басқа жақтан сотталған жазаны өтеу режимінің барлық талаптарын орындауға міндетті. Оған объектілерді қорғау миниясын немесе түзеу

мекемесінің аумақтық шектеулерді бұзуға, мүліктік емес басқа пайдакүнемдік мақсатты қанағаттандырумен кир ойнау және тағы басқа ойындар ойнауға тиым салынады. Бұл жағдайда әкімшіліктің міндеті және құқығы болып осындай бұзушылықтың алдын алу үшін сай шараларды қолданыу болып табылады.

Мадақтайтын нормалар - қылмыстық-атқару құқығыында сотталғандардың құқықтық әрекеттерін бағалауға бағытталған. Қазақстан Республикасының қылмыстық-атқару кодексінің 109 бабы бас бостандығынан айыруға кесілген сотталғандарға қолданылатын мадақтау шаралары:

- жақсы мінез-құлық үшін еңбекке, оқуға адал қарағаны үшін, өзін-өзі қызмет ететін ұйымдардағы жұмыстарға және тәрбиелік шараларға белсенді қатынасқан сотталғандарға келесі марапаттау шараалары қолданылуы мүмкін;

- алғыс жариялау;
- сыйлықтармен марапаттау;
- сыйақы беру;
- қосымша посылка немесе передачалар алуға рұқсат;
- қосымша телефон арқылы сөйлесуге рұқсат алуға;
- қосымша бір айлық, есептік көрсеткіш көлемінде азық-түлік және мереке күндері бірінші жағдайда қажет болатын құралдарды сатып алу үшін рұқсат;

- алдында тағылған қудалауды қысқа мерзімде алып тастау [5, б.18-22].

Қазақстан Республикасының қылмыстық-атқару кодексінің 109 бап 4 бөлімі өзінің түзелгенін көрсеткен сотталғандарға жазаны өтеуден шартты-мерзімінен бұрын босату ұсынылуы және өтелмеген жаза түрін жеңіл жаза түрімен ауыстырылуы мүмкін. Бұл құқық нормаларының ерекшелігі болып, олар бұл бағыттағы лауазымды тұлғалардың құқықтарын бекітіп отырады, бірақ олардың міндеттерін емес сондықтан сотталғандар оларды марапаттауды талап ете алмайды.

ҚР Қылмыстық кодексінің 38-бап 2-бөлімі жаза әлеуметтік әділеттілікті орнату, сотталғандардың түзелуі, сотталғандармен және басқа тұлғалармен жаңа қылмыстар жасатпау мақсатында қолданылады.

Жаза күштік зардап келтіру немесе адамгершілік ар-намысты түсіретін мақсат құрмайды. Осының күшімен қылмыстық жазаны орындау заңда көрсетілгеннен басқа мақсаттар қамтымайды, ал жазаны орындау процесі ҚР Конституциясында көрсетіліп кеткен белгілі көлемнен шықпауы тиіс.

Қылмыстық жаза мақсаттарына қол жету үшін заңның кері әсерлерін ескерту жазаны орындау кезінде дифференциация және индивидуализация қағидасын қолдануды қарастырады, және сот оны жасаған қылмысының ауырлығына, алдыңғы соттылығына, қылмыстық қызметіне, сотталғандардың мінез-құлқына байланысты әртүрлі сотталғандар категорияларын белгілі бір мазмұнға жинақтайды.

Жазасын өтеу уақытындағы сотталғанның мінез-құлқына оның түзелу сатысына, қоғамдық жұмыстарға қатысуына байланысты әрбір сотталған жеке

бағаланады және заң жазаны өтеуден қысқа мерзімде босату немесе ұстау жағдайы жақсартылған жерге ауыстыру жағдайын қарастырады.

Жазаны сотталғандарға ықпалы біріктіру қағидасы ҚР Қылмыстық-атқару кодексінің сотталғандардың түзелуіне негізгі ережесін жүзеге асыру құралдары туралы 7-бап және жаза түріне, мінездемесіне, қоғамдық қауіптілік сатысына, кінәнің нысанына және жасалған қылмыстардың ниеттеріне, жеке тұлғасына және сотталғанның тәртібіне байланысты қолданылады [16,б.68-70].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Гомьен Д., Харрис Д., Звек Л. Европейская конвенция о правах человека и Европейская социальная хартия: Право и практика. М.: Изд. МНИМП, 1998. – 150 с.
2. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі, [№ 419-V](#) Алматы: «Жеті жарғы», 2016. – 310 бет.
3. Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процессуалдық кодексі, [№ 214-V](#) // Алматы: «Жеті жарғы», 2016. – 295 бет.
4. Қазақстан Республикасының Қылмыстық атқару кодексі // Алматы: Жеті Жарғы, 2014. - 312 б.
5. Мами К.А. Проблемы усиления гарантий прав участников уголовного процесса // Проблемы усиления гарантий прав участников уголовного процесса: Материалы междунар.научно-практ.конф. – Алматы: Фирма Киік, 2013. – 122 с.

Тасыбек Ұлпан Абайқызы

АЛАЯҚТЫҚ ҚЫЛМЫС ЖАСАҒАНЫ ҮШІН ЖАЗА ТАҒАЙЫНДАУДЫҢ СОТ ТӘЖІРИБЕСІ

7M04208 «Құқықтың өзекті мәселелері» Білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты, Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университеті, Семей қ.

Алаяқтық фактілері бойынша қылмыстық істер жалпы сотта қаралатын барлық қылмыстық істердің маңызды бөлігі болып табылады. ҚР ІІМ Тергеу департаменті бастығының міндетін атқарушы Қайрат Нұрмағамбетовтың айтуынша, елімізде алаяқтық ұрлықтан кейін екінші орында тұр. 2020 жылдың соңғы 8 айында 19 278 алаяқтық фактісі тіркелді [1].

Осы күнге дейін 5 592 қылмыстық іс сотқа жіберілді. Статистика бойынша, сегіз ай ішінде заңды тұлғаларға қатысты 167 алаяқтық фактісі тіркелген. Өткен жылы бұл көрсеткіш 61 фактіге тең болды. Оның 31-і сотқа жіберілді, 29-і қысқартылды. Жалпы шығын 4,4 млрд. теңгені құрады. 3,3 млрд. теңге қайтарылды [2].

Оның айтуынша, зардап шеккендердің көпшілігі тиісті құжаттарды тексермейді немесе өзінің салғырттығынан алданған күйінде қалады.

ҚК 177-бабының диспозициясына сәйкес алаяқтық жасаудың әдіс-тәсілдері алдау және сенімге қиянат жасау арқылы сипатталады.

Бұл ретте қылмыстық қол сұғушылық объектілері көбінесе ақша қаражаты мен ұялы телефондар болып табылады, олар қарастырылып отырған кезеңдерде 80% - дан астам жағдайда болған.

Алаяқтық әрекеттерді жасау тәсілдері алуан түрлілігімен ерекшеленеді. Қылмыскерлер ескі ақшаны жаңасына ауыстырғысы келетіндерін айтып, ақша қаражатын ұрлайды, қоңырау шалу сылтауымен, - ұялы телефондарды ұрлайды, онымен қоса жылжымайтын мүлікке құжаттарды қолдан жасау арқылы аталған мүлікке билік етеді.

Тәжірибеде қылмыскерлердің жәбірленушілерге қоңырау шалып, құқық қорғау органдарының қызметкері ретін танысып, олардың туысы қылмыс жасады деген күдік бойынша полицияға жеткізілгендігін және мәселенің оң шешімі үшін көрсетілген соманы ұялы телефонның белгілі бір нөміріне аудару немесе үшінші тұлғаларға беру жолымен ақшалай сыйақыны талап ету сияқты жағдайлар кеңінен таралған.

Мысалы, 05.01.2020 жылы Алматы облысы Қарасай АІБ-нің Каменский ПБ-не Ш. Т. Галиев өтінішпен жүгінген болатын. Өтінішке сәйкес, 05.01.2014 жылы белгісіз тұлға оның үй телефонына қоңырау шалып, оның ұлының ұсталғанын айтып, алдау әдісімен ұлын босату үшін ақша қаражатын иеленгісі келген.

Осы фактіге байланысты 05.01.2020 ж. ҚР ҚК 177-бабы 1-бөлігі бойынша №14195303100025 қылмыстық іс қозғалды [3].

Мұндай мысалдар республиканың әрбір өңірінде бар және олар құқық қорғау органдарының тиісті алдын алу жұмысының жоқтығын объективті түрде куәландырады.

Құқық қорғау органдарының тиісті алдын алу шараларын қолданбауы нәтижесінде аталған санаттағы қылмыстардың орын алуы жалғасуда және сол тәсілдермен және әдістермен жасалады.

Қылмыстық істердің фабуласын зерделеу алаяқтық жасаудың бірнеше негізгі тәсілдерін бөліп көрсетуге болатынын көрсетті:

- қайтару мақсатынсыз қарызға ақша алу;
- қоңырау шалу сылтауымен ұялы телефонды ұрлау;
- жалған пәтерді жалға беру;
- жалған банктік кредиттерді ресімдеу;
- жер учаскелерін сату;
- ипотеканы ресімдеу;
- жұмысқа орналастыру;
- шарттық міндеттемелерді орындау мақсатынсыз жасау.

Осы санаттағы қылмыстарды талдау көрсеткендей, алаяқтар, әдетте, 20-40 жастағы ерлер, коммуникабельді, құрбандармен оңай байланыста түсетін және сенімге кіретін тұлғалар болып табылады.

Бұл ретте түрлі қызмет көрсету саласындағы қылмыстардың басым бөлігі (ипотека, жер учаскелерін сату, қарыз беру шарттары) бұрын таныс адамдар арасындағы сенімді қарым-қатынастарға байланысты болады. Бұл ретте

алаяқтар жәбірленушілердің пайдасына белгілі бір іс-әрекеттер жасауға мүмкіндігі бар адамдар ретінде өздерін таныстырады, осылайша азаматтар алдауға оңай ұшырап, өз ақшалары мен мүлкін қылмыскерлерге сеніп тапсырады.

Мысалы, С. Тыржановтың жақын туысы К. Бермағамбетоваға қатысты шара қолдану туралы арызы бойынша ҚР ҚК-нің 177-бабы 1-бөлігі бойынша қозғалған №14711103102130 қылмыстық істі қарастыруға болады. Арызға сәйкес К.Бермағамбетова жер учаскесін беруге уәде беріп, ақшалай қаражат алған [3].

Бұл ретте осы санаттағы қылмыстардың өсу проблемаларының бірі алаяқтық құрбандары көбінесе өзінің мінез-құлқымен қылмыс жасауға ықпал ететіні және жеңіл ой мен сенімділік, жеңіл басуға бейімділік сияқты қасиеттерімен ерекшеленетіні болып табылады.

Қылмыстық істердің фабуласын зерделеу көбінесе қылмыстық қудалау органдары қылмыстық емес, азаматтық-құқықтық қатынастардың белгілері қаралатын қылмыстық істерді қозғайтынын көрсетті.

Мысалы, 2017 жылғы 12 қазанда Астана қаласы Алматы АІБ-мен К. Б. Мирашеваның арызы бойынша С. Челбаковтың алаяқтық әрекеті фактісі бойынша қылмыстық іс қозғалды.

Қылмыстық істі қозғау себебі С. Челбаковтың жиһазшы қызметін көрсеткені үшін алдын ала төлем алып, кепілақыны қайтармағандығы болып табылады.

Қылмыстық істі тергеу барысында С. Челбаков К.Б. Мирашевадан шын мәнінде ақша алғаны анықталды, алайда нақты орындалған жұмыс үшін, бұл фотосуреттермен, жұмыстарды қабылдау актілерімен және бақылау-кассалық аппарат арқылы соғылған чектермен дәлелденді.

Аталған факті бойынша 2020 жылғы 10 қаңтарда қылмыс құрамының болмауына байланысты қылмыстық істі тоқтату туралы шешім қабылданды.

Бұл жағдайда өтініш беруші мен С. Челбаков арасында жасалған қызмет көрсету туралы шарттан туындайтын азаматтық-құқықтық қатынастар белгілері қаралады [3].

Әдетте, қылмыстық қудалау органдары мұндай істерді зардап шеккендердің өтініштері мен түсініктемелері негізінде, дәлелдерді толық тексермей, сондай-ақ растайтын құжаттарды қоса тіркеусіз ғана қозғайды.

Сонымен қатар, статистикалық деректерді зерделеу ақша қаражатын алғандығы туралы растаусыз қылмыстық істердің көпшілігін тергеуді көрсетті, олардың одан әрі сот перспективасы жоқ, осыған байланысты олардың көпшілігі тоқтатыла тұрады.

АБД ЕУСС бойынша зерттеу қылмыстық істердің фабуласы қылмыстық қудалау органдары қылмыстың жекелеген санаттары бойынша криминогенділікті азайту мақсатында, қылмыстық істерді әдейі дұрыс емес анықтайды және қозғайды, сол арқылы өздеріне қолайлы криминогендік жағдай жасайтынын көрсетті.

Осының айқын дәлелі - 25.07.2020 жылғы Шығыс Қазақстан облысы Семей қаласының ПБ Орталық ПБ-де ҚР ҚК 177-бабы 1-б. бойынша

№14311103101965 қылмыстық ісі болып табылады. Іс фактісі бойынша 22.07.2020 жылы Семей қ. Герцена к. бойынша Жұнсалиев азаматынан скутер мен «Самсунг Гэлэкси С8» ұялы телефоны ұрланған, яғни ұрлаудың нақты әрекеті кезінде әрекеттер алаяқтық бойынша сараланады [3].

Сонымен қатар, айта кету керек, 2020 жылдың жазында кассациялық алқа алаяқтық үшін сотталған адамдарды ақтады. Жоғарғы сот бірінші сатыдағы соттар мен облыстық соттардың алаяқтық пен есірткі сатуға кінәлі деп санаған қазақстандықтарға ақтау үкімін шығарды [4].

Сот талқылауының бірі Тынышқұл Балғабаеваға қатысты болды. Әйел адамды алаяқтық жасады деп айыптады, тергеу оның алдау және сенімге қиянат жасау арқылы жәбірленушіден 100 мың доллар алғанын көрсетті. Бірінші сатыдағы сот оны алаяқтық жасағаны үшін кінәлі деп мойындады және 2,5 жылға бас бостандығынан шартты түрде айыру жазасын тағайындады.

Кассациялық саты Балғабаевты оның іс-әрекеттерінде қылмыстық құқық бұзушылық құрамының болмауына байланысты ақтады. Істің мән-жайына келсек, жәбірленуші мен Балғабаеваның арасында қарыз шарты жасалған. Мұны жәбірленуші мен куәгерлердің өзі растайды. Кассациялық саты бұл қатынастар азаматтық-құқықтық болып табылады, бұл қылмыстық қудалауды болдырмайды деп есептеді. Балғабаева үшін қылмыстық қудалау органдарының заңсыз әрекеттерінен келтірілген залалды өтеу құқығы танылды [26].

Бай сот тәжірибесі жан-жақты талдау мен сенімді қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Алаяқтардың жеке басы айтарлықтай өзіндік бір ерекшелікпен ерекшеленеді - бұл адам психологиясында белгілі бір білімі бар, психикалық қордың ерекшеліктерін және белгілі бір өмірлік жағдайларда адамдардың мінез-құлқын пайдалана алатын қылмыстық әлемнің өзіндік интеллектуалдары. Алаяқтар жақсы коммуникативтік қасиеттерге ие. Олар байланысқа тез түсе алады, сенім немесе сезім тудыра алады, өзіне адамдарды тарта алады. Олардың көбі қажет болған жағдайда кез келген адамға «кілттерді» таңдау үшін әр түрлі адамдармен жеке қарым-қатынас үлгісін жасайды. Қаралған қылмыстық істердің қорытындысы бойынша, алаяқтық жасаудың негізгі тәсілі азаматтардың сенімін арттыру және тауарларды сатып алу немесе қызмет көрсету, уақытша пайдалануға алынған ақшаны немесе мүлікті иелену арқылы ақша қаражатын алу жолымен жаңылыстыру болып табылады. Мысалы, Петропавл қалалық сотының үкімімен азамат Х. ҚР ҚК 177-бабы 3-бөлігінің «б» тармағы бойынша мүлкін тәркілеп, жалпы режимдегі колонияда жазасын өтеумен алты жылға бас бостандығынан айырылды. Пластикалық терезелер шығаратын фирманың қолдан жасалған мөрі бола тұра, қаланың бұл қонағы кеңсені жалға алып, өзінің жоқ кәсіпорнын бұқаралық ақпарат құралдарында кеңінен жария етіп, сатып алушылардың назарын зейнеткерлер үшін алдамшы жеңілдік арқылы аударды. Бір апта ішінде ол клиенттерден екі млн теңгеден астам сомаға кепілхат ала алды. Оның қылмыстық іс-әрекеттерінің нәтижесінде 58 адам зардап шекті, негізінен олардың барлығы зейнеткер болған. Жалған құжаттарды, оның ішінде жылжымайтын және жылжымалы мүлікті пайдалану, олар бойынша несие алу -

алаяқтардың арсеналында жиі қолданылатын алдау тағы бір тәсілі. Нәтижесінде жәбірленушілер-банктер, басқа да заңды және жеке тұлғалар ірі материалдық шығындарды көтереді. Талдау алаяқтық құрбандарының әлеуметтік портретін суреттеуге мүмкіндік береді. Көбінесе бұл әйелдер мен кәмелетке толмағандар. Жәбірленушілердің орташа жасы 30-39 және 50-60 жасты құрайды. Аталған санаттағы қылмыстардың едәуір саны зейнеткерлерге қатысты жасалады. Жүргізілген талдау қылмыскерлердің әлеуметтік портретін да көрсетеді. Бұл 21-29 жас аралығындағы орта немесе орта - арнайы білімі бар ерлер мен әйелдер. Олардың көпшілігі бұрын сотталған жұмыссыздар. Олардың жалғыз табыс көзі алаяқтық болып табылады. Жәбірленушілердің талап-арыздары әдетте толық көлемде қанағаттандырылады. Бірақ істе залалды өтеу мүмкін емес. Сотталғандардың негізгі көпшілігінің тұрақты жұмысы, ресми табысы және тыйым салуға болатын мүлкі жоқ.

Сондықтан үкімді орындау барысында залалды өндіріп алу бөлігінде мүлікке тыйым салынбайды [5, 31 б].

2015 жылдың 1 қаңтарынан бастап күшіне енген жаңа Қылмыстық кодексті қабылдау көбінесе алаяқтық пен оның салдарына қарсы күрес мәселесін шешуге ықпал етуі тиіс болатын. Мәселен, жаңа қылмыстық заң мүлікті тәркілеу ұғымын неғұрлым егжей-тегжейлі ашып көрсетеді және сотталған адамның меншігіндегі, заңсыз жолмен алынған не заңсыз жолмен алынған қаражатқа сатып алынған мүлікті, сондай-ақ қылмыстық құқық бұзушылық жасау қаруы немесе құралы болып табылатын мүлікті мәжбүрлеп өтеусіз алып қою және мемлекет меншігіне айналдыру үшін көбірек тетіктер береді.

Маңызды инновация 48 б.2 б. «Мүлікті тәркілеу» болып табылады. Ақша мен өзге де мүлік тәркіленуге жатады:

- заңды иесіне қайтаруға жататын мүлік пен одан түскен табыстарды қоспағанда, осы мүліктен түскен кез келген табыстар;

- ішінара немесе толық айналдырылған немесе қайта өзгертілген қылмыстық құқық бұзушылық жасау нәтижесінде алынған мүлік және осы мүліктен түскен табыстар;

- экстремистік немесе террористік әрекетті не қылмыстық топты қаржыландыруға немесе өзге де қамтамасыз етуге пайдаланылатын немесе арналған;

- қылмыстық құқық бұзушылық жасау құралы немесе құралы болып табылатын табыстар.

Сондай-ақ қолданыстағы қылмыстық заң, егер мүлікке кіретін белгілі бір затты тәркілеу сот осы затты тәркілеу туралы шешім қабылдаған кезде оны пайдалану, сату салдарынан немесе өзге де себеппен мүмкін болмаса, сот шешімі бойынша осы заттың құнына сәйкес келетін ақша сомасы тәркіленуге жататынын нақтылайды. «Үкім шығарылғанға дейін тәркілеу туралы іс жүргізу» ҚР Қылмыстық іс жүргізу кодексінің 15-бөлімінде көзделген жағдайларда, ҚР ҚК 48-бабына сәйкес мүлікті тәркілеу сот шешімі бойынша қылмыстық-құқықтық ықпал ету шарасы ретінде қолданылуы мүмкін. Сонымен қатар, қаржы пирамидаларын құрғаны және басқарғаны үшін 12 жылға дейін

бас бостандығынан айыруды көздейтін арнайы норманы енгізу Қылмыстық кодекстің новелласы болды.

Қаралып отырған қылмыс түрінің алдын алу жөніндегі жұмыстың тиімділігі барлық мемлекеттік органдар мен мекемелердің оны жүргізуінің жүйелілік дәрежесіне тікелей байланысты.

Атап айтқанда, мақсатты индикаторларды көрсете отырып, 2019-2021 жылдарға арналған құқық бұзушылықтың алдын алу бойынша сапалы бағдарламалық құжатты әзірлеу қажет, оларға қол жеткізу болжанып отырған қылмыстың төмендеуіне нақты әсер етеді.

Операторлар абоненттерді СМС немесе дауыстық хабарлама арқылы белгілі бір мерзімділікпен алаяқтық әдістері мен түрлері туралы хабардар ете алатындай, бұқаралық ақпарат құралдарымен, ұялы байланыс операторларымен өзара іс-қимылды реттеу қажет.

Комитеттің базаларын, атап айтқанда, осы қылмыстардың негізгі жасалған орындарын анықтау жолымен, онда жасалатын алаяқтық түрлері мен тәсілдері туралы буклеттер мен парақшаларды одан әрі орналастыру үшін, бейнекамералар мен т. б. орнату арқылы қылмыстың интерактивті картасын пайдалану керек.

Осыған байланысты алаяқтық бойынша қылмыстардың өсуі байқалатын қалалар мен аудандар бойынша кесте қоса берілуі керек.

Қазір қоғамдық орындарда (вокзалдарда, ХҚКО-да, ірі сауда орталықтарында және т.б.) антитеррористік, сыбайлас жемқорлыққа қарсы тақырыптарға хабарландырулар кездестіруге болады. Осындай жұмыс барлық жерде меншікке қарсы қылмыстардың, оның ішінде алаяқтықтың алдын алу бойынша да жасалуы тиіс. Азаматтар барлық қол жетімді көздерден осы қылмыстарды жасау тәсілдері туралы толық ақпаратқа ие болуға және қандай да бір туындаған жағдайда қандай іс-әрекеттер жасау қажеттігін нақты білуге тиіс.

Мемлекетке және оның азаматтарына алаяқтық келтіретін зұлымдық ауқымын, алаяқтардың қылмыстық мақсаттарға қол жеткізген тәсілдерінің алуан түрлілігін, қылмыскерлердің қылмыстық жауапкершілікті болдырмау үшін азаматтық-құқықтық жазықтыққа жиі көшірілетін осы әрекеттің ерекшеліктерін ескере отырып, бүгінгі күні оған неғұрлым қуатты тосқауыл қою керек деп есептейміз. Бірінші кезекте алдын алуға жұмыс істейтін кең ақпараттық насихат - бұқаралық ақпарат құралдарында белсенді құқық түсіндіру жұмысы қажет. Алдау тәсілдері, жеңіл табыс табу тәуекелдері, аферден қорғау әдістері-мұның бәрі құқық қорғау органдарына, судьяларға, заң қоғамдастығының барлық өкілдеріне жақсы мәлім. Олардың сауатты сөзі алаяқтарға қарсы тұра алады. Оның БАҚ-та сенімді естілуі үшін республикалық және өңірлік деңгейлерде әзірленген арнайы медиа-жобалар, алдын алу жөніндегі мемлекеттік бағдарламалар маңызды. Мұндай бағдарламаларды табысты іске асыру үшін БАҚ-та мемлекеттік ақпараттық саясатты жүргізуге мемлекеттік тапсырыстың жеке лоттары түрінде мемлекеттік қаржыландыру, ҮЕҰ үшін гранттар қажет. Жаңа заңнамалық тетіктермен кешенде мұндай

ақпараттық тетік алаяқтыққа қарсы тұруға, азаматтарды қорғауға және елімізде құқықтық тәртіпті нығайтуға қабілетті болады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

- 1 ҚР ІІМ сайты // mvd.gov.kz 25.03.2021
- 2 Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеті // <http://pravstat.prokuror.gov.kz/> 25.03.2021
- 3 Қазақстан Республикасы Жоғарғы соты // sud.gov.kz 25.03.2021
- 4 Верховный суд оправдал трёх казахстанцев, осуждённых за мошенничество и наркоторговлю // <https://informburo.kz/novosti/verhovnyy-sud-opravdal-tryoh-kazahstancsev-osuzhdyonnyh-za-moshennichestvo-i-narkotorgovlyu.html> 25.03.2021
- 5 Вепрев В.С. Основания уголовно-процессуальной ответственности / В.С. Вепрев. - М.: Юрлитинформ, 2017. - 232 с.

Увалиев Айдар Маймуратович

КӨП ЖАҚТЫ ШАРТТЫҢ МАҚСАТЫ МЕН БЕЛГІЛЕРІ, ҚҰРЫЛЫМЫ

7М04208 «Құқықтың өзекті мәселелері» Білім беру бағдарламасының 2 курс магистранты, Қазақ инновациялық гуманитарлық заң университеті, Семей қ.

Көпжақты шарттың міндетті (белгісі, нышаны) атрибуты болып табылады деген жеке пайымдаулардың болуы барлығы сөзсіз түрде мойындайды.

Егер екі немесе одан да көп адам оларды ортақ нәтижеге жету үшін біріктіретін бір мақсат болса, онда жалпы мақсаттағы келісім бар деп есептеледі. Заңды әдебиетте ұсынылған бұл шарттың атауы көпжақты келісімнің мәнін көрсететін дәл анықтауы болып көрінеді, өйткені бұл белгілеу логикалық тізбекті құруға мүмкіндік береді: бір мақсат тараптардың мүдделерінің сәйкестігін алдын ала анықтайды және соның салдарынан қатысушылар арасындағы ішкі қатынастарды ұйымдастыру қажеттілігін туындатады. Осылайша, «бір мақсат», оның болуы немесе болмауы екіжақты және көпжақты келісімдер арасында ауытқу болып табылады. Мақсаттың бар екенін анықтау теориялық тұрғыда ғана емес, практикалық жағынан да маңызды екендігін көрсетеді. Құқық қорғау тәжірибесінің талдауы, соттарда жиі шарттың біліктілігіне қатысты даудың ортақ мақсатының болуы туралы мәселені дұрыс зерттегенін көрсетеді.

Бір қарағанда, бірлескен қызметтің мақсаты кез-келген егжей-тегжейлі сипаттағы күрделі ұғымдарға қолданылмайды. Алайда, жақын арада сараптамадан кейін оның кейбір ерекшеліктерін түсіну қажет екендігі айқын болады.

Біріншіден, кез-келген мақсат әртүрлі болуы мүмкін, бірақ ең бастысы ол заңды болуы керек, тыйым салынбаған, әйтпесе келісімшарттың жарамсыздығы Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің нормаларына әкеп соғуы мүмкін.

Екіншіден, мақсат жалпы болуы керек, яғни оның жетістігі тек кейбіреулеріне ғана емес, барлық қатысушыларды қызықтыруы керек. Сонымен қатар, бұл пайда барлық үшін бірдей болуы міндетті емес.

Келісімшартта нақты мақсат көрсетілуі керек пе немесе жасалмаған келісімшарттың мазмұнында анықтала ма деген мәселе даулы болып табылады [1,94 б.].

Кейбіреулер, егер келісім тікелей келісімшартта көрсетілмесе де, келісімнің мағынасынан айқын болса да, оның бар болуы мойындалуы керек, бірақ авторлардың басым көпшілігі мақсатты көрсету керек деп санайды, әйтпесе жалпыға ортақ келісім жасалмайды деп есептейді.

Біз, даулы мәселенің қажеттілігін жоққа шығармай, қалыптаспайтын артықшылықты беруді емес, тараптардың келісімінің мағынасын ескере отырып, соңғы көзқарасқа қосыламыз. «Үнсіз нысанда шартты жасасудың жол бермейтіндігін жоққа шығарудың қажеті жоқ ... Бірақ бұл жағдайда шарттың мақсаты үнсіздікпен жабылмауы керек, бірақ бірінші жоспарда нақты әрекет жасалуы тиіс».

Шарт жасасу сәтінде бір мақсаттың болмауы, тіпті егер тараптар бір мақсатқа арналған шартты формальды түрде нығайтса да, шарттың мазмұнын түсіндіруден және іс бойынша іс жүзіндегі мән-жайлардан өзгеше пайда болса, онда шарттың талаптары туралы ереже қолданылуы тиіс.

Осындай келісімнің талапты сипатын дәлелдеу үшін тараптардың келісімшарттық қатынастарының құрылымы зерттеледі. Егер қандай да бір іс-әрекеттер тікелей келісімшарт бойынша тараптардың біреуінің мүддесінде орындалса (қызметтерді ұсыну, бір қатысушыға арналған заттар) және олар қамтамасыз етудің материалдық қамтамасыз етілуімен (мысалы, төлем) қарсыласса, онда әдетте, шарттың бірыңғай ортақ мақсатының жоқтығын бағалауға болады. Мақсаттың табиғаты туралы сауал қызықты да бір жағынан әрі қиын. Көптеген жағдайларда мақсат – экономикалық, кәсіпкерлік, болып келеді, яғни ол меншік сипатына ие (мысалы, римдіктер үшін бұл міндетті шарт болған) [2,190 б.].

Мүліктік емес мақсат жұмыспен қызметке жетутүрінде көрсетілетін болады деген пікір бар. Бұл көзқарас ынталандыра түсуге әкеліп соғады, өйткені материалдық пайда арасында заттармен бірге, заттардың пайда болуы мен өзгеруімен бірге жүрмейтін, сондай-ақ материалдардың белгілі бір пайдалы әсерін тудыратын жұмыстар мен қызметтердің нәтижелері, сондай-ақ қызмет көрсету нәтижесі міндетті болып табылатын сипатта септігін тигізеді. Бұл аса қажетті де емес, себебі бұл азаматтық (цивилистік) аксиома.

Көпжақты шарттың мақсаты мүліктік және мүліктік емес, ең бастысы – заңмен тыйым салынуы және азаматтық құқықтың негізгі принциптеріне қайшы келмеуі мүмкін деп есептейміз.

Іс жүзінде әртүрлі мақсаттарға қол жеткізу үшін жасалған жай серіктестік келісімшарттары жиі кездеседі. Мысалы айтсақ, әуе кемелерін бірлесіп пайдалану туралы келісімдер белгілі; мұнайды бірлесіп өңдеу және дайын өнімді сату; сол секілді, жаңа жұмыс орындарын құру үшін ынтымақтастық және бірлескен қызмет туралы; салынған үй-жайларды салу және одан әрі пайдалану бойынша бірлескен қызмет; орманның түбірінде бірлесіп жинау, оны өңдеу және кептіру туралы; шағын авиациялық ұшақтарды бірлесіп өндіру және сату туралы; қалада эфирлік телеарнаны бірлесіп ұйымдастыру туралы тәжірибелерді келтіруге болады.

Құқықтық әдебиеттерде көпжақты келісім жасасудағы мақсаттар санының мәселесін көтереді: бір немесе бірнеше. Кейбір авторлар бір мақсатқа жету керек деген қорытындыға келді, бірақ дәлелдерді келтірмейді. Шындығында, бірыңғай және жалғыз мақсат болуы керек, бірақ оған қол жеткізу үшін қатысушылар қарсы келісімдер жасау арқылы кез-келген қызметті жүзеге асыра алады. Сондықтан, мақсат пен іс-әрекеттердің алғашқы термині - «түпкілікті мақсат, яғни жақын болашақта қол жеткізілген болашақ нәтиже», екіншіден - «тұрақты мақсат, яғни шын мәнінде, ұйымның қызмет түрі» екенін анықтау мүмкін емес. Бұдан басқа, мақсатты өзгерту, оған жету немесе оған қол жеткізбеу шарттың тағдырына әсер ететін орыннан басталуы керек, өйткені мақсатқа қатысты шарт кез келген көпжақты келісім үшін маңызды болып табылады.

Қатысушыларды бір уақытта түрлі мақсатта (мысалы, коммерциялық және коммерциялық емес) іздеуге немесе шарттың тиісті өзгеріссіз бір келісілген мақсатқа көшуіне жол берілмейді.

Сонымен, мақсат - көпжақты келісімнің міндетті сипаты, егер ортақ мақсат болмаса, алайда жалпы мақсаттағы келісім жоқ, бірақ ондай жағдайда екі жақты (қарсы, айырбас) шарт туралы айту керек. Бұл критерийді басшылыққа ала отырып, сот, тараптар жай серіктестік туралы келісім емес, Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінің негізінде жалдау шартын жасағанын дұрыс деп тапты.

Мақсат әртүрлі – сауда, ғылыми, қайырымдылық болуы мүмкін, бірақ белгілі айқындалған болуы тиіс: келісімшартта тікелей бекітілген немесе оның мазмұнынан айқын болуы; ол бастапқыда «қатысуы мүмкін» және факт болғаннан кейін болмауы да тиіс.

Сонымен қатар, мақсат «зандарға және адамгершіліктік сипатқа қайшы келмеуі керек», жалпы, біртұтас болу керек, өйткені «бір мезгілде әртүрлі мақсаттарға (пайда мен қайырымдылық) ұмтылуға болмайды, бір тапсырмадан екіншісіне көшуге жол берілмейді, себебі бұл біреудің ыдырауы мен пайда болуына әкеп соғатын келісім болып қалуы мүмкін.

Осы немесе өзге мақсаттардың ерекшелігі арнайы құқықтық реттеуді қажет етеді және талап етеді, өйткені ол көпжақты келісімдердің түрлерге бөлінуін алдын ала анықтайды.

Бірлескен қызметтің жалпы мақсаты қатысушылардың екі жақты (қарсы) келісімдерге тән емес жалпыға бірдейлікті, сәйкестілікке қол жеткізу процесіне мүдделерін біріктіру қажеттілігін талап етеді.

Ортақ мақсаттың болуы көпжақты келісімнің мәні – қарсы (айырбасталатын) құқықтық қатынастарға кіру арқылы қол жеткізілетін нақты нәтиже (экономикалық, құқықтық) болып табылмайтынын алдын ала анықтайды; ол бір мақсатқа ұмтылатын адамдар арасындағы ішкі қатынастарда, яғни олардың қызметін ұйымдастырады. Бұл ерекше меншік, оқу туралы келісімшарт әрдайым байқалып, ешкімде дау туғызбайды. Мәселен, Г.Ф. Шершеневич серіктестік туралы келісімнің ерекшелігін: «ол өзіне мақсат етіп, сатып алу және сату сияқты қызмет етпейді» - деп көрсетіп кетеді [3,304 б.].

Көптеген ғалымдар мен құқық қолдану тәжірибесі, норманың сөзбе сөз түсіндірілуіне сүйенеді: онда екіден көп болса, көпжақты келісім бар деп есептейді. Біз басқаша деп ойлаймыз: екі жақты және көпжақты келісімдердің арасындағы айырмашылық қатысушылардың (тараптардың) санында емес, олар тудыратын қатынас құрылымында жатыр. Сатып алу туралы келісім, әрине, екі жақты болып табылады, тіпті сатушының жағында және сатып алушыда бірнеше субъект қатысқанның өзінде. Мұнда әрбір бірлескен несие беруші борышқорға ғана (борышқорларға) және керісінше талап қоюға құқылы: әрбір тең қарыз алушылар кредиторға (кредиторларға) қатысты міндеттемелерді орындайды. Егер серіктес кредиторлардың кез-келгені басқа кредиторларға (тіпті сату объектісі туралы мәселе бойынша да) талаптары болса, бұл құқықтар осы келісім-шарт бойынша емес, басқа да заңдық фактілерге негізделеді. Бірлескен қызмет туралы келісім әрдайым көпжақты болып табылады (егер ол үш немесе одан да көп субъектілер жасаса, айқын болады), өйткені оның әр субъектісі басқа барлық қатысушыларға қатысты құқықтар мен міндеттемелерге ие. Осы тұрғыдан алғанда, екі жақтың бірлескен қызметі туралы келісімді көпжақты мәміленің арнайы жағдайы ретінде қарастырған жөн. Шарт туралы жалпы ережелер осы екі жақ арасындағы қарым-қатынастарға қолданылуға тиіс деп есептейміз, егер бұл одақ құрылған мақсатқа жету үшін ішкі қатынастарды реттейтін көпжақты келісімнің мәніне қайшы келмесе.

Көпжақтылықты түсінудің сонымен қатар кері жағы да бар. Заң ғылымында арифметикалық әдіс оқулықтарда бірнеше рет сынға түскен құқықтық қарым-қатынастарда екіден астам қатысушы бар екені анықталған кезде қатынастардың жан-жақтылығы туралы дұрыс емес қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Шартқа қатысушы тұлғаларды санау негізіндегі әдіс құқық қорғау практикасында пайдаланылады, ол келесідей жүйеленуі мүмкін:

1. Әдетте, сот, мәміленің екі тарапы болғанда және ортақ мақсатта емес, екі жақты, қарсы операция ретінде емес, несие келісімшартын, қызмет көрсету туралы келісімшартты немесе келісімшартты туындаған қатынастарды білсе, көпжақты келісім ретінде (бірлескен қызмет туралы) келісімді танудан бас тартады.
2. Бірнеше тұлғаның болуы шартты көпжақты деп тануды анықтайды, оның ішінде құқықтық сипаты теорияда қызу пікірталас тудырады және құқық қорғау органдарында біркелкі біліктілікке жол бермейді.

3. Құқықтық қамтамасыз етудің негізгі міндеті - құқықтық реттеудің тиімділігін қамтамасыз ететін даулы құқықтық қатынастардың тиісті біліктілігі.

Айтпақшы, «үш», «төрт», «алты» және т.с.с. келісімдердің қолданылуы әдебиетте бірнеше тараптардың саны ондаған, тіпті жүзге жетуі мүмкін. Бұл сондай-ақ төрелік (арбитраждық) практикамен де расталады.

Әдебиетте көрсетілгендей мәміленің көпжақты сипатын көрсету үшін қатысушылардың санын ғана пайдалануға бола ма? «Сонымен қатар, көпжақты мәміле тараптардың санына қатысты елеулі өзгерістерге ұшырайды және тиісінше, бір түрден мәміле, мысалы, алты жақтыдан бес жақты мәмілеге ауысады». Біздіңше олай емес сияқты, себебі жалпыға ортақ келісімде қатысушылардың саны қандай да бір мәндік жүктемені тудырмайды, бірақ қиындықтар тудырады, өйткені тараптардың саны шарттың мәнін анықтамайды.

Бұл жағдайда бір жақты, екі жақты және көпжақты мәмілелерді ажырату қажет және өте қажет болуы мүмкін, бірақ көпжақты мәмілелердегі айырмашылықты тараптардың санына қарай көру мүмкін емес, сондықтан «көпжақты» термині қолданылатын заңмен белгіленген нышандарды кеңейтпеу керек, себебі бұл мүмкін емес және болуы да мүмкін емес.

Осыны ескере отырып, көпжақты келісім туралы келесі түсінікке келуге болады. Көпжақты келісім – бұл бір мақсатқа (жалпы мақсаттағы) қол жеткізуге бағытталған, сондықтан олардың арасындағы ішкі қатынастарды реттеуге, яғни олардың қызметін ұйымдастыруға бағытталған адамдардың (тараптардың) келісімі.

Бір мақсатпен біріктірілген екі тұлғаның келісімі екі жақты келіспеушілік ретінде қаралмауы керек, өйткені мұндай санат осы шарттың жалпыға ортақ (және сондықтан да көпжақты) сипатына қайшы келеді.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Лобанов Г. Совместная деятельность: форма, цели, особенности//Хоз-во и право. 2015. № 6. 141 с.

2. Савельев А.Б. Договор простого товарищества в российском гражданском праве / Актуальные проблемы гражданского права / Под ред. М. И. Брагинского. Москва., 2012. - 295 с.

3. Шершеневич Г.Ф. Русское гражданское право: Учебник (по изданию 1907 г.). - Москва., 2015. - 388 с.

МЕМЛЕКЕТТІК МЕНШІКТІ БАСҚАРУДАҒЫ ОРЫН АЛАТЫН АЗАМАТТЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ МӘСЕЛЕЛЕР

**Азаматтық құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы, Қазақ
инновациялық гуманитарлық заң университеті**

Бүгінгі таңда мемлекеттік мүлікті қорғау мемлекеттік саясаттың негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл, бірінші кезекте мемлекеттік мүліктің мазмұнының және оларды басқару тәртібінің өзгеріске түсуімен тығыз байланысты. Егер, бұрын жоспарлы экономика тұсында мемлекет өзінің меншігіне тиесілі мүлікті мемлекеттік мекеме-кәсіпорындарға жедел басқаруға немесе шаруашылық жүргізу құқығына беріп келген болса, қазір мемлекеттік мүлікті жеке меншікке беру оқиғалары қалыпты жағдай. Яғни, енді мемлекет жеке заңды тұлғаның, соның ішінде, көбінесе акционерлік қоғамның немесе жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің қатысушысына айналады. Бұл жерде, әрине, акциялардың мемлекеттік пакеттері мен шаруашылық серіктестіктеріне қатысу үлестері мемлекеттік мүліктердің санатына жатады. Алайда, мұндай мүліктің құқықтық режимі мемлекеттік кәсіпорын немесе мекеме мүлкінің құқықтық режимімен салыстырғанда түбегейлі өзгеріске ұшырайды. Акционерлік қоғамда акциялар пакетіне немесе жауапкершілігі шектеулі серіктестікте үлеске ие бола отырып, мемлекет заңды тұлғаға қарапайым қатысушы мәртебесін алады. Сол себепті, мемлекет азаматтық заңдылықпен реттелетін қатынастарға заңды тұлғалардың қатысуын, соның ішінде жеке заңды тұлғаларға қатысуын анықтайтын ережелерге толыққанды бағынады.

Сонымен бірге, мемлекет экономика үшін айрықша маңызға ие мекеме-ұйымдардың акцияларына немесе олардағы белгілі бір үлестерге иелік ете алады. Бұлар: ірі өндіріс ошақтары, көлік кәсіпорындары, энергетикалық компаниялар және т.б. Сондықтан, қазіргі кезеңде, мемлекеттік меншік құқығын жүзеге асыру барысында, ең алдымен, мемлекеттік акциялар пакетін немесе жауапкершілігі шектеулі серіктестіктердегі үлестерді тиімді басқару мәселелері басты орынға шығады. Осыған орай, мүліктердің аталмыш санатын анықтап, нақты көрсету үшін заңдылықта түсінуге ыңғайлы – «мемлекеттік активтер» деген ұғым кеңінен қолданылып жүр.

Мемлекеттік активтерді жеке меншікке бергендегі негізгі мақсат оларды басқарудың тиімділігін арттыру еді. Өкінішке орай, бұл мақсатқа жүз пайыз жету мүмкін болмады. Жеке инвесторлар өздеріне берілген нысандардың, мүліктердің функцияларын, мақсаттарын ескерместен, қысқа мерзімде мол пайда табуға пайдаланды. Бірқатар білім беру, электр қуатын өндіру, көлік компаниялары, телерадиотарату корпорациялары, өндірістік, әлеуметтік сипаттағы нысандар осындай жағдайлардың «құрбаны» болды. Мемлекеттік мүлікті жекешелендіру бойынша сот практикасы көрсеткендей, мемлекеттік нысандарды иеліктен шығару көп жағдайда өрескел заң бұзушылықпен жасалған, жекешелендіру

заңдылығын заңсыз айналып өту схемалары қолданылған, жеке меншікке мүлде берілмейтін мемлекеттік мүлікті пайдалану фактілері орын алған.

Тәуелсіздік алған жылдар ішінде іргетасы бекітген мемлекет енді өзіне тиесілі меншік құқығын жүзеге асырудың саясаты мен тәртібін жоспарлы және мақсатты түрде қайта қарастырып, бұл қатынастарды реформалауда. Біріншіден, ол шикізат секторына қатысты. Себебі, республика экономикасына түсетін түсімдердің елеулі бөлігі Қазақстанның қазба байлықтарын экспорттаудан құралады (негізінен мұнай, газ, рудалар).

Қазақстан Республикасының Конституциясына сәйкес, жер қойнауы мен ондағы пайдалы қазба байлықтары мемлекеттің меншігі болып табылады. Ал мемлекет жер қойнауын пайдаланушылар мен арада жасалған келісімшарттар негізінде қазақстандық және шетелдік жеке және заңды тұлғаларға келісімшартта көрсетілген аумақтың шегінде жер қойнауына иелік ету мен пайдалануға құқық береді.

Қазіргі таңда Қазақстандағы аса ірі мұнай мен газ кен орындарын шетелдік инвесторлар сонау 90-жылдардың басы мен ортасында жасалған екі жақты ұзақ мерзімді келісімшарттарға сәйкес игеріп отыр. Ол кезең заңдылықтың дұрыс жетілмегендігімен, мәртебесі мен қызмет аясы жиі өзгерген сан алуан мемлекеттік органдардың болуымен, Қазақстан экономикасына шетелдік инвестиция тартудың ауадай қажеттілігімен сипатталады. Яғни, ресейлік зерттеушілердің айтуынша, Қазақстан Республикасы шегірткедей қаптаған трансұлттық мұнай корпорацияларының жаппай жаулауына ұшырады. Олармен келісімшарттар тиісті дәрежедегі заңды негізсіз, Қазақстан үшін үлкен қаржылық, ұйымдастырушылық және құқықтық тиімсіз формаларда жасалды [1].

Мысалы, тәжірибеде жер қойнауын пайдалану үшін келісімшарт моделі ретінде - өнімді бөлу шарты барынша кең қолданылды. Бұл шарт өзінің жер қойнауындағы байлықты өз алдына дербес игеруге техникалық, қаржылық жағынан мүмкіндігі жоқ дамушы немесе өтпелі экономикасы бар елдерге тән жағдай. Өндірістің өзіндік құнының жоғары болуына, көлік қатынасының қиындығына, ішкі өңдеу көлемінің шектелгендігіне байланысты өнімді бөлу шарты мемлекет үшін тиімсіз және жер қойнауын пайдалану шарттарының ішінде қолдануға күрделі. Бүгінге дейін жасалған өнімді бөлу шарттарының іс-тәжірибесі көрсеткендей, мұнайға баға жоғары болғанның өзінде республика бұл жобалардан мол үлес ала алмайды. Салыстыру үшін айта кетсек, Ресей Федерациясының заңдылығында да өнімді бөлу шарты моделі қарастырылған. Нақты айтқанда, 1995 жылғы 30 желтоқсанда «Өнімді бөлу шарттары туралы» Ресей Федеральдық заңы қабылданған. Алайда, Қазақстаннан айырмашылығы Ресейде мұндай келісімшарттар өте сирек жасалады (Сахалин-1, Сахалин-2, Хьюстонское мұнайгаз кеніштері) және шарт жасасу тәртібі өте күрделі, өйткені, өнімді бөлудің әрбір шартына заң шығарушы органның келісімі керек. Қазақстанда қазір өнімді бөлу шарты негізінде оннан аса кен орындары игерілуде. Бірақ, алдағы уақытта отандық заң шығарушылар жер қойнауын пайдаланудың мұндай шарттарынан бас тартулары тиіс. Ол үшін өнімді бөлу шартына мораторий жариялауға болады.

Қазақстандағы жер қойнауын пайдалануды құқықтық реттеудің тағы бір маңызды аспекті – жер қойнауын пайдалану жөніндегі келісімшарт ережелерінің тұрақтылығын қамтамасыз ету, әсіресе, салық салу мәселелерін негізінде біржақты шешу қажеттігі. Бұл сұрақ әлі күнге дейін отандық заңдылықта да, құқықтық доктринада да толыққанды шешімін таппай келеді [2, 55 б.].

Расымен, қазіргі кезде Қазақстанда мемлекеттің экономикалық мүдделерін қорғау мақсатында ағымдағы заңдылық талаптарын қайта қарау бойынша тұрақты жұмыстар жүргізілуде. Мәселен, 2004 жылы отандық заңдарда жер қойнауын пайдаланудың иеліктен шығарылатын құқықтарын және жер қойнауын пайдаланушы компаниялардағы қатысу үлестерін (акцияларын) сатып алуға басымдық құқығы туралы норма пайда болды. Заң шығарушы бұл норманы бұған дейін жасалған барлық келісімшарттарға қатысты деп белгіледі. 2005 жылы Азаматтық кодексте мемлекеттік меншік құқығының пайда болуына әкелетін жаңа негіздеме пайда болды. Ол: жеке меншіктегі мүлікті өз еркімен, өтемақысыз мемлекеттік меншікке беру. 2007 жылы кері күші бар заң қабылданды. Оған сәйкес, Үкімет енді жер қойнауын пайдаланушылардан елдің мемлекеттің қауіпсіздігіне нұқсан келетіндей жағдай туындаса, жер қойнауын пайдалану туралы келісімшарттардан біржақты бас тарта алады.

Жалпы, мемлекеттік мүліктің құқықтық режимі жиі өзгеріп отырады, онда мүлдем жаңа режимдерді талап ететін, мүліктің айрықша санаттарына арналған құқықтық нормалардың блоктары пайда болады. Мысалы, егер, кеңестік кезеңде жедел басқару және шаруашылық жүргізудің құрылымын қалыптастыруға, негізгі және айналым қаржыларының, табыстың құқықтық режимін жасақтауға, кәсіпорындарды көтермелеуге аса қажеттілік туындаса, қазіргі кезеңде саяси-экономикалық мақсаттар тұрғысынан мүліктің жаңа санаты бөлініп шықты. Яғни, мемлекет үшін айрықша мәнге ие мүліктер санаты «стратегиялық нысандар» деп аталады. 2007 жылдың 7 тамызында қабылданған Қазақстан Республикасы «Экономика саласындағы мемлекеттің мүдделерін қамтамасыз ету мәселелері бойынша, Қазақстан Республикасының жекелеген заңдылық актілеріне өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Заңына сәйкес, Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінде «Стратегиялық нысандар» атты жаңа бап пайда болды. Осыған сәйкес, қазақстандық қоғамның тұрақты дамуына әлеуметтік-экономикалық тұрғыдан ықпал ететін, ол мүлікті иелену, пайдалану немесе сату арқылы Қазақстан Республикасының ұлттық қауіпсіздігіне нұқсан келетін мүліктер стратегиялық мүлік нысаны болып белгіленді (магистралды теміржол желісі; магистралды мұнайқұбырлары; магистралды газқұбырлары; ұлттық электр желісі; магистралды байланыс желілері; ұлттық пошта қызметі; халықаралық әуежайлар; халықаралық маңызы бар теңіз порттары; әуе қозғалысын басқаратын аэронавигациялық құрылғылар; кеме қозғалысы қауіпсіздігін реттейтін құрылғылар мен навигациялық белгілер; атом энергетикасы нысандары; ғарыш саласы нысандары; су шаруашылығы нысандары; жалпы пайдаланудағы автомобиль жолдары; сондай-ақ, меншігіне стратегиялық нысандар кіретін заңды тұлғалардағы акциялар пакеттері (қатысу үлестері, пайлар); меншігіне стратегиялық нысандар кіретін заңды тұлғаларға тікелей және жанама ықпал ете алатын жеке және заңды тұлғалардағы акциялар пакеттері (қатысу үлестері,

пайлар). Бұл жағдайда Азаматтық кодекс Үкіметке стратегиялық нысанды сатып алуда басымдық құқық береді.

Мемлекеттің ұлттық мүдделерінің заңдылық тұрғысынан қорғалуына тұтастай алғанда оң баға берілгеніне қарамастан, отандық заңдылықтың жекелеген новеллалары асығыс, дұрыс құқықтық талдаусыз, ғылыми негіздеусіз қабылданып кетіп жатыр. Нәтижесінде, олар ғалымдар мен іскер тұлғалар тарапынан дұрыс сынға алынуда, инвестициялық ахуалға теріс әсерін тигізуде.

Мемлекеттік активтердің құқықтық режимін реформалау процесінде оң өзгерістер де аз емес. Нақты айтқанда ұзақ жылдар бойы іс жүзінде мемлекеттік мүлікке мемлекет тарапынан иелік етіп келген, тиімсіз жұмыс істеген мемлекеттік орган – Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру жөніндегі комитеттің өкілеттіліктері қайта қарастырылуда. Бұл орган заңды тұлғалардағы мемлекеттік акциялар пакеттерін қоса алғанда, барлық мемлекеттік мүліктерді басқарып келді. Тиімсіздігі сол, осы басқару барысында нысандардың ерекшеліктері ескерілмей қалып, мемлекеттік мүлік мемлекет үшін пайдасыз шарттар нысанына айналып отырды.

Күні бүгін экономиканың мемлекеттік секторындағы субъектілердің коммерциялық қызметі реформалануымен қатар, ол субъектілерді мемлекет тарапынан басқару тәртібі де жетілдірілуде. Мәселен, соңғы кездері Қазақстандағы экономиканың мемлекеттік секторында мемлекеттік кәсіпорын түріндегі ұйымдастырушылық-құқықтық формадан бас тарту үрдісі байқалуда. Олардың орнын жеке заңды тұлғалар – мемлекеттік басымдау қатысуымен жасақталатын акционерлік қоғамдар басуда. Кәсіпкерліктің мұндай ыңғайлы формалары «жариялы және жеке құқықтағы өзіндік субъект, коммерциялық заңды тұлғаның айрықша бөлек ұйымдастырушылық-құқықтық формасы» [3, 47 б] - ұлттық компаниялардың пайда болуына әкелді.

Ұлттық компания түсінігі Қазақстан Республикасының «Мемлекеттік мүлік» Заңының 1-бабы 34-тармағында былай келтірілген: «ұлттық компания – Қазақстан Республикасы Үкіметінің немесе облыстардың, республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдарының шешімімен құрылған, акцияларының бақылау пакеті мемлекетке, ұлттық басқарушы холдингке немесе ұлттық холдингке тиесілі және қызметін ұлттық экономиканың негізін құрайтын салаларда жүзеге асыратын немесе өңірлердің экономикасын дамытуға жәрдемдесу үшін құрылатын (әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорациялар) акционерлік қоғам». Алайда, ұлттық компаниялардың ерекше құқықтық мәртебесі бола тұра, олардың қызметін реттейтін әлі дербес заңдылық база жоқ. Бұл саладағы әрекет ететін заңдылықтар, көбінесе, мұнай операцияларымен айналысатын салалық жекелеген ұлттық компаниялардың мүддесіне жұмыс істеуде. Мұнда ұлттық компаниялардың өкілеттіліктерін белгілейтін, жиі-жиі қайта құрылуын көрсететін нормативтік актілер саны ұдайы өсуде.

Негізгі назар осы салада жұмыс істейтін ұлттық компаниялар мен мемлекеттік басқару органдарының өкілеттіліктерін шектеуге, сондай-ақ, экономиканың осы саласында мемлекеттік мүдделерді жүзеге асыратын ұлттық

компаниялардың стратегиялық мәселелерді шешудегі функцияларына аударылады.

Мемлекеттің қатысы бар ұлттық компаниялар мен өзге де заңды тұлғаларды басқару үшін Қазақстанда холдинг жүйесі енгізілуде. Бұл жағдайда мемлекет тарапынан холдинг құрылады да, оларға меншік ретінде мемлекеттік акциялар пакеті және шаруашылық етуші субъектілердегі үлестер беріледі.

Мемлекеттік компаниялардағы корпоративтік басқаруды жетілдіру үшін көптеген елдер мемлекеттік холдингтер құру жүйесін таңдаған. Холдингтік компаниялар – бұл өзге коммерциялық ұйымдардың акцияларын (үлестерін) ұстаушы ұйымдар. Холдингтер әлемде кең таралғанымен, «холдингтік компания» термині негізінен англо-американдық жүйеде жиі қолданылады. Мәселен, Германияда осындай өндірістік-шаруашылықтық кешендер жүйесі «концерн» деп аталады [4, 25 б.].

Мемлекеттік холдингтердің белсенді құрылған кезеңі 2002-2003 жылдар. Осы кезде бірден бірнеше холдингтік ұйымдар Малайзия, Норвегия, Ұлыбритания және Қытай мемлекеттерінде дүниеге келді [5, 100 б.].

Әлемдегі үрдіске ілескен Қазақстанда да 2006 жылы мемлекеттік активтерді басқаратын мемлекеттік холдинг құрылды. Ол аңыздағы сәттілікке жол ашатын құстың атымен «Самұрық» деп аталды. Мемлекеттік холдинг құру идеясын Қазақстан Президенті Н.Ә.Назарбаев 2003 жылы Сингапурге жасаған ресми сапарынан кейін айтқан болатын. Сингапурдегі ірі компаниялардың акция портфеліне иелік ететін «Темасек» холдингі біздегі «Самұрықтың» пайда болуына негіз қалады.

Бүгінде «Самұрық» холдингі елдегі экономикалық тұрғыда әлеуетті, ең ірі компанияларын басқарып отыр. «Холдинг «Самұрық» акционерлік қоғамының негізгі қызметі – өзінің құрамына кіретін ұлттық компаниялардың активтерін тиімді басқару стандарттарын белгілеу және жұмысқа жан-жақты бақылау орнату болып табылады.

Холдинг тарапынан басқару компаниялардың директорлар кеңестері арқылы жүргізіледі. Осы механизмдер арқылы ұлттық компанияларды корпоративтік басқару жүйесін жетілдіру, олардың қаржылық-экономикалық көрсеткіштерін барынша жоғарылату, бәсекеге қабілеттіліктерін арттыру көзделуде. «Самұрықтан» басқа Қазақстанда экономиканың түрлі салаларын қамтыған өзге де холдингтік компаниялар құрылған.

Дегенмен, құқық қолданудың іс-тәжірибесі көрсеткендей, мемлекеттік активтердің құқықтық режиміне қатысты көптеген сұрақтар әлі де заңдық тұрғыдан өз шешімін таппай отыр. Мәселен, мемлекеттік активтердің заң тұрғысынан елеулі айырмашылығы деп олардың мақсатын құқықтық жағынан бекітуді айтуға болады.

Пайдаланған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. 27.12.1994
2. Гражданское право. Том. 1. Учебник для вузов (академический курс) / Ю.Г.Басин, М.К.Сулейменов. - Алматы: Изд. КазГЮА, 2000

3. К вопросу о понятии государственного имущества / Ю.Г. Басин // Юрист. - 2003. - № 8.
4. М.К. Сулейменов. Право и собственность в Республике Казахстан. - Алматы: Жеты Жаргы, 1999.
5. Каудыров Т.Е. Гражданско-правовая охрана объектов промышленной собственности в Республике Казахстан. - Алматы: Жеты Жаргы. 2001

Калияуов Ж.Т.

ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО, РЕГУЛИРУЮЩЕЕ УЧАСТИЕ ПРОКУРОРА В ГРАЖДАНСКОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ (ИСТОРИЯ И СОВРЕМЕННЫЙ ЭТАП)

старший преподаватель, кафедры гражданско-правовых дисциплин

Создание прокуратуры в России относится ко времени царствования Петра Великого. Это имело большое значение и для Казахстана, т.к. начиная с середины XVI века начался процесс присоединения Казахстана к России. К моменту прихода Петра I к власти государственный аппарат был плохо управляемым, его деятельность не была надлежащим образом регламентирована.

Деятельности прокуратуры в России, как и в ряде других стран, в частности во Франции, предшествовало непродолжительное существование фискалата - учреждения, созданного для обеспечения интересов казны (фиска) путем системы тайного надзора и доносов. Фискалат явился формой надзора, прообразом, а в дальнейшем и составной частью прокуратуры.

Должность фискалов учреждена Указом Петра I об обязанностях Сената от 2 марта 1711г. [4. С.32]. На фискалов был возложен тайный надзор за действиями должностных лиц в целях борьбы с казнокрадством и взяточничеством. Они должны были не только обнаруживать нарушение закона, но и обвинять преступника в Сенате.

Позже, в 1722 г. фискалат был подчинен прокуратуре, а затем и вовсе прекратил свое существование.

Институт прокуратуры также обязан своим созданием Петру I. В этот период был необходим орган, задачей которого стали бы борьба с бюрократизмом, противостоящим царской власти, и осуществление контроля за государственным аппаратом. Это было важно для укрепления целостности и единства создававшейся империи.

Указом о реформе Сената от 12 января 1722 г. Петр I учредил прокуратуру: «Быть при Сенате генерал-прокурору, и обер-прокурору, также как и в каждой коллегии по прокурору, которые и должны будут рапортовать генерал-прокурору». Этот день считается днем создания российской прокуратуры.

Первым генерал-прокурором был назначен Павел Иванович Ягужинский. Он пользовался доверием Петра и соперничал в своем влиянии на него с А. Д. Меншиковым. Генерал-прокурор подчинялся только императору, был независим от государственной власти.

Тем самым определилось существо деятельности прокуратуры - общий надзор за соблюдением законов, и основной принцип ее организации - строгая централизация с подчинением всех прокуроров генерал-прокурору.

При Елизавете Петровне прокурорская система была восстановлена, развивалась и несколько окрепла. Но это было время, когда генерал-прокурор в своей деятельности фактически сливается с Сенатом. По мнению В. И. Веретенникова, надзор в этот период был исключительно формальным, малоэнергичным и часто случайным. Тайная канцелярия не нуждалась в прокурорском надзоре.

После восшествия на престол Екатерины II прокурорский надзор вновь был востребован. Реформа прокуратуры была проведена одновременно с реформой Сената. Истоки неработоспособности Сената виделись императрице в соединении четырех ветвей власти: законодательной, исполнительной, судебной и надзорной.

Таковыми правовыми актами, как Учреждение судебных установлений и Устав уголовного судопроизводства от 20 ноября 1864 г. на прокуратуру было возложено участие в производстве судебных дел. Поддержание публичного обвинения в суде стало основной ее функцией. Прокурор приобретает статус стороны в процессе, которая представляет интересы государства [3.С.42].

Руководитель партии и первого в мире социалистического государства в этом же документе четко определил сущность служебной деятельности органов советской прокуратуры и ее работников: «Прокурор отвечает за то, чтобы ни одно решение ни одной местной власти не расходилось с законом, и только с этой точки зрения прокурор обязан опротестовывать всякое незаконное решение, причем прокурор не вправе приостанавливать решения, а обязан только принять меры к тому, чтобы понимание законности установилось абсолютно одинаковое во всей республике» [14, С. 199].

По Положению на прокуратуру был возложен надзор за точным исполнением законов с тем, чтобы обеспечивалось их единообразное применение во всем государстве. Этот надзор и сейчас осуществляется по четырем основным направлениям:

- 1) за исполнением законов учреждениями, организациями, должностными лицами и гражданами (общий надзор);
- 2) за исполнением законов в деятельности органов дознания и предварительного следствия;
- 3) за законностью приговоров, решений, определений и постановлений судебных органов;
- 4) за соблюдением законности в местах лишения свободы.

В Казахстане ее история имела свои специфические особенности.

Если проведение первых декретов Советской власти в Центральной России (например, декрета № 1 от 24 ноября 1917 года об упразднении

существовавших институтов судебных следователей и прокурорского надзора) было сопряжено с рядом трудностей гражданской войны и саботажем судейских чиновников, то в условиях Казахстана, неоднократно замкнутого в кольцо контрреволюционных сил, эти трудности усугублялись многократно. Поэтому в первый период судебное строительство на территории республики определялось не столько законодательными принципами, сколько революционным творчеством самих масс.

Органы прокурорского надзора устанавливались вместе с органами Советской власти по мере освобождения территории от белогвардейцев и алаш-ордынцев. При этом повсеместно учитывались национальные особенности коренного населения.

Начало исторического становления и развития прокуратуры Казахстана было положено 13 июля 1922 года 2-м созывом 3-й сессии КазЦИКа, решением которой в составе Народного комиссариата юстиции была учреждена государственная прокуратура. В соответствии с ним Народный комиссар юстиции Губайдулла Алибеков выполнял функции прокурора республики. Этой же сессией было утверждено «Положение о прокурорском надзоре». До конца 1923 года в Казахстане было создано 7 прокуратур - по числу образованных губерний. К концу 1924 года их число возросло до девяти, хотя штат оставался по-прежнему малочисленным. Например, из отчета прокуратуры Семипалатинской губернии об итогах работы за 1923 год видно, что в ее штате, кроме губернского прокурора, имелось девять помощников. Из них по одному помощнику приходилось для особых поручений, для ревтрибунала, совета народных судей, остальные являлись прокурорами Усть-Каменогорского, Павлодарского, Каркаралинского, Семипалатинского, Зайсанского, Бухтарминского уездов. Аналогичный принцип организации был и в других губерниях.

По штатному расписанию 20-х годов в республике имелось 9 губернских прокуроров, 8 заместителей, 21 камерный прокурор и 47 участковых.

В те далекие годы, когда всенародно судили скотокрадов или других злостных нарушителей советских законов, на территории республики активно действовал институт общественных обвинителей, которые обычно выдвигались на рабочих и аульных собраниях. Только в 1926 году в Казахстане насчитывалось 922 общественных обвинителя, из них 344 - представители сел и аулов. Среди активистов было 15 % казахов, 6,9 % женщин. Общественные обвинители приняли за год участие в рассмотрении 3438 дел.

Большое значение имела в период 20–30-х годов правовая пропаганда среди местного населения. Широкая гласность судопроизводства, частые выезды работников прокуратуры в села и аулы, беседы по разъяснению советских законов на местах, разбор жалоб и заявлений трудящихся – все это способствовало юридическому просвещению широких масс.

Так, в 1923 и 1924 годах Президиум ЦИК КАССР дважды выносил постановления, в которых отмечались особо важная роль и значение участия женщин-казашек в общественной жизни, устанавливалось ежегодное празднование дня освобождения казахской женщины от калыма.

В период проведения в стране социалистической индустриализации и коллективизации сельского хозяйства органы прокуратуры вели борьбу с незаконным убоем скота, несоблюдением Устава сельхозартели, нарушениями в области землепользования. При этом нужно учесть, что во многих областях почти не было квалифицированных юристов, большинство сотрудников были людьми, недавно пришедшими в органы прокуратуры.

Исторически важное для республики событие произошло с принятием 5 декабря 1936 года новой Конституции СССР, когда Казахстан был преобразован из автономной в суверенную союзную республику и получил права равноправного государства в составе СССР. В 1937 году Казахстан принял свою Конституцию.

С этого момента прокуратура, которая полностью отделилась от Наркомюста стала функционировать как самостоятельная структура правоохранительных органов республики. Первым прокурором Казахской ССР стал С. Ескараев.

11 февраля 1937 года прокурор Союза ССР издал приказ: «В соответствии с новой Конституцией Союза ССР прокуроры Казахской ССР и Киргизской ССР приобретают все права и обязанности прокуроров союзных республик и подчиняются в своей работе непосредственно мне».

В условиях войны неизмеримо возросла роль советского права как регулятора общественных отношений. Сохраняя общее социальное назначение, советское право имело ближайшей и прямой целью обеспечение победы над врагом. Все остальные задачи в военное время были подчинены этому основному направлению.

В годы Великой Отечественной войны прокурорско-следственные кадры внесли достойный вклад в дело защиты Отечества. С начала войны по август 1942 года из числа 885 работников прокуратуры 411 человек были призваны в ряды Вооруженных Сил и ушли на фронт. Многие прокуроры и следователи героически отдали жизнь за свободу и независимость государства. 10 апреля 1945 года высокого звания Героя Советского Союза был удостоен бывший народный следователь прокуратуры Макатского района Атырауской (бывшей Гурьевской) области Муса Баймуканов. К сожалению, он не успел получить свою звезду – 18 марта 45-го Муса Баймуканов героически погиб на поле боя. А кто не знает великого сына казахской Степи, легендарного летчика, Героя Советского Союза Нуркена Абдирова?! Батыр, рожденный в 1919 году в Каркаралинском районе Карагандинской области, который до войны был народным следователем областной прокуратуры, ценою своей жизни уничтожил вражеский эшелон. 31 марта 1943 года ему посмертно было присвоено звание Героя Советского Союза.

25 октября 1990 года в Казахстане была принята Декларация о государственном суверенитете. Она провозгласила Казахстан суверенным государством со всеми атрибутами, правами и обязательствами самостоятельного государства, в том числе в международной политике.

6 декабря 1991 года Постановлением Верховного Совета Казахской ССР "Об образовании единой системы органов прокуратуры Казахской ССР,

обеспечении их самостоятельности и независимости" образована единая система органов прокуратуры, подчиненная Генеральному Прокурору Казахской ССР.

Динамично развивающиеся процессы государственного строительства, развитие демократии права потребовали новых подходов к формированию правовой системы. В связи с этим постановлением главы государства от 12 февраля 1994 года была утверждена Государственная программа правовой реформы в Республике Казахстан. В этом документе определены основные принципы реформирования органов прокуратуры.

В дальнейшем они нашли свое закрепление в Конституции, принятой на республиканском референдуме 30 августа 1995 года и в Указе Президента РК от 21 декабря 1995 года, имеющем силу Закона "О прокуратуре Республики Казахстан". В статье 83 Конституции провозглашены основные положения о прокуратуре как единой централизованной самостоятельной системе.

Список использованной литературы

1. Нормативное постановление Конституционного Совета Республики Казахстан от 15 октября 2008 года № 8 « Об официальном толковании статьи 54, подпунктов 1) и 3) пункта 3 статьи 61, а также ряда других норм Конституции Республики Казахстан по вопросам организации государственного управления».

2. Конституция Республики Казахстан от 30 августа 1995г. С изменениями и дополнениями от 7 октября 1998г №284, 21 мая 2007г. №254-III.

3. Инструкция «О прокурорском надзоре за законностью судебных актов по гражданским делам», утвержденная Приказом Генерального прокурора Республики Казахстан № 37 от 27 июня 2006г.

4. Кириллова Н.П. Прокурорский надзор: учебное пособие. - СПб.: Издательский Дом С.-Петербур. гос. ун-та, Изд-во юридического фак-та. 2006г. - 280с.

5. Полное собрание законодательства (далее - ПСЗ). Т. VI. № 3979 - 678с.

6. Веретенников В. И. Очерк истории генерал-прокуратуры в России доекатерининского времени. Харьков, 1915г.- 390с.

7. Учреждение о губерниях // Свод законов Российской Империи. СПб., 1891г.

8. Муравьев Н. В. Прокурорский надзор в его устройстве и деятельности. М.1989г. - 552с.

МІНДЕТТЕМЕНІҢ ОРЫНДАЛУЫНЫҢ ҚҰҚЫҚТЫҚ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТІЛУІ

Азаматтық-құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы

Міндеттеменің орындалуын қамтамасыз етудің кейбір әдістері заңдармен және тараптармен келісімімен көрсетілуі мүмкін. Міндеттеменің орындалуының құқықтық қамтамасыз етілуі бұл азаматтық құқыққа тән қасиет және азаматтық құқықтан шығатын кез-келген шарттар (мәмлелер) міндетті түрде құқықтық қамтамасыз етілуге жатады. (Міндеттеме туралы жалпы ережелер) [1].

Міндеттемені қамтамасыз ету туралы жалпы ережелер тек қамтамасыз ету шараларының қолдану мүмкіндігін көрсетеді. Сол себептен қандай да бір міндеттеме жалпы немесе басқада нақты шаралармен қамтамасыз етілуі үшін тараптардың келісімі немесе заңдардың арнайы нормалары болуы қажет. Міндеттеменің қамтамасыз етудің кейбір әдістері заңдар мен (Мысалы кепіл, айып төлеу, мүлікті алып қалу) көрсетілуі сондай-ақ тараптардың келісімімен (кепіл пұл) белгіленуі мүмкін [2].

Міндеттемені қамтамасыз етудің заңмен көрсетілген әдісінің бірі кепіл (кепіл құқығы) заңмен көрсетілген. Кепіл түрі ретінде болып табылатын ипотека және кепілзат осы міндеттемені құқықтық қамтамасыз етілуіне жол береді. А.А.Вишневский қорытындысы бойынша кепіл туралы шарттың тараптарының өкілеттілігінің көлемі бойынша кепіл құқығындағы ипотека – кепілге салыған мүлік кепіл салушының немесе үшінші бір жақтың иелігінде және пайдалануында қалатын кепіл түрі. Кепіл зат-кепілге мүлікті кепіл беруші кепіл ұстаушының иелігіне беретін кепіл түрі болып табылады деп көрсеткен⁴.

Міндеттеменің құқықтық қамтамасыз етілуіне қатысты әдісі ретінде ипотеканың заң нормасында ипотека жылжымайтын мүлік ипотека деген атаумен берілген.

Жылжымайтын мүлік ипотекасы – кепілге берілген жылжымайтын мүлік немесе ондағы үлес кепіл берушінің немесе үшінші тұлғаның иелігі мен пайдалануында қамтитын кепіл түрі. (Жылжымайтын мүлікті ипотекалық шарт арқылы жасайды)[3].

Жылжымайтын мүлік ипотекасы міндеттемелерді қамтамасыз ету жолы ретінде ипотекасын қолдану кезінде туындайтын қатынастарды реттейді.

Жылжымайтын мүлік ретінде – жер учаскелері, сондай-ақ үйлер, ғимараттар және жермен берік байланыстығы өзге де мүліктер, яғни ауыстырылуы олардың мақсатына шектен тыс зиян келтірусіз мүмкін болмайтын объектілер танылады.

Ипотека міндеттемені қамтамасыз ететін болғандықтан бұл жерде негізгі міндеттеме ұғымы анықталады. Негізгі міндеттеме – ипоекамен толық немесе ішінара қамтамасыз етілген борыштық немесе өзге де міндеттеме ретінде анықталған. Негізгі міндеттемені ипотекамен қамтамасыз етудің шектері

белгіленген. Ипотека кредит шарты немесе өзге де міндеттеме бойынша кепіл ұстаушыға қарыздың негізгі сомасының толық немесе ипотека шартында көзделген бөлігінде төмендеуін қамтамасыз етуі керек. Егер шартта өзгеше көзделмесе, кредит шартын қамтамасыз етуге белгіленген ипотека, сол сияқты кредиторға кредиттің пайдаланылғаны үшін өзіне тиесілі сыйақының да төленуін қамтамасыз етеді. Егер шартта өзгеше көзделмесе, ипотека кепіл ұстаушының талаптарын оларды қанағаттандыру сәтіндегі көлеміне қарай: негізгі міндеттемесінің орындалмауынан, мерзімі кешіктірілуінен немесе өзге де тиісінше орындалмауынан келтірілген шығындарды өтеуді [4];

Негізгі міндеттеменің орындалмауы, орындалу мерзімінің кешіктірілуі немесе өзге де тиісінше орындалмауы үшін айып (айып пұл, өсім) төлеуді;

Негізгі міндеттемеде не заң актілерінде көзделген бөгде адамның ақшаның заңсыз пайдаланылғаны үшін айып ақыны қоса қамтамасыз етеді. Ипотека сонымен қатар: сот шығындарын және кепілге берілген мүліктен айып ақы өндіріп алуға байланысты өзге де шығыстарды өтеуді; ипотеканы өткізу жөніндегі шығыстардың өтелуін қамтамасыз етеді [5].

Кепілге берілген жылжымайтын мүлік ипотека шарты арқылы жасалады. Ипотекалық шарт – негізгі міндеттемені айқындау туралы талаптардың келісімі болып табылады. Ипотека шарты жазбаша нысанда жасалып, оған кепіл бермей және кепіл ұстаушы, сондай-ақ кепіл беруші борышқор болмаса борышқор да қол қояды. Ипотека шарты мемлекеттік тіркеудің объектісі ретінде мемлекеттік тіркеуге жатады. Ипотека шартының мазмұнында:

кепіл беруші мен кепіл ұстаушының, сондай-ақ заттай кепілдердің аты-жөні және тұрағы;

негізгі міндеттеменің мәні, оның мөлшері мен орындалу мерзімі, кепіл берілген жылжымайтын мүліктің тізбесі;

ипотеканың мәні болып табылатын жылжымайтын мүлік сол бойынша кепіл берушінің меншігі болып табылатын құқықтық атауы көрсетілуге тиіс.

Кепілге берілген жылжымайтын мүлікті меншіктен шығарылған кезде кепіл ұстаушы өз таңдауына қарай:

кепілге берілген жылжымайтын мүлікті иеліктен шығару туралы мәселенің күші жойылған деп тануын;

негізгі міндеттеменің мерзімінен бұрын орындалуын және кімнің меншігі екеніне қарамастан, кепілге бекіткен жылжымайтын мүліктен айып ақы өндірілуін талап етуге құқылы.

Кепілге берушінің құқықтары ипотека куәлігін беру арқылы растауы мүмкін. Кепіл беруші жылжымайтын мүлік немесе ондағы үлесі ипотеканың мәні болып табылатын тұлға. Ипотека куәлігі оның заңды иесінің негізгі міндеттеме бойынша орындалуды алуға және орындалуды алу мақсатында кепілге берілген жылжымайтын мүліктен айып ақы өндіріп алуға құқығын куәландыратын ордерлік бағалы қағаз болып табылады[6].

Ипотека куәлігі бойынша құқықтарды жүзеге асырудың шарттары және міндеттемеліктердің орындалуы ипотека шартында көзделген өз құқықтарын жүзеге асыру кезінде ипотека куәлігінің иесі оны кепіл берушіге көрсетуге

міндетті. Негізгі міндеттемені орындаған кепіл беруші ипотека куәлігінің берілуін тиісті белгінің соғылуын талап етуге құқылы[7].

Пайдаланған әдебиеттер тізімі

- 1 Қазақстан Республикасының Конституциясы 30 тамыз 1995жылы қабылданған, өзгерістер мен толықтырулар енгізген нұсқасы, Алматы, 2008
- 2 Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі.(жалпы бөлім.)27 желтоқсан 1994 ж.
- 3 Қазақстан Республикасының “Жылжымайтын мүлік кепілін тіркеу туралы” ҚР Заңы, 30.06.98ж.
- 4 “Акционерлік қоғамдар туралы” Қазақстан Республикасының Заңы , 13.05.2003 ж.
- 5 “Қазақстан Республикасының банктері және банктік қызмет туралы” Қазақстан Республикасының Заңы, 31 тамыз 1995ж.
- 6 “Жауапкершілігі шектеулі және қосымша жауапкершілігі бар серіктестіктер туралы” Қазақстан Республикасының Заңы, 22 сәуір 1998ж.
- 7 Қазақстан Республикасының Жер Кодексі 20 маусым 2003 ж.

Масғұт Н. Н.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ АҚПАРАТТАНДЫРУ САЛАСЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАСЫМДЫЛЫҚТАРЫ МЕН МІНДЕТТЕРІ

Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университетінің
Мемлекеттік құқықтық пәндер кафедрасының
6М030100-«Құқықтану» мамандығының магистранты

Ақпарат қатынастарының қоғамдық маңыздылығы артып келеді. Әсіресе осы саладағы ақпараттандыру және конституциялық, әкімшілік заңдардың үйлесуі де ерекше теориялық байланыстарды қажет етеді.

Жалпы адамзаттық құндылықтар бойынша тұлға ақпараттар алуда еркін, оның бостандығы танылады. Конституция бойынша әркімнің жеке басының бостандығы мен құқықтары танылады. Осыған сай тұлғаға шектеу жасауға заң бойынша тыйым салынады. ҚР Конституциясының 12-бабы 1-тармағында ҚР Конституциясына сәйкес адам құқықтары мен бостандықтары танылады және оларға кепілдік берілетіні көрсетілген. Бұл құқықтар тумысынан және абсолютті болады. Сондықтан осы бостандықтар ұғымында ақпараттар алуы ерекше құқықтарының бірі болады. Ақпарат алу білім алумен, ізденіспен, таныммен, қызығушылықпен, тығыз байланысты. Сондықтан осы абсолютті бостандықтың шегін заңи тұрғыда анықтау маңызды.

Қоғамды ақпараттандыру кең ұғым. Оны біріншіден ақпараттар ағымымен, ақпаратқа қол жетімділікпен, тіпті білім беру (оқыту) мен ғылыми ізденістер және танымдық қызметтермен байланыстыруға болады. Онда бұл

қатынастың не объектінің қамту аясы кеңінен болып, көптеген құндылықтарды, нормативтік құқықтық базаны, қоғамдық қатынастарды қамтып көлемді қарастыруды қажет етеді. Оны неғұрлым жан-жақты қарастыру аясы мен жүйесі үлкейген сайын, қоғамды ақпараттандыруды және оның заңнамалық негіздерін талдау соғұрлым мазмұнды болмақ. Мысалы, қоғамды ақпараттандыруда білім беру жүйесін қамту арқылы және оның заңнамалық негіздерін сипаттау арқылы ақпараттың шынайы, ғылыми негізделген, дәлелденген, объективтіленген сапасына қол жеткізуге болатындығы анықталады.

Жалпы қоғамды ақпараттандырудың заңнамалық негіздері ретінде Қазақстан Республикасының Конституциясын, ҚР Ақпараттандыру туралы Заңын, Ақпарат саласын дамытудың 2020-2022 жылдарға арналған ұлттық жоспарын бекіту туралы ҚР Үкіметінің қаулысын, Ақпаратқа қол жеткізу туралы ҚР Заңын, Бұқаралық ақпарат құралдары туралы Қазақстан Республикасының Заңын, Экономикалық, әлеуметтік және мәдени құқықтар туралы Халықаралық Пактісі (1966) мен өзге де конвенцияларды осы саладағы қатынастарды реттеуші нормативтік құқықтық негізі деп қарастырамыз. Бұл заңнамалар қоғамды ақпараттандыру саласындағы туындайтын мәселелерді тәжірибелік реттеу үшін маңызды болады. Әрине, бұл заңдардың жүзеге асуы мен қолданылуы бойынша кемшіліктер мен қайшылықтар, қиындықтар да жоқ емес. Бұл өз кезегінде ақпарат арқылы жүзеге асатын қоғам мен мемлекеттің дамуының қайшылықтарын тудырады. Осы қайшылықтарды шешуде Қазақстан Республикасында ақпараттандыру саласының заңнамасы анықталған міндеттердің негізінде ақпараттандыру саласын реттеуде келесідей басымдылықтарға сүйенеді:

- ақпараттандыру саласындағы заңдылықтың сақталуы немесе заңнама жүйесін жетілдіру. Мемлекет пен қоғамның дамуына сай ақпарат саласын реттейтін заңдардың кемелденуі;

- қазақстандық заңнама бойынша шектелген электрондық ақпараттық ресурстардан басқа, мемлекеттік органдардың қызметі туралы ақпаратты қамтитын электрондық ақпараттық ресурстарға еркін қол жеткізумен ақпараттардың ашықтығының болуы;

- ақпараттық қатынастарда жеке және ұйымдардың құқықтары, бостандықтары, заңды мүдделерінің сақталуы; Қазақстан Республикасының заңдарында қоғамдық ақпарат ретінде және мемлекеттік органдармен берілуі міндетті электрондық ақпараттық ресурстардың уақтылы, объективтілігі толық болуы; жеке және заңды тұлғалардың ақпараттандыру саласындағы қызметке қатысу және оның нәтижелерін пайдалану құқықтарының теңдігі;

- ақпараттық-коммуникациялық технологиялар саласын адалдық негізінде дамыту; "электрондық үкіметтің" ақпараттандыру жүйесін қалыптастыру мен дамытып отыру және ондағы жүйеліктің болуы; қазақстандық заңнамаға сай шектелмеген ақпараттардың еркіндігі. Оларды жинақтау, қалыптастыру, іздеу, тарату еркіндігінің сақталуы;

- ақпараттандыру саласында ортақ тәртіптер мен стандарттар жүйесін қалыптастыру, ортақ басқару жүйесін бекіту және мемлекеттің, қоғам мен жеке бастың қауіпсіздігін қамтамасыз ету.

Осы басымдылықтардың негізінде мемлекетте қоғамды ақпараттандырудың ортақ жүйесі белгіленеді, негізгі құндылықтар анықталады, мақсаттар мен заңнамалардың жұмыс істеу аясы көрсетіледі. Бұл өз кезегінде еліміздің демократиялық мемлекет ретінде қалыптасуының қажетті тетіктерінің бірі болмақ.

Қолданылған әдебиеттер:

1. Ақпараттандыру туралы Қазақстан Республикасының Заңы 2015 жылғы 24 қарашадағы № 418-V ҚРЗ;
2. Ақпарат саласын дамытудың 2020-2022 жылдарға арналған ұлттық жоспарын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2020 жылғы 7 сәуірдегі №183 қаулысы;
3. Полякова Т.А. Совершенствование информационного законодательства в условиях перехода к информационному обществу / Т. А. Полякова. // Журнал российского права. - 2008. - № 1. - С. 62-69.
4. Соболева К.И. Объекты и субъекты информационного права / К.И. Соболева // Курский государственный университет, г. Курск. 2018. - №7. - С. 28-29.

ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Направление 4 - Современные проблемы и перспективы развития цифровых технологий

Иса С.Қ., Тойкина Г.Н.

ПРИМЕНЕНИЕ ПРОДУКТА ПОЛИС СУХОЙ ЖОМ (СВЕКЛОВИЧНЫЙ+ ПОЛИСАХАРИДЫ) НА ПРОДУКТИВНОСТЬ БЫЧКОВ ПРИ ОТКОРМЕ

магистрант специальности 6М120100-«Ветеринария» кафедры «Ветеринария», ассоциативный профессор, профессор кафедры «Ветеринария»
НАО университета имени Шакарима города Семей,
issa.saltanat@mail.ru, toikina_56@mail.ru

Актуальность темы. Среди неотложных задач развития животноводства в Казахстане особое место отводится увеличению производства мяса, так как потребности в этом ценном продукте питания до сих пор полностью не удовлетворяются [1].

Северный Казахстан характеризуется резким континентальным климатом, проявляющимся в большой амплитуде колебаний температуры воздуха, в сухости и незначительном количестве атмосферных осадков.

Состояние кормовой базы не отвечает современным требованиям развития скотоводства, о чем свидетельствует сравнительно низкий уровень кормления животных. В структуре кормового баланса концентрированные корма занимают 27%, грубые корма - 25%, пастбищные - 24,1%, силос - 18,2%, сенаж - 5,7%. В целом по региону в зимний стойловый период преобладает силосно-концентратно-сенный тип кормления, а летом пастбищное с различными вариантами содержания: стойлово-пастбищное, стойлово-лазерное, стойловое [2,3].

Откорм животных – это проблема, которая вызывает много проблем в фермерских хозяйствах. Это проблема напрямую влияет на откорм и набор веса животными, и приносит значительные экономические потери. Причины возникающие при откорме и смена кормов могут быть различны. На ее возникновение могут повлиять инфекционные и неинфекционные факторы [4].

К неинфекционным факторам, которые могут являться причиной диареи, относятся гигиенические условия, жизнеспособность иммунной системы бычки и их физическое телосложение.

Низкий иммунный статус новорожденных животных и отсутствие эффективных иммуномодуляторов являются основными факторами в возникновении у бычков диареи, а у бычков на откорме в частности, острых желудочно-кишечных заболеваний [5].

Как правило, к инфекционным факторам относятся вирусы, бактерии, и одноклеточные паразиты.

В настоящее время активно ведутся научные разработки в области оптимизации кормления, разрабатываются новые препараты и биологически активные добавки, направленные на увеличение привеса бычков.

Целью исследования является применение продукта Полис Сухой (жом Свекловичный+ Полисахариды) для откорма и профилактики диареи.

Для данного исследования были сформированы три группы.

Бычки в группы подбирали по принципу аналогов с учетом возраста, массы и физиологического состояния. Подопытные животные содержались в идентичных условиях, соответствующих зоогигиеническим требованиям.

В первую группу (контрольная) вошли без породные бычки, которые при проявлении признаков диареи получали корм по схеме, предусмотренной в хозяйстве. Экспериментальная группа получала Полис Сухой (жом Свекловичный+ Полисахариды). Чтобы оценить влияние продукта Полис Сухой (жом Свекловичный+ Полисахариды), как средства для откорма и профилактики диареи у бычков, была проведена серия исследований.

Материал и методы исследования

Экспериментальные исследования проводились в ТОО «АгроПарк», находящегося село Кабанбай Батыра Целиноградского района Акмолинской области.

Научно-хозяйственные опыты проводила компания ТОО «Агро Парк» совместно со специалистом компании ТОО «Элест Биоресурс» провели эксперимент с продуктом Полис Сухой (жом Свекловичный+ Полисахариды) была отобрана экспериментальная группа из 41 голов бычков 8-10 месяцев, средний вес 340 кг. В экспериментальную группу начали давать Полис Сухой 0,55 кг на голову в сутки. Эксперимент длился два месяца. На первый месяц провели перевеску экспериментальной группы и получили за 30 дней среднесуточный привес 1,2 кг. На второй месяц провели перевеску экспериментальной группы и получили за 31 день среднесуточный привес 1,32 кг. Дополнительно провели перевеску контрольной группы. Среднесуточный привес данной группы составил 0,8 кг.

Таблица 1 - Показатели привеса у бычков ТОО «АгроПарк» Акт перевески 17.07.2020 г. Экспериментальная группа

№	Номер бычка	Вес на 16.06.20	Вес на 17.07.20	30 дней	Ср.сут.пр.
1	7000984	340	358	18	0.6
2	79943786	314	336	22	0.73
3	7000951	346	378	32	1.06
4	79614460	364	392	28	0.93
5	1029087	314	362	48	1.6
6	79614556	358	402	44	1.46
7	79832556	358	392	34	1.13
8	58811343	346	384	38	1.26

9	1028095	348	386	38	1.26
10	1028081	368	402	34	1.13
11	58811223	364	382	18	0.6
12	79822563	326	370	44	1.46
13	Б/н	342	370	28	0.93
14	7001025	314	346	32	1.06
15	11242	326	370	44	1.46
16	Б/н рог	322	360	38	1.26
Итого		5450	5990	540	19.21
Среднесуточный привес					1.2

При анализе таблицы 1, где приведены результаты откорма 8- месячных бычков после смены кормов на предусмотренных в хозяйстве на экспериментальный продукт Полис Сухой за 30 дней среднесуточный привес составил 1,2 кг.

ТОО «АгроПарк» Акт перевески 17.08.2020 г. Экспериментальная группа

Таблица 2 - Показатели привеса у бычки в ТОО «АгроПарк» Акт перевески 17.08.2020 г. Экспериментальная группа .

№	Номер бычка	Вес на 17.07.20	Вес на 17.08.20	31 дней	Ср.сут.пр.
1	7000984	358	394	36	1.16
2	79943786	336	386	50	1.61
3	7000951	378	422	44	1.41
4	79614460	392	426	34	1.1
5	1029087	362	384	22	0.7
6	79614556	402	438	36	1.16
7	79832556	392	432	40	1.29
8	58811343	384	426	42	1.35
9	1028095	386	432	46	1.48
10	1028081	402	442	40	1.29
11	58811223	382	424	42	1.35
12	79822563	370	412	42	1.35
13	Б/н	370	400	30	0.96
14	7001025	346	386	40	1.29
Итого		5260	5804	544	18.48
Среднесуточный привес					1.32 ср.сут.

При анализе таблицы 2, где приведены результаты откорма 10- месячных бычков после смены кормов на предусмотренных в хозяйстве на экспериментальный продукт Полис Сухой за 31 дней среднесуточный привес составил 1,32 кг

Таблица 3 - Показатели ТОО «АгроПарк» Акт перевески 17.08.2020 г.

№	Номер бычка	Вес на 04.03.20г.	Вес на 17.08.20	Вес за 168 дней	сут.привес
1	1028262	224 кг	354 кг	130 кг	0.77
	номер	Вес 25.09.19г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 328 дней	Сут.привес
2	1029070	150 кг	364 кг	214 кг	0.65
	номер	Вес 04.11.19г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 228 дней	Сут.привес
3	1028468	190 кг	408 кг	218 кг	0.75
	номер	Вес 17.07.20г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 31 день	Сут.привес
4	91942853	391 кг	414 кг	23 кг	0.76
	номер	Вес 17.07.20г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 31 день	Сут.привес
5	1028187	362 кг	380 кг	18 кг	0.58
	номер	Вес 17.07.20г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 31 день	Сут.привес
6	58897178	432 кг	464 кг	32 кг	1.03
	номер	Вес 05.11.19г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 289 дней	Сут.привес
7	1028378	230 кг	456 кг	226 кг	0.79
	номер	Вес 23.11.19г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 241 день	Сут.привес
8	1028021	172 кг	480 кг	308 кг	1.27
	номер	Вес 04.11.19г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 228 дней	Сут.привес
9	1028471	147 кг	356 кг	209 кг	0.72
	номер	Вес 04.11.19г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 292 дня	Сут.привес
10	1028528	170 кг	376 кг	206 кг	0.7
	номер	Вес 04.11.19г.	Вес 17.08.20г.	Вес за 228 дней	Сут.привес
11	1028463	158 кг	390 кг	232 кг	0.8
Ит ог о		2626 кг	4442 кг	1816 кг	8.82
	Среднесуточный привес				0.8 ср.сут.

При анализе таблицы 3, где приведены результаты откорма 8- 10 месячных бычков после смены кормов на предусмотренных в хозяйстве на экспериментальный продукт Полис Сухой среднесуточный привес составил 0,8 кг. Данные результаты показывают, что при смене кормов у бычков проявление

диареи не наблюдалось. Состав продукта Полис Сухой содержащий жом Свекловичный+ Полисахариды сбалансированно действует на желудочно-кишечный тракт, улучшают процесс физической и химической обработки пищи и превращения в такую форму, которая может хорошо всасываться, переноситься кровью и усваиваться организмом.

Результаты влияние на органы пищеварения с продуктом Полис Сухой (жом Свекловичный+ Полисахариды), как средства для откорма и профилактики диареи у бычков показал достоверные привесы.

Результаты исследований

1. Продукт Полис Сухой (жом Свекловичный+ Полисахариды), не оказывает патогенного и побочного действия на организм бычков на откорме, не вызывает реакций аллергического характера, увеличивая активность желудочного сока и процесса пищеварения в целом.

2. При использовании продукта Полис Сухой (жом Свекловичный+ Полисахариды) увеличивается мясная продуктивность животных, повышается среднесуточный привес.

Список использованной литературы:

1. Богданов Г.А. Кормление сельскохозяйственных животных. – М.:Агропромиздат, 1990. –624 с.
2. Жазылбеков Н.А., Кинеев М.А., Тореханов А.А., Ашанина А.И., Кормление сельскохозяйственных животных птиц и технология приготовления кормов. Алматы: Бастау, 2008.–434 с.
3. Калашников П.П., Клименов Н.И., Справочник по нормированному кормлению. Москва, 2003.
4. Кинеев М.А. Породы и генетический потенциал крупного рогатого скота Казахстана. –Алматы: Бастау, 2014. –112 с.
5. Омаркожаулы Н., Абдрахманов С., Сархаев К., Шуркин А., Кормления и контроль качества кормления. Астана. –2015

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫ АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕЛЕРДІ ТАЛДАУ

Семей қ., Қазақ инновациялық гуманитарлық-заң университеті,
«Ақпараттық-техникалық ғылымдары» кафедрасының аға оқытушысы, магистр
Aliya_1991e@mail.ru

Қазіргі әлемде программисттің жұмыс өнімділігінің ілгерілеуіне интеллектуалды жүктеменің бір бөлігін компьютерлер қабылдаған жағдайларда ғана қол жеткізіледі. Бұл салада максималды прогреске қол жеткізудің бір тәсілі - "жасанды интеллект", онда компьютер бір типті, бірнеше рет қайталанатын операцияларды ғана емес, сонымен бірге өзі де оқи алады. Сонымен қатар, толыққанды "жасанды интеллект" құру адамзат үшін дамудың жаңа көкжиектерін ашады. [1, с.4]

Жасанды интеллект саласындағы бағыттардың бірі - интеллектуалды ақпараттық жүйелер болып табылады. Интеллектуалды ақпараттық жүйелер-бұл қарапайым ақпараттық жүйелердің дамуының табиғи нәтижесі. Олар шешім қабылдау үшін ақпаратты дайындау процестерін ғана емес, сонымен қатар ақпараттық жүйеде алынған мәліметтерге негізделген шешім нұсқаларын әзірлеу процестерін автоматтандырудың жоғары деңгейімен, жоғары технологияларды шоғырландырды.

Әр түрлі дереккөздерді талдау қазіргі уақытта интеллектуалды ақпараттық жүйенің нақты және біржақты анықтамасы жоқ екенін көрсетті. Әр автор өзінің түсінігін және пәндік саласын ескере отырып, осы тұжырымдамаға өз мағынасын салады. Келесі анықтаманы қолдануға болады.

Интеллектуалды ақпараттық жүйе-бұл ақпаратты сақтау, өңдеу және беру, сондай-ақ сыртқы ортаның (бастапқы деректердің) жай-күйіне және шешілетін мәселенің ерекшелігіне байланысты өз параметрлерін дербес күйге келтіру мүмкіндігі бар құралдардың, әдістер мен персоналдың өзара байланысты жиынтығы. [2, с.16]

Интернетте ұсынылған жалдау агенттіктерінің материалдары бойынша ИАЖ жобалау мен дамытудың заманауи технологияларын меңгерген мамандарға тұрақты жоғары сұраныс бар. Техникалық және бағдарламалық құралдар тез өзгеретіндіктен (олардың толық жаңартылуы 2-3 жыл ішінде жүреді) және интеллектуалды жүйелердің жұмыс принциптері салыстырмалы түрде баяу өзгереді (15-20 жыл ішінде).

Әдеттегі АЖ-мен салыстырғанда ИАЖ-дың айрықша ерекшеліктері мыналардан тұрады:

- пайдаланушының пәндік аймағына тән бизнес ұғымдарын қолдана отырып, табиғи тілде қолданушымен интерфейс;
- толық емес немесе дәл емес ақпаратпен жұмыс істеу мүмкіндігімен бірге дедуктивті және сенімді тұжырымдардың білім базасы және құралдары түрінде экономикалық объектінің және оның қоршаған ортасының моделін ұсыну;

- ИАЖ шешімдері" ашықтыққа " ие, яғни пайдаланушыға сапалы деңгейде түсіндірілуі мүмкін;
 - сараптамалық жүйелер сарапшымен өзара әрекеттесу кезінде өз білімдерін толықтыра алады;
 - бұрын жинақталған фактілерде бизнес заңдылықтарын автоматты түрде анықтау және оларды білім базасына енгізу мүмкіндігі (Машиналық оқыту деп аталады).
 - ИАЖ пайдаланушыға сапасы мен тиімділігі бойынша сарапшы-адамның шешімінен кем түспейтін "дайын" шешім береді;
 - нақты компонентті қолдану-білім базасы. [3, с.8]
- Интеллектуалды ақпараттық жүйелер келесі белгілермен сипатталады:
- дамыған коммуникативті қабілеттері;
АЖ-ның коммуникативтік қабілеттері соңғы пайдаланушының жүйемен өзара әрекеттесу тәсілін (интерфейсін), атап айтқанда, АЖ-мен диалогта еркін сұрау салуды табиғиға барынша жақын тілде қалыптастыру мүмкіндігін сипаттайды.
 - күрделі нашар формалданатын міндеттерді шеше білу.;
- Күрделі, нашар формализацияланған тапсырмалар-бұл белгісіздік пен динамизммен сипатталатын нақты жағдайға байланысты түпнұсқа шешім алгоритмін құруды қажет ететін міндеттер
- бастапқы деректер мен білім.
 - өзін-өзі оқыту қабілеті-бұл белгілі бір жағдайлардың жинақталған тәжірибесінен проблемаларды шешу үшін білімді автоматты түрде алу мүмкіндігі;
 - бейімделу-проблемалық аймақ моделінің объективті өзгерістеріне сәйкес жүйені дамыту мүмкіндігі.

ИАЖ негізгі міндетті іске асыру үшін бағдарламалық, лингвистикалық және логикалық-математикалық құралдар кешені болып табылады: адам қызметін қолдауды жүзеге асыру, мысалы, табиғи тілде жетілдірілген диалог режимінде ақпаратты іздеу мүмкіндігі.

ИАЖ-бұл өзара әрекеттесетін 5 негізгі компоненттен тұратын компьютерлік жүйе: тілдік Ішкі жүйе (пайдаланушы мен басқа ISPR компоненттері арасындағы байланысты қамтамасыз ету механизмі), Ішкі жүйе туралы ақпарат (деректер қоймасы және оларды өңдеу құралдары), білімді басқарудың ішкі жүйесі (процедуралар, эвристика және ережелер сияқты проблемалық аймақ туралы білім қоймасы). және білімді өңдеу құралдары), модельдерді басқарудың ішкі жүйелері және өңдеу және проблемаларды шешу ішкі жүйелері (басқа ішкі жүйелер арасындағы байланыс).

ИАЖ шешетін міндеттерді жіктеу:

Деректерді түсіндіру. Бұл сараптамалық жүйелер үшін дәстүрлі міндеттердің бірі. Түсіндіру дегеніміз-деректердің мағынасын анықтау процесі, оның нәтижелері дәйекті және дұрыс болуы керек. Әдетте деректерді көп нұсқалы талдау қамтамасыз етіледі.

Диагностика. Диагностика дегеніміз-объектінің белгілі бір объектілер класына қатынасы және/немесе белгілі бір жүйеде ақаулықты анықтау процесі. Ақаулық-бұл нормадан ауытқу. Мұндай түсіндіру бірыңғай теориялық

тұрғыдан техникалық жүйелердегі жабдықтың ақауларын, тірі организмдердің ауруларын және табиғи ауытқулардың барлық түрлерін қарастыруға мүмкіндік береді. Маңызды ерекшелік-диагностикалық жүйенің функционалды құрылымын ("анатомия") түсіну қажеттілігі.

Мониторинг. Мониторингтің негізгі міндеті-нақты уақыт масштабындағы деректерді үздіксіз түсіндіру және белгілі бір параметрлердің рұқсат етілген шектерден шығуы туралы сигнал беру. Негізгі проблемалар-мазасыз жағдайды " өткізіп жіберу "және" жалған " позитивтің кері міндеті. Бұл проблемалардың күрделілігі мазасыз жағдайлардың белгілерін бұлдырлатуда және уақытша контекстті ескеру қажет.

Жобалау. Дизайн алдын-ала анықталған қасиеттері бар "объектілерді" құруға арналған ерекшеліктерді дайындаудан тұрады. Ерекшеліктер қажетті құжаттардың барлық жиынтығын білдіреді-сурет, түсіндірме жазба және т.б. мұндағы негізгі проблемалар — объект туралы білімнің нақты құрылымдық сипаттамасын алу және "із"мәселесі. Тиімді дизайнды ұйымдастыру және одан да көп қайта жобалау үшін жобалық шешімдерді өздері ғана емес, оларды қабылдау себептерін де қалыптастыру қажет. Осылайша, жобалау тапсырмаларында тиісті ES аясында орындалатын екі негізгі процесс тығыз байланысты: шешімді шығару процесі және түсіндіру процесі.

Болжау. Болжау кейбір оқиғалардың немесе құбылыстардың салдарын қолда бар деректерді талдау негізінде болжауға мүмкіндік береді. Болжау жүйелері берілген жағдайлардан ықтимал салдарларды қисынды түрде шығарады. Болжамдық жүйе әдетте параметрлік динамикалық модельді қолданады, онда параметрлер мәндері берілген жағдайға "бейімделеді". Осы модельден алынған тергеулер ықтималды бағалары бар болжамдардың негізін құрайды.

Жоспарлау. Жоспарлау дегеніміз-белгілі бір функцияларды орындай алатын объектілерге қатысты іс-қимыл жоспарларын табу. Мұндай ES жоспарланған іс-әрекеттің салдарын қисынды түрде көрсету үшін нақты объектілердің мінез-құлық модельдерін қолданады.

Оқыту. Оқыту дегеніміз-белгілі бір пәнді немесе пәнді оқыту үшін компьютерді қолдану. Оқыту жүйесін диагностируют қателіктерді зерделеу кезінде қандай да бір пәннің көмегімен ЭЕМ-мен подсказывают дұрыс шешім. Олар гипотетикалық "оқушы" және оның өзіне тән қателіктері туралы білімді жинақтайды, содан кейін жұмыста олар студенттердің біліміндегі әлсіздіктерді диагностикалауға және оларды жоюдың тиісті құралдарын табуға қабілетті. Сонымен қатар, олар білім беру мақсатында Оқушының жетістіктеріне байланысты оқушымен қарым-қатынас жасауды жоспарлайды.

Нейрондық желілер сөздің әдеттегі мағынасында бағдарламаланбайды, олар оқытылады. Оқу мүмкіндігі-нейрондық желілердің дәстүрлі алгоритмдерге қарағанда басты артықшылықтарының бірі. Техникалық тұрғыдан оқыту нейрондар арасындағы байланыс коэффициенттерін табудан тұрады. Оқу процесінде нейрондық желі кіріс және шығыс арасындағы күрделі байланыстарды анықтай алады, сонымен қатар жалпылауды орындай алады.

Бұл дегеніміз, сәтті оқу жағдайында желі оқу үлгісінде болмаған мәліметтер негізінде дұрыс нәтижені қайтара алады.

Басқармасы. Басқару дегеніміз-белгілі бір қызмет режимін қолдайтын ұйымдасқан жүйенің функциясы. Мұндай ЕС күрделі жүйелердің мінез-құлқын берілген сипаттамаларға сәйкес басқарады.

Шешім қабылдауды қолдау. Шешім қабылдауды қолдау-шешім қабылдаушыны шешім қабылдау процесін жеңілдететін қажетті ақпарат пен ұсыныстармен қамтамасыз ететін процедуралар жиынтығы. Бұл ЕС мамандарға жауапты шешімдер қабылдау кезінде көптеген таңдаулар арасында дұрыс балама таңдауға және/немесе қалыптастыруға көмектеседі.

Жалпы жағдайда білімге негізделген барлық жүйелерді талдау мәселелерін шешетін жүйелерге және синтез мәселелерін шешетін жүйелерге бөлуге болады. Талдау міндеттері мен синтез есептерінің негізгі айырмашылығы, егер талдау есептерінде көптеген шешімдер тізімделіп, жүйеге енгізілуі мүмкін болса, онда синтез есептерінде шешімдер жиынтығы шектеулі емес және компоненттік шешімдерден немесе ішкі проблемалардан тұрады. Талдаудың міндеттері: деректерді түсіндіру, диагностика, шешім қабылдауды қолдау; синтез міндеттеріне жобалау, жоспарлау, басқару жатады. Аралас: оқыту, бақылау, болжау. [4, с.14]

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Козлов, А.Н. Интеллектуальные информационные системы: учебник /А.Н. Козлов; Мин-во с-х. РФ, ФГБОУ ВПО Пермская ГСХА. – Пермь: Изд-во ФГБОУ ВПО Пермская ГСХА, 2013.– 278 с.
2. Макаренко С. И. Интеллектуальные информационные системы: учебное пособие. – Ставрополь: СФ МГГУ им. М. А. Шолохова, 2009.
3. – 206 с.: ил.
4. Интеллектуальные информационные системы и технологии: Монография / А.В. Остроух, Н.Е. Суркова. – Красноярск: Научно-инновационный центр, 2015. – 370 с.
5. Интеллектуальные информационные системы и технологии :учебное пособие / Ю.Ю. Громов, О.Г. Иванова, В.В. Алексеев и др. – Тамбов : Изд-во ФГБОУ ВПО «ТГТУ», 2013. – 244 с. –100 экз. – ISBN 978-5-8265-1178-7.

ОҚУШЫЛАРДЫ ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ЖҮЙЕСІН ӘЗІРЛЕУ

Семей қаласының Шәкәрім атындағы университеті

ИІу-801, 3 курс, "Информатика" мамандығы

altynai.07.04@mail.ru

Ғылыми жетекшісі: Рахметулина Зарина Талғатқызы,

Семей қаласының Шәкәрім атындағы университетінің аға оқытушысы, магистр.

Қазіргі білім беруді дамытудың негізгі тенденцияларынан мектеп оқушыларының оқу бағдарламаларының үлкен көлеміне байланысты көптеген пәндерді сәтті игеру үшін оқу материалының бір бөлігін өз бетінше зерттеу қажет болатындығын атап өткен жөн. Күндізгі оқу нысаны жағдайында өз бетінше дайындық қазіргі уақытта барлық оқу процесінің кемінде 45% - ын алады. Сонымен қатар, өзін-өзі даярлау көлемі жыл сайын артып келеді.

Қашықтықтан оқытуды ұйымдастырудың келесі тәсілі компьютерлік телекоммуникацияны, электрондық почта, телеконференция, аймақтық және интернет желісінің ақпараттық қорларын пайдалануды ұсынады. Бұл қашықтан оқытудың кең тараған әрі арзан түрі.

Қашықтан оқытудың әсерлі болуы оқушылармен бірге интернетпен жұмыс істейтін мұғалімге тікелей байланысты. Бұл мұғалім: қазіргі заманғы ақпараттық және педагогикалық технологияны меңгерген, оқушылармен бірге желідегі жаңа оқу-танымдық ортада жұмыс істеуге психологиялық тұрғыдан дайын болуы керек.

Қашықтан оқыту формасы туралы айтқанда құрамына барынша мүмкін болатын ақпараттың электрондық көздері, виртуалды кітапханалар деректер базасы, консультациялық қызметтер, электронды оқу құралдары, киберсыныптар, т.б. кіретін бірыңғай ақпараттық-білім кеңістігін жасау туралы айту керек, ол жүйеде мұғалім, оқушы және оқушы бар деп түсіну керек. Осыдан шығатыны қашықтан оқыту формасын ұйымдастыруда ең бастысы электрондық курстар, қашықтан оқытудың дидактикалық жасалымы, педагог-үйлестірушілерді дайындау болып табылады. Қашықтан оқытуды сырттай оқытуға ұқсатудың қажеті жоқ, себебі бұл жерде мұғаліммен және киберсыныптағы басқа оқушылармен тұрақты байланыс бар, күндізгі оқудың барлық жағы, оқудың ерекше формасы ескеріле отырып қамтылған.

Оқу пәндерін өз бетінше оқу үшін оқушылар әртүрлі ресурстарды пайдаланады: жоғары оқу орындарының баспа басылымдары, кітапханалардан алынған немесе кітап дүкендерінен сатып алынған материалдар, Интернет-ресурстар. Бұл ретте заманауи ғылымның дамуымен баспа ресурстарын (кітаптар, оқулықтар, әдістемелік құралдар) өз бетінше дайындау үшін пайдаланатын оқушыда әрқашан таңдалған материалдағы ақпараттың өзектілігі проблемасы туындайды. Сонымен қатар, кітаптар мен оқу құралдарынан

қажетті материалды алу көп уақытты қажет етеді, ал қазіргі оқу процесінде бұл мәселе өте маңызды.

Модельдеуден бұрын кез-келген жүйені дамытуға дұрыс көзқараспен жобаға қойылатын негізгі талаптарды бөліп көрсету қажет. Қашықтықтан оқытуды дамыту жағдайында жүйенің алдына қандай міндеттер қойылғанын, оны оқу процесіне қалай біріктіру керектігін және жобалау мен қолдаудың ресурстары мен мүмкін болатын шығындарын түсіну қажет. Бірақ, ең алдымен, жүйе құрылатын білім беру процесінің жай-күйін талдау маңызды, атап айтқанда, даму үшін қажетті бастапқы деректерді бөліп көрсету керек. Оқушы оқытушылардың жетекшілігімен дәрістерге, семинарларға, практикалық және зертханалық сабақтарға қатысады, өзіндік дайындық сағаттарында қосымша материалдарды зерттейді. Пән бойынша қорытынды емтихан бүкіл процесті аяқтайды.

Әзірлеушінің маңызды міндеті-дәл осындай сценарий бойынша оқу процесін ұйымдастыру.

Сур. 1.2. Оқу процесінің жалпыланған сценарийі

Бүгінгі таңда кез-келген білім беру мекемесінде сабақтың белгілі бір түрін өткізу үшін жеткілікті Оқу материалы бар. Оқу әдебиеті ЖОО кітапханаларында сақталады. Қашықтықтан оқыту кезінде оқушылар оқу материалдарына тікелей жұмыс орнынан қол жеткізе алуы тиіс.

Қорытындылай келе, қашықтықтан оқыту жүйесіне қойылатын негізгі талаптарды бөліп көрсетуге болады:

- Қашықтықтан оқытудың идеологиясы мен әдістері дәстүрліден өзгеше болмауы керек;
- қашықтықтан оқыту жүйесі мектептердің оқу материалдарына қол жеткізуге мүмкіндік беруі тиіс;
- жүйе интерфейсі кез-келген пайдаланушыға қол жетімді болуы керек;
- жүйе жұмыс кезінде тұрақты және қауіпсіз болуы керек;
- жүйеде жұмыс істеу ыңғайлы болуы керек;
- жүйені кеңейту және масштабтау мүмкіндігі қарастырылуы керек.

Қашықтықтан оқыту жүйесі келесі талаптарға сай болуы керек:

- қол жетімділік: қашықтықтан қол жеткізу нүктесінен оқу компоненттеріне қол жетімділікті қамтамасыз ету мүмкіндігі;
- бейімделу: білім беру бағдарламаларының жеке қажеттіліктеріне сәйкес оқу бағдарламасын бейімдеу мүмкіндігі;
- тиімділігі: тиімділігі мен өнімділігін арттыру қабілеті, оқыту жеткізу уақыты мен шығындарын азайту материалдар;
- беріктік: қосымша және қымбат емес қайта өңдеусіз жаңа технологияларға сәйкес келу мүмкіндігі;
- интероперабельділік: олар жасалған платформаға қарамастан оқу материалдарын пайдалану мүмкіндігі;
- қайта пайдалану мүмкіндігі: жүйені әртүрлі контексте пайдалану мүмкіндігі.

Қашықтықтан оқыту жүйесінде модульдерді жаңғырту және ауыстыру мүмкіндігі іске асырылуы тиіс. Жүйенің моделі оны пайдалану процесінде өзгеретін жағдайларға бейімдеуге және жеке компоненттерді кезең-кезеңімен жаңартуға мүмкіндік беруі керек.

Осы мақсаттарға жету үшін бағдарламалау процесінде объектіге бағытталған стильді қолдану және бағдарламалау процесіне қойылатын талаптарды сақтау қажет.

Қашықтан оқыту жүйесінің бағдарламалық компонентін құру үшін негізгі бағдарламалау тілі PHP сценарий тілі болып табылады. Бұл тіл веб-қосымшаларды әзірлеу және динамикалық веб-сайттар құру үшін кеңінен қолданылады. Қарапайымдылығына, бай функционалдылығына, кросс-платформасына және бастапқы кодтардың еркін таралуына байланысты бұл тіл Интернетте жұмыс істейтін үлкен жүйелерді дамытуда жақсы қолданылады. PHP қолданатын ең үлкен сайттарға "Facebook", "В контакте", "Wikipedia", "YouTube" кіреді.

Тілдің артықшылығы-мұндай құралдардың болуы:

- Post және GET-параметрлерді, сондай-ақ Веб-Сервердің ауыспалы ортасын алдын ала анықталған массивтерге Автоматты шығару;
- файлдық функциялар жергілікті және уақытша файлдарды сәтті өңдейді;
- HTTP тақырыптарын автоматты түрде жіберу;
- cookies-пен және сессиялармен жұмыс;
- серверге жүктелетін файлдарды өңдеу;
- HTTP тақырыптарымен және HTTP авторизациясымен жұмыс істеу;
- жойылған файлдармен және сокеттермен жұмыс.

PHP тілінің сценарийлері сервер жағында орындалады және клиенттен Веб-шолғышты қоспағанда, қосымша бағдарламалық жасақтаманы орнатуды талап етпейді. Жауап ретінде клиентке кез-келген заманауи шолғыш түсіндіретін HTML тілінің нұсқаулары бар мәтіндік құжат жіберіледі. Осының арқасында Интернет желісіне қосылған дербес компьютердің кез келген пайдаланушысына қашықтықтан оқыту жүйесінің қолжетімділігіне қол жеткізіледі.

Пайдаланылган әдебиеттер тізімі

1. Смирнова, О. В. Access 2007 на практике / О.В. Смирнова. - М.: Феникс, 2013.-160с.
2. Сурядный, А. С. Microsoft Access 2010. Лучший самоучитель / А.С. Сурядный. - М.: Астрель, ВКТ, 2012. - 448 с.
3. Джон Шарп «Microsoft Visual C#» Питер, 2017 год, 848 стр. 8-е изд.
4. Биллиг В. А. Основы объектного программирования на C# (C# 3.0, Visual Studio 2008); Интернет-университет информационных технологий, Бином. Лаборатория знаний - М., 2010. - 584 с.
5. Andrew Moore Visual Studio® 2010 All-in-One For Dummies®; СИНТЕГ - Москва, 2010. - 912 с.
6. Zain Naboulsi Coding Faster – Getting More Productive with Microsoft Visual Studio; Наука - Москва, 2011. - 300 с.
7. Рендольф Ник , Гарднер Дэвид , Минутилло Майкл , Андерсон Крис Visual Studio 2010 для профессионалов; Диалектика - М., 2011. - 309 с.
8. Молнина Е.В., Данилюк В.А., Косолец Е.А. ПРОБЛЕМА АВТОМАТИЗАЦИИ КОНТРОЛЯ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ ПО ГУМАНИТАРНЫМ ДИСЦИПЛИНАМ // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – № 11. – С.102-102; URL: <http://www.top-technologies.ru/ru/article/view?id=25645> (дата обращения: 15.06.2020).
9. Жетесова Г.С., Ерназарова М.А. АВТОМАТИЗАЦИЯ КОНТРОЛЯ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ ПРИ МОДУЛЬНОЙ ФОРМЕ ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ ПРОГРАММНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ // Фундаментальные исследования. – 2014. – № 6-2. – С. 355-359; URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=34164> (дата обращения: 15.06.2020).
10. Астахова И.Ф., Пшеничных А.А. РАЗРАБОТКА МОДЕЛЕЙ И МЕТОДОВ АВТОМАТИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ И КОНТРОЛЯ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ С ПОМОЩЬЮ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА // Фундаментальные исследования. – 2011. – № 12-1. – С. 77-80; URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=28852> (дата обращения: 15.06.2020).

**«ТЕХНИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАНЫҢ ҚАЗІРГІ
ТАҢДАҒЫ
ЖАҒДАЙЫНЫҢ ДАМУЫ: ТЕОРИЯСЫ МЕН МӘСЕЛЕЛЕРІ»
V-ші Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ
29-30 сәуір 2021 жыл**

МАТЕРИАЛЫ
V -ой Международной научно-практической конференции
**«СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ ТЕХНИЧЕСКИХ НАУК И
ЭКОНОМИКИ: ТЕОРИЯ И ПРОБЛЕМЫ»
29-30 апреля 2021 года**

MATERIALS
Of the V -d International scientific and practical conference
**«MODERN STATUS OF THE DEVELOPMENT OF TECHNICAL
SCIENCES AND
ECONOMICS: THEORY AND PROBLEMS»
29-30 april, 2021**

*Отправлено в печать 04.05.2021.
Формат 60x84/16. Офисная бумага
Объем 11,27 п.л. Номер заказа №. 198
Тираж 100 экз.*

*Опубликовано Издательский дом «Интеллект»
071400, Семей, Шугаева, 4, тел. 63-12-17*

